OSMANLI BELGELERİNDE

SURİYE

سوريا

في الوثائق العثمانية

İstanbul 2013

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 129

OSMANLI BELGELERİNDE

SURİYE

ســـــوريـا

في الوثائق العثمانية

İSTANBUL 2013 **استانبول**

Proje Yöneticisi / Project Manager
Doç. Dr. Uğur ÜNAL
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

مدير المشروع
الأستاذ المساعد أوغور أونال
مدير عام دور المحفوظات الرسمية

Proje Sorumluları / Project Officers
Doç. Dr. Mustafa BUDAK
Genel Müdür Yardımcısı

المسئولون عن المشروع
الأستاذ المساعد مصطفى بوداق
المدير العام المساعد

Sebahattin BAYRAM
Daire Başkanı

صباح الدين بايرام
رئيس دائرة

Mümin YILDIZTAŞ
Yayın İşleri Koordinatörü

مؤمن يلديزطاش
منسق شئون النشر

Yayın Komisyonu

Muzaffer ALBAYRAK
Kevser ŞEKER
Kemal GURULKAN
Yusuf İhsan GENÇ
Uğurhan DEMİRBAŞ
Abdullah SİVRİDAĞ
Yılmaz KARACA
Ersin KIRCA

الإعداد للنشر

مظفر آلبايراق
كوثر شكر
كمال غرولقان
يوسف إحسان كنج
أوغورخان دمير باش
عبد الله سيوري داغ
يلماز قرا جا
أرسين قيرجه

Arapça Tercüme
Dr. Salih SADAWİ

الترجمة العربية
الدكتور صالح سعداوي

Belge Fotoğrafları
Şefik KANYILMAZ

صور الوثائق
شفيق قان يلماز

Grafik-Tasarım
Bülent ENGEZ

غرافيك وتصميم
أسراء آق براق

Baskı
SEÇİLOFSET
100. Yıl Mah. MAS-SİT Matb. Sitesi 4. Cadde No:77
Bağcılar-İstanbul Tel: 0212 629 06 15

طباعة
سچيل أوفست

ISBN:
978-975-19-5893-8

ردمك
978-975-19-5893-8

Önsöz المقدمة

Kuzeyinde Türkiye, batısında Lübnan ve Akdeniz, doğusunda Irak, güneyinde Ürdün ve İsrail ile komşu olan Suriye; coğrafî, stratejik, jeopolitik ve dini açıdan büyük öneme sahiptir. Bu önemli coğrafi konumu dolayısıyla Suriye, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır.

Bilinen ilk yerleşimin M.Ö. 5000'li yıllara dayandırıldığı Suriye'de, M.Ö.3000'lerin ortalarından itibaren sırasıyla Akadlar, Amuriler, Hurriler, Hititler, Mısırlılar, Aramiler, Asurlular, Babilliler, Persler, Makedonyalılar, Romalılar ve Bizanslıların hakimiyeti görülmektedir. Hazreti Ebûbekir ve Hazreti Ömer dönemlerinde İslam orduları tarafından fethedilerek İslam hakimiyetine giren Suriye'de, sırasıyla Emeviler, Abbasiler, Tolunoğulları, İhşidiler ve Fatımilerin arkasından Büyük Selçuklu egemenliği yaşanmıştır. Bölgede Büyük Selçuklu Devleti'nin zayıflaması neticesinde Suriye Selçuklu Devleti kurulmuş ise de on birinci asrın sonlarında başlayan Haçlı Seferleri nedeniyle bu hakimiyet uzun sürmemiştir. Selçuklu Emirlerinden Musul Atabeyi İmadeddin Zengi'nin 1128/1129'da Halep'i zapt etmesinin ardından oğlu Nureddin Zengi komutasında fetihler devam etmiş ve Suriye'nin büyük bir kısmı Haçlılardan geri alınmıştır. Daha sonra Suriye, 1171 yılında kurulan Eyyûbî Devleti hakimiyetine girmiştir. Eyyubilerden sonra ise bölgede Memlûk Devleti'nin hakimiyeti başlamıştır. 1401'de Timur ordularının yol açtığı büyük yıkımla birlikte gerileme sürecine giren Memlûk Devleti, Osmanlı Devleti karşısında tutunamamıştır. 1516'da, Mercidabık Savaşı'nda Yavuz Sultan Selim'in Memlûk ordusunu yenip Suriye'yi Osmanlı topraklarına katmasıyla bölgede 1918 yılına kadar yaklaşık dört asır sürecek olan Osmanlı egemenliği başlamıştır.

Osmanlı Devleti, bölgeye coğrafyanın hassasiyeti dolayısıyla ayrı bir önem vermiş ve idari yapılanmayı da bu doğrultuda belirlemiştir. Bölge, Osmanlılar

تتجاور سوريا في الشمال مع تركيا وفي الغرب مع لبنان والبحر الأبيض المتوسط، وفي الشرق مع العراق، وفي الجنوب مع الأردن وإسرائيل؛ ومن ثم فهي تحوز أهمية عظيمة من الناحية الجغرافية والاستراتيجية والجيوسياسية والدينية. ونظراً لهذا الموقع الجغرافي المتميز فقد احتضنت سوريا العديد من الحضارات على مدى التاريخ.

وكانت سوريا موطناً لأقدم مراكز الاستيطان المعروفة والتي يرجع تاريخها إلى خمسة آلاف عام قبل الميلاد؛ وابتداءًا من أواسط الألفية الرابعة قبل الميلاد سكنتها على التوالي أقوام: الأكاديين والأموريين والخوريين والحيثيين والمصريين والآراميين والآشوريين والبابليين والفرس والمقدونيين والرومان ثم البيزنطيين. وفي عهد الخليفة أبي بكر الصديق وعمر رضي الله عنهما فتحتها الجيوش الإسلامية وأصبحت منذ ذلك تحت السيادة الإسلامية، فحَكَمَها على التوالي: الأمويون والعباسيون والطولونيون والإخشيديون ثم الفاطميون ومن بعدهم السلاجقة. ونتيجة لانهيار دولة السلاجقة العظام تأسست في المنطقة دولةُ سلاجقة سوريا، غير أن اندلاع الحروب الصليبية في سنة 1096م لم يدع الفرصة لها لأن تعمر طويلاً. وفي سنة 1128م استطاع نور الدين زنكي ابن الأمير السلجوقي عماد الدين زنكي أتابك الموصل أن يسترد سوريا من أيدي الصليبيين. وبعد ذلك تأسست الدولة الأيوبية في سنة 1171م على يدي صلاح الدين الأيوبي وكانت تضم كلاً من مصر وسوريا. وبعد حكم الأيوبيين بدأ حكم دولة المماليك في المنطقة، ومع الدمار الكبير الذي أحدثته جيوش تيمورلنك في سنة 14011م دخلت الدولة المملوكية مرحلة التدهور، ولم تستطع الصمود أمام قوة الدولة العثمانية؛ فقد استطاع السلطان ياووز سليم أن يهزم الجيش المملوكي في سنة 1516م ويضم الأراضي السورية إلى حوزة العثمانيين، وبدأ منذ ذلك عهدُ السيادةِ العثمانية في المنطقة وظلَّ قائماً حتى عام 1918م.

وقد نظرت الدولة العثمانية بأهمية خاصة إلى المنطقة نظراً لحساسية موقعها الجغرافي، وأقرت لها التنظيم الإداري أيضاً في سياق تلك الأهمية. فعقب دخول العثمانيين إلى المنطقة بادروا في سنة 1518م بإحداث التغيير الإداري الأول في سوريا التي

tarafından ele geçirilişinin akabinde Anadolu'nun doğu, güney ve güneydoğusundaki bir kısım sancaklar ile Suriye havalisini kapsayacak şekilde Arap vilâyeti olarak ifade edilmiştir. 1549 yılında yeni bir idari düzenleme daha yapılarak Halep ve Şam Eyaletleri kurulmuştur. Buna göre Halep Eyaleti; Halep, Adana, Hama, Humus, Birecik, Azaz-Kilis, Maarra, Banyas ve Selemiye adında dokuz sancaktan oluşmaktadır. Şam Eyaleti ise; Şam, Kudüs-i Şerif, Gazze, Nablus, Safet, Trablus, Salt-Aclun maa Kerek-Şubek ve Ikta-i Vilayet-i Turaba-yı Arap olmak üzere sekiz sancaktan ibarettir. XVII. yüzyılın başlarında ise bölgenin Şam, Halep, Trablus isimli üç vilayetten oluştuğu görülmektedir. Daha sonra bunlara Sayda'nın (sonradan Akka olmuştur) eklenmesiyle vilayet sayısı dörde çıkmıştır. 1865 yılında yapılan yeni bir idari değişiklikle Şam ve Sayda vilayetleri birleştirilip Suriye Vilayeti olarak adlandırılmıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Suriye'nin baş limanı ve başlıca ticaret merkezi olan Beyrut müstakil bir vilayet durumuna getirilmiş, Halep ise müstakil bir vilayet olarak varlığını devam ettirmiştir.

Bölgede Osmanlı devlet idaresinin başarılı bir şekilde XIX. yüzyıla kadar geldiği söylenebilir. Osmanlı Devleti, Şam Vilâyeti'ni "kutsal toprakların kapısı" olarak gördüğünden buraya hem mamuriyet hem de güvenlik açısından özel bir önem vermiştir. Ancak sonraki zamanlarda Osmanlı Devleti'nin gerilemesine paralel olarak yönetimde yaşanan bozukluk ve aksaklıklardan bölge vilayetleri de etkilenmiştir. XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren özellikle Avrupalıların ilgisi ve misyonerlerin faaliyetleri neticesinde Suriye coğrafyasının Osmanlı Devleti'nden ayrılma süreci başlamıştır. Şam ve Halep merkezlerinde XIX. yüzyıldan itibaren birbirini takip eden isyanlar meydana gelmiştir. Avrupalılar tarafından getirilen ateşli silahların bölgedeki aşiretler tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanması, Suriye coğrafyasında eşkıyalık hareketlerinin ciddi şekilde artmasına sebep olmuştur. Hac yolunun da buralardan geçmesi sebebiyle devlet yoğun güvenlik önlemleri almak zorunda kalmıştır. Bununla beraber özellikle bu yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa'da ve Osmanlı Devleti'nin sair bölgelerinde görülen sanayi ve teknoloji alanındaki yatırımlar ile tarımın ıslahı çalışmaları bölgede de birebir uygulanmıştır. Aydınlatmada elektrik kullanımı, tramvay ve demiryolu

كانت تبدو مكونة من ولايتين هما حلب والشام. ومن خلال عملية الهيكلة الجديدة تم تشكيل ولاية الشام العربية بحيث تضم ما مجموعه ثمانية عشر سنجقاً في بقعة تمتد حتى بايبورت في الأناضول. وفي سنة 1549م تم إجراء عملية تشكيل أخرى جديدة فصارت ولاية الشام ولايتين هما حلب والشام، وعلى ذلك أصبحت ولاية حلب تضم تسعة سناجق هي: حلب وأضنة وحماة وحمص وبيره جيك وأعزاز كليس والمعرة وبانياس وسلمية؛ بينما ضمت ولاية الشام ثمانية سناجق هي: دمشق، والقدس، وغزة، ونابلس، وصفد، وطرابلس، وصَلْت عجلون مع الكرك والشوبك، وقطاع طرباي العرب. أما في أوائل القرن السابع عشر فقد تم تقسيم المنطقة إلى ثلاث ولايات هي الشام وحلب وطرابلس، ومع إضافة صيدا (صارت عكا بعدها) زاد عدد الولايات إلى أربع. وعلى هذا النحو استمرت تلك التقسيمات الإدارية – مع بعض التعديلات الطفيفة – حتى القرن التاسع عشر. وفي سنة 1865م تم إجراء تغيير إداري جديد، إذ جرى دمج صيدا مع دمشق، وأطلق عليهما اسم ولاية سوريا. وفي سنة 1882م تم فصل بيروت إلى ولاية مستقلة وهي التي كانت تمثل الميناء الأكبر لسوريا ومركزها التجاري الأول. أما حلب فقد ظلت على حالها ولاية مستقلة.

ويمكننا القول إن الدولة العثمانية مارست الحكم في تلك المنطقة بصورة ناجحة حتى القرن التاسع عشر، وكانت ترى في ولاية الشام "طريقاً إلى الأراضي المقدسة"، ولأجل هذا حظيت المنطقة بأهمية خاصة في موضوع الوظائف والمهام وفي الجانب الأمني على السواء. غير أن مظاهر التدهور والخلل التي عاشتها الإدارة توازياً مع الضعف الذي أصاب العثمانيين فيما بعد قد أثر على الولايات القائمة في المنطقة، ودخلت بلاد الشام ابتداءًا من أواخر القرن الثامن عشر مرحلةَ الانفصال عن الدولة العثمانية ولا سيما مع اهتمام الأوربيين بها وظهور الفعاليات التبشيرية هناك. وأخذت تشتعل في دمشق وحلب حركات التمرد المتوالية ابتداءًا من أوائل القرن المذكور. وكان إدخال الأوربيين للأسلحة النارية إلى المنطقة وانتشارها في أيدي العشائر الموجودة عاملاً أدى إلى زيادة حركات الشقاوة وقطع الطرق في بلاد الشام بشكل خطير، مما دفع الدولة لاتخاذ التدابير الأمنية المكثفة نظراً لأن طريق قافلة الحج كان يمر من هناك. ومع ذلك فإن الاستثمارات في المجال الصناعي والتقني وكذلك جهود الإصلاح الزراعي التي ظهرت في أوربا وسائر أراضي الدولة العثمانية ابتداءًا من أواسط القرن التاسع عشر قد جرى تطبيقها أيضاً في المنطقة بالتمام. فنشهد استخدام الكهرباء في الإنارة، وتشغيل خطوط الترام والسكك الحديدية، وإصلاح مغازل النسيج، وإقامة كلية للطب ومستشفيات جديدة، وتأسيس مزارع نموذجية، واستخدام أساليب الاستغلال الأمثل للقنوات المائية، وغير ذلك من حملات التنمية التي كانت تستهدف حياةً أكثر رخاءً لأهالي المنطقة.

وقد كانت مناطق سوريا المختلفة ساحة جغرافية عاشت فيها

işletmeleri, dokuma tezgâhlarının ıslahı, tıp fakültesi ve yeni hastanelerin inşası, numune çiftlikleri tesisi, akarsulardan daha verimli istifade metotları Osmanlı Devleti'nin, bölge halkının daha müreffeh bir hayat sürmesine yönelik kalkınma hamleleridir.

Suriye'nin muhtelif mıntıkaları, I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti için önemli hadiselerin yaşandığı, terk edilmemesi için büyük kayıpların verildiği bir coğrafya olmuştur. Cihan Harbi'nin Osmanlı Devleti'nin aleyhine sonuçlanmasına ve Suriye'nin elden çıkmasına yol açan son çarpışmalar da yine bu topraklarda yaşanmıştır. 19 Eylül 1918'de Nablus yakınında aniden saldırıya geçen üstün İngiliz kuvvetleri karşısında Türk orduları tutunamamıştır. 21 Eylül'de Nasıra, 1 Ekim tarihi itibarıyla da Şam, İngiliz denetimi altına girmiştir. 27 Ekim'de Halep şehri de İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Böylelikle Suriye'de 1516 yılından beri devam eden Osmanlı hakimiyeti sona ermiştir.

Genel Müdürlüğümüz tarafından hazırlanan "Osmanlı Belgelerinde Suriye" adlı bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin önemli bir parçasını oluşturan Suriye'de 402 yıl devam eden Osmanlı yönetimi, yine devletin resmi belgelerine dayanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kitap tematik olarak Yönetim, Sosyal ve İktisadi Hayat, İmar ve Bayındırlık, Asayiş, Sanayi-Ticaret-Ziraat, Sağlık, Eğitim ve Kültür, I. Dünya Savaşı ve Mütareke Dönemi olmak üzere sekiz bölümden oluşmaktadır. Çalışma ayrıca harita ve fotoğraflarla da desteklenmiştir.

Eserin hazırlanmasında emeği geçen Genel Müdürlüğümüz personeline ve belge özetlerinin Arapça'ya tercümesinde yardımlarını esirgemeyen IRCICA Genel Direktörü Dr. Halit Eren ve Genel Direktör Yardımcısı Dr. Salih Sadawi'ye teşekkür eder, ilgililere faydalı olmasını dilerim.

Doç. Dr. Uğur Ünal

T. C. Başbakanlık

Devlet Arşivleri Genel Müdürü

الدولة العثمانية أحداثاً عظيمة خلال الحرب العالمية الأولى وقدمت الكثير من التضحيات في سبيل التشبث بها، كما كان اللقاء الأخير الذي أسفر عن انتهاء الحرب العالمية الأولى في غير صالح الدولة العثمانية وخروج سوريا من حوزتها قد وقع في تلك المنطقة؛ ففي 19 سبتمبر 1918م قامت القوات الإنجليزية المتفوقة بالانتقال إلى الهجوم فجأة بالقرب من نابلس ولم تستطع الجيوش التركية الصمود أمامها، وسقطت الناصرة في أيدي الإنجليز يوم 21 سبتمبر، وأعقب ذلك في اليوم التالي قيام قطاع من الأهالي المحليين بالثورة والهجوم على معسكر القيادة التركية، ثم دخلت الشام تحت الرقابة الإنجليزية اعتباراً من تاريخ الأول من أكتوبر/ تشرين الأول. وفي السادس من نفس الشهر وقعت حمص ومن بعدها مدن حلب في 27 منه تحت الاحتلال الإنجليزي. وعلى ذلك النحو انتهى عصر السيادة العثمانية في سوريا، بعد أن ظل قائماً منذ سنة 1516م.

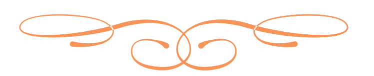
وفي هذا الكتاب الذي أعدته مديريتنا العامة تحت عنوان "سوريا في الوثائق العثمانية" حاولنا الكشف عن خصائص الإدارة العثمانية التي استمرت ما يزيد على أربعة قرون (٢٠٤ سنة) في بلد كان يشكل جزءًا مهماً من أراضي الدولة العثمانية، وذلك اعتماداً على الوثائق الرسمية في الأرشيف العثماني. ويضم الكتاب ثمانية فصول رُتبت موضوعياً في: الحكم والإدارة، والحياة الاجتماعية والاقتصادية، والإعمار والمرافق العامة، والأمن العام، والصناعة والتجارة والزراعة، والحياة الصحية، والتعليم والثقافة، والحرب العالمية الأولى ومرحلة الهدنة. كما تم تزويد الكتاب ودعم فصوله بالخرائط والصور الفوتوغرافية اللازمة.

ويسعدني في هذه المناسبة أن أتوجه بالشكر إلى العاملين في المديرية العامة ممن ساهموا في إعداد الكتاب، وأخص بالشكر الدكتور خالد أرن مدير عام إرسيكا على تعاونه معنا، وأشكر نائبه الدكتور صالح سعداوي الذي لم يدخر وسعاً في ترجمة ملخصات الوثائق إلى اللغة العربية، متمنياً أن يكون هذا الكتاب مفيداً للباحثين والدارسين.

جمهورية تركيا
رئاسة الوزراء
مدير عام دور المحفوظات الرسمية
الأستاذ المساعد أوغور أونال

İçindekiler / فهرس المحتويات

SOSYAL VE İKTİSADİ HAYAT		الحياة الاجتماعية والاقتصادية

İMAR VE BAYINDIRLIK		الإعمار والمرافق العامة

ASAYİŞ ve GÜVENLİK — **الأمن العام**

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT — **الصناعة والتجارة والزراعة**

SAĞLIK | **الشئون الصحية**

EĞİTİM ve KÜLTÜR | **الشئون التعليمية والثقافية**

I. DÜNYA SAVAŞI VE MÜTAREKE | **الحرب العالمية الأولى وعهد الهدنة**

FOTOĞRAF ve HARİTA FİHRİSTİ

Şam'da inşa olunan valilik binasının cepheden ve doğu cihetinden görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 779-46-4

مبنى الولاية الذي بني في دمشق من الجبهة والجهة الشرقية

YÖNETİM

الحكم والإدارة

قانوننامهٔ ولايت شام

1549 TARİHLİ ŞAM VİLAYETİ KANUNNAMESİ

Şam Vilayeti'nin 1549 tarihli vilayet kanunnamesinde; bölgede üretilen buğday, arpa, pirinç gibi tahıl ürünlerinden; soğan, patates, patlıcan, börülce fasulyesi gibi sebzelerden; üzüm, kavun, karpuz, kiraz, erik, kayısı, şeftali elma gibi meyvelerden; safran, zencefil vb. baharattan; mercan, bakır, civa, kalay gibi madenlerden; zeytin, zeytinyağı, peynir, bal, yoğurt, pekmez, keçiboynuzu gibi gıda maddelerinden; fındık, fıstık, ceviz, badem gibi kuruyemişlerden; çuka, atlas, kadife vb. ipekli, pamuklu ve yünlü kumaşlardan; billur eşya, iplik, kâğıt, kirpas vb. ticari mallardan; koyun, keçi, at, deve, sığır, camus gibi büyük ve küçükbaş hayvanlardan alınan vergilerin miktarı gösterilerek, kanun haricinde alınmakta olan vergilerin kaldırıldığı hükme bağlanmıştır.

1549

قانوننامة ولاية الشام لسنة 1549م

نصت قانوننامة ولاية الشام المؤرخة في 1549م على قيمة الضريبة التي تجري جبايتها وإلغاء كافة الضرائب الأخرى التي تخرج عن القانون؛ فهناك الضرائب التي تجبى عن الحبوب كالقمح والشعير والأرز وغيرها مما يُنتج في المنطقة، وعن الخضر مثل البصل والبطاطس والباذنجان واللوبيا وغيرها، وعن الفواكه كالعنب والشمام والبطيخ والكرز والبرقوق والمشمش والخوخ والتفاح، وعن التوابل كالزعفران والزنجفيل وغيرهما، وعن المعادن كالمرجان والنحاس والزئبق والقصدير وغيرها، وعن المواد الغذائية كالزيتون وزيت الزيتون والأجبان والعسل النحل واليوغورت والدبس والخروب وغيرها، وعن المكسرات كالبندق والفستق والجوز واللوز وغيرها، وعن المنسوجات والأقمشة الحريرية والقطنية والصوفية كالجوخ والأطلس والقطيفة وغيرها، وعن السلع التجارية كالأواني الزجاجية والخيوط والورق والكرباس وغيرها، وعن المواشي الكبيرة والصغيرة الرأس كالأغنام والماعز والخيول والجمال والأبقار والجاموس وغيرها.

Vilayet-i Şam'da kırat ve sehm ve feddân ve addân ibaretleri ki vardır, isti‘mâl olunur. Kırat bir kanun-ı mukarrerdir. Her nesnei bir miskâl ki yirmi dört kırattır. Yirmi dört hisse farz edip taksîm ederler ve sehme nihayet yokdur. Yirmi dört olur ve dahi ziyâde olur ve nâkıs dahi olur. Şol evkâf hisseleri sehmle vâki‘ olmuşdur. Kaç sehmden taksim olunmuş ise beyân olunmuşdur. Ve feddân deyu çifte derler. Amma feddân-ı Rumanî ve İslâmî, feddân-i hurrâs ve feddân-ı arz vardır. Feddân-ı Rumanî bir çift bir gün bir gece ne mikdar sürse ona feddân-ı Rumanî derler. Eğer bir gün tamam sürse feddân-ı İslâmî derler. Ve feddân-ı Arabî dahi derler. Ve bir çift öğle vaktine dek sürse feddân-ı hurrâs derler ve feddân-ı arz dahi derler. Ve ibaret-i addân bazı yerlerde bir akar sunun yolunu münsed edip, bir akacak yer vaz‘ edip, bir gün ve bir gece akıp, ne mikdâr yer suvarırsa, ol kadar yere bir addân derler. Bazı evkâf ve emlâkın taksimleri bu hesab üzeredir.

Ve vilayet-i mezbûrede olan kurâ ve mezâri‘in kasmları birbirine muhalif olmağın üzerlerinde şerh olunmuşdur. Ve liva-i mezbûrda akçeye ya gallâta maktû‘ olan kendi ıstılâhlarınca "dimos" derler ve fasl ve mefsûl dahi derler. Dimos olan akçelerin ki iki kıst ola alınması nısfı harman vaktinde ve nısf-ı âharı pekmez vaktinde âdeddir. Bazı yerlerde ki harîr olur, harîr vaktinde alınmak kanunlarıdır. Ve bazı zeytin ziyâde olur. Zeytin vaktinde alınmak cârî âdetleridir. Ve üç ya dört kıst olanların kendileri beyninde malumdur.

Ve liva-i mezbûrda vâki olan bağların haracları birbirine mugâyir olmağın nahiyeleri evvellerinde şerh olunmuşdur. Ve zeytin ki Rumanî ola nısfı sahib-i arzın olup, nısf-ı âharı

timar eylediği mukâbelesinde reâyânındır. Amma İslâmî zeytinin her iki ağacına bir akçe harac alına. Ve koz ağacı ki yetişmiş ola, tamam ağaç ola iki akçe harac alına. Ve küçüklerine birer akçe harac alına. Ve külliyen fevâkih-i muhtelifenin beş ağacına bir akçe alına. Ve dört dut ağacına bir akçe alına. Amma zikrolunan harac dimos olmayan kurâ ve mezâri'indir. Şol kurâ ve mezâri' ki dimosdur. Heman dimosların verirler. Dimosdan gayri nesne taleb olunmaya.

Ve liva-i mezbûrda bazı mezâri'in öşürleri dimos olmayıp cümle-i mütehassıldan kaydolunmuşdur. Hububatıdır. Amma haracın öşrü "an-mâli'l-vakf" alınır. Zirâ ki "el-öşr ani'l-harac" demek olur. Onun için kim arazi-i Şam ekser haracîdir. Ve bazı arazi ki meşcer olup amma ziraat ederler. Meşcer olan yerlerden harac alınır. Ve ziraat olan yerler kasm olunur. Ve külliyen ziraat olunan hububatdan erbâb-ı timar öşür alır. Ve bazı yerlerde hububat ekmeyip, hadravât ekerler. Onların gibi yerlerin her feddân arzına onar akçe alınır. Kendi ıstılahlarında hukuk derler. Ve vilayet-i mezbûrede bazı kurâda sultanî olan yerlerde bağlar ve bağçeler edip, birer mikdar harac vaz' olunup, sonra bağların çubukları ve bağçelerin ağaçları koruyup, yerlerin ziraat edip, mülkümüzdür deyu, yine ol vaz' olunan haracı vermek isterlerse amel olunmayıp, karyelerin kasmları her ne vechile olursa, kanunları üzere kasm olunmak caârî âdetlerdir.

Ve vilayet-i mezbûrede kuzu sürüye yaradığı eyyamda kuzusuyla addedip iki re'se 1 akçe alınır. Ve keçi dahi koyun gibidir. Ve bazı kurâda ve dağlarda mağaralar ve ağıllar olur ki anda koyun ve keçi kışladırlar. Ahardan gelip kışlayan her yüz koyuna bir koyun veya bahası alınmak kanunlarıdır.

Kanun-ı Gümrük-i Şam: Nefs-i Şam'a gelen ve giden metâ'dan gümrük alınır. Evvel Mekke-i Müşerrefe'den bahar ve akmişe geldikde, Hacc-ı Gazze yolundan gelse Gazze kurbünde Han-Yunus nam yerde alınır. Ve eğer Şam yolundan gelse Şam kurbünde Kisve nam karyede alınır. Kanun-ı kadîmdir. Deve yükü bahardan ve akmişeden yedişer altın gümrük, bâc deyu alınır. Ve buçuk altın mübâşiriyye alınır. Hâliyâ mîrî için zabt olunur. Amma nefs-i Şam'a gelip Efrenc taifesiyle bâzâr olunsa satandan her yüz altına onar altın alınır. Alan Efrenc'den dokuzar altın alınır. Eğer alan Müslüman olsa nesne alınmak kanun değildir. Heman dellâliye alınır. Bahar esbâbın Frenk satın alıp, mahzene koydukdan sonra, tekrar gelip hesab edip her yüz altında iki altın alınır. Ve andan sonra mahzenden yüklenip, Beyrut'a giderken, kendi ıstılahlarında havkıla/hakk-ı kıble deyu her yükde yedi akçe ve sülüs akçe alınır. Amma diyar-ı Efrenc'den çuka ve atlas ve kemhâ ve mercân ve kalî ve nühâs ve sair bunların gibi metâ' gelse tahmin ile kıymeti bir mikdar nesneye mukarrer kılındıkdan sonra hesab olunup her yüz eşrefîde üç eşrefî alınır. Amma hurdavât ki sırça esbâbı gibi ve iplik ve kirpâs ve kâğıt ve sair bunların gibi her yükünden havkıla/hakk-ı kıble dörder akçe ve rub' akçe alınır. Ve kızıl üzüm ki zebîb-i derbelî derler. Diyar-ı Efrenc'e gidenden her kutusuna ki iki kutu elli batman olur on ikişer akçe alınır. Ve diyar-ı Efrenc'den bâdam gelse her çuvalına on ikişer akçe alınır. Kendü ıstılâhlarında Efrenc'den gelene varul [vârid] derler ve bundan diyar-ı Efrenc'e gidene sâdır derler.

Âdet-i dellâliye Mekke-i Müşerrefe'den gelen bahardan ki zencebil ve nîl ve lök alandan

ve satandan her bin akçeden beş akçe alınır. Ve jenkâr/jengâr ve sabr ve kâfûr ve bunun gibi metâ‘dan öşür alınır. Ve Efrenc'den gelen metâ‘dan ki atlâs ve kemhâ ve kadife ve kehribâ ve tesbih-i mercân bunların gibiden her bin akçeden yirmi akçe alınır. Ve çuka ve kalî ve nühâs ve sair bunların gibi metâ‘dan her bin akçeden yedi akçe alınır. Ve mercanın her sandığına on eşrefî alınır. Ve zikr olan dellâliyenin hâsılın, evvel nısfın nâzıru'l-ceyş olan ve nısf-ı âharın dellâliye olanlar alırmış. Hâliyâ sülüsânı mîrîye ve sülüsün dellâl alır ki tercemanlarıdır. Dellâliye-i cevvânî derler.

Nefs-i Şam'da olan kapanın kapanı budur ki bir yük dibsden üç akçe alınır. Ve asel yükünden dört akçe ve pirinç yükünden beş akçe ve zeyt yükünden beş akçe ve peynir yükünden dört akçe ve habb-ı rummân yükünden altı akçe ve tuz yükünden üç akçe ve temr-i Irakî deve yükünden sekiz akçe ve iki rıtıl tu‘me alına ve kanbars yükünden dört akçe alına. Ve kıblî cânibinden gelen yoğurdun her ulbesine buçuk akçe ve Humus ve Trablus câniblerinde gelen yoğurdun her ulbesine kezâlik. Ve sâde yağın her yüz akçesine iki akçe alına ve bir hıml unnâbdan altı akçe ve tin-i Maarrîden altı akçe ve bir rıtıl dahi tîn alına. Ve fıstık ve fındık ve köknarın her yüz akçesine iki akçe alınır. Ve hall yükünden üç akçe ve sirec yükünden buçuk akçe ve zeyt-i Aclunîden altı akçe ve zeyt-i Maşkaranîden üç akçe ve kulkâs yükünde ki eşek yükü olan üç akçe ve katır yükünden altı akçe alınır. Ve yabandan gelen hıyar yükünde yedi akçe ve cübnü'n-Nasârâ yükünden dört akçe ve üç kalıp cübn alınır. Ve limonun katır yükünde beş akçe ve eşek yükünden üç akçe ve acve yükünden dört akçe ve buçuk rıtıl acve alınır. Ve kema yükünden sekiz akçe tamam yük olmasa dört akçe. Ve harnûb pekmezinin bir tarafından iki akçe ve kestane yükünden dört akçe alınır.

Âdet-i dârü'l-bıttîh eğer mişmiş gelse her yükünden iki akçe alınır. Ve eğer tüffâh gelse her yükünden iki akçe alınır. Ve tüffah-ı şitevî yükünden üç akçe ve kiraz yükünden dört akçe ve erik yükünden iki akçe ve incâs-ı sayfî yükünden iki akçe ve yabandan gelen üzüm yükünden üç akçe ve tîn-i dengûr yükünden iki akçe ve eğer tabla ile veya sepet ile satılsa bir akçe alınır. Ve rummân yükünden iki akçe ve kavun ve karpuz yükünden iki akçe ve hıyar-ı beledî yükünden bir akçe ve şeftali yükünden dört akçe ve yaş fıstık ve fındık yükünden dört akçe ve ukâbiyenin her kafesine bir akçe îcâs-ı [incâs] şitevî yükünden dört akçe alınır. Ve şehirden gelen üzüm yükünden iki akçe ve kuru mişmiş yükünden dört akçe çuval ile olsa iki akçe alınır. Ve bin aded kozdan bir akçe ve zehr-i narencden ve gülden bir zenbile buçuk akçe alınır.

Âdet-i dârü'l-hudr basal ve badıncan ve kunebıt/karnabıt ve lubyenin her çuvalına bir akçe ve bir rıtıl tu‘me deyu alınır. Ve acurun bir çuvalına iki akçe ve rummân-ı hamız ve hısrım yükünden bir akçe ve havuç ve helyun satan kimesnelerden her Cuma gün[ü] bir akçe alınır.

Âdet-i kadîm-i bâzâr-ı esb, an-zamânı Kayıtbay, at satılsa altı akçe nısf satandan ve nısf alandan; deve satılsa sekiz akçe nısf satandan ve nısf alandan ve hımar satılsa alandan ve satandan dört akçe ve camus satılsa ve karasığır satılsa alandan ve satandan sekiz akçe alınır.

Âdet-i bâzâr-ı esir, kuldan ve câriyeden ki ak ve kara kul olsun satandan otuz akçe alınır. Alandan nesne alınmaz. Kadîmü'l-eyyâmdan vech-i meşrûh üzere alınır. Ve her

koyunun başına satandan iki buçuk akçe alınır. Başhanenin cârî âdeti, yaz günlerinde on başı, iki akçeye alıp beş akçeye satarlar ve kış günlerinde on başı, beş akçeye alıp sekiz akçeye satarlar. Ayakları biledir. Ve Sûk-ı Büzûrîn'de her nesne ki satılsa her yüz akçede beş akçe alınır. Ve hânu's-Selc her kantar on altı paraya satılır. Amma zaman-ı kadîmde her kantar şehirde olan şerbetçiler on iki akçe kira ve vehbe deyu sekizer akçe verirler. Kadîmden şehre kar getirmek Cübbetü'l-Assâl nahiyesinde Menin nâm karye halkına mahsusdur. Mezbûr karye dört bölük olup, her bölüğün bir reisi olup günde bir bölüğü getirir. Her kar getiren bölük reise âmil tarafından günde üç akçe ve kâtib olana dört akçe verirler. Ve müşiddiye-i enhar âdet-i kadîmeleri her su için bostanların üzerlerinde olan akçeleri cem‘ edip ve enhârı meremmet edip ziyadesini hazineye zabt ederler.

Ve bâzâr-ı gallenin âdet-i kadîmesi müşteriden her gırâre buğdaya iki akçe alınır. Ve arpa ve bâki gallât dahi kezâlik. Amma yasak oluna ki galle bazarından gayri yerde satılmaya.

Âdet-i harîr; âdet-i kadîme her rıtıla dört akçe, iki alandan iki satandan alınır. Ve şikâr cinsinden her kim nesne şikâr etse getirip dükkan-ı tayrda satalar. Yabânda satılmak yasakdır. Ve sur-ı Şam'ın kapılarında olan bevvâblar gelen ve giden tüccardan nesne alınmak kanun değil. Ve himaye-i terrasîn ve himaye-i hammamü'l-verd ve himaye-i tâhûn-ı Mercü'ş-Şeyh ve himaye-i hicâre-i tavâhin ve himaye-i ma‘sara-i İbnü'l-Kerekî, kadîmden olmayıp sonra Sibay nâm nâib-i Şam'ın avreti vaz‘ etdiği sebebden ref‘ olunmuşdur.

Ve nefs-i Şam'da kuru üzüm ve kömür Hân-ı Halil'de satılmak cârî âdetleridir. Ve liva-i Şam'da olan kalî ve üşnân ki Merc ve Cübbetü'l-Assâl ve Kalemun nahiyelerinde yakarlar. Her ne mikdar olursa Şam'a getirip mîrîye satıp her kantarına sekizer akçe ücret-i arz alıp ve sekizer akçe kira alırlar. Amma nevâhi-i mezbûrede altı adet kurânın üzerlerinde bir mikdar maktû‘ kalî verip ücret-i arz için tayinleri olan maktû‘ akçelerden almak kanunları vardır ki zikr olunur. Karye-i Zumayr'dan her senede ekall bin kantar ve ekser iki bin kantar kalî verip, vech-i meşrûh üzere ücret-i arz ve kira alırlar. Amma karye-i Cerûd halkı beş yüz kantar kalî verip bin iki yüz akçe ücret-i arz alırlar. Ve karye-i Ruhaybe halkı üç yüz kantar kalî verip bin akçe ücret-i arz alırlar. Ve karye-i Mu‘azzamiyye halkı dört yüz kantar kalî verip bin iki yüz akçe ücret-i arz alırlar. Ve karye-i Kuteyfe halkı altı yüz kantar kalî verip bin iki yüz akçe ücret-i arz alırlar. Ve karye-i Mu‘aysara halkı bin kantar kalî verip bin iki yüz akçe ücret-i arz alırlar. Ve karye-i Adrâ kurbünde Bakala demekle ma‘rûf yer ki vakf-ı Cami‘-i Adrâ'dır. Her senede vakf cânibine iki yüz akçe maktû‘ verirler ki karye-i mezbûre halkı âhar yerden kalî sirka edip ellerinde bulundukda cami‘ yerinde tahsil eyledik deyu bahane eylemeyeler. Ve sair nevâhide olan kurâ halkına kalî yakmak yasakdır. Ve nâhiye-i Merc-i Kıblî'de ırak yerlerde yanan kalî dahi yabanda satılmak yasakdır. Her senede ne mikdar kalî vâki‘ olursa Şam'da olan Dâr-ı Tu‘m'a getirip kanun üzere, sülüs Efrenc'e ve sülüs kalî âmillerine mîrî için ve sülüs sabuncu ve boyacı ve kassârîn-i şehre satıla, tüccâra ve madrabaza satılmaya. Şöyle ki âhar yerlerde satılsa külliyen girift olmak kanundur. Yine vech-i meşrûh üzere mukarrer kılındı.

Ve vilayet-i Şam'da Beyrut ve Sayda ve Sur ve Akka ve Yafa iskelelerinde alınan gümrüğün ve gayr varidâtdan iskele kapısında resim ki "mûcib-i Bâb-ı Mînâ" derler. Frengî

kadifenin envâ‘ renginden her donluğa onar akçe ve dibânın her donluğuna onar akçe ve atlas-ı mütenevvi‘a ve sof-ı mücender ki hârâ derler her donuna onar akçe ve ince ıskarla çukanın her ne türlü renk olursa donluğuna sekizer akçe ve rustânî çukanın donluğuna üçer akçe ve ednâ çukadan ki melfûk derler ikişer akçe ve gayet yoğun çukadan ki nısfü'l-arz derler donluğuna birer akçe ve sof-ı mağribînin donluğuna buçuğar akçe. Ve semmûrun her derisine birer akçe ve sincap fıçısından her fıçı on dört rıtıl ki bin cild olurmuş her cildden. Koyun ve kuzu derilerinden her dengine dört akçe ve koyunun yüküne her dengine dörder akçe ve kuzu ve koyun derilerinden ki sıbâgat [tıbâgat] olunmamış ola her denginden dörder akçe ve mercân-ı mamûlden ki silsile ile ola her rıtıl-ı Şamîde üçer akçe ve mercân-ı gaşim yani ham ola her sandıkdan beşer akçe ve kehrübâ-yı mamûlden her rıtılına üçer akçe ve kehrübâ-yı hamdan her rıtılına birer akçe alınır. Ve mastaki sandığından on beşer akçe ve za‘feranın her rıtılından birer akçe ve zincefre ki fıçı ile ola her fıçısına üçer akçe ve zincefre ki sandıkla ola her sandıkdan ikişer buçuk akçe ve jenkârın/jengârın her sandığına üçer akçe ve billûr ki mamûl ola kûzeler ve kadehler gibi her sandığına ellişer akçe ve kibrit sandığından dörder akçe ve harezmazdî fıçısından beşer akçe ve hamr çevgeli, tatir derler sandığından üçer akçe ve fıçı-yı mücmi‘den ki içinde her cinsden ola yirmi beşer akçe ve sandık-ı mücmi‘den ellişer akçe, eğer açıp satarsa öşür alınır. Ve mürde-seng fıçısından üçer akçe alınır. Ve kesesinden dahi üçer akçe. Ve kehl kesesinden buçuk akçe ve selmez suyunun her fıçısına altışar akçe ve sırça akdâh ve kanâdil sandığına yirmi beşer akçe ve şâp fıçısından dört akçe ve zirnih fıçısından ikişer akçe ve zâc-ı Kıbrıs fıçısından ve lâdin denginden dörder akçe ve kettân bezinin her yüz zirâ‘ına bir derim derler onar akçe ve bahrîden her derimine ikişer akçe ve zeybak yani civanın her kıdrına üçer akçe ve kâğıd bâlâsına yani dengine üçer akçe amma iskelede açıp satsa her yüzde ikişer akçe ve attâr kâğıdının beher bâlâsına birer buçuk akçe amma iskelede satsa ikişer buçuk akçe ve bakır ki acar derler sepet ile gelir her sepetden üçer akçe ve bakır mamûlden işlenmişdir her şeddesine yani bağına üçer akçe ve bakır nahıçenin her bağından üçer akçe ve bakır til şeddesinden dörder akçe ve bakır sahâyif-i melfûfdan yani dürülmüş olan her fıçıdan üçer akçe ve kalay tahtasına buçuğar akçe ve kara günlük denginden dörder akçe ve Frengî zehebî yani gezmendin her fıçısından dörder akçe ve şeker-i mükerrerin her kantarından yirmi beşer akçe ve şeker-i kandul [kandun] her kantara on ikişer buçuk akçe ve asel tulumundan birer akçe ve küpcükle gelse buçuğar akçe amma aselin ve fındığın ve bâdamın zarfları daraları çıkdığından sonra her yüz rıtılda beş rıtıl ıskat almak âdetidir. Ve bâdamın içinden her çuvalına ki bir denk ola dörder akçe ve fındığın her çuvalına birer akçe ve revgan-ı zeytin her fıçısına onar akçe ve buğdayın her gırâresinden on sekiz akçe ve arpanın her gırâresinden dokuz akçe ve bahrî getirdiği pirincin her denginden dörder akçe, vekîl yani bâzârgân getirse her dengine dörder akçe ve bir rıtıl pirinç alınır. Ve kurudan gemiye giren esbâbın "mûcib-i Bâb-ı Mînâ" mu‘attarât sınıfından kutular ile ola öşürden haric olup Şam'dan mühürlü gelmiş ola her kutuya onar akçe alınıp iki akçe dahi mübâşirîn-i Şam alır imiş. Hâliyâ mîrî için alına. Ve eşribât sandığından on ikişer ve kutu ile olsa yedi akçe alına. Ve hürmüzî Şam'ın her topuna onar akçe alınıp ve sofun her topuna ikişer akçe ve sof tahtasına sarılmış ola kırkar akçe eğer iskele[de] satılsa iki buçuk akçe ve Ba‘albekînin kaftanlığından ikişer ve ham bezin dahi kaftanlığından ikişer akçe amma astar denginden on iki akçe ve harîr ki Şam'dan bilâ-hatem gele iskelede satılsa üçer buçuk akçe ve mahtûm gelse

nesne alınmaz. Ve zebîb-i derbilî ulbe ile gelse dekeliden her ulbeye onar akçe ve bahrîden her kantârına altışar akçe ve derbilîden gayrisinden her kantarına yirmi beşer akçe ve iki buçuk akçe dahi simsâriye deyu alınır. Ve kasnak bi'l-öşr her keseye onar akçe eğer bunda satılırsa iki akçe simsâriye ve buçuk akçe nâzıru'l-ceyş alır. Hâliyâ mîrî için alınır. Ve harîr ki haric-i memleketden gelir Haleb'den gelse her dengine altmış beş akçe ve sof ve köknar ve kişniç ki Haleb'den gelir her denginden kırkar akçe ve penbe iplik ki Şam memleketinden gelir ve haricden gelir her denginden beşer akçe amma penbe ki bunda satılır ve kîlden her kantarına yirmi beşer akçe ve iplik kantarından ellişer akçe ve her yüz akçeden iki akçe simsâriye ve buçuk akçe nâzırü'l-ceyşe alınır imiş. Hâliyâ mîrî için alınır. Ve bahrî satın aldığı penbe rıtılından birer akçe ve iplik rıtılından ikişer akçe alındıkdan sonra "mûcib-i Bâb-ı Mînâ"da her yüz akçede iki buçuk nâib ve iki akçe simsâriye ve buçuk akçe nâzıru'l-ceyş alır imiş. Hâliyâ mîrî için alına. Ve Şam'dan gelip kalye kesesinden nâib-i Beyrut birer akçe ve her kantarda birer buçuk akçe ıktâ‘ sahipleri alır imiş. Hâliyâ mîrî için alınır.

Ve liva-i mezbûrda vâki‘ olan keferenin emr-i hümâyûnla her nefer kırkar para ki seksen Osmanî olur cizye tayin olundu. Ve sâbıka diyar-ı Arab'da resm-i cevâmis bazı yerlerde on ikişer akçe alınıp ve bazı yerlerde hiç alınmaz imiş. Hâliyâ defter-i cedîd-i hâkânî pâye-i serîr-i a‘lâya arz olundukda cemî‘ vilayet-i Arab müsâvî olup bir sağılır camusa üçer para altışar Osmanî olur resm fermân olunmağın ber-mûceb-i emr-i âlî her sağılır camusa üçer para resm tayin olundu. Ve iki kovana bir para resm alına. Ve her dibs ma‘sarasına altışar para resm tayin olunmuşdur. Ziyade alınmaya. Ve nefs-i Şam'da olan ihtisaba kadimden bir kanun-ı mukarrere olmadığı sebebden Kayıtbay kanunuyla amel oluna. Ve mezkûr nevâhîde evkâf ve emlâk sahibleri beyninde fellâh bulunup her kişi "Bu benim fellâhımdır" demeyip heman mütehassıl ne vâki‘ olursa anı kısmet etmek kanundur. Kendi ıstılâhlarında "rûl" derler. Yine "rûl" üzerine yazılıp mukarrer kılınmışdır. Fellah taksim olunmak kanuna muhalifdir. Ve külliyen Haremeyni'ş-Şerifeyn ve Kudüs-i Şerif ve Halilü'r-Rahman aleyhi's-selâm hazretlerinin evkâfı avârız-ı divaniyye ve tekâlif-i örfiyyeden ve öşürden defter-i atîkde muâf ve müsellem kayd olundu. Ve e’imme dahi avârız-ı divâniyye ve tekâlif-i örfiyye[den] muaf ve müsellemlerdir.

Ve vilayet-i mezkûrede âdet-i devre ve himaye ve mübaşiriyye ve fütûh-ı beyder ve resm-i hasad ve âdet-i reccadiye deyu mukaddema bid‘at-ı seyyi’e olup hâliyâ pâye-i serîr-i adalet-penâha arz olundukda avâtıf-ı padişahîden min-ba‘d zikr olan bid‘atler ref‘ olunmak ferman olunmağın alınmamak üzere defter-i cedîde kayd olundu.

TT.d. No: 263, sh: 3-10

قانون نامهٔ لواء حلب

1536 TARİHLİ HALEP SANCAĞI KANUNNAMESİ

1536 tarihi itibarıyla Halep sancağında yetişen zeytin, üzüm, çeltik ve pamuk gibi ziraat mahsullerinden, büyük ve küçükbaş hayvanlardan, işlenen suçlardan kanun gereğince alınan öşür, ağnam ve ceza vergileriyle Türkmenlerden alınan otlak ve kışlak vergisi, evlenme, çift ve kovan vergilerinin miktarını gösterir kanunname

1536

قانوننامة سنجق حلب لسنة 1536م

وهي تنص على قيمة الضرائب التي تجري جبايتها في سنجق حلب باعتبار تاريخ 1536م، وذلك عن المحاصيل الزراعية التي تنمو في السنجق كالزيتون والعنب والأرز والقطن وغيرها، وعن المواشي الكبيرة والصغيرة، وضرائب العشر والأغنام والضرائب العقابية التي تجبى بالقانون عن الجرائم المرتكبة وضرائب المراعي والمشاتي التي تجبى من التركمان، وضرائب الزواج والحقل وخلايا عسل النحل.

Mukaddema liva-i mezbûre emr-i Padişahî ile kitâbet olundukda Çerâkise zamanında ihdâs olan bid‘atler ref‘ olunıp onların mukabelesinde çiftleri olup ziraat ve harâset eden reâyâ taifesinden yılda bir Mart ayında resm-i çift deyu her çiftden kırkar akçe ve mücerred olmayıp kisbe kadir olanlardan ki, çiftleri olmaya, resm-i bennâk deyu on ikişer akçe ve mücerred olanlar ki, kisbe kadir olalar, resm-i mücerred deyu altışar akçe kayd olunup şimdiye değin vech-i meşrûh üzere alınır imiş. Hâliyâ emr-i şerif mûcebince üslûb-ı sâbık üzere defter-i cedîd-i hâkânîye kayd olundu.

Ve liva-i mezbûrede vâki‘ olan kurâ ve mezâri‘in ba‘zı kadîmü'l-eyyâmdan mahsullerini maktu‘ vere gelip ol maktu‘a mütehammil olanlar alâ hâlihî ibkâ olunup mütehammil olmayup haraba müşrif olan kurâ ve mezâri‘ emr-i şerifle kasm kayd olunub tarik-i kasmleri yerli yerinde işaret olunmuşdur. Min ba‘d eğer ümenâ ve eğer erbâb-ı timar defter-i cedîd-i hâkânîde maktû‘ olanın maktû‘ ve kasm olanın kasm eyleyip hilâf-ı emr-i şerif reâyâya zulm eylemeyeler.

Ve liva-i mezbûrede dimos olmayıp kasm olan kurâ ve mezâri‘de vâki‘ olan eşcâr-ı zeytin ki, Romanî ola, kadimden timar eylediği mukabelesinde nısf mahsulüne reâyâ mutasarrıf olagelmeğin hâliyâ dahi tağyir olunmayıp üslûb-ı sâbık üzere mukarrer kılındı. Ve zeytin-i İslâmînin ve sair fevâkih-i muhtelifenin her yüz ağacına kırkar akçe harac alınır. Ve bağatın her bin çubuğuna kırkar akçe harac alınıp ziyade alınmaya.

Ve resm-i ağnâm koyun ve keçi kuzulayıp tamam sürüye yaradıkdan sonra oğlağıyla ve kuzusuyla addolunup her iki re’se bir akçe alına ve bir kovana bir akçe resm alına.

Ve liva-i mezbûrda resm-i arûs kızdan otuz para ki, altmış akçe olur ve bîve avretden otuz akçe alına.

Ve baş yaran kimesneden otuz akçe cerîme alına. Ve baş yarıp kemik çıkarsa veyahut kol avatsa, ganî olur bin akçeye gücü yetse, yüz akçe alına; eğer binden ekalle gücü yetse, elli akçe alına.

Ve salb ü siyâsete müstahık olanlardan bedel-i siyâset deyu akçaları alınmayıp

istihkaklarına göre günah eyledikleri mahalde siyaset olunup haklarından geline. Amma bu bahane ile nesneleri alınmaya.

Filcümle ki, cerâim hususları ki, vâki‘ olur, kanun-ı kadîm-i Osmaniyye müracaat olunup tecavüz olunmaya.

Ve liva-i mezbûrede vâki‘ olan serbest timarlardan gayrı erbâb-ı timarın timarlarında vâki‘ olan cürm ü cinâyâtın kanun üzere nısfı sancak beyi olana hâsıl yazılıp nısf-ı âharı erbâb-ı timarındır. Ve evkâf ve emlâk olan karyeler ki erbâb-ı timar ile müşterek olmaya, cürm ü cinâyetleri hâssa-i hümâyûna müte‘allikdir; sancak beyine ve gayra hâsıl kayd olunmuş değildir, hâssadır.

Ve ekrad tâifesinin İzzeddin Bey'e tâbi‘ olanların cürm ü cinâyetleri ve sair rüsûm-ı örfiyyeleri ve âdet-i ağnamları beylerine müte‘allik olup ziraat etdikleri yerde öşrün ve resm-i çiftlerin sahib-i arza verdiklerinden sonra mâadâ rüsûmları beylerine hâsıl kayd olunmuşdur.

Ve hâssa yörükler dahi kezâlik ellerinde çiftleri olup ziraat ve harâset edenler resm-i çiftlerin ve hububatın öşrün verdiklerinden sonra mâadâ rüsûmları Türk ulusu olanlara müte‘allik olub hâssa-i hümâyûn için zabt ederler. Ve külliyen cerâim vâki‘ oldukda kanun-ı kadîm-i Osmanîye müracaat olunup ziyade alınmaya.

Ve enhâr-ı çeltik Derbesak ve Amik nahiyelerinde kadimden bazı nehir ber-vech-i münasafa ve bazı enhâr sülüsân üzere zira‘at olunagelmeğin geri vech-i meşrûh üzere kayd olunup yerli yerinde işaret olunmuşdur. Amma Antakya ve Bakras nahiyelerinde vâki‘ olan enhâra ziraat olunan çeltiğin kifâyet mikdarı tohum-ı mîrî canibinden verilip ziraat olunurmuş.

Re’is ve sakkâ olanlar, kadimden olagelen üslûbları üzere nehrin ayağına birer kantar çeltik ekip vâki‘ olan hasılına kendiler mutasarrıf olıp çeltiğin vâki‘ olan hizmetin eda ederler imiş. Ve korucu olanlara cümle hâsıl olan çeltikden birer kantar çeltik ihrac olunup verilirmiş. Ve çeltiği biçip döğen kimesneler tamam edip ümenaya teslim edecek vakitde cümle hâsıl olan çeltiği on bir bölük edip bir bölüğün kendiler alıp ve on bölüğün hâssa-i hümâyûn için ümenâ alıp zabt edermiş. Kadimden üslûbları böyle olduğu eclden hâliya dahi vech-i meşrûh üzere defter-i cedîd-i hâkânîye kayd olundu.

Ve liva-i mezbûrede hâsıl üç fasıl alınır imiş; tereke biçmeli olup biçilmeye müstehak oldukda ki kemalin bulup biçile, ol vakte vakt-i hasad derler, vakt-i hasad kimin tahviline düşerse tereke ona müte‘allik olup harmana itibar olunmaz imiş. Ve zeytin dahi tamam yetişip silkilmeye müstehak olduktan sonra birkaç gün bir sebeb-i kavî olub tehir olunup cem‘ olunmayacak olursa heman amel zeytin kemaline erip silkilmeye müstehak olduğu eyyâma itibardır. Tehir ile birkaç gün cem‘i sonradan dahi vâki‘ olursa, itibar müstehak olduğu eyyamadır. Ve penbe dahi yetişip kozak kararın bulup kemaline erişdiği vakit ki cem‘ olunmağa müstehak olur, istihkâk bulduğu zaman ile amel olunurmış.Ve bağlar haracı üzüm olup yetişip tamam ekle kâbil olduktan sonra haraca müstehak olur imiş. Bu vechile yetişip tamam olmayınca bağların haracları cem‘ olunmaya ve cem‘ine dahi şurû‘ olunmaya.

Filcümle bu zikr olunan vakitlerden evvel kable'l-vakt mahsul ve rüsûm zabt olunup alınmak dahi vâki‘ olursa amel olunmayup vakitli vaktiyle hüküm olunup amel olunur imiş.

Hâliyâ dahi üslûb-ı sâbık üzere defter-i cedîd-i sultanîye sebt olundu.

Ve nakdiyye akçeye dimos olan kurâ ve mezâri‘ dahi bu zikr olunan üslûb üzere dimoslarının istihkâkı bu veçhile bu zikr olunan tarihlerde müstehak olub ammâ ba‘de'l-hasad dimos olan akçeyi verip eda ederler imiş. Ve zeytinin ve penbenin dimosları zeytin ve penbe cem‘ olunduktan sonra verip eda edegeldikleri eclden hâliyâ dahi üslûb-ı sâbıkları tağyir olunmayıp defter-i cedîd-i Sultaniye vech-i meşrûh üzere ketb olundu.

Liva-i mezbûrede kışlayıp kalan Türkman taifesinden olagelen kanun üzere yılda bir Mart ayında her bir sürüden birer koyun alınır ki, aded-i sürü üç yüz koyun ola, artık ve eksik olsa, bu minvâl üzere hesab olunup alına. Ve gelip geçen yörük taifesinden otlak ve yatak hakkı deyu veya selamlık deyu sancak subaşıları ve erbab-ı timar koyunların ve kuzuların taleb edip almayalar. Filcümle mezkûrların olagelen kanunları üzere olup mukayyed olan kanunlarından ziyade tecavüz olunup nesne alınmaya.

Ve resm-i duhân, liva-i mezbûrede kışlayıp kalan Türkman taifesinden yılda bir Mart ayında resm-i duhân deyu her hâneden on ikişer akçe alınagelmiş. Hâliyâ dahi ziyade alınmayıp heman hâneden hâneye her senede on ikişer akçe resm-i duhân alına.

Filcümle alınan rüsum-ı örfiyye vakitli vaktiyle alınıp kable'l-vakt alınmaya.

Ve liva-i mezbûrede vâki‘ olan Haremeyni'ş-Şerifeyn evkâfının reâyâsı cemî‘ avârız-ı divanî ve tekâlif-i örfîden muaf ve müsellem ve rüsûmdan ve cürm ü cinâyetden serbest olunması fermân olunmuşdur. Vech-i memur üzere defter-i cedîd-i hâkâniye kayd olundu ki, min ba‘d mezbûrlara nesne teklif olunmaya.

Ve mezâr-ı enbiyâya ve evliyâya vakf olan kurâ reâyâsı ve sâdât dahi avarızdan muaf olmaları emr olunmuşdur. Bu[n]lara dahi avârız teklif olunmaya.

Ve e‘imme dahi avârız-ı divâniyyeden muaf ve müsellem olalar.

Ve vilayet-i Arabistan'da şimdiye değin resm-i camus bazı yerlerde üçer akçe ve bazı yerlerde altışar akçe ve bazı yerlerde on ikişer akçe alınır imiş. Hâliyâ defter-i cedîd-i hâkânî pâye-i serîr-i a‘lâya arz olunub cemî‘ Vilayet-i Arab'da müsâvî olup her sağılır camusa üçer para ki, altışar akçe olur, resm fermân olunmağın ber-mûceb-i emr-i âlî her sağılır camusa üçer para resm ta‘yîn olundu, ziyade alınmaya.

TT.d. No: 1087, sh: 1-4

SUBAŞILARIN HALKA RAHATSIZLIK VERMEMESİ

Subaşıların cezalandırma bahanesiyle padişaha ait çiftliklere ve köylere girip halkı rahatsız etmemeleri ve cezalandırılması gerekenlerin kadı ve eminler tarafından cezalandırılmaları hakkında Şam Beylerbeyine gönderilen hüküm

30 Eylül / سبتمبر 1559

منع الصوباشية من التضييق على الأهالي

حكم مرسل إلى بكلربكي (أمير أمراء) الشام حول أن الصوباشية يقتحمون المزارع والقرى الخاصة بالسلطان ويضيقون على الأهالي فيها بحجة تعقب ومعاقبة المذنبين، ومن ثم ضرورة منعهم من ذلك، وأن تكون عملية إيقاع العقوبات منوطة بالقاضي والأمناء وليس غيرهم.

Yazıldı
Haleb Defterdarı Mehmed Çelebî'nin kethudâsı Hurrem'e verildi
Fî 27 Zilhicce sene 966

Maliye tarafından bu hüküm yazılıp tekrar birer suret dahi beylerbeyilere yazılmak buyuruldu diye Mehmed Çelebî ru'ûsa kayd etmeğin yazılmışdır.

Şam beylerbeyisine hüküm ki:

Bundan akdem havâss-ı hümâyûnum içinde senin âdemlerin ve sancakbeyi subaşıları gezmeyip ve cerîmelerin almayıp reâyâyı ta'ciz ü tazyik etmeyeler diye defaâtle ahkâm-ı şerife gönderilip men'ile memnû' olmayacak min-ba'd sancakbeyi subaşıları ve senin subaşıların siyasete karışmayıp siyaset dahi ümenâ ma'rifetiyle ola diye hükm-i şerifim gönderilmişidi. Sonra, sancakbeyi âdemleri siyaset, ümenâya tefvîz olunmakla ehl-i fesadın hakkından gelinmeyip memleket zabtı asîr olur diye ilâm eyleyip üslûb-i sâbık üzere siyaset, sancak-beylerine mufavvaz olmak için hükm-i hümâyûn ihrac etmişler.

Bu bahane ile muttasıl memleket içinden ellerin çekmeyip reâyâ ahvâli perişan olup mâl-ı mîrîye envâ'-ı gadr olur diye ilâm olunmağın buyurdum ki:

Hükm-i hümâyûnum varacak, min-ba'd senin subaşıların ve sancakbeyi subaşıları siyasete karışmayıp ve siyaset bahanesiyle havâss-ı hümâyûnuma girmeyip kimesneyi rencide etmeyip hâslar içinde ânın gibi ehl-i fesad olup tutulmak lâzım geldikde emînler tutup eğer ümenâ tutmağa kâdir olmayıp senden muâvenet taleb ederse tutmakda muâvenet eyleyesin ve siyasete müstahıkk olanlar kadı ve emînler ma'rifetiyle siyaset olunup haklarından geline.

Şöyle ki emin, siyasete müstahıkk olan ehl-i fesadın akçelerin alıp salıvere, ol vakit sen emin[ün] ıtlâk ettiği ehl-i fesadı ele getirip, ele girmezse ânın yerine emini tutup vâki'-i hâli arz eyleyesin ki emr-i şerifime muhalif iş edenlerin gereği gibi haklarından geline. Min-ba'd bu emr-i hümâyûnum ile âmil olup hilâfına cevâz göstermeyip siyaset bahanesiyle sancak subaşıların ve kendi subaşıların hâslarım içine komayıp havâss-ı hümâyûnum reâyâsına dahl etdürmeyesin. Şöyle bilesin.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 355

١٩١

YAHUDİLERE KÂTİPLİK GÖREVİ VERİLMEMESİ

Arapça yazı, siyâkat ve defter tutma işlerinde bilgili oldukları için, subaşı ve eminlerin kâtip olarak yanlarına aldıkları Sâmirî denilen Yahudi topluluğun, çeşitli hile ve oyunlarla Müslüman halkın mallarını ellerinden aldıkları bildirildiğinden, bundan sonra hiçbir devlet görevlisinin bunları kâtiplikte veya Müslümanlarla ilgili işlerde istihdam etmemeleri hakkında Şam beylerbeyine ve kadısına hüküm

10 Ekim / أكتبور 1565

حظر استخدام اليهود في مهمة الكتابة

حكم مرسل إلى بكلربكي الشام وقاضيها حول أنه قد جرى الإعلان بأن الصوباشية والأمناء يتخذون من اليهود المعروفين بالسامريين هناك كتبةً يصطحبونهم للعمل في شئون الكتابة العربية والحسابات وإمساك الدفاتر؛ وأنهم يمارسون شتى أنواع الحيل والألاعيب لسلب الأهالي المسلمين أموالهم، وعلى ذلك فقد صدر الأمر بأن لا يجري من بعد ذلك استخدام هؤلاء اليهود كتبة في أي من شئون الدولة أو في الأمور التي تتعلق بشئون المسلمين هناك.

Yazıldı
İmâret-i Âmire mütevellîsi olan Molla Ağa'ya verildi
Fî 15 Rebîülevvel sene 973

Şam beylerbeyisine ve Şam kadısına hüküm ki:

Sen ki kadısın, mektub gönderip İşeya Yahudi'den Sâmirî demekle ma‘rûf taife, Arabî yazıp, siyâkat ve defter ahvâlin bilmekle emînler ve subaşılar kendilere kâtib edip şerîr ü müfsid tâife olmakla ehl-i İslâm'a envâ‘-ı hıyel ve zûr edip bî-vech malların aldırmağa sebeb olup zu‘afa-yı reâyâ ve fellâhîn havflarından mezbûrlara hidmet edip men‘ olunmaları lazımdır deyu bildirmişsin.

İmdi tâife-yi mezbûreden emînler ve subaşılar yanlarına min-ba‘d bir ferd vardığına ve anlar bile alıp yanlarınca gezdirdiklerine rıza-yı şerifim yokdur.

Buyurdum ki:

Vusûl buldukda bu hususu gereği gibi tenbih eyleyesin ki, min-ba‘d eğer ümenâ vü ummâl ve eğer beylerbeyi ve beyler subaşıları ve sair mübâşirler Sâmirî tâifesinden kimesneyi kitâbet ve sair mesâlih-i Müslimîne müte‘allik umûrda istihdam eylemeyeler.

Şöyle ki; ba‘de'l-yevm tâife-i mezbûre beylerbeyiliğinde bir ferde ol vechile istihdam olunduğu istimâ‘ oluna, özrün makbûl olmayıp mes’ul olursun. Ana göre emrimin icrâsında dakika fevt etmeyesin, eslemeyenleri isimleri ile yazıp arz eyleyesin. Bundan akdem bu husus için sana hükm-i şerifim dahi irsâl olunmuş idi.

A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 470

باسمه سبحانه وتعالى والحمد لله العلي الاعلى والصلوة على نبيه المصطفى
وعلى اله واولاده المجتبى بدأت باسمك تيمنا وتبركا رقمتم وتسرلي
تجديدا وتكريرا حرر في شهر شعبان المعظم لسنه احدى ومايه والف
در زمان صدر الوزرا حضرت فاضل مصطفى پاشا
يسر الله ما يشاء ورئيس الكتاب ابوبكر افندي
طال بقاه ونال ما يتمناه

FAKİRLERDEN FAZLA VERGİ ALINMAMASI

Şam eyaletinde bulunan vali ve mütesellimlerin, mevcut vergilerini ödemekte güçlük çeken fakir ve muhtaçlardan, farklı isimler altında zorla fazla vergi talep ettikleri haber alındığından, bu gibi uygulamalarla halkın rencide edilmemesi ve istenen fazla vergilerin kaldırılması hakkında Şam'daki idarecilere gönderilen hüküm

3 Aralık / ديسمبر 1689

حظر تحصيل ضرائب زائدة من الفقراء

حكم مرسل إلى الإداريين في الشام حول ظهور أخبار بأن الولاة والمتسلمين في أيالة الشام يطالبون الفقراء والمحتاجين الذين يعانون أصلاً صعوبات في تأدية الضرائب المفروضة بدفع ضرائب أخرى زائدة بالقوة وتحت مسميات مختلفة، وعلى ذلك فقد تقرر عدم الإقدام على إزعاج الأهالي بمثل تلك الممارسات وإبطال الضرائب الزائدة المطلوبة.

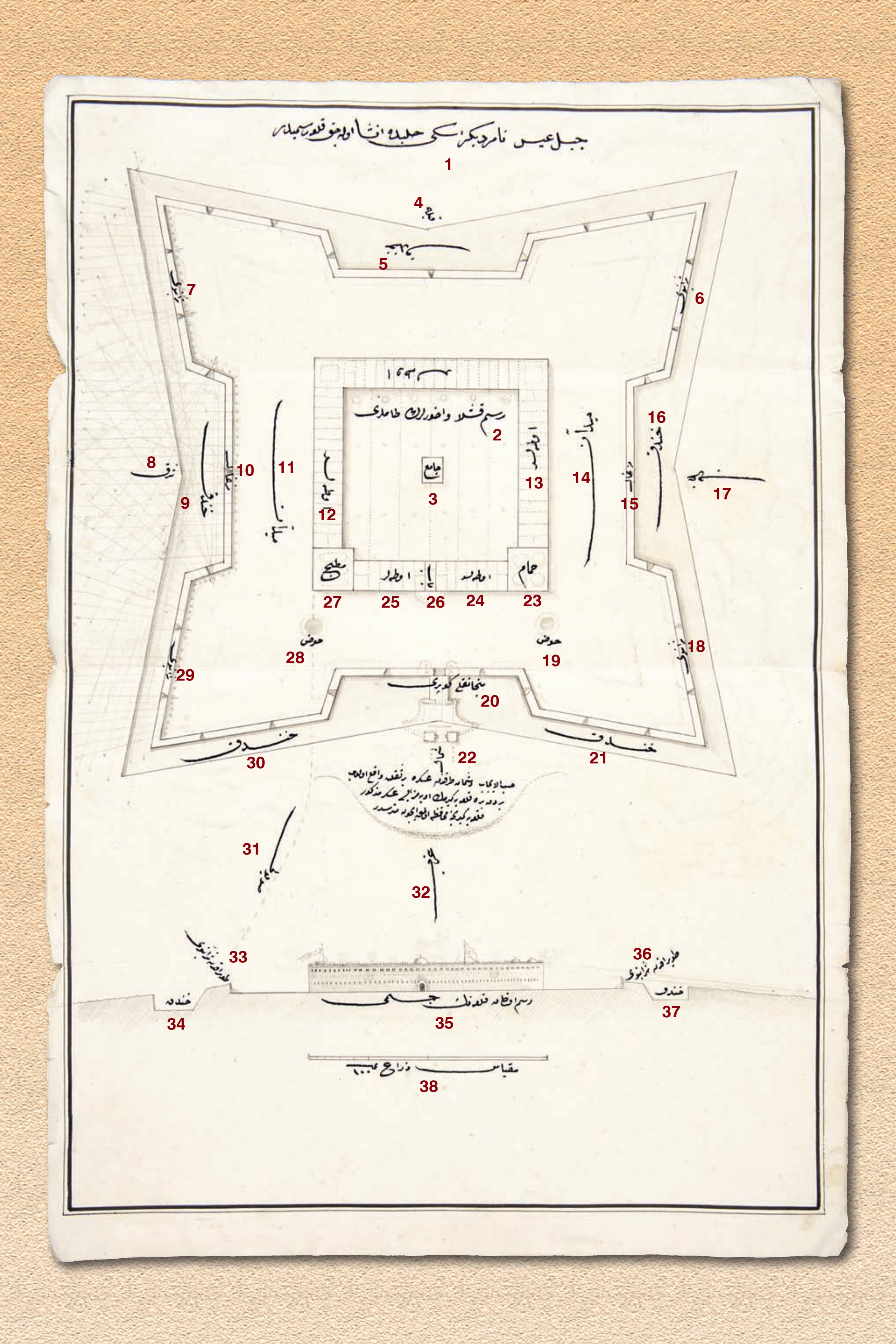
Şam-ı Şerif mollasına ve Şam eyaletinde vâki‘ olan kadılara ve Şam kulu ağası ve kethudâsı ve Ocak zâbitleri ve alaybeyi ve zu‘amâ ve bi'l-cümle iş erlerine hüküm ki:

Ba‘de'l-mesâcîdi's-selâset-i eşref-i bikâ‘ ve eymen-i bilâd olan bilâd-ı Şamiye'nin ahalisine kesret-i tekâlîf sebebi ile za‘f-târî olup ziyade fukarâ ve muhtacîn ve hâlleri dîğer-gûn olmakla emvâl-i mukarrere-i divaniyenin edasında kemâl-i aczleri var iken valileri dahi birer müddetden beri kendileri ve yahud mütesellimleri garâre-i şa‘îr nâmıyla eyalet-i merkûmeye tâbi‘ olan kurâ ve nevâhîye ale'l-umûm akçe sâlyâne edip cebr u unf ile fukarâdan bi-gayr-i vech nice emvâl tahsil edegeldikleri mesâmi‘-i aliyye-i hüsrevâneme vâsıl olmağın ba‘de'l-yevm bu bid‘at-i seyyi’e ref‘ olunup eyalet-i merkûmede bu bid‘at-i münkire ve mazlime-i azîmenin külliyet ile men‘ ü def‘i bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır ve irsâl olunmağın;

İmdi, sen ki mevlânâ-yı mûmâileyh ve siz ki kadılar ve kul ağası ve kethudâ ve Ocak zâbitleri ve alaybeyi ve zu‘amâ ve bi'l-cümle ayân ve iş erlerisiz, işbu emr-i şerifimin mazmûn-ı münîfin sicille kayd ve birer suretin Şam eyaletinde olan kazalara başka başka gönderip ve emr-i şerifimi hıfz ve vakt-i hâcetde ibrâz için Şam kul kethudâsına teslim edip Şam valileri ve mütesellimleri garâre-i şa‘îr ve yahud bedeli nâmıyla veya ismini tebdil ile buna mu‘âdil ahali-i vilayete bir gûne ta‘addî ve tecavüze mübâşeret ederler ise razı olmayıp serî‘an ve âcilen vâki‘-i hâli yazıp Südde-i Saâdetim'e arz ve mahzar birle ilâm eyleyip işbu emr-i şerifimin mazmûn-ı münîfi ile amel eyleyesiz diye yazılmışdır.

Fî Evâsıt-ı Ş Sene [1]101

A. DVNS. MHM. d. No: 100, Hüküm No: 1

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
جامع
حمام
حوض
حوض
خندق
خندق

HALEP'İN CEBEL-İ AYS MEVKİİNDE KALE VE KIŞLA İNŞAASI

Cebel-i Ays diğer adıyla Eski Halep'te inşa olunacak kale ve kışlanın resmi

[1830]

بناء قلعة وثكنة عسكرية في موقع جبل عيس بحلب

رسم للقلعة والثكنة العسكرية المقرر إقامتهما فوق جبل عيس أو الإسم الآخر حلب القديمة.

[İşaretler]

1-) Cebel-i Ays nam-ı diğer Eski Halep'te inşa olunacak kalenin resmidir

2-) Resm-i kışla ve ahırların damları

3-) Cami

4-) Kıble

5-) Hendek

6 - 7) Şaranboy

8-) Şark

9-) Hendek

10-) Mazgal

11-) Meydan

12 - 13) Odalar

14-) Meydan

15-) Mazgal

16-) Hendek

17-) Garp

18-) Şaranboy

19-) Havuz

20-) Mancınaklı köprü

21-) Hendek

22-) Hasbe'l-icap düşman tarafından askere bir sıklet vaki olup birdenbire kaleye girmek istenir ise asker-i mezkur kaleye girince muhafaza olmak için metristir

23-) Hamam

24 - 25) Odalar

26-) Bâb

27-) Mutfak

28-) Havuz

29-) Şaranboy

30-) Hendek

31-) Suyolu

32-) Şimaligarb

33-) Topraktan Şaranboy

34-) Hendek

35-) Resm olunan kalenin cismi

36-) Topraktan Şaranboy

37-) Hendek

38-) Mikyas: Zira 100

HAT, 597/29328

سنی الهمم کریم الشیم دولتلو عنایتلو عاطفتلو ابهتلو افندم حضرتلری

شام شریف والیسی عطوفتلو علی رضا پاشا حضرتلری طرفندن بو کره وارد اولان ایکی قطعه تحریرات منظور عالی جناب ملوکانه بیورلمق اوزره [illegible]

ارسال سوی والای صدارتپناهیلری قلندی تحریرات مذکورهنک بر قطعهسی مآلی والی مشار الیهک مرکز مأموریتی اولان شام شریفه وصولنده سایهٔ شاهانه [illegible]

اجرای خصوصات مأمورهسنه توجهله تثبت و ابتدار اولنمقده اولدیغنی بیانده و دیگر بر قطعهسنک مؤداسی دخی بر مقتضای ارادهٔ سنیه جرم خدمتلری [illegible]

بوندن بویله شام شریف طرفندن رؤیت و ادارهسیله تفرعاتنک اجراسی ضمننده اقدمجه اصدار و تسیار اولنان امر عالی مطلوبه منفی اوزره خدمت [illegible]

مرقومنک تصورتلو تسویه قلنمه ایدوکی ایباننده عبارت اولدرق اشعاراته واقعهنک اخرکونه حکمی اولدیغنه و فقط خدمت مذکورهنک اولوجهله

تسویه اولندیغی خزینهجه بلنمک و امر عالی مزبور بالاسنه شرح ویرلمک لازم کلهجکنه بناءً اجرای اقتضاسیله والی مشار الیهه دخی مقتضی جوابنامه تحریر

اولنمسی موافق ارادهٔ سنیه افاده جناب شهنشاهی بیورلور ایسه اشعارات [illegible] ایدوکی بیاننده تذکرهٔ ثناوری ترقیم قلندی افندم

CERDE BAŞBUĞLUĞU MEMURİYETİNİN ŞAM'A NAKLEDİLDİĞİ

Cerde Başbuğluğu memuriyetinin eskiden beri Trablusşam valilerince yerine getirilmekte olduğu ancak hem mesafenin uzaklığı sebebiyle fazla masraflı olması ve hem de istendiği şekilde hizmetin yerine getirilememesinden dolayı bundan sonra bu görevin Şam Valiliği tarafından icra edilmesi

5 Mart / مارس 1843

نقل قيادة فرقة حراسة الحجاج إلى دمشق

لقد كان الجاري منذ القدم أن تكون مهمة قيادة الفرقة الخاصة بحراسة الحجاج منوطة بولاة طرابلس الشام، غير بعد المسافة والزيادة في النفقات هناك حال دون القدرة على تحقيق تلك المهمة بالشكل المطلوب، ولأجل هذا تقرر أن يتولى ولاة الشام القيام بهذه المهمة بعد اليوم.

Ma'rûz-ı kullarıdır ki;

Cerde Başbuğluğu memuriyeti öteden beri Trablusşam valisi bulunan zevât-ı kirâma ihale buyurulmakda ise de Trablusşam'ın bu'diyeti cihetiyle Cerde başbuğu bulunanlar Şam-ı Şerif'e gelinceye kadar haylice masârıfa dûçâr olmakda olduklarından başka hizmet-i mezkûre yine matlûb-ı âlî vechile görülemediğine ve Aneze münasebetiyle Şam-ı Şerif Eyaleti'nde külliyetli başıbozuk askeri istihdam olunarak kış mevsiminde Aneze'nin avdetleri cihetiyle asâkir-i merkûmeden ekserîsinin harcları kat' olunacağına binâen bunlardan sâlifü'z-zikr Cerde hizmeti için tâm beş yüz nefer süvari tertib ve üzerlerine bu tarafda bulunan ümerâ-yı asâkir-i nizâmiyye-i şahaneden bir münasibi intihâb ve tayin olunmak ve Sayda ve Trablusşam eyaletleri emvâlinden beher sene iki bin kîse akçe iâne olunarak Cerde masârıfı kilâr-ı hacdan rü'yet kılınmak üzere Cerde maslahatının Şam-ı Şerif valisi bulunanlara ihalesi muhassenâtı mûcib ve emniyet-i hüccâc-ı müslimîni müstevcib olacağı beyânıyla ol bâbda iktizâsının icrası irâde-i seniyyeye menût idüğü sâbık Şam-ı Şerif Defterdarı müteveffâ Seyyid Mehmed Emin Efendi tarafından der-bâr-ı şevket-karâra inhâ olunmuş ve zikrolunan Cerde hizmetinin bundan böyle ber-minvâl-i muharrer Şam-ı Şerif tarafından rü'yet ve idaresi münasib ve sühûlet-i maslahatı müsteclib olacağından ol vechile icra-yı iktizâsı hususuna irâde-i seniyye müte'allik olarak keyfiyet taraf-ı eşref-i âsafîlerinden iktizâ edenlere emr u irâde buyurulmuş olduğundan memuriyet-i ubeydânem iktizâsı üzere zikrolunan Cerde hizmeti için eyalet-i merkûmede kâin başıbozuk takımından tâm beş yüz nefer süvari askeri tertib ve tahrîr ve üzerlerine dahi ümerâ-yı asâkir-i nizâmiyye-i şahaneden bir münasibi memur ve tayin olunarak ve levazım-ı cerdeyi tehyi'e ve istihzâr eyleyip hüccâc-ı müslimînin ber-mu'tâd Hediye Eşmeleri'ne kadar ve gelmezden evvel teşyî' ve istikbâlleri esbâbını istihsâle ihtimâm ve dikkat-i âcizânemi şâmil çâker-i kemînelerine hitaben şeref-rîz-i sahîfe-i sudûr buyurulan fermân-ı âlîşân meâl-i vâcibü'l-imtisâli harf be-harf karîn-i iz'ân-ı abd-i müsted'îleri olarak hemîşe muvâzıbı olduğum tezâyüd-i ömür u ikbâl-i hazret-i şehinşâhî ve tevâfür-i mücellâ ve iclâl-i Sadâret-penâhîleri da'avât-ı hayriyesi îsâl-i bârgâh-ı vâhibü'l-âmâl kılınmışdır. Çâkerleri Şam-ı Şerif'e dahil olmazdan evvel Şam-ı Şerif Defterdarı saadetli Fâik Efendi bendeleri Cerdeye mahsus olan bi'l-cümle levâzımâtı tehyi'e ve tertib ve bu tarafda bulunan asâkir-i muntazama-i şahane miralaylarından izzetli Hacı Ahmed Bey bendeleri hizmet-i

mezkûreye memur olunarak maiyyetine Sergerde Hasan Yazıcı kullarıyla istishâbında olan başıbozuk tâm beş yüz nefer süvari askerini terfîk ile cânib-i Hicaz'a tesvîk olunmalarını tensîb eylemiş olduklarından mâh-ı hâlin yedinci Pazartesi günü mîr-i mûmâileyh bendeleri asâkir-i mevcude-i merkûme ile Şam-ı Şerif'den ihrac ve i'zâm ve esna-yı râhda ve avâk mahallerinde gece ve gündüzlerde eşkıyadan muhafaza ve muhâreseleriyle bi'l-emn ve's-selâme hüccâc-ı müslimînin iyâb ü zihâbları emr-i ehemmine be-gâyet ikdâm ve gayret eylemesi bi'l-etraf mîr-i mûmâileyh bendelerine ve merkûm Hasan Yazıcı kullarına tavsiye ve ifhâm olunmuş olduğunu inhâ ve merasim-i şükr ve mahmideti hüsn-i icra ma'razında arîza-i âcizânem terkîm ve takdim kılınmışdır. Ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-ihsânındır.

Fî 13 Z. sene [12]58.

***

Seniyyü'l-himemâ kerîmü'ş-şiyemâ devletli inâyetli âtıfetli übbehetli efendim hazretleri;

Şam-ı Şerif Valisi atûfetli Ali Rıza Paşa hazretleri tarafından bu kere vârid olan iki kıt'a tahrirât manzûr-ı âlî-i cenâb-ı mülûkâne buyurulmak üzere irsâl-i sûy-ı vâlâ-yı müşîrileri kılındı. Tahrirât-ı mezkûrenin bir kıt'ası meâli vali-i müşârunileyhin merkez-i memuriyeti olan Şam-ı Şerif'e vusûlüyle saye-i şahanede icra-yı hususât-ı memuresine ne vechile teşebbüs ve ibtidâr olunmuş olduğunu beyândan ve diğer bir kıt'asının müeddâsı dahi ber-muktezâ-yı irâde-i seniyye Cerde hizmetinin bundan böyle Şam-ı Şerif tarafından rü'yet ve idaresiyle teferruâtının icrası zımnında akdemce ısdâr ve tesyâr olunan emr-i âlî mantûk-ı münîfi üzere hizmet-i merkûmenin ne suretle tesviye kılınmış idüğünü ityândan ibaret olarak iş'ârât-ı vakı'anın âhar gûne hükmü olmadığına ve fakat hizmet-i mezkûrenin ol vechile tesviye olunduğu hazinece bilinmek ve emr-i âlî-i mezbûr bâlâsına şerh verilmek lâzım geleceğine binâen icra-yı iktizâsıyla vali-i müşârunileyhe dahi münasib cevabnâme tastîr olunması muvâfık-ı irâde-i me'âlî-ifade-i cenâb-ı şehinşâhî buyurulur ise iş'ârı menût-ı himmet-i seniyyeleri idüğü beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki;

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i âsafâneleriyle zikrolunan tahrirât manzûr-ı âlî-i hazret-i şehinşâhî ve meâl ve müeddâları dahi malum-ı me'âlî-melzûm-ı cenâb-ı padişahî buyurulmuş ve vâkı'a hizmet-i mezkûrenin ol vechile tesviye olunduğu hazinece bilinmek için emr-i âlî-i mezkûr bâlâsına şerh verilmesi lâzımeden bulunmuş olmasıyla iş'âr ve istîzân buyurulduğu üzere icra-yı iktizâsıyla vali-i müşârunileyhe dahi münasibi vechile cevabnâme tastîr ve tesyâr olunması şeref-rîz-i sünûh ve sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i tâcdârî icab-ı celîlinden bulunmuş ve tahrirât-ı merkûme yine savb-ı savâb-nümâ-yı âlîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

[Fî 3 S. sene [12]59]

İ. DH, 73/3606_2, 3

عرضحال یازلمق ایچون ورقه در
قیمت پاره
۳۰

دولتلو افندم حضرتلری

شام شريف متوطنه رعايای دولت عليه دن روم وملكيه وماروني وسريانی وارمنی ملتلرينك وبركوی سنوياری حدوده وقيدلرنده افزونه اولدیغندن

وبركوی مذكورك اسلام ورعايانك املاكلری اوزرينه وباخود نفوسه كوره طرحيله تعديل وتسويه سی استدعاسنه دائر ملل مرقومه بطاريقه وكيللری طرفندن

تقديم اولنان بر قطعه عرضحال مجلس والای لدی القرائه صورت استدعايه واصوله نظرا ايجابنك طرف والالرندن استفساری لازم كلاراك منظور والالری

بيورلمق اوزره عرضحال مذكور لفا كوندرلمش اولمغله افندم

ŞAM'DAKİ GAYR-İ MÜSLİM REAYAYA, MADDÎ DURUMLARINA GÖRE VERGİ KONMASI

Şam'da bulunan Rum, Melkit, Maruni, Süryani ve Ermeni reayadan, güçlerinin üzerinde yıllık vergi istenmesi mağduriyetlerine sebeb olduğundan, vergilerin emlak üzerinden veya nüfus sayımı sonuçlarına göre düzenlenmesi hakkında sözkonusu millet patrikliklerince talepte bulunulması üzerine, vergilerin herkesin hal ve tahammülüne göre yeniden düzenlenmesi hususunda Maliye Muhasebe Meclisi'nce çalışma yapması

1 Nisan / إبريل 1850

فرض الضريبة على الرعايا غير المسلمين في الشام بما يتفق وأوضاعهم المادية

لقد عُلم أن تحصيل الضريبة السنوية من الرعايا الروم والملكيت والموارنة والسريان والأرمن المقيمين في الشام إنما يجري بما يفوق طاقاتهم وبالتالي يقع الظلم عليهم، وعليه أجمع بطارقة الملل المذكورة على ضرورة أن يكون فرض الضريبة تبعاً لما هو موجود من أملاك أو تبعاً لنتائج تعداد النفوس. ومن هنا كان على "مجلس محاسبات المالية" أن يقوم من جديد بتنظيم الضرائب حتى تتناسب مع أوضاع وطاقات كل الناس. وغيرها.

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki;

Şam-ı Şerif'de bulunan reâyâ-yı Saltanat-ı Seniyye'nin milletleri Rum ve Melkit Rum Katolik ve Maruniyet ve Süryan Katolik ve Ermen tâifelerinden matlûb olan vergi mebâliğinden mağdûriyetleri cihetinden kimi hapse dûçâr ve kimi ehl ü ıyâlleri bırakıp firar etmekden kaziyye-i merkûme merâhim ve ihsânât-ı hazret-i mülûkâneden vergi-yi merkûm İslâm ve reâyânın emlâkleri üzerinden yahud ta‘dâd-ı nüfusa göre emr-i ta‘dîl ve tesviyesi için milletler patriklerinden arzuhâl-i niyaz ve darâ‘atları fî gurre-i Za. Sene [12]65 tarihinde hâk-i pây-ı rahîmânelerine takdim olmuş ise de fî 9 Za. tarihinden cânib-i veliyyü'n-ni‘amîden Meclis-i Vâlâ'ya ihale olunmuş kaziyye-i merkûme nâ-gûnâ emr-i tesviyesi olduğu gerek Meclis-i Vâlâ'dan ve gerek Şam valisi tarafından bilinmemiş Muharrem sene [12]66 hulûl olup da reâyâ fukarâları bu perişaniyetde kalmış olduklarına mebnî Melkit Rum Katolik ve Maruniyet ve Süryanların patrikleri vasıta-i çâkerânemde fikr-i lâmi‘u'l-envârlarında tefkîr ve tekrar niyazları ihtârı için mergûblarına binâen bi-gayrı haddin arzuhâl-i bendeleri takdimi ictisâr kılınmışdır. Beher hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrinizdir.

Bende

Melkit ve Maruniyet ve Süryan
Patriklerin Vekilleri kulları

***

Devletli efendim hazretleri

Şam-ı Şerif'de mutavattın reâyâ-yı Devlet-i Aliyye'den Rum ve Melkit ve Maruniyet ve Süryan ve Ermeni milletlerinin vergi-yi senevîleri hadden ve kudretlerinden efzûn olduğundan vergi-yi mezkûrun İslâm ve reâyânın emlâkleri üzerine veyahud nüfusa göre tarhıyla ta‘dîl ve tesviyesi istid‘âsına dair milel-i merkûme patrik vekilleri tarafından takdim olunan bir kıt‘a arzuhâl Meclis-i Vâlâ'ya lede'l-i‘tâ suret-i istid‘âya ve usulüne nazaran icabının taraf-ı

vâlâlarından istifsârı lazım gelerek manzûr-ı vâlâları buyurulmak üzere arzuhâl-i mezkûr leffen gönderilmiş olmakla iktizâsının ifadesi mütevakkıf-ı himem-i behiyyeleridir.

Fî 22 R. sene [12]66.

M.

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Hâme-zîb-i ta‘zîm ve ibcâl olan işbu emirnâme-i sâmî-i hazret-i Sadâret-penâhîleri müfâd-ı âlîsiyle melfûf arzuhâl müeddâsı rehîn-i îkân-ı âcizî olmuşdur. Kuyûddan istifade olunduğu üzere nefs-i Şam-ı Şerif ahalisine elli dokuz senesinden itibaren iki bin kîse vergi bi't-tahsis icabı icra olunmuş ise de vergi-yi mezbûrun şahsan be-şahs suret-i tevzî‘ini mübeyyin henüz müfredât defteri vürûd etmemesi cihetiyle reâyâ vergisinin mikdar ve kemmiyeti hazinece mechûl bulunmuş ve vergi-yi mezbûrun mukaddemâ hîn-i tahsisinde lâyıkıyla tevzî‘ olunamaması ecilden sene-i merkûmeden altmış dört senesi gâyetine değin vergi-yi mezbûrdan ahali üzerlerinde külliyetli bakaya terâküm etmiş olduğundan vergi-yi mezbûrun ta‘dîl ve tesviye usulüne tevfîkan tesviyesiyle herkesin hâl ve tahammülüne göre müceddeden vergi tertib ve tevzî‘ olunması bâbında emr-i âlî ısdârı hususuna dair mahallinden tevârüd eden evrak Meclis-i Muhasebe-i Maliye'de derdest-i tesviye olmasıyla mazbatasının tanziminde keyfiyeti bâ-takrîr-i çâkerî hâk-i pây-ı sâmî-i âsafânelerinden istîzân olunacağı derkâr bulunmuş ve zikrolunan arzuhâl leffen pîşgâh-ı mekârim-iktinâh-ı Sadâret-penâhîlerine takdim ve iade olunmuş olduğu muhât-ı ilm-i âlî-i vekâlet-penâhîleri buyuruldukda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 18 Ca. Sene [12]66

Bende

Rıza

MVL, 84/56_1, 2

HALEP'TEKİ İSYANA YAPILAN MÜDAHALE

Halep'in Bâbü'n-Neyreb Mahallesi'nde başlayan isyanın hızla büyüdüğü ve isyancıların sayısının köylerden, aşiretlerden ve diğer yerlerden gelenlerle birlikte 30-40 bine ulaştığı, Halep Valisi Zarif Mustafa Paşa ile kendilerine nasihat etmek isteyen şehrin ileri gelenlerine silahla karşılık veren isyancıların, Hıristiyanların alenen haç kaldırmalarını, çan çaldırmalarını, köle ve cariye kullanmalarını isyana gerekçe gösterdikleri, ayrıca nizâmi askerlik sistemine karşı oldukları, tüfek ve mühimmât ambarını yağma ederek gayr-i müslim evlerine ve mabetlerine saldırdıkları, birkaç kişiyi öldürdükleri, bazı kiliseleri ateşe verdikleri, Halep kışlasındaki 450 askerle bunlara müdahale etmenin mümkün olmadığı, bu yüzden isteklerinin mecburen kabul edildiği, İstanbul'dan emir ve acilen asker ve mühimmat beklendiği

21 Ekim / أكتوبر 1850

التدخل لمواجهة العصيان

كتاب وارد من حلب يقول إن الثورة التي اشتعلت في محلة باب النيرب في حلب أخذت تكبر بسرعة، وأن عدد الثائرين راح يتعاظم حتى بلغ ٠٣-٠٤ ألفاً مع توافد الناس من القرى والعشائر ومن الأماكن الأخرى، وأن الثائرين الذين يردون بالسلاح على والي حلب ظريف مصطفى باشا وعلى القادمين من أكابر المدينة لإسداء النصيحة إليهم يدعون أن سبب ثورتهم هو أن المسيحيين يحملون الصلبان علناً، ويقرعون الأجراس، ويستخدمون العبيد والجواري، كما يذكر الثائرون أنهم يعارضون نظام الجندية الموجود، وقاموا بنهب مخازن السلاح والذخيرة وراحوا يعتدون على بيوت غير المسلمين ومعابدهم، وقتلوا بعض الأشخاص، وأحرقوا عدداً من الكنائس، وعليه لم يكن بالإمكان التصدي للثائرين بالجنود الموجودين في ثكنة حلب والذين لا يزيد عددهم عن ٠٥٤ جندياً، ولأجل هذا تم الرضوخ لمطالبهم جبراً، وأن المسئولين في حلب ينتظرون الأوامر من استانبول كما ينتظرون الجند والسلاح والذخيرة على وجه السرعة.

Mâh-ı hâlin on üçüncü yani îd-i edhânın üçüncü Perşembe gecesi saat iki sularında Haleb'in Bâbü'n-Neyreb Mahallesi'nde cem'iyyet-i fesad peydâ ve bir takım eşkıya silahlanarak sokaklara hücum eyledikleri haber verilmiş ise de keyfiyetin evvelce bir gûne ser-rişte ve emâresi alınamadığından der-akab Haleb Valisi atûfetli paşa hazretleri nâire-i fitneyi itfâ zımnında kapıda mevcud bulunan zabtiye askeriyle mahall-i mezkûreye vardıkda bilâ-tevakkuf bunlar vali-i müşârunileyh hazretlerine kurşun endahtıyla izhâr-ı isyan eylediklerinden ve kendileri dahi kesret üzere olup yanında olan asker az olarak müdafaaya kâfi olamadığından teskin-i fesada çare bulunamayıp kapı tarafına avdet etmiş ve bu keyfiyet mesmû'-ı bendegânemiz oldukda cümlemiz derhal kapıya azîmet olarak bazılarımız müşârunileyh hazretlerine yetişip ve bazılarımız yolda yetişmekde iken nâire-i fesad alevgîr-i işti'âl ederek nâ-çâr müşârunileyh hazretleri saray tarafından kıyâm ve sokaklarda eşkıya üzerimize kurşun atarak ve bazılarımızı girift edip envâ'-ı cevr ve eza eylediklerinden sonra güç bela ile tahlîs-i girîbân ederek Şeyh Yaprak Kışlasına yetişilmiş ve işbu hâdise-i kerîhenin suret-i indifâ'ı müzâkeresinde iken ahaliden kışlaya karîb mahalde cemiyet görülerek derhal Haleb mevkî'inde arâm-sâz olan Ferik saadetli Abdülkerim Paşa hazretleri üzerlerine birkaç pâre top endâht ederek geriye çekilmişler ve ol sırada mahallâtın muhtâr ve

ihtiyâr ve söz anlarlarına nush u pend için adamlar irsâl ve te'minât-ı lâzime icra olunmuş ise de cevablarında bizim kimesne ile adâvetimiz yokdur fakat Nasarâ'nın etvâr-ı ânifeleri ve alenen haç kaldırmaları ve çan çalmaları ve köle ve câriye kullanmaları gibi hareketleri kabul etmeyiz. Bunları men ederler ve bizden nizâm-ı askeri matlûb etmezler ise bir diyeceğimiz kalmaz deyu ifade-i meram etmiş ve itfâ-i nâire-i fesad için her bir mes'ûlâtlarına müsaade olunur fakat silahlarını kaldırıp tavr ve edepleriyle bulunsunlar diyerek çarçabuk kendilere mutasaddir buyuruldular gönderilmiş ise de leyle-i mezkûrede etrafda bulunan kurâ ve aşâ'ir ve Ekrâd ve saireden kasd-ı yağma ile fevc fevc ecnâs-ı muhtelife eşkıya tevârüd edip gitdikçe cumhurları teksîr-birle tahminen otuz bine bâliğ olarak ol vechile gurur ve inadlarında ısrar ve Mısırlı'dan bakiyye tüfenk ve mühimmât anbarını yağma ederek Nasara mahallesi olan Gavur Meydanı Mahallesi'ne muhâceme ve kazma ve gürzler ile ekser tebaa evlerinin ebvâbını kesr ve birkaç neferini katl ile mallarını yağma ve kiliselerini ihrâka cesaret eylemiş ve Haleb Kışlası'nda bulunan askerin pek cüz'î olması yani üç yüz nefer piyade ve yüz elli nefer süvari asâkir-i şahane bulunması ve başıbozuk askerinin dahi ekserîsi tahsilât ve emniyet-i tarîk için kazâ ve nevâhîde olarak Haleb'de yüz elli nefer mikdarı olması ve bu cihetle bu mikdar asker ancak kışla-i hümâyûn ve kaleyi muhafaza edebileceği ecilden bi'z-zarur re'y ve emânı şâmil vâli-i müşârunileyh hazretleri taraflarından buyuruldular ısdâr ve tesyâr ve dellallar ile nidâ etdirilerek te'min kılınarak fakat eşkıya-yı merkûmenin bazı ileri gelenleri te'min ve her birleri hâline göre taltif ve bazılarına nefîr-i âmm sergerdeliği verilerek o vesile ile câygîr-i zamirleri olan fesad maamâfih teskin olunarak mikdar-ı vâfî nefîr-i âmm asker celbi için Kilis ve Ayntab ve Reyhâniye kazalarına ve asâkir-i nizâmiye celbi için dahi Arabistan Ordu-yı Hümâyûnu müşiri hazretlerine müşârunileyh tarafından iş'âr kılınmış ve ber-minvâl-i muharrer etrafdan gelmekde olan Urbân ve aşâ'irin arkası kesilmek için ferdâsı Cuma günü iki yüz neferi derdest olunmuş olduğunu müteâkib eşkıya-yı merkûme be-tekrar cemiyet peydâ ve Urban-ı merkûmenin taraflarına verilmesini ısraren nidâ eylediklerinden Urban-ı merkûme dahi taraflarına gönderilerek cemiyetleri dağıtılır gibi olmuş ise de ferdâsı Cumartesi gecesi tekrar cemiyet peydâsıyla ale's-sabah paşa kapısı ve vücûh konaklarını veyahud bakıyye kalan Nasara hânelerini basıp bütün yağma eylemelerine ve mahbesde bulunan katil ve sair ashâb-ı cerâimi tahliye etmelerine ve ondan sonra kışla-i mezkûra hücum ederek cümleyi katl ve idam etmeğe muâhede ve kasem eylemiş olduklarını ve ahali-i Şam, Müşir-i Ordu-yı Hümâyûnu katl etmiş deyu erâcif-i kâzibeyi miyânelerinde işâ'a ve ilân etmekde idüklerini taraflarımızdan gönderilmiş olan casuslar haber vermiş ve ferdâsı Cumartesi günü dört binden mütecâviz cemiyetleri sâlifü'z-zikr paşa kapısı tarafına doğru sarkmış olduklarını müteâkib mezkûr mahbuslara dahi küşâd verilmiş ve leffen irsâl kılınan varakada muharrer mevâddın kabulüyle yedlerine sened verilmesine ısrar ve ikdâm etmeleriyle bi'z-zarûr ol vechile kendilere memhûr sened verilmiş ve Mütesellim Abdullah Bey dahi eşkıya-yı merkûmeye emniyet gelmek üzere şimdilik kaymakam nasb olunarak paşa kapısına gönderilmiş ve bunların derkâr olan televvünleri cihetle asla emniyet olunamayarak kuvve-i askeriye hâsıl oluncaya kadar kışla-i mezkûreden çıkmak caiz olmayacağından

bundan böyle dahi ne vechile olacağı ne suretde karar bulacağı mechûl bulunmuş ve tarih-i mazbatada Ayntab'da olan iki bölük süvari Mirlivâ izzetli Hüseyin Paşa maiyetiyle gelmiş ve Kilis'den dahi bir mikdar nefîr-i âmm zuhur etmiş idüğünden bi-mennihî teâlâ keyfiyet-i tafsili ba'dehû iş'âr olunmak üzere, bu defalık vuku'-ı hâlin iş'ârına ibtidâr olunmuşdur. Ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Zilhicce sene [12]66

Haleb ileri gelenlerinin mühürleri

Bende es-Seyyid Ömer	**Bende Osman**	**Bende es-Seyyid Ahmed Bahaüddin**	**Bende es-Seyyid Abdülhamid**	**Bende es-Seyyid Muhammed Arif**	**Bende es-Seyyid Muhammed Esad**

Bende es-Seyyid Muhammed Ali	**Bende es-Seyyid Muhammed Arif**	**Bende es-Seyyid Yusuf**	**Bende es-Seyyid Muhammed Şerif**	**Bende Takiyyüddin**

***

Ahali tarafından bazı şürût ve tekâlîfi hâvî takdim olunan varakanın suretidir

Şâhid bunan zevâtın imzaları

Ulemadan Şennûn Ahmed Efendi	**Hilâlî Şeyh Abdüllatif Efendi**	**Meşâyihden Abdülkerim Efendi**	**Keyâlîzâde Tayyar Efendi**
Meşâyihden Sayyâd el-Hâc Ali	**Meşâyihden Kâdirî Muhammed Efendi**	**Meşâyihden Şeyh Mustafa Efendi**	

Tercümesi

Âmmenin ve Eyaletin istediği şey budur ki:

Haleb ve eyaletinden nizâm [askeri] alınmamak üzere Müşir Paşa efendimizin ve Ferik Paşa ve Mütesellim Bey ve ulema ve vücûh-ı kirâmın mühürleriyle sağlam re'y ve emân i'tâ olunması

Hasan Çavuş ile dayısının hizmetde kalmalarına rızamız yokdur ve Tüfenkcibaşılık hizmeti için yerliden olmak üzere Mütesellim Bey'in razı olacak adamı bizler dahi ona razı oluruz. Rehvan Ahmed Ağa ile Nasır Ağa ve biraderi Delibaşı* olmalarına razı değiliz.

* Delibaşılık denilen yani sergerdelik olduğu ve eşhâs-ı merkûme ise kendilerine sergerdelik verilsin deyu bu aralıkdan ahali istid'â etmişiken bu defa kâğıdlarında rıza gösterilmemiş idüğü şerh verildi.

Efendimizle ve vücûhun memlekete avdet ve konaklarında istikrâlarında nizâmın alınmaması istirhâmına dair cümlenin mühürleriyle mazbata yazılarak Mütesellim Bey'e i'tâ ve mûmâileyh tarafından dahi bizlere gösterilerek bizim marifetimizle konsoloslar yedleriyle takdim olunması

İşde bu şürût üzere Mushaf-ı Şerif üzerine yemin [ü] kasem ederiz ve silahlarımızı kaldırırız ve buna hiyanet eden Allah tarfından mücâzât olsun. Ve Padişah efendimiz bir muharebeye yani düşman üzerine sevk olunmamızı irâde buyurdukları hâlde ol vakt bu keyfiyet cümlemizin üzerine farz olduğundan mal ve can ve ıyâl ile padişahımıza ve din-i İslâma feda oluruz.

Verginin dahi emlâk üzerine olması irâde-i şahane iktizâsından olduğundan bizler dahi yine padişahın emri vechile tarh olunmasını istid'â ederiz.

Çünkü efendimiz bu şurûtun kâffesine rıza göstermiş ve bu vechile istirhâm etdiğimizi mazbata i'tâsına söz vermiş olduğumuzdan cümlemiz Allah ve Resulüne ve ulu'l-emre itaatimiz vardır.

Bir de reâyâ çan çaldırmayıp ve salîb dedikleri nesneyi kaldırmayıp ve mesfûrlar ile konsoloslar câriye ve köle kullanmayıp ve yanlarında olanlarını kovdurup ehl-i İslâm ile edîb olsunlar ki ondan sonra nefislerinden emin olsunlar " والله على ما نقول وكيل "[1*] deyu muharrer ve mastûrdur.

Ahaliye hitaben cevab olarak Arabiyyü'l-ibâre yazılan kâğıdın tercümesi

Bâlâsına vali-i belde atûfetli paşa hazretlerinin mührü

Ferik saadetli paşanın mührü

İzzetli paşanın mührü

Haleb Kadısı faziletli efendinin mührü

[*] Allah söylediğimize vekildir.

Arz-ı mahzarınız geldi. Meâli malumumuz oldu. Şöyle ki; Haleb ve karyelerinden nizâm alınmamak üzere Der-Aliyye'den istirhâmını şâmil mazbata i‘tâsı için cümlenin mührüyle dâr u emân i‘tâ olunması ve Hasan Çavuş ile dayısının istihdam olunmayarak mütesellim beyin rızasıyla yerli olmak üzere birinin tüfenkcibaşı tayin olunması ve Rahvan ile Nasır Ağa ve biraderinin Delibaşılıkda kullanılmaması ve bu vechile nizâmın alınmaması istirhâmına dair yazılacak mazbata memlekete avdet olundukdan sonra cümlenin mührüyle bi't-temhîr mütesellim beye verilip marifetinizle istediğinizin yediyle takdim olunmak üzere bi't-tahrîr i‘tâ olunması ve tâife-i Nasarâ'ya çan çaldırmayıp ve salîb kaldırmayıp ve câriye ve köle istihdam etdirilmeyip ve yanlarında bulunanların kovdurulması ve verginin dahi emlâk üzerine tarh olunması ve muharebe iktizâ etdiği hâlde farîza addıyla mal ve can ile bi'l-ifa bu şürût üzere eslihayı kaldırıp ve itaat edeceğiniz yani bunların kâffesi malumumuz oldu. Ve bu şurûtun camlesi mahallinde görünmüş ve makbûlümüz bulunmuş ve bunun üzerine sizlere re’y Allah'dır ve re‘y hazret-i Resul-i Erkem'dir. Silahlarınızı kaldırıp çarşıları açıp her biriniz kemâl-i emniyet ve rahatla dükkânını açıp oturmak ve mazbatalı dahi istid‘ânız vechile ondan sonra yazılıp ma‘rifetinizle istediğinizin vasıtasıyla takdim olunmak üzere Mütesellim Bey'e i‘tâ kılınacağını bilip işbu varakamızın mûcibiyle amel eyleyesiz deyu muharrer ve mastûrdur.

Zeylinde Mütesellim ve cümle azâ ve vücûh mühürlemişlerdir.

***

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Haleb'de vuku bulan ihtilâl-ı küllî leffen takdim olunan mazbatadan ve evrak-ı saireden alâ tarîki’l-icmâl malum olacağından ve bu hâdisenin böyle zuhuruna isti‘dâd veren keyfiyâtın tez elden tahkik ve tafsilen iş‘ârı mümkün olamadığından bundan sonraca izahan terkîm kılınacağı derkâr olup ancak bu nâire şimdilik bazı kabul olunmayacak ifade ve matlûblarına müsaade göstermek ile teskin olunmuş yani gâret olunmadık tâife-i Yahud ve konsolos menâziline ve hanlara ve ehl-i ırz İslâma taarruz etmemek üzere mu‘temedleri olan zevât vasıtasıyla karar verilmiş ise de bunların bir hâlde duracakları mahall-i şübhe olduğundan ve itimad olunamayacağından Urfa'da ve Ayntab'da bulunan cünûd-ı nizâmiye-i Şahane ile nefîr-i âmm suretiyle etrafdan asker celbine teşebbüs-birle tarih-i arîza-i bendegânem günü Ayntab ve Kilis taraflarından vürûd etmekde olan asâkir kışla-i hümâyûna cem‘ edilmiş ve dört tabur piyade ve biraz süvarinin serî‘an bu tarafa i‘zâmı Şam-ı Şerif'e yazılmış ve bu tedbir şehr-i Haleb üzerine katliâm mütâlaası olmayıp ancak bunlar mertebe-i gâyede ayakda ve toplanmakda olduklarından içlerinden söz sahiplerinin ihtilâflarıyla şâyed evvelki hasar-ı küllîye kanaat etmeyip ve ilerisini mülâhaza ederek bütün Haleb'i gâret ve ba‘dehû eşraf-ı beldeyi ve sair şunu bunu istemek ve kale ve kışlayı ele geçirmek gibi teklifât ve harekâta ve mukâteleye cür‘et ederler ise ol vakit müsteniden bi-savnihi'l-mu‘în mukabele-i bi'l-misl

farîzasına mübâderet olunmak üzere saadetli ferik paşa hazretleri bendeleri ve sair bendegân-i esdıkâ-yı Devlet-i Aliyye ile tensîb olunmuş ve buraca bundan başka tez elden diğer çare bulunmamış ve bununla bile yine ilerisinden tefekkür olunarak esbâb-ı kaviyyesinin halkıyla şu beliyyenin âcilen ve ecillen külliyyen def‘ ü ref‘i da‘avâtı dergâh-ı hazret-i Melikü'l-Kâdir'den niyaz olunmakda bulunmuş ve Dersaâdet'den vapur ile ma‘-mühimmât asâkir-i nizâmiyenin serî‘an bu tarafa irsâli müstercâ-yı ubeydânemiz bulunmuş idüğü muhât-ı ilm-i âlî-i vekâlet-penâhîleri buyuruldukda ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Z. sene 1266

Bende Vali-i Eyalet Mustafa	**Bende Müdür-i Mal Hasan Tahsin**

İ. DH. 222/13185_10

Şam Telgrafhanesi'yle Adliye Dairesi'nin bulunduğu Vilayet Meydanı
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90424-11

ميدان الولاية الذي يضم دار التلغراف ودائرة الأمور العدلية في دمشق

10

الحكم والإدارة

YÖNETİM

٢١٥

مقام سامی حضرت وکالتپناهیه

معروض چاکر کمینه‌لریدر

HALEP'TEKİ ARAP AŞİRETLERİNİN İSKÂNI VE VERGİLERİNİN TOPLANMASI İÇİN KAYMAKAM TAYİNİ

Halep Vilayeti dahilinde çadırlarda yaşayan Arap aşiretlerinin vergilerini zamanında toplamak, bunların iskâna yatkın olanlarını yerleştirmek, Aneze eşkıyasının halka verdiği zararı önlemek için Vilayet İdare Meclisi üyesi Müderriszâde Hüseyin Efendi'nin Urbân Aşireti Kaymakamlığı'na tayini ile maiyetine bir mal müdürü verilmesi hakkında irade

2 Haziran / يونيو 1868

ثورة العشائر العربية في حلب وتعيين قائممقام لجباية الضرائب

إرادة سلطانية صادرة حول تعيين مدرس زاده حسين أفندي العضو في مجلس إدارة ولاية حلب "قائممقاماً لعشائر العربان" وتعيين شخص إلى جانبه مديراً للمال حتى يقوما بتحصيل الضرائب المقررة في موعدها على العشائر العربية التي تسكن الخيام داخل ولاية حلب، ويعملان على توطين من يرضى بالتوطين منهم، ودفع المظالم التي يلحقها أشقياء عشائر عنيزة بالأهالي.

Haleb Vilayeti
215

Makam-ı Sâmî-i Hazret-i Vekâlet-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Vâreste-i külfe-i arz-ve inhâ olduğu üzere Haleb Vilayeti'nde defter-i nüfusdan haric ve hayme-nişîn pek çok aşâ'ir-i urbân olup bunlar aksâm-ı muhtelifeye münkasımdır. Şöyle ki bir takımı hayme-nişîn olarak seyyar olup hayvan beslemekle beraber mevsim-i ziraatde kendi idarelerine kâfi olacak kadar bir mahalde ziraat dahi ederler ve bir takımı yalnız hayvan beslemekle meşguldürler. Ve iki takımın mâl-ı mîrîleri şeyhleri ma'rifetiyle tahsil olunur. Bu cihetle Haleb'in defter-i vâridâtında görünen mal vergisi iki kısma münkasım olup biri vilayât-ı sairenin vergisi gibidir. Ve diğeri işbu aşâ'irin mâl-i maktû'ları olup vergi gibi muttarid ve mukassat suretde istîfâ olunamıyor ve bu kabâil seyyar olduklarından ve her mevsimde bir mahalde bulunduklarından mâl-ı mîrîlerinin tahsilinde pek çok usret çekilmektedir. Bunlardan başka devlete hiçbir şey vermez bir takım dahi vardır ki Mevâlî ve Lehîb aşiretleri olup bunların ta'ayyüşü hırsızlığa münhasır gibidir. Fakat ekseriya Aneze'nin hayvanâtını sirkat edegeldiklerinden Aneze üzerine cânib-i Hükûmet'den bir hareket vuku'unda urulan aşiretin emvâlini çalıp çarpmak üzere maiyyetde bulunurlar ve Mevâlî beyine ekseriya yaz mevsimlerinde bir mikdar muvazzafa harcı i'tâ olunagelmişdir. Elhâsıl devlete bir şey vermediklerinden başka böyle harc nâmıyla cânib-i mîrîden biraz akçe dahi almağla beraber yine ahali-i kurâdan dahi huve(?) almağa çalışırlar ve eğerçi bu huve(?) maddesi sıkı yasak edildiğinden alenen kimesneden bir şey alamazlar ise de hafiyyen ihâfe gibi mu'âmelelerle bazı ahali-i kurâdan ara sıra biraz şey çarpmağa dahi çalışıyorlar. İşde bu misillü aşâ'ir-i muhtelifeden başka bir de ahvâli malum olan Aneze eşkıyası eyyâm-ı sayfda ma'mûreler civarına gelerek kurâ ve aşâ'ir-i mutî'a halkının emvâl ve mevâşîsine itâle-i dest-i hasar ederler. Bunların def'-i mazarratı hükûmeti eyyâm-ı sayfda pek ziyade işgal edegelmişdir. Ve geçen sene tertib olunan kuvve-i müfreze çöle çıkarılarak bundan pek çok menâfi' görülmüş ise de işbu çöl işlerinin cihet-i politikiyesini idare etmek üzere bir memur-ı mahsusa ihtiyac

görülerek vukûf ve malumâtına binâen Meclis-i İdare-i Vilayet azâsından Müderriszâde rif‘atli Hüseyin Efendi tayin kılınıp bunun pek çok muhassenâtı dahi müşahede edilmiş idi. Elhâsıl ra‘iyyeden mâ‘dûd olan aşâ’irin vakt ü zamanıyla mâl-ı mîrîlerini tahsil ve içlerinden iskâna kesb-i isti‘dâd etmiş olanları iskân ve tavtîn ile kurâ-yı saire ahalisine ilhâk etmek ve sair aşiretlerin def‘-i mazarratları hakkında vilayetçe ittihâz olunan tedâbîre muâvenet ve çöl işlerine daima ihale-i nazar-ı dikkat eylemek haylice başlu bir iş olduğundan buna mahsusan bir zâtın memuriyeti levazım-ı umûrdan olmasıyla mûmâileyh Hüseyin Efendi'nin Aşâ’ir-i Urbân Kaymakamlığı'na memuriyeti münasib görülmüş ve umûr-ı hesâbiye ve tahrîriyesine bakmak için sandık emaneti ilâvete-i memuriyeti olarak mâl müdürü nâmıyla maiyyetine bir memur verilmesi lazım gelmiş olduğu hâlde hasbe'l-hâl Hazine-i Celîle'ye masraf açılması caiz olamayacağından vilayetçe karşılığı bulunarak icrası lâzıme-i umûrdan bulunmuş olduğuna ve merkez livâ kaymakamlıklarının bazı vilayâtda ilgâ olunduğu gibi Haleb Vilayeti'nce dahi icrası mevzû‘-ı bahs olmuş ise de Haleb şehrinin cesâmeti ve umûr-ı belediyesinin kesreti cihetiyle merkez kaymakamlığının ilgâsı münasib olamayacağı misillü Adana'nın dahi bazı mevâsimde kalabalığı ziyade olduğuna ve Kozan mutasarrıfı kâh Cebel'de ve kâh Çukurova'da geşt ü güzâr üzere bulunduğuna mebnî bunların ilgâsı münasib olamayacağından diğer sancaklardan karşılık bulmağa mecburiyet görülüp leffen takdim kılınan pusulada arz u beyân kılındığı vechile istihdâmlarından istiğnâ hâsıl olan Maraş ve Urfa merkez kaymakamlıkları ilgâ olunarak ve Payas merkez kaymakamı dahi maaş-ı hâlîsiyle İskenderun İskelesi'ne kaldırılarak gayr-ez-tenkîh İskenderun müdürü maaşıyla Maraş ve Urfa merkez kaymakamları maaşları olan dört bin yüz elli kuruş sâlifü'z-zikr kaymakam ve maiyyet memuru maaşlarıyla kırtasiye maktû‘una karşılık ittihâz olunarak işbu seksen dört senesi Martı'ndan itibaren icabı icra kılınmış olmakla ifa-yı muktezâsı bâbında emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

Fî 21 Zilkade [12]84 ve 2 Mart [12]84

Haleb'den

Bende

Ahmed Cevdet

***

Atûfetli efendim hazretleri

Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi'nin mazbata-ı ma‘rûzası mütâlaasından müstebân olduğu vechile Haleb Vilayeti dahilinde hayme-nişîn olan bazı aşâ’ir-i urbânın vergilerini vakt ü zamanıyla istihsâl ve içlerinden iskâna kesb-i isti‘dâd etmiş olanları tavtîn ile sair kurâ ahalisine ilhâk etmek ve eyyâm-ı sayfiyede ma‘mûreler civarına gelerek aşâ’ir ve kurâ-i mutî‘a halkının emvâl ve mevâşîsine îsâl-i dest-i hasar eden Aneze eşkıyasının def‘-i mazarratları hakkında vilayetçe ittihâz olunan tedâbîrin icrasına muâvenet eylemek ve çöl işlerine bakmak için Meclis-i İdare-i Vilayet azâsından Hüseyin Efendi'nin üç bin iki yüz elli kuruş maaşla Aşâ’ir-i Urbân Kaymakamlığı'na tayin olunması ve işbu kaymakamlığın

umûr-ı hesâbiye ve tahrîriyesine bakmak ve sandık emaneti ilâve-i memuriyeti olmak üzere mâl müdürü nâmıyla ve yedi yüz elli kuruş aylıkla maiyyetine bir memur verilmesi ve istihdâmlarına lüzum görünmeyen Maraş ve Urfa merkez kaymakamlıkları ilgâ olunarak ve Payas merkez kaymakamı dahi maaş-ı hâlîsiyle İskenderun İskelesi'ne kaldırılarak İskenderun müdürü maaşıyla işbu Maraş ve Urfa kaymakamlıkları maaşı olan dört bin yüz elli kuruşun sâlifü'z-zikr kaymakam ve mal müdürü maaşlarıyla kırtasiye maktû'una karşılık ittihâz edilmesi zımnında ifa-yı muktezâsının vilayet-i mezkûre cânibine iş'ârı ve hazinece tesviye-i muamele-i lâzımenin Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne havalesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 9 Safer [12]85

M.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i âsafâneleriyle mazbata-i ma'rûza meşmûl-i nazar-ı mehâsin-eser-i hazret-i tâcdârî buyurulmuş ve tezekkür ve istîzân olunduğu vechile mûmâileyh Hüseyin Efendi'nin zikrolunan kaymakamlığa tayin olunması ve teferruâtının icra-yı iktizâları şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihân-bânî mantûk-ı âlîsinden olarak mezkûr mazbata yine savb-ı sâmî-i vekâlet-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 10 Safer [12]85

İ. ŞD, 4/194

11

YÖNETİM الحكم والإدارة

مابین همایونه باش کتابت جلیله سنه

عطوفتلو افندم حضرتلری

SURİYE VİLAYETİ'NDE YAPILACAK ISLAHATLA İLGİLİ RAPOR

Politik değişimler ve 1877-78 Rus Harbi (93 Harbi) sebebiyle devletin içine düştüğü zafiyetin Suriye bölgesine de yansıdığı, bölgede yapılacak ıslahat çalışmalarının İslâm, Hıristiyan, Dürzi ve Nusayrî milletleriyle aşiretlerin nüfus, mizaç ve sosyal yapılarının dikkate alınarak yürütülmesinin bir gereklilik olduğu hakkında Suriye Valisi Midhat Paşa'nın Sadâret'e gönderdiği rapor

6 Ocak / يناير 1879

تقرير حول الإصلاحات المقرر إجراؤها في ولاية سوريا

تقرير مرسل من مدحت باشا والي سوريا إلى الصدر الأعظم حول ضرورة إجراء إصلاحات بالمنطقة التي تعاني من الضعف الإداري نتيجة التغيرات السياسية والحروب، وذلك مع الأخذ في الاعتبار أوضاع المسلمين والمسيحيين والدروز والنصيريين وطبائع وعادات العشائر الموجودة

Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitâbet-i Celîlesi'ne

Atûfetli efendim hazretleri

Girid'de bulunduğum hâlde Suriye Vilayeti'ne memuriyet-i âcizânemi müteâkib bazı talimât-ı hikmet-âyât-ı cenâb-ı padişahîyi mutazammın Mâbeyn-i Hümâyûn'dan aldığım telgrafnâme-i âlîde vilayetin tanzim ve ıslâhı hususunda ittihâz olunacak teşebbüsât ve icraâtın ihtiyacât-ı memlekete ve sekenesinin tabâyi‘ ve emzicesine tevfîki emr u fermân buyurulmakla işbu talimât ve irâdât-ı seniyye-i hazret-i padişahî ser-levha-i vezâif-i memurîn ve her suretle rehber-i tarîk-ı muvaffakiyet ittihâz olunarak müsta‘înen bi'llâhi teâlâ ifa-yı memuriyete bed’ ve mübâşeret edilmişdi. Nezd-i âlî-i hazret-i mülûkânede hafî olmadığı vechile Suriye Vilayeti mevki ve maslahatı iktizâsınca zâten nizâmât ve kavânîn-i devletin menâfi‘inden lâyıkıyla hissedâr olamamış ve bir müddetden beri türlü inkılâbât-ı politikiyeye uğramış olduğu hâlde ahîren zuhura gelen ahvâl-i harbiye münasebetiyle idaresi bi'l-külliyye yolundan çıkmış ve hükümetsiz bir hâlde kalmış olduğundan saye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i şahanede umum memâlik-i mahrûsenin ıslâh ve tanzim-i ahvâli hakkında derdest-i tasavvur bulunan tedâbîr ile bu vilayet mesâlihinin dahi yoluna girmesi ümid-bahş ise de vilayetin bugünkü bulunduğu hâlin yapılacak nizâmât ve ıslâhâta intizâren bir müddet daha devamı ileride ıslâhı kâbil olmayacak mehâzîri ve mazarratı intâc edeceği meydanda ve ayân olup bu cümle ile beraber işbu kıt‘anın mevki ve mahalce fark ve ihtilâfı gibi sekene-i mevcudesi dahi İslâm ve Hıristiyan ve Dürzi ve Nusayrî ve mütevâlî ve aşâ’ir ve urbân olmak üzere bir takım akvâm ve kabâil-i muhtelifeden mürekkeb olarak içinde tahrîkât ve teşvikât-ı ecânibe uğramış ve türlü türlü efkâr ve âmâle düşmüş bir takım halk dahi bulunmakla bunların nesk-i vâhid üzere ve muttarid bir kaide ile ıslâh-ı hâlleri hâsıl ve kâbil olamayarak bunlar için vaz‘ ve ittihâz olunacak usulün talimât-ı sâibe-i hazret-i padişahî mantûk-ı âlîsine tevfîkan icabât-ı mahalliyeye ve ahalisinden her fırkanın âdâd ve emzicesine göre yapılması elzem olduğundan bu esasa göre şimdilik ittihâz ve icrası tahattur olunabilen mülâhazâtı hâvî bir kıt‘a lâyiha-i

mufassala kaleme alınarak hâk-i pây-ı me'âlî-ihtivâ-yı cenâb-ı mülûkâneye takdim olunmak üzere ol bâbda olan ma'rûzât-ı âcizânemle beraber Bâbıâli'ye irsâl olunmuşdur. Maksad-ı aslî-i âcizânem mevdû'-i yed-i mü'eyyed-i cenâb-ı hilâfet-penahî olan esdıkâ-yı tebaa-yı şahanenin hâl-i refah ve saadeti hususunda taraf-ı eşref-i hazret-i mülûkâneden hemîşe iltizâm buyurulan merâhim ve eşfâk-ı celîle-i hazret-i veli-nimetin âsâr-ı fi'iliyye ve hakikiyyesini göstermek ve bunun icrası hizmetinde bezl-i vücud ve mevcud ederek efkâr ve âmâl-i cenâb-ı padişahîye muvâfık hidemâtla ifa-yı vecîbe-i zimmet eylemek suretinden ibaret ise de bunlar hakkında yine her ne vechile emr u fermân buyurulur ise ona göre harekete mübâderet kılınır. Ol bâbda lutf ü irâde efendimindir.

Fî 12 Muharrem sene [12]96

Midhat

[Mühür]

Y. EE, 79/67

Halep şehrinin Akabe Mahallesi yönünden görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-32

منظر لمدينة حلب من جهة محلة العقبة

12

الحكم والإدارة YÖNETİM

مجلس وكلا مذاكراتنه مخصوص ضبط ورقه سيدر

ضبطنامه رقمی	حاضر بولنان ذوات فخامت آيات	جلد رقمی
٢٩	[illegible]	
تاريخ: عربی ٢٢ [illegible] / رومی [illegible] ٢٧		مجلسك كشادی: ساعت ٨ / دقيقه ..

مذاكره اولنان مواد متعلقه ورقه لرك نوعيله خلاصهٔ مآلی و باب عالی اوراق اطاسنه داخل اولدیغی نومروسی و مجلسه حواله‌سی تاريخی و ملفوفاتی قابل قطع اولدیغی

نوعی	عدد ملفوفاتی	اوراق اوطه‌سی نومروسی	تاريخ حواله‌سی
سوريه ولايتی تحريراتی	٦	..	عربی ١ [illegible] / رومی

خلاصهٔ مآل

[illegible]

قرار

[illegible]

SURİYE'DEKİ MARUNİLER HAKKINDA İDDİALAR

Suriye'de bulunan Marunilerin Fransa himayesini istediklerine dair yapılan neşriyatın asılsız olduğu / Arazi ve emlâk değerlerinin çok yüksek olması sebebiyle, sahipleri tarafından yapılacak itiraz üzerine fiyatların tedkik ve tadil edilip hakiki değerlerine çekilmesi, halkın hukukunun korunması ve hazinenin kaybına meydan verilmemesi, emlâk ve arazi değerlerinde sebepsiz olarak indirim ve arttırma yapılmaması ve her beş senede bir genel değişiklik yapılması, bu hususa dikkat edilmezse vergi memurları, kaymakam, mutasarrıf ve valilerin sorumlu tutulacakları hakkında Meclis-i Vükelâ kararı

8 Şubat / فبراير 1885

مزاعم حول الموارنة في سوريا

قرار مجلس الوكلاء (الوزراء) حول أن ما نشر بشأن الموارنة في سوريا أنهم يطلبون الحماية الفرنسية أمر لا أساس له من الصحة، وأن القيم التي حُددت للأراضي والأملاك عالية جداً ولأجل هذا يعترض أصحابها، ومن ثم يجب إعادتها إلى قيمتها الحقيقية، وضرورة المحافظة على حقوق الأهالي مع عدم تعريض الخزانة للخسارة، وعدم تخفيض أو زيادة قيم الأملاك والأراضي بغير سبب، مع القيام بالتغيير العام كل خمس سنوات، وإذا لم تكن هناك مراعاة لتلك الأمور فإن المسئول عن ذلك هم موظفو الضرائب والقائممقام والمتصرف والوالي.

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına
Mahsus Zabıt Varakasıdır
Fî 22 Rebîülâhir sene [1]302 /
Fî 27 Kânûn-ı Sânî sene [1]300

Hulâsa-i Meâli

Suriye'de bulunan Maruniler tarafından Fransa'nın himâyesi taleb olunduğu hakkındaki neşriyât üzerine sebk eden isti'lâma cevaben Suriye Vilayeti'nden alınan tahrirât-ı cevabiyyede neşriyât-ı mezkûrein aslı olmadığı beyân olunmuş ise de tahrirât-ı mezkûrede dahi tafsil olunduğu üzere Suriye ahalisince umumen emlâk kıymetlerinin fâhişliğinden şikâyet olunmakda bulunduğu anlaşıldı.

Kararı

Vâkı'a bu bâbda devâir-i müte'allikasıyla cereyân eden muhaberât üzerine kaide-i umumiyesinden bahisle alınan cevab tashih-i esas-ı maslahata kâfi olamadığı vilayetin cümle-i iş'ârâtından olup halbuki tahrîrin esası adalete mübtenî olduğu ve hîn-i tahrîrde musakkafât ve arazi için takdir olunan kıyem fâhiş ise on beş gün zarfında ashâbı câniblerinden itiraz vukû'unda tedkik ve ta'dîli kaide-i mevzû'a iktizâsından bulunduğu hâlde işarât ve tahkikât-ı vâkı'aya göre bidâyeten takdir-i kıymet için arazi ve musakkafâtın asıl vergilerine bakılmayıp mesela bir karyenin kable't-tahrîr vergi-i maktû'u her ne mikdar ise tenâkus etmemesi mülâhazasıyla onun musakkafât ve arazi-i mevcude üzerine yerleşdirilmesi tarîki iltizâm edilmiş olmasından dolayı Suriyece Mısriyyûn zamanında vaz' olunan ağır vergi hâliyle kalmış ve halkın şikâyeti dahi buna münhasır bulunmuş olduğu gibi muahharan

emlâk kıymetlerinin tenezzül eylemesi ve ba‘de't-tahrîr icra olunacak muamelât-ı ta‘dîliyeye dair düstûrun dördüncü cildinde münderic Vergi ve Aşâr ve Ağnâm Kararnâmesi'nin beşinci maddesinin ta‘dîl icrası bazı avârızdan dolayı hâl ve hey’etleri tebeddül eden musakkafâta münhasır tutulması ve beş senede bir icra olunacak ta‘dîl-i umumînin dahi verginin yekûn-ı umumîsi dairesinde icrası manasıyla tefsir olunması gibi esbâbdan dolayı bazı musakkafât ve arazinin hîn-i tahrîrde takdir olunan kıymetleri şimdiki değerinden bir kat daha ziyade göründüğü ve o nisbetle vergi tarh olunduğu cihetle bu hâl emr-i tahsilâtı işkâl ile beraber bî-hûde yere bir takım şikâyet ihdâs etmekde ve sair vilayetlerce de hâl bu merkezde olarak ancak vergi ta‘dîlinde iki muamele olup biri mesela kıyem-i emlâkden devlet kaç kuruş nisbetiyle vergi alıyor ise o nisbeti muvâzene-i umumiyenin muktezeyâtına göre tezyîd veyahud tenkîs eylemek mesela emlâkın kıymet-i sahîhası her ne ise ol kıymet-i sahîhadan senevî binde on kuruş vergi almak veyahud binde on kuruş nisbetiyle alınan vergiyi hâl-i hazine müsaid olduğu hâlde tahfîf teklif için binde sekiz kuruş nisbetine tenzîl etmekdir ki işbu nisbetin tezyîd veya taklîli daima karar-ı devletle irâde-i seniyyeye muhtacdır. Diğer muamele bir mülke takdir olunmuş olan kıymetin kıymet-i sahîha olmayıp fâhiş olduğunu her ne vakit olur ise olsun isbâta muktedir bulunduğu sahibi iddia ve ta‘dîlini istid‘â eder ise ol davanın istimâ‘ıyla kıymet-i mukarrere sahîhan fâhiş ise kıymet-i hakikiyye ircâ‘ı ve değilse davanın reddi veyahud vergi memurları bir mülkün kıymeti değerinden noksan takdir olunduğu beyân ederler ise kezâlik bi't-tedkik sübût-ı müdde‘â hâlinde kabulü ve aks-i takdirinde reddi hükûmet-i mahalliyenin taht-ı me’zûniyetindedir. Binâenaleyh bir mahallin kıymet-i mukadderesi fâhiş olduğu hâlde ashâbı tarafından vuku bulan müsted‘ayâta havale-i sem‘-i itibar olunmaması muvâfık-ı maslahat olamayacağına ve zikrolunan madde-i nizâmiyye gerek avârızdan dolayı musakkafât ve arazinin hâl ve hey’etlerince tebeddülât ve gerek her ne zaman olur ise olsun kıymet-i mukadderenin fâhişliğine dair müsted‘ayât vukû‘unda icra-yı tedkikât ve tahminât olunmak esasına mübtenî bulunduğuna binâen öyle yanlış tefsirât ile hukuk-ı ahali ve hazinenin ziyâ‘ına meydan verilmemek üzere ashâb-ı musakkafât ve arazinin fâhiş olan kıymetlerinin ta‘dîlini her vakit için taleb edecekleri gibi vergi memurları dahi hadd-i ma‘rûfundan noksan olan musakkafât ve arazi kıymetlerinin hadd-i lâyıkına iblâğını taleb ve iddiaya memur ve mecbur olup şu kadar ki teşvîş-i kuyûdu mûcib olmamak üzere bir şehir içinde vuku bulacak ta‘dîlâtın sene-i âtiyye ibtidâsından mu‘teber tutulması ve te’min-i muamelât ve icraât için yekûn-ı umumînin tezâyüd ve tenâkusuna bakılmayarak yine beş senede bir kere ta‘dîl-i umumî icrası ve bir mahallin kıymeti hadd-i nisâbında iken bilâ-mûcib tenzîl edilir veyahud hadd-i ma‘rûfundan noksan olan kıymetlerin hadd-i lâyıkına iblâğında müsâmaha olunur ise vergi memurlarıyla kaymakam ve mutasarrıf ve valilerin derece derece mesûl tutulması hususlarının usul ittihâzı bi't-tensîb keyfiyetin ta‘mîmen vilayâta ve idare-i müstakillede bulunan mutasarrıflıklara ve vergi memurlarına tebliğinin Dahiliye Nezâreti'ne ve Vergi Emaneti'ne iş‘ârıyla Maliye Nezâreti'ne de malumât i‘tâsı kararlaşdırıldı.

Fî 10 Rebîülâhir sene [1]302

[Meclis-i Vükelâ azâlarının imzaları]

MV, 1/29

13

الحكم والإدارة

YÖNETİM

سوریه ولایتی

مکتوبی قلمی

عدد

SURİYE VİLAYETİ'NİN BİR YILLIK ÇALIŞMA RAPORU

Suriye Valisinin, göreve geldiğinden itibaren bir yıl içerisinde, halka rahatsızlık veren ve ticaret yollarının güvenliğini tehdit eden bazı kabilelerin tedip edildiğine, vergi tahsilatının ve harcama kalemlerinin düzene sokulduğuna, bazı kaza ve sancaklarda yeni mektepler açıldığına gayr-ı müslimlerin açtıkları okullar vasıtasıyla halkın dini ve milli duygularını ifsat etmesinden dolayı alınan tedbirlere, yeni köprü ve yollar ile resmi binalar inşa edildiğine dair faaliyet raporu

27 Nisan / إبريل 1889

تقرير سنوي عن النشاط في ولاية سوريا

تقرير عن الأنشطة يقول إن والي سوريا قام فور توليه مهام وظيفته بتأديب بعض القبائل التي كانت تُضَيِّق على الأهالي وتهدد الأمن والاستقرار على طرق التجارة، واستطاع خلال عام أن يضع عملية تحصيل الضرائب وأبواب الإنفاق ضمن نظام ثابت، وقام بافتتاح مدارس جديدة في بعض الأقضية والسناجق، كما اتخذ بعض التدابير التي تحول دون قيام غير المسلمين بإفساد مشاعر الأهالي الدينية والوطنية عن طريق المدارس التي افتتحوها هناك، كما قام بإنشاء الجسور الجديدة والطرق والمرافق الحكومية.

Suriye Vilayeti
Mektubî Kalemi

Suriye Vilayeti'ne memuriyet-i âcizânemin bidâyeti olan üç yüz dört senesi Mart'ı evâhirinden Şubat'ı gâyetine kadar bir sene zarfında vuku bulan teşebbüsât-ı nâçîzânemin saye-i tevfîkât-pîrâye-i cenâb-ı padişahîde hâsıl etdiği netâyic ile vilayetin bazı ihtiyacât-ı müsta‘celesi hakkındaki mülâhazâtı huzur-ı âlî-i Nezâret-penâhîleri'ne arz ederim.

İnzibât: Geçen sene içinde vâki‘ olan ma‘rûzâtdan dahi rehîn-i ilm-i dâverîleri buyurulduğu üzere Cebel-i Lübnan ile hem-hudud bulunan Ba‘albek Kazası dahilinde sinîn-i vefîreden beri şakâvetle me’lûf ve mevâki‘-i menî‘ada mütehassın olan Dendeş ve Âl-i Harb ve Berital eşkıyası kaza-i mezkûr ile Humus havalisinin asayişini ihlâl ve oralarca emniyet-i umumiyeyi bütün bütün selb etmiş ve bir takım asker firarîleriyle erbâb-ı kıtâl ve cinayâtın kendilerine iltihâkı hasebiyle cemiyet ve kuvvetleri günden güne tekessür etmekde bulunmuş olduğu cihetle gerek bunların ve gerek haric-i mamurede vâki‘ Cebel-i Safa'da ikametle gâh Haleb'deki emlâk-ı seniyye zürrâ‘ına ve gâh Bağdad'la Suriye arasında âmed ü şüd eden kavâfil-i ticariyeye ve postalara taarruz eden el-Gıyâs ve el-Amûd Arabları'nın tenkîl ve te’dîbleri vilayetçe umûr-ı mühimme idâdına dahil olduğundan Jandarma Kumandanı saadetli Fevzi Paşa bendeleri mükerreren ve mütevâliyyen kuvve-i kâfiye ile her iki tarafa sevk olunup eşkıya-yı merkûme te’dîb ve yedlerindeki mağsûbâtın bir kısmı istirdâd olunmuş ve ele geçirilen eşhâsı mücâzât-ı kanuniyyenin bi'l-muhakeme tayini için mehâkim-i cezaiyyeye ve asker firarîleri de cihet-i askeriyeye teslim kılınmışdır. Mülhakâtla devâirden alınan malumât-ı resmiyeye nazaran zikrolunan eşkıya ile mahall-i sairede tecavüzât ve ta‘addiyât-ı şekâvetkârâneye mütecâsir olup kezâlik derdest olunmuş olan eşhâsın adedi üç yüz yirmi beş ve kur‘a ve redîf firarîleriyle bakayasından derdest olunanların altı yüz yetmiş altı ve cerâim-i

saire-i kanuniye ile maznûn ve mahkum olup da vâdî-i firarda bulunanlardan tutulanların yüz altmış sekiz nefere bâliğ olduğu anlaşılmış ve eşkıya-yı merkûmenin bu suretle kahr u tedmîr edilmeleri üzerine asayiş-i umumî ihrâz-ı mertebe-i kemâl etmişdir.

Umûr-ı Maliye: Üç yüz üç senesi içinde sene-i merkûme emvâliyle sinîn-i sâbıka bakayasından nakdem otuz bir milyon beş yüz on bir bin sekiz yüz elli iki ve tasfiye tahvîlâtı olarak iki milyon yüz yetmiş altı bin dört yüz doksan bir kuruş tahsil olunup üç yüz dört senesi zarfında nakden otuz iki milyon beş yüz on altı bin yedi yüz kırk üç ve tasfiye tahvîlâtından bir milyon yedi yüz doksan altı bin yüz doksan dokuz kuruş tahsil olunmuş ve her iki senenin tahsilâtı yek-diğeriyle muvâzene olundukda zaman-ı çâkerîye aid tahsilât-ı nakdiyye, sâbıkından bir milyon dört yüz bin sekiz yüz doksan kuruş fazla ve tasfiyeye dahil olan bakaya tahsilâtı üç yüz seksen bin iki yüz doksan altı kuruş noksan zuhur eylemişdir. Tasfiye tahsilâtınca görülen noksan ol bâbdaki evâmir hükmünün ashâb-ı zimmete i‘lânıyla deynlerinin tesviyesine müte‘allik teşvikâtda müsâmaha olunmasından münba‘is olmayıp üç yüz üç senesi zarfında bakaya için kâmilen tasfiye tahvîli kabul edildiği hâlde üç yüz dört senesinde bakayanın bir kısmı nakden istîfâ edilmesinden ve ale'l-husus tasfiyenin muayyen olan müddet-i kabulü inkızâ etmek mülâbesesiyle bir Aralık bütün bütün tasfiye alınamamak zaruretinde bulunmasından neş’et etdi. Aşâr ile ağnâm vâridâtında müşahede olunan fazla nazar-ı takdir-i âsafîlerini celb edebilecek dereceye vâsıl olmuşdur ümidindeyim. Üç yüz üç senesi aşârı on üç milyon dört yüz elli beş bin üç yüz elli bir kuruş ile kırk iki bin iki yüz on iki kile zahireden ve ağnâm rüsûmu beş milyon altı yüz otuz iki bin beş yüz elli dokuz kuruşdan ibaret iken üç yüz dört senesi vâridât-ı öşriyyesi on dört milyon iki yüz doksan sekiz bin üç yüz kırk üç kuruşla elli bir bin otuz sekiz kile zahireye ve ağnâm resmi beş milyon yedi yüz yirmi üç bin yüz on iki kuruşa resîde olup inde'l-mukâyese aşârdan sekiz yüz kırk iki bin dokuz yüz doksan iki kuruşla sekiz bin sekiz yüz yirmi altı kile zahire ve ağnâmdan da doksan bin beş yüz elli üç kuruş ki mecmû‘ fazla on bir yük kuruşu tecavüz ediyor. Zikrolunan fazla fi'l-hakika yüzde on nisbetinden ekall ise de üç yüz üç senesi zarfında Anadolu'da vuku bulan kaht münasebetiyle bir kile buğday otuz kuruşa satıldığı hâlde üç yüz dört senesi râyici pek düşkün olduğu ve ihracât bi't-tab‘ tedennî ile buğdayın kîlesi on beş kuruşa bile satılamadığı ve geçen sene mezrû‘âtı feyz ve bereketce sâbıkından dûn olmakla beraber şiddetli dolu ve yağmurlarla bazı kazaların mezrû‘âtı haylice hasara uğradığı nazar-ı itinaya alınır ise üç yüz dört senesi aşârı yüzde kırk derecesinde bir fazla ile ihale olunmuş demekdir. Dahil-i vilayetde bulunan asâkir-i şâhaneye muktezî erzak ve levazım-ı saire üç yüz dört senesinde Meclis-i İdare-i Vilayet ma‘rifetiyle münâkasa ve mukâveleye rabt edilmiş idi. Sene-i merkûme içinde ma‘rifet-i vilayetle münâkasa edilen erzakın fiyatı ile bir sene evvelki fiyat ile alınan erzak beynindeki fark muvâzene olundukda hazine üç yüz on iki bin dört yüz kırk bir kuruş müstefîd olmuşdur.

Vilayetçe vuku bulan mübâya‘âtın mühim bir kısmı da kiler-i hacc-ı şerif levazımıdır. Bunun münâkasâtında yüz yirmi bin dokuz yüz on iki kuruş tasarruf hâsıl ve inşaât ve ta‘dîlat ile esbâb-ı saireden dolayı sene-i merkûme vergisinde görülen terakkînin yekûnu altmış üç bin küsûr kuruşa vâsıl olmuşdur. Üç yüz üç senesi umûr-ı maliyesiyle üç yüz dört senesi muamelât-ı maliyesine müte‘allik olan ma‘rûzât-ı mesrûde telhîs olunduğu takdirde zaman-ı

memuriyet-i çâkerîde aşâr ve ağnâm ile vergiden tahminen on iki bin liralık bir terakkî ve mübâya'ât ve münâkasâtda da takrîben dört bin beş yüz liralık bir tasarruf mevcud olduğu zâhir olur.

Maârif: Münâsebat düşdükce arz ve tekrardan hâlî kalınmadığı üzere bu havalide ecnebiler müte'addid mektebler küşâd ederek âdâb ve itikâdât-ı mahalliyeye ve ale'l-husus hükûmet-i seniyyenin menâfi'-i aliyyesine muvâfık olmayan tedrisât-ı muzırra ile evlâd-ı ahalinin efkâr ve akâid-i milliyelerini ifsâd etmekde ve terbiye-i evlâd meselesindeki fevâid-i maddiyyeyi halk öğrendiği için çocuklarını her ne suretle olursa olsun talim etdirmeğe gâyetle hâhiş göstermekde olduğundan telkinât-i ağyârı hükümsüz bırakmakla beraber evlâd-ı tebaayı saye-i maârif-sermaye-i cenâb-ı padişahîde hüsn-i talim ve terbiye için geçen sene nefs-i Şam-ı Şerif'de leylî olarak bir mekteb-i idâdî ve Havran Sancağı'yla Ba'albek Kazası dahilinde de biri inâsa ve dokuzu zükûra mahsus olmak üzere müceddeden on bâb mekteb-i ibtidâî küşâd olundu.

Turuk ve Ma'âbir: Suriyece küşâdı ehemm olan turuk-ı esasiye Şam ile Havran ve Hama ile Şam arasındaki tarîklerle Hama'da Lazkiye'ye giden tarîk-ı askerîden ibaretdir. Bu üç tarîkın inşasına vaktiyle başlanmış ise de güzergâhlarının tayini ve her mahallin amele-i mükellefesine isabet eden hisselerin tefrîki gibi muktezeyât ve muamelât-ı fenniye ve mühimme nâkıs bırakılıp amele-i mükellefenin mesâisinden lâyıkıyla istifade olunamamış ve bu kusurlar memurîn-i fenniyenin cehl ve müsâmahasından inbi'âs etmiş olduğu cihetle fenalıkları görülen mühendisler geçen sene tebdil etdirilmiş ise de yerlerine tayini lâzım gelenler merkez-i memuriyetlerine vaktiyle vürûd etmediklerinden üç yüz dört senesi zarfındaki inşaât şâyân-ı zikr olacak mertebeye vâsıl olamayıp yirmi dokuz köprü ve menfezle otuz dört kilometre şose ve kırk dokuz kilometre kadar tesviye-i türâbiya yapılabilmişdir. Vâridât-ı belediye ile gerek nefs-i Şam'da ve gerek mülhakâtdaki cesîm kasabalarda kesme taşla yirmi iki bin murabba' zirâ' kaldırım ve on dört bin üç yüz murabba' zirâ' şose ile dört köprü ve dokuz yüz on altı zirâ' rıhtım inşa edilip devâirin vâridât ve vesâit-i mevcudesine nisbet olunursa hayliden hayli eser gösterilmiş olduğu ta'ayyün eder.

Ebniye-i Emîriye: Hama Mutasarrıflığı'yla Humus ve Nebek ve Vadi'l-Acem kaymakamlıkları merkezlerinde memurîn-i hükûmeti istî'âb edecek birer daire-i resmiye bulunmadığından vaktiyle tedarik olunan karşılıklarla mezkûr merkezlerde cesîm ve metin birer konağın inşasına başlanılmış ise de karşılıkların hitâm bulması hasebiyle inşaâtın ikmâl edilemediği tahkik ve müşahede olunduğundan ve bunların bir an evvel itmâmıyla memurînin ik'âdı zarurî göründüğünden her işde muvaffakiyet-bahş olan teveccühât-ı kudsiyyet-âyât-ı cenâb-ı padişahî ile hazineye müracaat olunmaksızın mebâliğ-ı mukteziye tedarik olunarak sâlifü'z-zikr kazalardaki devâirin inşââtı hadd-i hitâma îsâl edildiği misillü Hama merkezindeki dairede bir-iki ay zarfında ikmâl olunacak dereceye gelmiş ve Nebek ve Aclun ve Humus kazalarında müceddeden birer hapishâne ve Duma Kazası'nda yeni bir karakolhâne ve Nebek'de bir süvari ahırı inşa kılınmışdır.

Ma'âbid ve Makamât-ı Mübareke: Nefs-i Şam'da vâki' Cami-i Kebîr-i Emevî belki bir asırdan beridir tefriş olunmamış ve cami-i şerif-i mezkûru cesâmet ve şöhret-i malumesi

münasebetiyle bu havâlîye gelen ecnebiler temâşâ etmekde olup hâl-i hâzırında bırakılması şân-ı İslâmiyet'e şâyân görülememiş olduğundan muteberân-ı memleket teşvik olunarak cem‘ edilebilen yüz bin kuruşa mütekârib iâne ile tahminen iki bin beş yüz zirâ‘ murabba‘ vüs‘atinde Acem seccadesi mübâya‘a ve ferş edilmiş ve yine nefs-i Şam'da altı cami ile üç bâb medrese tamir ve mülhakâtda müceddeden bir cami ile iki mescid inşa olunmuşdur.

Tahrîr-i Nüfus: Havran Sancağı mükellefiyet-i askeriyye dahilinde bulunmadığı cihetle mukaddemâ bu taraflara gelen Çerkes muhacirleri livâ-i mezkûrda tavattun etmiş ve hizmet-i askeriyeden muafiyet-i şer‘îasına bazı vilayâtda iki sene evvel zuhur eden kaht belası da inzimâm ederek öteden beri Anadolu'da yerleşmiş olan Çerkeslerin fevc fevc Havran taraflarına geldikleri görülmüş olduğuna ve Havran'da muafiyet ahali-i kadîmeye münhasır olmakla beraber hizmet-i askeriyye mukabilinde yine ahaliden suret-i maktû‘ada zahire alınmakda bulunduğuna ve muhacirînin ale'd-devâm mükellefiyet-i askeriyeden istisnâsına evâmir-i mevcude cevâz göstermediğine binâen muhacirîn-i merkûmeden askerlikce istifade için nüfuslarının tahrîri mukteżâ-yı mevki ve maslahatdan olmakla teşkil olunan komisyonlarla tahrîre başlanılıp livâ-i mezkûr dahilinde yedi bin nefere karîb muhacir sebt-i defter edilmişdir.

İhtiyacât: Eslâf-ı çâkerî ile taraf-ı bendegânemden mükerreren ve müdellelen arz olunduğu üzere ahîren Havran Sancağı'na ilhâk buyurulan Salt Kazası muzâfâtından Maân havalisi gâyet vâsi‘ ve nüfus ve arazisi ile mevâşisi devletçe istifade olunacak mertebede iken havali-i mezkûrenin taht-ı idare ve intizâma alınamaması mülâbesesiyle vâridât-ı meşrû‘ası müteneffizân-ı meşâyihe me’kel ve oralarca emniyet ve asayiş muhtel olarak devletçe manen dahi haylice mazarrat hissolunmakdadır. Bu havali çölden ma‘dûd olmayıp her suretle mamur olduğundan ma‘rûzât-ı sâbıkanın tesrî‘-i muktezayâtıyla Maân Kasabası'nın ve hiç olmazsa muvakkaten Salt Kazası'nın yeni bir mutasarrıflığa merkez ittihâzına me’zûniyet ihsânı lüzumunu tekrar ederim.

Yine eslâf ile taraf-ı çâkerîden sebkat etmiş olan iş‘ârâtda tasrîh olunduğu vechile merkez-i vilayete muzâf olan Vadi'l-Acem Kazası vüs‘at-i enhâsıyla bir livâya muâdil olarak umûr-ı mülkiye ve maliyenin hüsn-i idaresi kaza-i mezkûr mülhakâtından Zebedani nâmıyla ma‘rûf ve mevki‘en mühim olan kasabanın kurâ-yı mütecâviresiyle beraber Vadi'l-Acem'den tefrîki ve Ba‘albek tevâbi‘inden münasebet-i mevki‘iye ve ticariyesi olan diğer kurânın ilâvesiyle yeniden bir kaymakamlığa merkez ittihâz olunmasına vâbeste ve bu teşkilden devletçe maddeten husûl-i istifade şübheden berî olduğundan bu surete de bir an evvel müsaade buyurulması muktezîdir.

İzahdan vâreste olmadığı üzere Suriye Vilayeti'nin cihât-ı kesîresi seyyar urbânın cevelângâhı olan çöllerle muhât bulunduğu için urbânın mamurelere vuku bulmakda olan tecavüzâtını men‘ ile beraber ellerinde bulunan ağnâmın ta‘dâdıyla rüsûm-ı mutâdenin istîfâsı maksadıyla mukaddemâ teşkil olunan müfreze bölüğüne mahsus esterlerin haylisi telef olarak hıfz-ı asayiş ve muhafaza-i vâridât maddesi müşkilâta uğramış ve müfreze bölüklerinin Arabistan'ca ne kadar fevâid-i maliye ve siyasiyeyi müstelzim idüğü müsellem ve her sene bunlardan iki bölük mevkib-i hacc-ı şerif ve bir bölüğünün cerde-i seniyye ile cânib-i Hicaz'a

gidip gelmekde olduğu cihetle bu hizmet-i mukaddesenin ehemmiyeti dahi malum bulunmuş olduğundan bölüklere lazım olan esterlerin mübâya‘asıyla hemen noksanlarının ikmâline me’zûniyet-i serî‘a i‘tâsı ehemm-i umûrdandır.

Üç-dört sene evvel Meclis-i Âlî-i Vükelâ kararıyla makam-ı çâkerîye verilen müsaade icabınca vilayetin tensîb edeceği mahallerde terbiye-i evlâd-ı tebaa için mektebler küşâdıyla masârıfının vâridât-ı maârifden tesviyesi iktizâ ediyorsa da vâridât-ı mezkûrenin nısfı Dersaâdet'deki mekâtib-i aliyyeye karşılık tutulup Maârif Nezâret-i Celîlesi'nden taleb olunduğu için ihtiyac olan mevâki‘in umumunda mekteb küşâd olunamayıp on mekteb te’sis edilebilmiş ve bâlâda arz olunduğu üzere ecnebilerin tedris vesilesiyle ifsâd-ı efkâr yolunda devam ve izdiyâd etmekde olan teşebbüslerinin akîm bırakılması mektebi olmayan ve mekteb açmağa servet ve istitâ‘atleri müsaid bulunmayan yerlerde hükûmet-i seniyye cânibinden birer mekteb te’sisine mütevakkıf idüğünden vâridât-ı maârifden nezâret-i müşârunileyhâya akçe irsâlinden sarf-ı nazarla nezârete aid hissenin açılacak mekteblere karşılık tutulması esbâbının istihsâli inâyet-i celîle-i nezâret-penâhîlerinden suret-i mahsusada istid‘â olunur.

Fî 26 Şaban sene [1]306 ve fî 15 Nisan sene [1]305.

Y. MTV, 38/99

14

جامع شريف
2

امام و مؤذنه مخصوص اوطه
4

حولى
3

دكان
5

6
7

6
7
8
9
1

HALEP'İN BENAN KÖYÜ'NDE CAMİ İNŞASI

Halep'te padişah emlakından olan Cebel-i Hâs şubesinin merkezi Benan Köyü'nde inşa edilecek cami, oda ve dükkânın planı

22 Ocak / يناير 1890

بناء جامع في قرية بنان بحلب

مخطط للجامع والغرفة والدكان المقرر إنشاؤها في قرية بنان مركز فرع جبل حاس والتي هي من أملاك السلطان في حلب.

[İşaretler]

1-) Halep emlak-ı seniyye şu'batından Cebel-i Has Şubesi'nin merkezi olan Benan Karyesi'nde mücedded en inşa olunacak cami-i şerif ile bir bâb oda ve bir bâb dükkanın resm-i müsanmeni ile musattahıdır. Fî 10 Kânûn-ı Sânî [1]305

Halep Emlak-ı Seniyye
Sermühendisi Binbaşı
[Mühür]

2-) Cami-i Şerif
3-) Avlu
4-) İmam ve müezzine mahsus oda
5-) Dükkan
6-) A
7-) B
8-) A-B istikametinin cepheden görünüşü
9-) 1/72 nispetinde zira-ı mimarî mikyasıdır

Y. PRK. HH, 22/55

15

الحكم والإدارة

YÖNETİM

٩٠

خیفه‌ده شام شریف قدر بر تیمور یولی انشاسی ایچون بر طاقم اهمیتسز انکلز سرمایه‌دارانی ولیله الیاس نامنده بریسنه حکومت سنیه طرفندن امتیاز

ویرلمک ایستنیلیور

اوته طرفنده سوریاده تیمور یولی انشاسی ایچون هیچ بر امتیاز ویرلمسنک حکومت سنیه جانبندن تعهد اولنمسی خصوصی قوم السیاک اتخاذی طلب ایدیلیکی

آن تابلیجه شرطدر

اگرچه بو شرط قبول اولنورسه تورنه سوریا ممالکنک ترقیسنی موجب و فقط بوکا قارشولق خیفه‌ده بعض ذواته کارلی تحت تصرفه بولنان

املاک جسیمه‌نک قیمتنی تزاید ایده‌جکی خادم اوله‌جقدر ذاتا املاک مذکوره‌نک بر دوغنده ٤ دن یوکسکلیک وقوبولمشدر

سوریانه [illegible] الی قریب و بناء علیه بغداد و شام شریف اوزرندن هندستانه کیتمک اوزره انکلتره دولتنه الی مناسب و الی اورشلیملیا

خیفه لیمانی احتیفی دخی محافظه ایله‌جکدر

خیفه ایله شام شریف ارسنده بر تیمور یولی انشاسی بوکا بر انکلتره قومپانیاسی یدنده بولنمسی سوریا ایچون بر تهلکه در زیرا انکلتره دولتی

سویش قنالنی آلمق اوزره مصره یاپدیغی مسلکه نسبتجه مفید کوردکی زمانده هندستان طریقی بر تیمور یولی الله اتصال ایچون سوریا ممالکنی ید

ضبطنه کچیره.

٤

فرانسه سفیری قونت دومونتبللو دون قوندیه بر تذکرۀ مخصوصه ایله کیده بعض تبلیغاتی اولدیغنی اشعار
ایتمکله کندوسیله کورشدم مشار الیهک صورت خصوصیه ده عتبۀ علیای جناب شهریاری یه عرض و تبلیغ
اولنمق اوزره عبد مملوکلرینه وقوعبولان افاداتی بر وجه زیر عیناً عرضه ابتدار ایلرم

« سفیرک افاداتی »

« عکا و حیفادن شامه قدر بر تیمور یولی انشاسی ایچون یوسف الیاس نام کسه یه امتیاز ویرلدیکی اخبارات ایرکن »
« خارجیه الدیغمز معلومات صحیحه یه کوره مرقوم یوسف الیاس الدیغی امتیازی بر قاچ انگلیزلره ترک »
« و فراغ ایتمک اوزره اولجه عقد مقاوله ایتمش و بو انگلیزلر عادی عراقده و سوریه ده [illegible] »
« انگلتره حکومتنک خفی اجنته لری ایمش و بو ایسه ایچون لازم کلان سرمایه حکومت مشار الیهانک »
« معاونتیله اعداد اولنمشدر . بو خبر بزم نزدمزده کمال حیرت و تأسفی موجب اولدی مع هذا ذات حضرت »
« شهریارینک اولجه بو ایشک ایچ یوزینه کسب وقوف ایتمش اولمالری بو امتیازک ویرلمسنه مساعده »
« بیورمه جقلری شبهه دن بریدر . انگلیزلر مصرده بولندقلری ایچون ادرنه [illegible] سوریه قطعه سنی »
« ال آلتنه چاره سنی آرایورلر . زاتاً ایدیه ولایتی شهندورلری قبریس جزیره سی الدیرمش بولندقلری »
« بو صورتله بر ایله بحر سفیدک ان مهم نقطه لرینی ضبطه ایسته دکلری کی حرکته ایده بیلورلر . فرانسه سفارتی »
« باب عالینک صورت مشروحه ده ممالک شاهانه نک مهم بر قطعه سنی انگلتره یه تسلیم ایتمک نتیجه »
« بولنه جغنه اعتقاد ایتمامک ایسترم . مذکور تیمور یولی امتیازینک بویله اوسته لغه و نام مستعارله »
« انگلتره یه کیدیکی خبرینک فرانسه ده غایت الیم بر تأثیر حاصل ایده جکی درکاردر . بناء علیه ذات حضرت »
« پادشاهینک غایت صادقه و خصوصی بر دوستی اولمق صفتیله بو مسئله اوزرینه نظر دقت هما یونلرینی »
« جلب ایتمکی وظیفه دن عد ایدرم »

سفیر مشار الیه بو بیاناته علاوةً انگلیزلرک عسکرلک دیو تعبیر ایلدکلری نقطۀ نظردن بو یول سایه سنده توجیه
استحصال منفعت ایده جکلرینی و امتیاز طلبنه منعطف ادراکنک اوج درجه و بالخاصه باب عالینک
ایچون بعض وسائطه مراجعت ایلدیکنه دائر بر قاچ ایضاحات دخی ویرمشلر ایسه ده بونلر تفرعاتدن
عد ایله قید و تحریر ایلدیکی معروضدر

فی ۲۹ رمضان سنه ١٣٠٧

عبد مملوکلری

[signature]

٥

ذات سفیرانك
حیفادن شامه قدر بر تیمور یول انشاسی ایچون یوسف اباسی نامنه بر امتیاز ویرلسنده هولاندا
بعضه افاداتی مجموعه سنی حاوی ملفوف ورقه تحفظاته مکمل اولمسی ایچون طرف ملوکانه حواله بولنمش اولوب هر
بر وقتده بونللو امتیازاته اردنه طولاشقده اولان یوسف اباسی و یوسف ططاله کبی شخصلرك سرمایه دارلرنده
اولیوب الدقلری امتیازی اخذه صاتمه یه اراده ده بسه اوده بیلك لرا فایچه دعوتنده بولندقلری جمله جه معلوم ایکن
شول جمع افاده ایتدیکنه اولدیغی اوزره یوسف اباسك بو امتیازی المسی مقصد مخصوصه مبنی اولدیغی وبو ایسه
ایچونه قزمی اوراق سرمایه انکلتره دولتنك معاونتیله اعدادی اولدیغی رتبه تحقق ایصال قلنمشلردر .
ذاتی تبعه سنده مسیو غلادانك کنیلاره نزد ملوکانه یه کلرك بو امتیازك وردست اعطا بولندیغی اخبار
ایدیلدیکنده بحقله بونك ایکی مقصد اولوب بری صدراعظم پاشا قوللرینك حیفا طرفندن بر جوقه اراضی تأمین ایدیکی
جمله بو بوراده شرف بولدیغی قیمت زیاده اتمی و دیکری سوریه قطعه سنه دخول ایچون انکلتره یه قولجیلق
ماده سی اولدیغی بیانیله ولفاً عهده تعهدیم تقدیم قلنان درقی دخی ادعا و کیفیت رضا پاشا قوللرینه وقف بیانه ایدیکی
افاده دنیا ایلمسه ایدیم حیفده غلادانك دخی مبداءً طالبی شیمی اولمه اوزره بر تیمور یول امتیازی طلب
واستدعا ایتمکده اولدیغی تصحیح فقط خلاف انتاشتنی تطعیف ایتدیکنی بیانه ایلمسه و یوسف ططاله بر وقت لبنان
امتیازینی الدیغی حرده ده دخی بو امتیازك ذاتاً ذاته کچه جکی و قانونه بیلا شرائطه بولنمانه وجوده کلمسی
محکم اولدیغی اوزره بردیه بیانه ایله اشی بوزه یه دها اغیر شرائطله امتیاز نکورك کندیسنه ویرلمسی
اسبابه مراجعت ایتدیکی معلوم اولمسنه نظراً معلمه اربابه بو افاده و افاده سی غرض عاجزانه ایدیلمشدی
شول افاده یه مسیو غلادانك افاده تجربه و شفاهیه سی مالاً متحد اولمسی حیثیله بو بابده اقم مواد
نامه وسیعه ده انکلتره لك سوریه قطعه سنه ابا ایله ایتدکلری ذاتی بولنفه سنه موافقه اوله جق احوالله ذرائع
تیمور یول امتیازینك انکلتره لیه کچه جکی واراده ده روایه قوت ویردیکی کبی فقط نکورك بر کون ناصیه
تمیم ایشلیرك کیسه خطا اوله اوزره اشاسنك صاحب امتیاز طرفندن عملا ایدلمسی شرائطه
مقدره ساره نك معتدل بولنمسی دخی بونك تأیید ایلمکده ایدی سوریه قطعه سنك نفوذاً

جاره اریله ذاتی نفوذینك بو امتیازك وخی فوائد الهٔ تحصیله رفاه وهافوق بولی منفعت دولت اصلا

نوافقه ایمیه جکی لطفاً خطا نظورك انظیر رالذکه حیله کسب صحت ایده بی بوبنا محفوظ اوله نظرانك تحدیده

ورجسنه حکومت سنیه جه اهتمام اولنمقله برابر اوطرفده تشدد و فوائد انشاسی ایجیه برفایج مطلب امتیاز وها

فیو طوبلو شرفه وترویج مصلحت ایجیه تشکیل اید حظیدی شرکتك تبعه سلطنه سنیه دن اولدینی مطلب ایله جعفه دکل

سوء مکو اولدقنه جمله بونده وخی امتیاز اعطاسی طریقه کیدلجك اولورایسه امتیازك اعطاسنده

اول تخفیفاته ملکه اچ سبله شرکتك وخی تبعه دولت علیه ارنسه مرکب اوله جغه دار تأمینات قویه اینجیمنا

وباخود استیفا جك امتیازك ایجینه الحاتا وتحقیقا دار بقا مریابه داراندکی او طرفده منافع سیله

اولیابه ودینه تبعه اینك ترجیح ایدلی منباور خاطر فاتر محاط زم اولمقده ایروه اراده حکومت افاده

حقلرنده معلکده ایجه مرکزده ساکنیه ای صدور اولور ایسه خیر و اصابت انتخ اوله جغی معروضدر

٨ ل ٩ شوال ١٥ ... ماسینه ٢٦

عبد ... زیا

ŞAM-HAYFA DEMİRYOLUNUN İNŞASI HAKKINDA DEĞERLENDİRMELER

Hayfa'dan Şam'a kadar demiryolu imtiyazı almak isteyen Yusuf İzzet adlı şahsın aslında İngiltere menfaatine çalışan biri olduğu, böyle bir durumda sözkonusu hattın Hindistan hattı ile birleştirilerek İngilizlerin Suriye'nin işgaline sebep olacağı türden Fransız iddialarının aslında Suriye üzerindeki İngiliz-Fransız çekişmesini yansıttığı, bu durumda Suriye'de Demiryolu imtiyazlarının bölgede siyasi menfaatları olmayan Alman, Belçikalı veya Amerikalılara verilmesinin uygun olacağına dair mütalaalar

27 Mayıs / مايو 1890

أفكار وآراء حول إنشاء سكة حديد دمشق/ حيفا

أفكار وآراء حول أن مزاعم الفرنسيين من قبيل "أن الشخص المدعو يوسف عزت الذي يسعى للحصول على امتياز مد السكة الحديد من حيفا إلى دمشق رجل في الأصل يعمل لصالح الإنجليز، وفي هذه الحالة فإن الخط الحديدي المذكور سوف يجري ضمه إلى خط الهند ويكون سبباً في قيام الإنجليز باحتلال سوريا" إنما هي مزاعم تعكس في الواقع ذلك الصراع الإنجليزي الفرنسي على سوريا؛ وفي مثل هذه الأحوال فإن الأنسب هو أن تُمنح امتيازات مد السكة الحديد في سوريا إلى جهات ليس لها مصالح سياسية في المنطقة مثل الألمان أو البلجيكيين أو الأمريكان.

Hayfa'dan Şam-ı Şerif'e kadar bir demiryolu inşası için bir takım ehemmiyetsiz İngiliz sermayedârânı vekili İlyas nâmında birisine Hükûmet-i Seniyye tarafından imtiyâz verilmek isteniliyor.

On sene zarfında Suriye'de demiryolu inşası için hiçbir imtiyâz verilmemesinin Hükûmet-i Seniyye cânibinden taahhüd olunması hususu merkûm İlyas'ın ittihâzını taleb eylediği en başlıca şartdır.

Eğerçi bu şart kabul olunursa bütün Suriye memâlikinin harâbiyetini mûcib ve fakat buna karşılık Hayfa'da bazı zevât-ı kirâmın taht-ı tasarrufunda bulunan emlâk-ı cesîmenin kıymetini tezâyüd etdirmeğe hâdim olacakdır. Zâten emlâk-i mezkûrenin beher dönümünde dört buçuk lira yükseklik vuku'bulmuşdur.

Suriye'nin Mısır'a en karîb ve binâenaleyh Bağdad ve Şam-ı Şerif üzerinden Hindistan'a gitmek üzere İngiltere Devleti'ne en münasib ve en elverişli limanın Hayfa limanı olduğu dahi der-hâtır olunmalıdır.

Hayfa ile Şam-ı Şerif arasında bir demiryolu inşasıyla bunun bir İngiliz kumpanyası yedinde bulunması Suriye için bir tehlikedir. Zira İngiliz Devleti Süveyş Kanalı'nı almak üzere Mısır'da yapdığı misillü menâfi'ince müfîd gördüğü zaman Hindistan'a doğru bir demiryolu elde etmesi için Suriye memâlikini yed-i zabtına geçirir.

***

Fransa Sefiri Kont De Montebello dün kullarına bir tezkire-i mahsusa irsâliyle mahremâne bazı tebligâtı olduğunu iş'âr etdiğinden kendisiyle görüşmüş idim. Müşârunileyhin suret-i mahsusada atabe-i ulyâ-yı cenâb-ı şehriyârîlerine arz ve iblâğ olunmak üzere abd-i memlûklarına vuku bulan ifâdâtını ber-vech-i zîr aynen arz eylerim:

Sefirin İfadâtı

“Akka ve Hayfa'dan Şam'a kadar bir demiryolu inşası için Yusuf İlyas nâm kimseye imtiyâz verildiğini istihbâr etdik. Sefâretce aldığımız malumât-ı sahîhaya göre merkûm Yusuf İlyas aldığı imtiyâzı bir takım İngilizlere terk ve ferâğ etmek üzere evvelce akd-i mukâvele etmiş ve bu İngilizler ise adi sarrâfân ve sermayedârândan olmayıp İngiltere hükûmetinin hafî acenteleri imiş ve bu iş için lazım gelen sermaye hükûmet-i müşârunileyhânın mu‘âvenetiyle i’dâd olunmuşdur. Bu haber bizce mûcib-i kemâl-i hayret ve teessüf oldu. Ma‘ hâzâ zât-ı hazret-i şehriyârînin evvelce bu işin ledünniyâtına kesb-i vukûf etmiş olsalardı bu imtiyâzın verilmesine müsaade buyurmayacakları şübheden berîdir. İngilizler Mısır’da bulunduklarından oranın mâlikiyetini iyice te’min için Suriye kıt‘asına da el atmak çaresini arıyorlar. Zâten Aydın vilayeti şimendiferleriyle Kıbrıs cezîresi ellerinde bulunduğundan bu suretle bir Aralık Bahr-ı Sefîd'in en mühim noktalarını zabtla istedikleri gibi hareket edebilirler. Fransa Sefâreti Bâbıâli'nin suret-i meşrûhada Memâlik-i Şahane'nin mühim bir kıt‘asını İngiltere'ye teslim etmek niyetinde bulunduğuna itikad etmemek ister ise de mezkûr demiryolu imtiyâzının böyle ustalıkla ve nâm-ı müsteârla İngiltere'ye geçdiği haberinin Fransa'ca gâyet elîm bir te’sir hâsıl edeceği derkârdır. Binâenaleyh zât-ı hazret-i pâdişâhînin gâyet sâdık ve hususî bir bendesi olmak sıfatıyla bu mesele üzerine nazar-ı dikkat-i şahaneyi celb etmeği vazifemden add ederim.”

Sefir-i müşârunileyh bu beyânâta ilâveten İngilizlerin askerlik ve politika nokta-i nazarından bu yol sayesinde ne vechile istihsâl-i menfaat edeceklerine ve imtiyâz talebine müte‘allik evrakın üç defa bâ-mazbata Bâbıâli'den geçmesi için bazı vesâ’ite müracaat edildiğine dair bir takım izahât dahi vermiş ise de bunlar teferruâtdan add ile kayd ve tahrîr edilmediği ma‘rûzdur.

29 Ramazan [1]307

Abd-i memlûkları

Münir Salih

***

Hayfa'dan Şam'a kadar bir demiryolu inşası için Yusuf İlyas nâmında birine imtiyâz verilmesinden dolayı Fransa sefirinin bazı ihtârât-ı mahremânesini hâvî melfûf varaka tahkikât-ı mükemmele icrası için taraf-ı memlûkâneme havale buyurulmuş olup bir vakitden beri bu misillü imtiyâzât ardında dolaşmakda olan Yusuf İlyas ve Yusuf Matran gibi şahısların sermayedârândan olmayıp aldıkları imtiyâzı âhara satarak arada beş on bin lira kapmak dâ‘iyesinde bulundukları cümlece malum ise de sefirin cümle-i ifâdâtından olduğu üzere Yusuf İlyas'ın bu imtiyâzı alması maksad-ı mahsusa mübtenî olduğunun ve bu iş için lüzumu olan sermaye İngiltere Devleti'nin mu‘âvenetiyle i‘dâd olunduğunun mertebe-i tahakkuka îsâli müşkildir. Fransa tebaasından Mösyö Glavani geçenlerde nezd-i memlûkâneme gelerek bu imtiyâzın derdest-i i‘tâ bulunduğunu istihbâr eylediğinden bahisle bunda iki maksad olup biri sadrıazam paşa kullarının Hayfa taraflarında pek çok arazisi bulunduğu cihetle bu

yerlerin şeref bularak kıymeti tezâyüd etmesi ve diğeri Suriye kıt‘asına duhûl için İngilizlere bir kapı açılması maddesi olduğunu beyân ve leffen arz ve takdim kılınan varakayı dahi i‘tâ ve keyfiyeti Rıza Paşa kullarına dahi beyân eylediğini ifade ve inbâ eylemiş ise de çünkü Glavani dahi mebde’i Trablusşam olmak üzere bir demiryol imtiyâzı taleb ve istid‘â etmekde olup fakat dar hat inşasını teklif etdiğini beyân eylemesine ve Yusuf Matran Beyrut limanı imtiyâzını aldığı sırada dahi bu imtiyâzın Fransızlar eline geçeceğini ve kararlaştırılan şerâitle bu limanın vücuda gelmesi mümkün olmadığını öte beriye beyân ile işi bozarak daha ağır şerâitle imtiyâz-ı mezkûrun kedisine verilmesi esbâbına müracaat eylediği malum olmasına nazaran mûmâileyhin bu ihtar ve ifadesi garazdan ârî addedilememiş idi. Sefirin ihtârıyla Mösyö Glavani'nin ifade-i tahrîriye ve şifâhiyesi meâlen müttehid olması çünkü böyle bir takım mevâd-ı nâfia vesileleriyle İngilizlerin Suriye kıt‘asına ayak atmaları Fransa politikasına muvâfık olmayacağı cihetle zikrolunan demiryol imtiyâzının İngilizler eline geçeceğine dair olan rivayete kuvvet verdiği gibi hatt-ı mezkûrun bir gûne te’min-i temettü‘ istenilmeyerek geniş hat olmak üzere inşâsının sahib-i imtiyâz tarafından deruhde edilmesi ve şerâit-i mukarrara-i sairenin mu‘tedil bulunması dahi bunu te’yid eylemekde ise de şimdiye kadar Suriye kıt‘asında münferiden cârî olan Fransa nüfuzunun bu imtiyâzın dahi Fransa eline geçmesiyle bir kat daha kuvvet bulması menfaat-i devlete asla tevâfuk etmeyeceğine nazaran hatt-ı mezkûrun İngilizler eline geçeceği kesb-i sıhhat eder ise bunda melhûz olan mazarratın tahdid-i derecesine Hükûmet-i Seniyye'ce ihtimâm olunmakla beraber o taraflarca şimendifer inşası için birkaç tâlib-i imtiyâz daha kapı dolaşmakda ve tervîc-i maslahat için teşkil edecekleri şirketin tebaa-yı Saltanat-ı Seniyyelerinden mürekkeb olacağını öne sürmekde oldukları cihetle bunlara dahi imtiyâz i‘tâsı tarafına gidilecek olur ise imtiyâzın i‘tâsından evvel tahkikât-ı mükemmele icrasıyla şirketin sırf tebaa-yı Devlet-i Aliyye'lerinden mürekkeb olacağına dair te’minât-ı kaviyye istihsâli veyahud istenilecek imtiyâzât için Almanya ve Belçikalı ve Amerikalı sermayedârân gibi o taraflarca menâfi‘-i siyasiyeleri olmayan devletler tebaalarının tercih edilmesi mütebâdir-i hâtır-ı kâhir-i memlûkânem olmakda ise de emr u irâde-i hikmet-ifade-i hazret-i mülkdârîleri ne merkezde sâniha-pîrâ-yı sudûr olur ise hayr ve isabet anda olacağı ma‘rûzdur.

Fî 9 Şevval [1]307 / Fî 15 Mayıs [1]306

Abd-i memlûkları

Süreyya

Y. EE, 5/13

Şam civarında Barada Nehri boyunca inşa edilen demiryolu
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 91547-26

خط السكة الحديد الذي أنشئ على امتداد نهر بردى بجوار دمشق

16

الحكم والإدارة

YÖNETİM

٥

2

بهودیره مساعدت بالانتقاده بولنلمق دولت عالیه [illegible] بیروت ولایتی معرفتیله تحقیقات اجرا ایدلکده

اولدیغی جوابنده عبارت بولنشدر .

٣ — اوچنجی مادده‌نك خلاصهٔ مدعیاتی جبل لبنان داخلنده [illegible] قریه‌سنده واقع [illegible] پاپاسلرینك اداره‌سنده بولنان

[illegible] بریرکونی [illegible] تقدیم قلندیغی دولتك دخی [illegible] اوز تفتیشه بولندیغی

[illegible] بالطبع [illegible] درده بیروته [illegible] بولنانه [illegible] لوی ژونك

« برساحل [illegible] » [illegible] بارندیغی [illegible] عبارت بولنانه [illegible] تقدیم قلنان

سیاکه محتویاتی عرض ایدلمکده عبارت بولنشدر .

٤ — دردنجی مادده‌نك خلاصهٔ محتویاتی دخی [illegible] جمعه کونلری جوامع شریفه‌لرده قرائت ایدیلان خطبه‌لرده

بعضا دعای [illegible] محظور اولارق [illegible] اولدیغنه خطیبلرك [illegible] اشارات ایدلدیکی

[illegible] تحقیقات [illegible] بولنمرلری لزومی عرض ایدلمکده عبارتدر .

٥ — بشنجی مادده‌نك خلاصهٔ مآلی دخی ممالک [illegible] دخولی ممنوع اولان باروت واسلحه‌لی مواد [illegible]

بیروت ولایتی [illegible] لازم کلان محاذات اجرا ایدلدیکی دولتبار مأمورینه [illegible]

[illegible] دولتبابه‌ده‌کی اوراقك [illegible] تقدیم قلندیغی حاویدر .

٦ — آلتنجی مادده‌نك خلاصهٔ مفهومی دخی بیروته طبع ایدیلان [illegible] اسمنده باش [illegible] طبع ایدلکده [illegible] احبابی

[illegible] نام [illegible] ایکی [illegible] قلندیغی حاویدر .

٧ — یدنجی مادده محتویاتی دخی معارف مدیرلرینك مجلس ولایت اعضاسندن معدود اولمدقلری و [illegible] معاشلری [illegible]

مأمورلرك [illegible] لزومی محتویدر .

٨ — سکزنجی مادده‌نك خلاصهٔ مضمونی دخی بیروته بر جامع شریفه [illegible] عبارت بولنشدر .

مطالعهٔ عاجزانهٔ [illegible]

لوایح مذکوره‌ده [illegible] فقرات [illegible] بونلرك اوزنجسی [illegible]

[illegible] اجرا ایدلمه‌سی معارف مدیرلرینك عدم [illegible] [illegible] معارف نظامنامه‌سی [illegible]

بونلرده [illegible] دستورك اوچنجی [illegible] اجرا ایدیلجك [illegible]

دولتبابه‌ده‌کی سائر نظامات [illegible] حالده [illegible] منع ایدلمسی [illegible]

وجهله [illegible] بوبابده بیروته اجرا ایدیلان تحقیقات [illegible] آثار [illegible]

[illegible] بدیهیدر .

معامله قلنلرینک بیروت ولایتنه نسبتی ذهنلرینی عرض ایتدیکم مکاتب وسائره ایله مصادف کلنه بر محتاج اولوب انجق ولایت مشارالیها
اهالیسی اراده او معارفک دها زیاده نظر دقته آلنمه‌لرینی ایجاب ایدرجه کلنه بو بابده معارف نظارتجه نظر دقتی جلب انظاری
موافق کورلمکده در .

ایکنجی بندده حضرت شیخک طوغرودن طوغرویه بزلره یالکز طوپلادی وضعیتنده انکلیزلر متحداً عقد ایتدیکی
فقره موقعی تحکیم باشلادقلری سویلنمکده ایسه‌ده کندیسنده لدی الاستفسار بو بابده معلومات کافیه ویره‌مامسی و مسموعاتی
سامع حجی محمد پاشانک اوده ده بربره کزه‌رك سوکولدیسنده ایشیتدیکنی سویلمسیله و بنا علیه مشوش افکاری سامانه وقوعه کلدیکی
بیوك اهالی ذهنی حائز کورلمشدر .

سوریه ولایتنه تابع کرك قضاسنک متصرفلقه تحویلنه ایدیلن طلب استقلاله و باخصوص ترتیب ایدیلن شکلات داخلیه
نظارتنجه تعیین طبیعی واقعیدر عکا متصرفی حادثه پاشانک سوء احوالی و بیورلدیغنده کی اغماض عینی جالب نظر دقت
اولدیغندن بونلرك ذهنی داخلیه نظارتنجه تحقیقی مناسب کورلمشدر .

اوچنجی بندده « رساجل بابه وخاطراتی » نامنده اولوب معاشره‌سنه ممالکلرینه رفع و تقدیم اولنان بیاناتی
تألیف و نشر ایدیلن نسخه دولتعلیه بارسیلندن « لوی ترکی » نام کتابک افکار فاسده اصحابنه اولدیغی اکلاشلدیغندن
بونک مطبوعات مقامنه الدنه بولندیرلسی و باخصوص اوراده نفیسنی اولدیغی کورلمکده در .

دردنجی بندده ذکر ایدیلن حطیطدرك نواب امرمقربنه ایشاره لسیدی و اوبزه نظارتنک مجبوریلری ذاتاً وظائفلری
جمله سندن اولدیغی وارنه قیده ذکر ادر .

بشنجی بندده باروت و اسلحه کجرات ایدوب دوروشنه ایدیلنلرك محاکم عدلیه‌جه حقلرنده نظر اغماض ایله کوتیلری
حقیقه جالب نظر دقت اولوب محاکم عدلیه‌نک اهل و مقتدر مأمورلرده تشکل اولمسی کرك رعایته سعادتشانه
همایونلرینک معارف و سلامتی حفظ نظریله ذکر ایدیلنلرك اسباب نفوذلری اولملری حهتیله شایان
اصلاح اولدیغندن محاکم عدلیه رؤساسنک اسباب عفو و استقامتنه اولملری و عدلیه مفتشلرینک زمان تفتیشاتنده
بونلرك ویرکنا فنالقلری کورلیدیکنده مجازات شدیده ایله تأدیب اولنمدیرنه اغماض قیلنمه حصوص اجراسی عدلیه نظارتنجه
اهم امورده کورلمکده در .

التنجی بندده عرض ایدیلدیکی ویکده ذکر روایتنه کوره موصل ایله موظفلرینک اجناری اوزرینه تعدیل ایدیلدیکی اکلاشلدیغیه
تفتیشات ذاتاً تصحیح ایدیلمسی اولمسنده طوپلادی برکونا معروضاته محل اولمدیغی کبی یدنجی بندده عرض اولنان معارف
مدیرلرینک توسیع اقتدار و تزیید معاشلرینه ذهنی لزوم کورلدیکی اشکاردر .

سکزنجی بندده بیروتده انشاسی عرض ایدیلدیکی جامع شریف ایله خستهخانه‌یه لزوم اولوب اولمدیغینک بالتحقیق صورت قطعیه‌ده

SURİYE VE CİVARINDAKİ ECNEBİ FAALİYETLERİ VE ALINMASI GEREKEN TEDBİRLER

Suriye vilayeti dahilinde bazı bölgelere ecnebilerin göz diktiği, buralarda birçok okullar tesis ettikleri, buna mukabil oldukça yetersiz kalan Osmanlı eğitim kurumlarının sayılarının ve niteliklerinin artırılması gerektiği, Akabe mevkiinin doğrudan doğruya Osmanlı padişahın idaresine alınması sebebiyle İngilizlerin Mısır hükümeti ile birlikte Tûr-ı Sina karşısındaki Kusayr mevkiine askerî yatırımlar yaptıkları, Tûr-ı Sina'daki Şerme ile Suriye'nin bazı mevkilerine Yahudi muhacirlerinin yerleşmekte oldukları, hac güzergâhı olan Kerek mevkiinin etraf ve civârına misyonerler giderek bölge ileri gelenleri ile dostluklar temin ederek oralarda bazı tesisler kurduklarına dair Suriye Vilayeti Maarif Müdürü'nün mütalaaları

17 Ekim / أكتوبر 1892

فعاليات الأجانب في سوريا وما يجاورها، والتدابير اللازم اتخاذها

وجهة نظر مدير المعارف في ولاية سوريا حول أن مناطق بيروت وجبل لبنان هي من الأماكن التي يطمع فيها الأجانب، وأقاموا فيها العديد من المدارس، وإزاء ذلك فمن الضروري زيادة المؤسسات التعليمية العثمانية غير الكافية هناك كماً وكيفاً، وأنه بسبب قيام الدولة العثمانية بربط موقع العقبة لإدارة السلطان العثماني بشكل مباشر فقد أقدم الإنجليز بالاتفاق مع الحكومة المصرية على إقامة منشآت عسكرية في موقع القُصَيْر المواجه لطور سيناء، وأن المهاجرين اليهود يقومون بالاستيطان في شَرَمَة بسيناء وفي بعض المواضع في سوريا، وأن المبشرين الأجانب يتوجهون إلى الأماكن المحيطة والمجاورة لموقع الكرك الذي هو ممر قوافل الحج وأسسوا هناك بعض المنشآت عن طريق علاقات الصداقة والمودة التي أقاموها مع أعيان المنطقة.

Suriye Vilayeti Maârif müdürü olup icrası tedâbîr-i âliyyeye muhtac bazı ma‘rûzât-ı mühimmesi olduğundan bahs ile Dersaâdet'e celbi istirhâmına dair takdim etdiği arîzası üzerine ol vechile celbi makrûn-ı müsaade-i seniyye-i hazret-i mülûkâneleri buyurulan Halil Kemal Efendi kullarının muahharan şeref-mend-i telakkisi olduğum emr u fermân-ı şevket-beyân-ı cenâb-ı cihân-bânîleri mantûk-ı âlîsine tevfîkan kendisinden lede'l-istiknâh ma‘rûzât-ı mesrûdesine dair biri mufassalca diğer yedi kıt‘ası muhtasar olarak i‘tâ eylediği sekiz kıt‘a lâyihası manzûr-ı dekâyik-nüşûr-ı hazret-i tâcdârîleri buyurulmak üzere leffen arz u takdim kılınmış ve levâyih-i mütekaddemenin hulâsa-i meâlleri ber-vech-i zîr muhtasaran arz ve tezbîr olunmuşdur. Şöyle ki:

1- Birinci lâyihanın müfâdı Beyrut ve Cebel-i Lübnan kıt‘alarının ehemmiyetine ve işbu kıt‘alar bazı ecnebilerin matmah-ı nazarı olmasına binâen takayyüdât-ı mahsusayı müstelzim olup el-yevm Beyrut'da ecnebiler tarafından idare ediliyor. Birinci ve ikinci dereceden zükûra mahsus on beş ve inâsa mahsus yirmi altı bâb cesîm mekâtib-i mühimme ve altmış mekâtib-i ibtidâiyye ve Cebel-i Lübnan'da dokuz bâb mekâtib-i mühimme-i cesîme ve yüz aded mekâtib-i ibtidâiyye mevcud olduğu hâlde hükûmete aid bir mülkiye idâdîsiyle bir rüşdî-i askerî ve dördü zükûr ve dördü inâsa mahsus sekiz mekteb-i ibtidâî ve on kadar da mahalle sıbyân mektebi olup bu hâl Beyrut'un ehemmiyet-i mevki‘iyyesiyle mütenâsib olmadığından ve Beyrut'da te’sis edilecek mektebin en ziyade Fransızca ve İngilizce tahsiline elverişli olması lâzımeden bulunduğundan el-yevm mevcud bulunan mekteb-i idâdînin lağvıyla mekteb-i sultanîye muâdil olmak ve beş altı yüz leylî ve bin kadar nehârî şâkirdi istîâba sâlih bulunmak üzere bir mekteb te’sisini ve bunun inşası için masârıfât-ı lazîmenin Beyrut ve Suriye ve Haleb ve Adana vilayetlerinin bir senelik merkez tahsisâtlarının karşılık ittihâz edilmesini sâniyen

bir inâs rüşdiyesinin te’sis kılınmasını, sâlisen cesîm bir matbaa ihdâs olunmasını, râbi‘an te’sis edilecek mekteb-i sultanîde mekteb-i tıbbiye-i şahanelerine mahrec olmak üzere bir tıb şubesi ilâve kılınmasını, hâmisen ecnebi mekteblerinde bulunan talebenin işbu mektebe idhali için valilerin dahi muâvenet eylemesini Beyrut Maârif tahsisâtının senevî yüz elli bin kuruşun daha lağv edilecek idâdî tahsisâtına ilâveten i‘tâsını ve bunun müteferri‘âtıyla bir de buna karîb bir mektebin Cebel-i Lübnan'da te’sis etdirilmesini beyân ve lâyiha-i mezkûrenin kısm-ı mütebâkîsi dahi Maârif Müdüriyeti'nde bulunduğu müddetçe derdest edildiği kütüb-i muzırradan ve işbu kitablar hakkında Maârif-i Umumiye Nezâreti'nce ittihâz edilen tedâbîrin arzından ibaret bulunmuşdur.

2- İkinci lâyihanın hulâsa-i mü’eddâsı dahi Akabe mevkiinin doğrudan doğruya idare-i saltanat-ı seniyyelerine alınması hasebiyle İngilizler ile Mısır Hükûmeti Tûr-ı Sina karşısındaki Kusayr mevkiine ehemmiyet vererek burasını istihkâmât-ı cesîme ile tahkîme başladıklarını ve Tûr-ı Sina'da vâki‘ Şerme ile Suriye kıt‘asının bazı mevâki‘inde Yahudi muhacirlerinin kesb-i tekessür eylemekde olduklarını ve kafile-i hacc-ı şerifin güzergâhı olan Kerek mevkiinin etraf ve civarına misyonerler giderek müteneffizân-ı meşâyihle kesb-i münasebâta çalışdıklarından ve oralarda müessesât ihdâsına sâ‘i olduklarından bunlardan bi'l-âhere tevellüdü melhûz olan mehâzîrin def‘i için mukaddemce Suriye ve Beyrut vilayetleri tarafından dahi arz ve iş‘âr edildiği vechile Kerek'de bir mutasarrıflık teşkilini ve Akka'nın ehemmiyeti derkâr olup ancak Mutasarrıf-ı lâhık Sadık Paşa'nın menâfi‘-i zâtiyyesi uğrunda iğmâz-ı ayn ile Yahudilere müsâ‘adât-ı nâ-lâyıkada bulunduğunu ve bu hâlin merkez-i saltanat-ı seniyyelerine aks etmesi hasebiyle Beyrut Vilayeti ma‘rifetiyle tahkikât icra etdirilmekde olduğunu bildirmekden ibaret bulunmuşdur.

3- Üçüncü lâyihanın hulâsa-i mündericâtı Cebel-i Lübnan dahilinde Süleyma karyesinde vâki‘ Kapuşin (Kapusin) Jasanta papaslarının idaresinde bulunan mektebin bir resm-i kevnî fotoğrafla aldırılan resminden bir kıt‘asının takdim kılındığını ve bu mektebin dahi diğer mekâtib gibi emr-i teftişinde bulunmadığını ve bu gibi merasimin bi't-tab‘ sû-i te’sirâtı olacağını ve bir de Beyrut'a üç saat mesafede bulunan Maruniyet Piskopos Vekili Levi Jevi'nin *"Bir Seyyâhın Beyân ve Hâtırâtı"* unvanıyla yazdığı ve mevâdd-ı mündericesi Fransız lehinde sitâyişden ibaret bulunan ve bir nüshası takdim kılınan risâle muhteviyâtını arz eylemekden ibaret bulunmuşdur.

4- Dördüncü lâyihanın hulâsa-i muhteviyâtı dahi nâm-ı nâmî-i hümâyûnlarına olarak Cuma günleri cevâmi‘-i şerifelerde kırâet edilen hutbelerde bazen dua-yı mefrûzu'l-eda-yı hazret-i hilâfet-penâhîleri muhtasar olarak yâd ve eda kılınmakda olduğundan hatiplerin nüvvâb taraflarından irşad edilmelerini ve nâiblerin arada sırada şehir ve köyleri dolaşarak tedkikât ve irşâdâtda bulunmaları lüzumunu arz etmekden ibaretdir.

5- Beşinci lâyihanın hulâsa-i meâli dahi memâlik-i şahanelerine duhûlü memnû‘ olan barut ve esliha gibi mevâddan derdest edilenlerin Beyrut Vilayeti'nce mütecâsirleri hakkında lazım gelen mücâzât icra edilmediği ve bu madde memurîn-i adliyenin müsâmahasından vazife-şikenâne muamelesinden ileri geldiğini ve bu bâbdaki evrakın numaralarının takdim kılındığını hâvîdir.

6- Altıncı lâyihanın hulâsa-i mefhûmu dahi Beyrut'da tab‘ edilen takvimde papanın ismi en başa tab‘ edilmekde iken mûmâileyhin ihbarı üzerine nâm-ı me‘âlî-ittisâm-ı hümâyûnlarıyla ayrıca tevşîh kılındığını hâvîdir.

7- Yedinci lâyihanın muhteviyâtı dahi maârif müdürlerinin Meclis-i Vilayet azâsından ma‘dûd olmalarını ve refakatlerine maaşlı bir takım memurların daha tayin kılınmaları lüzumunu muhtevîdir.

8- Sekizinci lâyihanın hulâsa-i mazmûnu dahi Beyrut'da bir cami-i şerif ile muntazam bir hastanenin inşa kılınması arzından ibaret bulunmuşdur.

Mütâlaât-ı acz-gâyât-i memlûkânem

Levâyih-i mezkûreden keyfiyet rehîn-i ilm-i cihân-ârâ-yı hazret-i hilâfet-penâhîleri buyurulacağı üzere mekteblerin emr-i teftişi marzî-i âlî-i hazret-i tâcdârîleri vechile icra edilememesi maârif müdürlerinin adem-i iktidar veya tekâsüllerinden ileri gelmiş olacağı derkâr olup Maârif Nizâmnâme-i Hümâyûnlarının yüz kırk ikinci ve müteâkibi olan mevâd ile Düstûr'un üçüncü cildinde gümrüklerce icra edilecek muâyeneye dair tadilât ve bu bâbdaki sair nizâmât-ı seniyye ile mukarrerât hüsn-i ifa edildiği hâlde kütüb-i muzırranın tedris ve tedâvülü men edilmiş olacağı âşikâr ve hatta lâyiha-i mütekaddimede bu bâbda Beyrutca icra edilen takayyüdât semeresiyle bir hayli âsâr-ı muzırranın elde edildiği te’min-i müdde‘âyı müsbit ahvâlden olduğu bedîdârdır.

Mûmâileyh kullarının Beyrut Vilayeti'nce te’sis ve ihdâsını arz eylediği mekâtib ve saire ise masârıf-ı külliyeye muhtac olup ancak vilayet-i müşârunileyhânın ehemmiyeti orada emr-i maârifin daha ziyade nazar-ı takayyüdde bulundurulmasını icab etdireceğinden bu bâbda Maârif Nezâreti'nce tedâbîr-i lâzımenin ittihâzı muvâfık görülmekdedir.

İkinci lâyihasında Akabe mevkiinin doğrudan doğruya zîr-i idareye alınmasından dolayı Mısır Hükümeti'yle İngilizler'in müttehiden Akabe karşısındaki Kusayr mevki‘ini tahkîme başladıklarını söylemekde ise de kendisinden lede'l-istîzâh bu bâbda malumât-ı kâfiye verememiş ve mesmû‘âtını Seyyâh Hacı Mehmed nâmında ötede beride gezer bir keşkûl-i be-destden işitdiğini söylemiş ve binâenaleyh şu ihbarâtı şâyân-ı vüsûk olmadığı gibi bir büyük ehemmiyeti dahi haiz görülmemişdir.

Suriye Vilayeti'ne tâbi‘ Kerek Kazasının mutasarrıflığa tahvîlinden edilecek istifade veyahud terettüb edecek müşkilâtın Dahiliye Nezâreti'nce tedkiki tabiî olduğu gibi Akka Mutasarrıfı Sadık Paşa'nın sû-i ahvâli ve Yahudiler hakkındaki iğmâz-ı aynı câlib-i nazar-ı dikkat olduğundan bunun dahi Dahiliye Nezâreti'nce ta‘mîki münasib görülmüşdür.

Üçüncü lâyihasında *"Bir Seyyâhın Beyân ve Hâtırâtı"* nâmında olup ma‘an südde-i seniyye-i mülûkânelerine ref‘ ve takdim edilen risâleyi te’lif ve neşr eden tebaa-yı Devlet-i Aliyye-i padişahîlerinden "Levi Jevi" nâm şahsın efkâr-ı fâside ashâbından olduğu anlaşıldığından bunun ya nezâret-i mütemâdiyye altında bulundurulması veyahud oradan teb‘îd kılınması evlâ görülmekdedir.

Dördüncü lâyihasında zikredildiği hatiplerin nüvvâb taraflarından irşad edilmeleri ve

bunlara nezâret eylemeleri ise zâten vezâifleri cümlesinden olduğu vâreste-i kayd ve tezkârdır.

Beşinci lâyihasında barut ve esliha idhaline cür’et edip derdest edilenlerin mehâkim-i adliyece her nasılsa nazar-ı iğmâzı ile görülmeleri hakikaten câlib-i nazar-ı dikkat olup mehâkim-i adliyenin ehil ve muktedir memurlardan müteşekkil olması gerek zîr-destân-ı saadet-nişân-ı hümâyûnlarının saadet ve selâmeti nokta-i nazarından ve gerek ecnebilerin seng-endâz ta‘rîz olmaları cihetleriyle şâyân-ı ıslâh olduğundan mehâkim-i adliye rüesâsının erbâb-ı iffet ve istikâmetden olmalarına ve adliye müfettişlerinin daima takibâtda bulunalarına ve bir gûnâ fenalığı görülenlerin mücâzât-ı şedîde ile te’dîb olunmalarına itina kılınması hususunun icrası Adliye Nezâreti'nce ehemm-i umûrdan görülmekdedir.

Altıncı lâyihasında arz eylediği ve kendi rivayetine göre mûmâileyh kullarının ihbarı üzerine ta‘dîl edildiği anlaşılan takvimin zâten tashih edilmiş olmasından dolayı bir gûnâ ma‘rûzâta mahal olmadığı gibi yedinci lâyihasında arz olunan maârif müdürlerinin tevsî‘-i iktidar ve tezyîd-i mikdarlarına dahi lüzum görülmeyeceği âşikârdır.

Sekizinci lâyihasında Beyrut'da inşasını arz eylediği cami-i şerif ile hastaneye lüzum olup olmadığının bilâ-tahkik suret-i kat‘iyede bilinemeyeceği derkâr ise de ancak bu gibi müessesât-âyâta lüzum hissedilmiş olsaydı şimdiye değin vali paşalar kulları taraflarından emiru'l-müminîn efendimiz hazretlerinin südde-i seniyye-i hilâfet-penâhîlerine arz edileceği vâreste-i tereddüd ve iştibâhdır.

İşde mûmâileyh kullarının takdim eylemiş olduğu lâyihalar ile bu bâbdaki mütâlaât-ı acz-gayât-ı memlûkânem hususât-ı ma‘rûzadan ibaret olup bunların bir kısmı zâten nizâmât ve kavânîn-i seniyyeleriyle taht-ı te’mine alınmış oldukları gibi Beyrut Vilayeti'nce te’sis ve küşâdını arz eylediği müessesât dahi değil yalnız vilayet-i müşârunileyhâca saye-i maârif-pîrâye-i hazret-i mülkdârîlerinde memâlik-i mahrûse-i şahanelerinin her köşesinde an be-an sâhâ-ârâ-yı husûl olmakda bulunduğundan ve bunlar miyânında mücerred tedâbîr-i âliyyeye muhtac ve ehemmiyet-i fevkalâdeyi haiz bir şeyi görülemediği gibi levâyih-i mütekaddime mündericâtından bazılarını dahi garaz ve ivazdan ârî olarak ne derecelerde şâyân-ı vüsûk ve itimad olduğu bi't-tab‘ kesdirilemeyeceğinden ve kütüb ve evrak-ı mütekaddimenin Maârif Nezâreti'ne ve yalnız ikinci lâyihanın Dahiliye ve beşinci lâyihasının dahi Adliye Nezâretleri'ne tesyârı vâbeste-i emr u fermân-ı şevket-beyân-ı cenâb-ı cihânbânîleri bulunmağın her hâlde ve kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 5 Teşrîn-i Evvel sene [1]308.

Maiyyet-i Seniyye-i Mülûkâneleri
Erkân-ı Harbiye Feriki kulları
[Mühür]
Mehmed Şakir ibn-i Mehmed

Y. PRK. MYD, 11/98

17

الحكم والإدارة YÖNETİM

صدارت عظمی مکتوبی قلمی

HİCAZ TELGRAF HATTI HATIRASI İÇİN ŞAM'DA DİKİLEN HAMİDİYE SÜTUNU

Hicaz telgraf hattının hatırası olmak üzere Şam'da Padişah II. Abdülhamid'in adına dikilen Hamidiye Sütunu'nun masraflarının ödenmesi

11 Ekim / أكتوبر 1906

عمود حميدية يُنصب في دمشق تذكاراً لخط تلغراف الحجاز

كتاب حول تأدية نفقات عمود حميدية أو النصب الذي وُضع باسم السلطان عبد الحميد الثاني في دمشق ليكون تذكاراً لخط تلغراف الحجاز.

Posta ve Telgraf Nezâret-i Behiyyesine

Hicaz Telgraf Hattı üzerinde nâm-ı Hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâneye nisbetle te'sis olunacak sütun-ı âlînin tunç kısmının yerine vaz'ı için iktizâ eden beş bin sekiz yüz frank'ın Suriye ve Beyrut Vilayetleriyle mezkûr hat hasılâtından tesviyesi muktezâ-yı irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'den bulunmasına binâen sebk eden iş'âra cevaben Dahiliye Nezâreti Celîlesi'nden alınan tezkirede meblağ-ı mezkûrun hatt-ı mezbûr hâsılâtından tesviyesi zımnında her iki vilayete aid kısmının tefrîkiyle sür'at-i tesviyesi için Suriye ve Beyrut Başmüdürlükleri'ne tebligât ifası lüzumu Suriye Vilayet-i Celîlesi'nden bâ telgrafnâme cevabı izbâr kılındığı dermiyân olunmakla serî'an icra-yı icanına himmet.

BEO, 2926/219423

Hicaz Telgraf hattının Şam'daki başlangıç noktasına dikilen "Telgraf Anıtı" sütununun resmi
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90656-1

النصب التذكاري في النقطة التي يبدأ منها خط تلغراف الحجاز بدمشق

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT

الحياة الاجتماعية و الاقتصادية

18

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT

الحياة الاجتماعية والاقتصادية

HALEP'TEKİ BİMARHANEYE SU VERİLMESİ

Halep'teki Argun Kâmil Bimarhanesi'nin (Ruh ve Sinir Hastanesi) kesilen suyu hakkında tahkikat yapılarak eskiden olduğu gibi suyun buraya akıtılması hakkında Halep kadısına emir

4 Aralık / ديسمبر 1559

مد بيمارستان حلب بالمياه

أمر موجه إلى قاضي حلب حول التحقيق في موضوع المياه التي انقطعت عن مستشفى الأمراض العقلية والعصبية في حلب وضرورة إعادة تلك المياه كما كانت عليه في السابق.

Yazıldı
Arz getiren Çavuş Pîrî Çelebî'ye verildi
Fî 4 Rebiülevvel sene 967

Haleb kadısına hüküm ki

Hâliyâ kıdvetü'l-ümerâ ve'l-ekâbir Hızâne-i Âmire'min Arab Cânibi Defterdarı Mehmed dâme ulüvvuhû Dergâh-ı Muallâma mektub gönderip merhum Argun Kâmil Bîmarhânesi'nin birkesi olup amma suyu cârî olmayıp ehl-i vukûfdan tefahhus olundukda mahrûsa-i Haleb'de vâki‘ olan saray-ı âmirede cârî olan suyun feyzi, kadîmden mezbûr bîmarhâneye cârî olurdu. Şimdiki hâlde Dukakin-zâde Mehmed Bey'in bina olunan hânına alınmakla bîmarhâneye su gelmez olup küllî müzâyaka çekilir deyu haber verdiklerin arz eylediği ecilden buyurdum ki:

Vusûl buldukda, bu hususu bizzat onat vechile ber-mûceb-i şer‘-i kavim teftiş eyleyip göresin; kaziyye, arz eylediği gibi olup kadîmden zikrolunan bîmarhânenin ol sudan suyu olup hilâf-ı şer‘ alınmış ise sâbit olan suyu geri mahalline icra etdiresin.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 643

19

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT

الحياة الاجتماعية والاقتصادية

ŞAM'DA HZ. ÖMER MESCİDİ YAKININDAKİ YAHUDİ VE HIRİSTİYANLARA AİT EVLERİN MÜSLÜMANLARA SATILMASI

Şam'da Hz. Ömer Mescidi yakınında bulunan ve eskiden Müslüman evleri olup daha sonra yabancıların eline geçen Yahudi ve Hıristiyan evlerinin, değerleri üzerinden Müslümanlara satılması hakkında Şam kadısına gönderilen emir

24 Eylül / سبتمبر 1560

بيع منازل اليهود والمسيحيين الكائنة بالقرب من مسجد عمر في دمشق إلى المسلمين

أمر مرسل إلى قاضي الشام حول أن منازل اليهود والمسيحيين الواقعة بالقرب من مسجد سيدنا عمر في دمشق والتي كانت في السابق ملكاً للمسلمين ثم انتقلت إلى ملكية الأجانب بعد ذلك يجب إعادة بيعها للمسلمين بواقع قيمتها الحالية.

Yazıldı
Bu dahi. [Haleb beylerbeyisinin kethudâsına verildi
Fî 3 Muharrem 968]

Şam kadısına hüküm ki

Bundan akdem mahrûse-i Şam'da bina olunan Mescid-i Ömerî-i Nurî'ye akreb olan Yahud ve Nasârâ evleri ve andan gayrı kadîmden Müslüman evleri olup ba'dehû küffâr eline düşen evler değer bahalarıyla Müslümanlara satdırılmasın emr edip buyurdum ki:

Vardıkda, bu hususa onat vechile mukayyed olup göresin; ânın gibi mescid-i mezkûre etrafında olan evleri ve karîb olmayıp sâbıkâ Müslümanın olup hâliyâ Yahudi ve Nasârâ, aldıkları evleri emrim mûcebince değer bahalarıyla Müslümanlara bey' etdirip bu bâbda tamam-ı ihtimâm edip evlerin satdırmalı oldukda Yahudi ve Nasârâdan kimesneye gadr olmayıp değer bahaları ile satdırasın ki, mescid-i mezkûrun etrafı ehl-i İslâm olup hilâf-ı şer'-i şerif, Yahudi ve Nasârâ olmaya ve ne mikdar ev satdırıldığın yazıp bildiresin.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 1557

20

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT الحياة الاجتماعية والاقتصادية

ŞAM'DAKİ MEYHANE, BOZAHANE VE KAHVEHANELERİN KAPATILMASI

Şam'da bulunan ve fesad yuvası haline gelen meyhane, bozahane, kahvehane ve diğer yerlerin kapatılması, emre uymayanların bildirilmesi hakkında Şam beylerbeyi ve kadısına emir

8 Temmuz / يوليو 1565

إغلاق حانات شرب الخمر والبوظة والمقاهي في دمشق

أمر مرسل إلى بكلربكي الشام وقاضيها حول أن حانات شرب الخمر والبوظة (الجعة) والمقاهي وغيرها من الأماكن الموجودة في دمشق قد تحولت إلى مرتع للفساد، ومن ثم يجب إغلاقها ثم الإعلان عن أسماء غير الملتزمين بتنفيذ الأمر.

Yazıldı

Şam beylerbeyisine ve kadısına hüküm ki;

Mahrûse-i Şam-ı Dâru's-selâm'da meyhâne ve bozahâne ve kahvehânelerde ve sair mecma'-ı feseka olan mahallerde şer'-i şerife muhalif bazı tennekürât [münkerât] olduğu arzolunmağın şer'-i şerife muhalif olan evzâ' u etvâr bi'l-külliyye ref' olunmasın emredip buyurdum ki:

Vusûl [buldukda], te'hir etmeyip mahrûse-i mezbûrede meyhâne ve bozahâne ve kahvehâne adına kalmış nesne var ise ref' edip min-ba'd şer'-i şerife muhalif vaz' etdirmeyip men' u def' eyleyesin ve beylerbeyiliğine müte'allik olan yerlerde vâki' olan reâyâyı ehl-i fesad ü şenâ'atden ve zaleme tâifesinden himâyet edip eyyâm-ı adalet-i hümâyûnumda kimesneye şer'-i şerife ve kanun-ı münîfe mugayir iş etdirmeyip icra-yı şer'-i şerif ve imza-yı emr-i münîfde kemâ-kân ikdâm ü ihtimâm üzere olasın. Şer'-i şerife muhalif vaz' irtikâb edenleri ve muâvenet edenleri ele getirip isimleri ve resimleri ile yazıp arz eyleyesin.

[Yevmü'l-cum'a fî 9 Zilhicce sene 972]

A. DVNS. MHM. d. No: 6, Hüküm No: 1363

21

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT

الحياة الاجتماعية و الاقتصادية

HALEP'TE MESCİTLERİN ETRAFINDAKİ EVLERDE MÜSLÜMANLARIN OTURMASI

Halep'te Bahsitâ Mahallesi'ndeki mescidlerin etrafındaki evlerde Müslümanlar bulunmadığı için vakit namazlarının kılınamaması ve zamanla bu evlerin Yahudiler tarafından satın alınması sonucunda mescidlerin kullanılmaz hale gelmesi üzerine, bu evlerin Müslümanlara satılarak mescidlerde tekrar namaz kılınmaya başlanması ve mescidlerin yakınında gayr-ı müslimlerin oturmasına müsaade edilmemesi hakkında Halep beylerbeyine ve kadısına verilen emir

18 Eylül / 1565 سبتمبر

إسكان المسلمين في المنازل المحيطة بالمساجد في حلب

أمر مرسل إلى بكلربكي (أمير أمراء) حلب وقاضيها حول أن المنازل المحيطة بالمساجد في محلة بحسيا بحلب كانت قد خلت من سكانها المسلمين، ولأجل هذا لم تعد المساجد تقيم الصلوات الخمس حتى كانت النتيجة أن قام اليهود بشراء تلك المنازل مع مضي الزمن وصارت المساجد غير مستعملة. وعلى ذلك يجب إعادة بيع المنازل للمسلمين، والبدء في إقامة الصلوات الخمس من جديد في تلك المساجد وحظر إقامة غير المسلمين في أماكن تقرب من المساجد.

Yevmü'l-ehad fî 20 Safer sene 973 Kostantiniyye
Yazıldı
Bihbûd Kethudâya verildi
Fî 22 Safer [973]

Haleb beylerbeyisine ve kadısına hüküm ki;

Hâlen sen ki kadısın. Dergâh-ı Muallâma mektub gönderip mahrûsa-i Haleb'de Bahista Mahallesi kurbünde vâki‘ olan mesâcidin etrafında Müslümanlar olmamakla evkât-ı hamse eda olunmayıp mürûr-ı eyyâmla etrafında olan evler Yahudi tâ’ifesi ihâtâ edip mesâcid ibtâl olup sâbıkâ ahkâm-ı şerife vârid olup, mesâcid etrafında olan Yahudi evleri Müslümanlara bey‘ olunup üslûb-ı sâbık üzere eda-yı salât ola deyu fermân olunup defaâtle üzerlerine varılıp mesâcid kubünde Müslümanların sâkin olmağa kâbil olan evler mezâda verilip bir mescidin kurbünde bir-iki evi Müslümanlar alıp bâkîsi kemâ-kân hâli üzere kalıp mesâcid yine mu‘attal olup harâba müşrif olmuşdur deyu bildirmişsin.

İmdi bu bâbda evâmir-i şerife-i sâbıkım alâ mâ-kân mukarrer olup şer‘-i şerife muhalif hususa asla rıza-yı şerifim yokdur, buyurdum ki:

Hükm-i şerifim varacak sen ki beylerbeyisin, bizzat kalkıp kadı-yı müşârunileyhile ma‘an zikrolunan mesâcidin üzerine varıp etrafında olup mescide karîb olmakla şer‘-i şerif mûcebince bey‘i caiz olan Yahudi evânı emr-i sâbıkım mûcebince değer bahasıyla Müslümanlara bey‘ etdirip ev sahibi olan Yahudiye şer‘-i şerife mugayir ve emr-i şerifime muhalif asla te‘allûl ve nizâ‘ etdirmeyip bu defa bertaraf edip mesâcid kurbünde keferenin sâkin olmalarına hılâf-ı şer‘ ruhsat vermeyip şer‘-i şerife ve sâbıkâ verilen ahkâm-ı şerifime mugayir kimesneye iş etdirmeyesin ve emrim mûcebince ne mikdar ev satılıp ve mesâcidin

cevânib-i erba'asında ne mikdar Müslüman evi olduğun yazıp bildiresin, bu bâbda kimesneye himâyet olunmakdan ictinâb eyleyesin ve ânın gibi evleri olan Müslümanlara gereği gibi tenbih ü te'kîd eyleyesin ki söyle ki muvâza'a edip ba'dehû evi geri Yahudiye vereler, sonradan hufyeten tetebbu' olundukda buluna asla bir ferdin özrü makbûl olmayıp gereği gibi haklarından gelinir, böyle bileler ve siz dahi daima bu bâbda mukayyed olup ânın gibi vaz' olunursa edenleri bilâ-tevakkuf yazıp arz eyleyesin ve bi'l-cümle bu defa bir vechile tedarik eyleyesin ki min-ba'd hiçbir tarîkle Yahudi tâ'ifesi mesâcid cevânibine gelip duhûl etmek ihtimali olmaya ve ne vechile tedarik olunduğun yazıp bildiresin, şöyleki:

Bey' olunan evler için Yahudi tâ'ifesi Dergâh-ı Muallâma gelip kadıaskerim tarafından veya südde-i saadetimden bir tarîkla hükm-i şerifim irâd ederler ise ısgâ etmeyip arz eylesin.

A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 242

Halep Saat Kulesi
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90791-47

برج الساعة في مدينة حلب

22

ŞAM'DA MEZBAHA AÇILMASI VE MEDRESE İNŞAATINDAN ARTAN KURŞUNUN ASKERİ AMAÇLARLA KULLANILMASI

Şam'da, rasgele yerlerde hayvan kesiminin yapılmasının devlet malına ve halka zarar verdiğinden bir kesimhane tesis edilmesi, ayrıca yeni inşa olunan medrese çatısı için kullanılan kurşundan artan kısmın askerî amaçlarla kullanılabilmesi için muhafaza edilmesine dair Şam beylerbeyisi ve defterdarına emir

14 Nisan / إبريل 1568

افتتاح مذبح في دمشق واستخدام الرصاص الزائد عن حاجة المدرسة في الأغراض العسكرية

أمر مرسل إلى بكلربكي الشام ودفتردارها حول أن ذبح المواشي في أماكن عشوائية بدمشق يؤدي إلى الإضرار بمصالح الدولة وصحة الناس معاً، ولأجل هذا يجب إقامة مذبح للمواشي، كما يجب للرصاص المستخدم لأجل سطح المدرسة التي شيدت حديثاً أن تجري المحافظة عليه لإمكانية استخدامه في الأغراض العسكرية.

Yazıldı
Bu dahi. [Muhib Çavuş'a verildi
Fî 16 Şevval sene 975]

Şam beylerbeyisine ve defterdarına hüküm ki;

Şam-ı Şerif'de sellâhhâne olmayıp her yerde koyun boğazlanmakla mal-ı mîrîye gadrolup bir münasib mahalde sellâhhâne bina olunursa mal-ı mîrîye nef'i olup Müslümanlara dahi enfa' olduğu ilâm olunmağın buyurdum ki:

Ol bâbda dahi mukayyed olup fi'l-hakika mal-ı mîrîye enfa' ise bir münasib mahalde sellâhhâne bina etdiresiz ve Şam-ı Şerif'de bina olunan medrese mühimmâtından fazla kalan yüz kantâr kurşun bir münasib mahalde hıfzolunması lazım olmağın zikrolunan kurşunu dahi hıfz edip Yeniçeri tâifesine fındık için kurşun lâzım oldukda hâzır buluna.

[Yevmü'l-Erbi'â fî 16 Şevval sene 975]

A. DVNS. MHM. d. No: 7, Hüküm No: 1295

23

ŞAM İMARETHANESİ'NDE FAKİRLERE KÖTÜ MUAMELE EDİLMESİNİN ENGELLENMESİ

Şam'da Sultan II. Selim tarafından yaptırılan imarethaneden zenginlerin istifade ettiği halde yemek almaya gelen fakirlerin görevliler tarafından kötü muameleye tabi tutulduklarına dair duyumlar alındığından, Sultan III. Murad'ın Şam beylerbeyine konu ile ilgili uyarısı

10 Temmuz / يوليو 1572

منع المعاملة السيئة للفقراء المترددين على عمارة دمشق

خطاب باسم السلطان مراد الثالث إلى بكلربكي الشام عن وصول بعض الأخبار إلى مسامعه بأن العمارة (دار إطعام المحتاجين) التي أقامها السلطان سليم الثاني في دمشق صارت مكاناً لاستفادة الأغنياء بينما يتعرض الفقراء القادمون إليها لأخذ الطعام للمعاملات السيئة من قبل الموظفين فيها، ثم تحذير من السلطان إلى البكلربكي حول ذلك الموضوع.

Ahmed Çavuş'a verildi
Fî 28 Safer [980]

Şam beylerbeyisine hüküm ki;

Mahrûse-i Şam'da merhum ve mağfûrun leh babam Hüdavendigâr tâbe serâhû imaret-i âmirelerinin ta'âmı ağniyâya verilip kendiler ekl etmeyip âhara bey' edip ve fukarâ dahi imarete geldiklerinde yasakcılar murad edindiklerin salıverip murad edinmediklerin döğüp men' eyledikleri istimâ' olunmağın buyurdum ki; göresin fi'l-vâki' yasakçılar imarete gelen fukarânın murad edindiklerin ta'âm yemeğe salıverip murad edinmediklerin men' edip döğerler ise men' edip şer'a ve kanuna muğayir kimesneye ol vechile fukarâyı rencide etdirmeyesin.

A. DVNS. MHM. d. No: 19, Hüküm No: 322

24

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT

الحياة الاجتماعية والاقتصادية

133

134

135

34

ŞAM'DAKİ YEZÎD NEHRİ SUYUNUN KULLANIM HAKKI

Şam'da Yezîd Nehri üzerinde değirmeni bulunanların, hakları kadar su kullanmaları, Perşembe ve Cuma geceleri nehrin suyunu tutmamaları ve diğer hak sahiplerinin haklarına tecavüz etmemeleri hususunda uyarılmaları hakkında Şam beylerbeyine ve kadısına hüküm

27 Ekim / أكتوبر 1617

حق استغلال مياه نهر يزيد في دمشق

حكم مرسل إلى بكلربكي الشام وقاضيها حول إخطار أصحاب الطواحين المقامة على نهر يزيد في دمشق بأن يكون استخدامهم للمياه بقدر ما يستحقون فقط، ومنعهم من التحكم في مياه النهر في ليالي الخميس والجمعة، وعدم تعديهم على أصحاب الحقوق الآخرين.

Şam beylerbeyisine ve kadısına hüküm ki;

Şam-ı Şerif reâyâsı Südde-i Saâdetim'e arzuhâl gönderip; "Nehr-i Yezîd demekle ma'rûf nehrin üzerinde bazı kimesnelerin değirmenleri olup her kişi istihkâkı ve kadîmden olageldiği üzere suya mutasarrıflar iken hâliyâ bir mikdar zamandır ki, değirmen sahibleri haklarına kanaat etmeyip kadîmden olagelene muhalif hâmis ve cum'a gecelerinde nehr-i mezbûrun suyun tutup değirmenlerine almağla reâyâ fukarâsına ve mahsullerine küllî gadr etdiklerin" ilâm edip tazallüm etdikleri ecilden, kadîmden olageldiği üzere amel olunmak bâbında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur. Buyurdum ki:

Vusûl buldukda, bu bâbda onat vechile mukayyed olup göresiz; fi'l-vâki' reâyâ ve fukarâya vech-i mesrûh üzere zulm ü ta'addî olunduğu vâki' ise nehr-i mezbûr üzere değirmenleri olanlara muhkem tenbih eyleyesin ki, kadîmden olageldiği üzere her kişi istihkâkına göre suya mutasarrıf olup kadîmden olagelene muhalif hâmis ve cum'a gecelerinde nehr-i mezbûrun suyun tutmayıp fukarâ vü reâyâya ol vechile ta'addî eylemeyeler ve etdirmeyesiz. Memnû' olmayanları yazıp arz eyleyesiz.

[Fî 26 L sene 1026]

A. DVNS. MHM. d. No: 82, Hüküm No: 134 [234]

25

HALEP'TE YAHUDİ VE HIRİSTİYANLARDAN ALINAN ŞIRA VERGİSİ

Halep'te üzüm şırası yapan ve kanunen şıra vergisi vermeleri gereken Yahudi ve Hıristiyanların hileye başvurarak bu vergiyi vermekten kaçınmaları üzerine evlerinin aranmasına ve hile tespiti durumunda verginin tahsil edilmesine dair emir

2 Şubat / 1694 فبراير

ضريبة عصارة الكروم التي تجبى من اليهود والمسيحيين في حلب

أمر مرسل حول أن اليهود والمسيحيين الذين يعصرون العنب في حلب والمكلفين من جراء ذلك بتأدية ضريبة عصير العنب يلجأوون إلى التحايل ويتهربون من تأدية تلك الضريبة المستحقة عليهم، وعلى ذلك يلزم تفتيش منازلهم فإذا ثبت تحايلهم حُكم عليهم بتأدية الضريبة.

Saâdetli merhametli sultanım hazretleri sağ olsun

Haleb Muhassıllığı mülhakâtından nefs-i Haleb'de vâki‘ bâc-ı şıra mukâta‘asının mütevellîsi üzüm şırası basan kefere ve Yahudilerden âdet-i kadîm üzere tahsil eylemek için fermân getirmişken mal-ı mîrîyi olageldiği üzere vermemek için mezkûrlar hîle edip mahfî kifâyetleri mikdarı üzümü alıp evlerinde basıp almadık deyu inkâr eylediler mîrîye cüz’î şey verdiler mîrîye gadr eyledikleri ecilden izn-i şer‘le evleri keşf olunup şırası bulunan keferenin lazım gelen bâcı alınıp ve şırası bulunmayanın dahi şıra için isti‘mâl olunagelen küpleri var ise hîlesi olduğuna bu makûlenin dahi ne mikdar şıra almağa liyakati olduğu tahmin olunup ve ona göre lâzım gelen bâcı hîle eylediği için alınmak bâbında Haleb mollasına ve mütesellimine hitaben fermân-ı şerif rica olunur. Bâkî emr u fermân sultanımındır.

Bende
Hüseyin Vekil

Haleb Muhassıllığı aklâmından bâc-ı şıra mukâta‘asının senede iki bin yedi yüz kuruş mal-i maktû‘u olup şer‘ ve kanun üzere amel olunup kadîmden ne minvâl üzere alınagelmiş ise yine ol minvâl üzere alına deyu bin yüz üç senesi şehr-i Şabanının yirmi dördüncü günü emr-i şerif verildiği mastûrdur. Fermân saadetli sultanımındır.

Fî 6 Cemâziyelâhir sene 1105.

C. ML, 1981

26

ŞAM ESNAFININ YENİ VERGİYE İSYANI

Sefer masrafları ile yeni kurulan ordunun maaş ve masrafları için ihdas edilen verginin, üzerlerinde Hicaz ve hac hizmetleriyle ilgili birçok vergi ve yükümlülüğü bulunan Şam esnafını tedirgin ettiği, bu vergiyi ödeyemeyeceklerini bildirerek dükkânlarını kapadıkları ve birleşip valiliğe yürüdükleri, kendilerine yapılan nasihatların fayda etmediği ve verginin kaldırılmasında ısrar ettikleri, bu arada çıkan karışıklıkta ölen ve yaralananların olduğu

[10 Şubat / فبراير 1831]

تمرد أرباب الحرف في الشام على الضرائب الجديدة

أوراق حول أن الضريبة التي تم فرضها بقصد مواجهة نفقات الحروب ونفقات الجيش الذي أُقيم حديثاً قد أدت إلى إثارة سخط أرباب الحرف والصنايع في الشام لا سيما وأنهم مكلفون في الأصل بخدمة الحجاج وبتأدية العديد من الضرائب والتكاليف، وأنهم أجابوا بأنهم لن يكونوا قادرين على تأدية تلك الضريبة الجديدة، فأغلقوا حوانيتهم ودكاكينهم، ثم احتشدوا وساروا نحو باب قصر الحكومة، ولم تسفر النصائح التي وجهت إليهم عن شئ، وأصروا على إلغاء تلك الضريبة، وحدث عراك وصدام سقط فيه عدد من القتلى والمصابين من بين الأهالي.

Şam ihtisâbına memur Emin Bey kullarının arîzasıdır

Devletli inâyetli âtıfetli re’fetli veliyyü'n-ni’am ve ulüvvü'ş-şiyem efendim sultanım hazretleri,

Mevsim-i şitâya tesadüf olunmuş ise de azîmet-i çâkerânemin yirmi altıncı günü ki Şaban-ı şerifin altıncı yevm-i penc-şenbe ba‘de'z-zuhr Şam-ı Şerif'e vusûlümüz müyesser olup der-ân vali-i vâlâ-şân devletli veliyyü'n-ni‘am efendimiz kullarını nezd-i âlîlerine celb ve memuriyet-i çâkerânem olan ihtisâb nezâreti emr-i şerifini rü’yet ve ferdâsı Cuma günü müftü ve nakîbüleşraf kaymakamı ve sair bazı söz anlar vücûhla müzâkere ve Cumartesi günü emr-i şerif-i mezkûru i‘lân ve kırâet ve münasib görüldüğü üzere vali-i sâbık müteveffâ Salih Paşa zamanında tanzim ve terkîm kılınıp hıfz olunmuş olan musahhah defter mûcebince resm-i ihtisâbın nısf mâhiye olarak Şaban-ı şerifin on beşinden itibar ile tahsiline mübâşeret olunmak için yevm-i mezkûrun ferdâsı günü yine müftü ve nakîb hâzır ve re’yleri munzamm olduğu hâlde esnaf şeyhlerinden bazısı saraya celb ve suret-i mutâva‘atda resm-i mezkûrun pusulalarını ahz etmişler ise de bir gün sonra sedd-i dekâkîn ve bazı mahallerde cem‘iyyet peydâ ve ittifâkan saray kapısına geldiklerinde müdafaaları için müşârunileyh hazretleri tarafından dahi bir mikdar tüfenkci neferâtı tayin ve müftü ve nakîb efendileri dahi irsâl ile ol gün cem‘iyyet-i mezkûre def‘ olur gibi olmuş ise de ferdâsı yine tecemmu‘ ve bâb-ı mezkûra geldiklerinde tekrar efendi-i mûmâileyhimâ ve Şam-ı Şerif'de mümtâz-ı ulema ve muhaddis olan Kizirîzâde Efendi dahi celb ve cem‘iyyet-i mezkûrenin def‘i ve tenfîz-i emr-i âlîye mübâderet eylemeleri te’kîd buyurulduğunda resm-i mezkûrun afv ve istirhâmı hâvî der-bâr-ı şevket-karâra mahzar ve ilâmları takdim ve ol vechile cem‘iyyet-i mezkûrenin def‘i hususuna

müsaade buyurulmasını rica etdikleri ve bu aralıklarda ahaliden kurşun isâbetiyle birkaçı fevt ve mecrûh olup tâife-i akkâm ve mühimmât-ı Hicaziyye tedarik ve tesviyesi Şam-ı Şerif'den olduğuna ve bir tarafdan dahi hüccâc-ı müslimîn tevârüd etmekde idüğüne mebnî sühûlet ve tesekkünü ricâ-yı mezkûrun karîn-i is'âfına mevkûf olduğuna binâen mârru'z-zikr mahzar ve ilâmları ve müşârunileyh tarafından takdim olunan tahrirât meâllerinden tafsil-i keyfiyet inşâallahu teâlâ muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda ol bâbda ve her hâlde emr u fermân devletli inâyetli âtıfetli re'fetli veliyyü'n-ni'am ve ulüvvü'ş-şiyem efendim hazretlerinindir.

Bende
Mehmed Emin

HAT, 404/21152-B

Şam'da Barada Nehri kenarında Sultan Selim Camii
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 779-25-21

جامع السلطان سليم على شاطئ نهر بردى في دمشق

27

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT الحياة الاجتماعية والاقتصادية

٥

دولتلو عطوفتلو مروتلو سلطانم افندم حضرتلری

وقت زراعته الزم واقدم اولان باران رحمتسنان قاسمدن برو وقتیله اولارده باعث اولدیغمز کافه فقرا و رعایا و ارباب زراعت و مقاطعات
ملتزم ومحصللری شوده وغیبه دوشرك مزروعاته محللرینی سنه سابقه‌دن قاره اندرقاره زرع ایتمش وبتوفیقه تعالی بو سنه مبارکده ماءمول وجلب
منافع معینه وفقرا و رعایایه موجب اولور درجلرینی ذخایر ومیون وسائره ... رونموله ایکه مارتك ابتداسی کوننده برفرته عظیمه ظهوریله کوندن
کونه ازدیاد وندروز سلطانیدن حکه دها زیاده اشتداد بولارده برکون یعنی مارتك یکرمی التنجی بازارکونی علی الصباح غرایب کونیه‌دن اولارده نفس شام
واطراف واکناسنه قوری طولیده نزولیله بریارمه مقداری یرلویزینی طوتمح وینه مارته مزبورك اوتوزبرنجی کوننده نیساندن ایکنجی کوننه قدر یومی بازار
قدر قارباغرده درون وبیرون مملکت اولان باغچه‌لرك ماحصلاتی اولوب اولرك جیجك اوزرینی بعظانی وسنبلی کوریناز باطجه میوه وذخیره برداصابتیله
کلیا افنا اولمشدر ذلك تقدیر العزیز الحکیم شمدیکیحالده اشبو بقیه‌لرینی ظهورایده‌جك میوه وحاصلاته سیره‌دن طولایی فقرا ورعایایه الا اقل اوتبیلك
کیسه اقچه‌دن متجاوز ضرر وضاره ترتب ایده‌جکی متقارا سویلنمکده اولوب بقاع العزیز مقاطعه‌سنك دخی اکثر مزروع اولان محللرینی طاغده اولانه قارلر
اریبه‌رك طغیانی ایدیه صولر باصمح اولدیغی استخبار قلنمح اولدیغمز جناب ضیا الحافظیه هرحالده محفوظ بیورسون امیه وکذلك امور غریبه‌دن اولارق
شام شریفده واقع شاغور محله‌سندن صالحیه محله‌سی ساکنه‌لرندن ... حاجی طالب نام کیمسنه‌نك زوجه‌سی فاطمه خاتون التی ایلیه تکمیل الاعضا ودری
قز وبری اوغلان برج نفرجوجوغه طوغورمح وارسی اوزاماقسزین جمله‌سی وفاة ایتمح ایدوك وطوبراده مذکورده منظور عایلری اولوقده
برمقداری برکاغده وضع اولنه‌رق ارسال سوی والالری قلنمح اولدیغی افاده‌سی تحریر وتبیین حقیقه مخالصه بادی اولمشدر افندم

ŞAM VE CİVARINDA GÖRÜLEN FEVKALÂDE TABİAT HADİSESİ OLARAK KIRMIZI TOPRAK VE YOĞUN KAR YAĞDIĞI

Şam ve civarına görülmemiş bir tabiat hadisesi olarak bir parmak kalınlığında kırmızı toprak ve arkasından üç gün yoğun şekilde kar yağması sonucunda mahsulün ve ahalinin zarar gördüğü, bir kadının doğurduğu beşiz çocukların hepsinin öldüğü hakkındaki Şam valisinden gelen yazı

5 Mayıs / مايو 1844

ظاهرة كونية غريبة تظهر في دمشق وما يجاورها، رماد أحمر وثلوج كثيفة

خطاب والي الشام حول وقوع حادثة كونية غريبة في دمشق وما يجاورها؛ إذ سقط من السماء رماد أحمر غطى الأرض بمقدار إصبع، ثم أعقبه بعد ثلاثة أيام سقوط الثلوج بشكل كثيف، وكانت النتيجة أن تضررت المحاصيل وتضرر الأهالي؛ وأن هناك امرأة ولدت خمسة توائم ماتوا جميعاً.

Devletli atûfetli mürüvvetli seniyyü'l-himem efendim hazretleri

Vakt-i ziraatde elzem ve akdem olan bârân-ı rahmet-nişân Kasım'dan beri vakitlice olarak yağmış olduğundan kâffe-i fukarâ ve reâyâ ve erbâb-ı ziraat ve mukâta'ât mültezim ve muhassılları şevk ve gayrete düşerek mezrû'ât mahallerini sene-i sâbıkından kat ender kat zer' etmişler ve bi-tevfîkihi teâlâ bu sene-i mübarekede me'mûl vechile menâfi'-i mîriye ve fukarâ ve ra'iyyeyi mûcib olur derecelerinde zehâir ve meyve ve saire husûlü rû-nümûn iken Mart'ın ibtidâsı gününden bir fırtına-i azîme zuhuruyla günden güne izdiyâd ve nevrûz-ı sultanîden sonra daha ziyade iştidâd bularak bir gün yani Mart'ın yirmi altıncı Pazar günü ale's-sabah garâib-i kevniyeden olarak nefs-i Şam ve etraf ve enhâsına kırmızı toprak nüzûlüyle bir parmak mikdarı yeryüzünü tutmuş ve yine Mart-ı mezbûrun otuz birinci gününden Nisan'ın ikinci gününe kadar yevmî bir arşın kadar kar yağarak derûn ve bîrûn-ı memleketde olan bahçelerin hâsılâtı olmak üzere çiçek üzerinde bulunan ve sünbülü görünen bi'l-cümle meyve ve zahireye berd isâbetiyle külliyyen âfet-zede olmuşdur. Zalike takdirü'l- azîzi'l-Hakîm şimdiki hâlde işbu bahçelerden zuhur edecek meyve ve hâsılât-ı saireden dolayı fukarâ ve reâyâya en ekall on bin kise akçeden mütcâviz zarar ve hasarât terettüb edeceği mütevâtiren söylenilmekde olup Bikâü'l-aziz mukâta'asının dahi ekser mezrû' olan mahallerini dağlarda olan karlar eriyerek tuğyân eden sular basmış olduğu istihbâr kılınmış olduğundan cenâb-ı hayrü'l-hâfızîn her hâlde mahfûz buyursun âmîn. Ve kezâlik umûr-ı garîbeden olarak Şam-ı Şerif'de vâki' Şagur mahallâtından Sammâdiye mahallesi sâkinlerinden Nohudcu Hacı Tâlib nâm kimesnenin zevcesi Fâtıma Hatun altı aylık tekmîlü'l-âzâ dördü kız ve biri oğlan beş nefer çocuk doğurmuş ve arası uzamaksızın cümlesi vefat etmiş idüğü ve toprak-ı mezkûrdan manzûr-ı âlîleri olmak üzere bir mikdarı bir kâğıda vaz' olunarak irsâli sûy-ı vâlâları kılınmış olduğu ifadesi tahrîr ve tesyîr-i nemîka-i muhâlaseta bâdî olmuşdur efendim.

Fî 29 Rebîülevvel sene [12]60

[Mühür]

***

Veliyyü'l-himemâ Kerîmü'ş-şiyemâ devletli, inâyetli, âtıfetli, übbehetli efendim hazretleri

Bu sene-i mübarekede Şam-ı Şerif mukâtaʻâtında emr-i ziraate ziyadesiyle gayret olunarak me'mûl vechile menâfiʻ-i mîriye ve fevâid-i ahali ve tebʻa husûle gelmek üzere iken bi-hikmetihi teâlâ güzerân eden şehr-i Mart'ın yirmi altıncı günü garâib-i kevniyeden olarak nefs-i Şam ve havâlîsine bir parmak mikdarı toprak ve muahharan dahi iki-üç gün haylice kar nüzûlüyle ahali-i merkûme ne vechile hasar-zede olmuş ve Şagur mahallâtından Sammâdiye mahallesinde sâkine bir hatun kız ve erkek olmak üzere ne suretle beş nefer çocuk doğurmuş ve mezkûr toprağın nümûnesi gönderilmiş olduğuna dair Şam-ı Şerif valisi atûfetli paşa hazretlerinin kapıkethudâsı tarafına tevârüd eden bir kıtʻa şukkası zikrolunan numune ile beraber manzûr-ı âlî buyurulmak için arz ve takdim kılınmış ve cenâb-ı Hak ömür ve ikbâl ve şevket-i hazret-i mülûkâneyi gün be gün müzdâd ve efzûn ve kâffe-i Memâlik-i Mahrûsa-i cenâb-ı şahaneyi bu makûle âfâtdan mahfûz ve masûn buyursun. Ahali-i mezbûrenin ol vechile dûçâr-ı hasar olmaları mûcib-i teessüf olduğu misillü inşâllahu teâlâ saye-i merhamet-vâye-i cenâb-ı cihandârîde mükâfât-ı müteâkibesini müşahede eyleyecekleri eltâf-ı ilâhiyeden mes'ul bulunmuş olmakla muvâfık-ı irâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî buyurulur ise müşârunileyhe münasibi vechile cevab yazılacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr olundu efendim.

M.

Maʻrûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Enmele-pîrâ-yı iʻzâz olan işbu tezkire-i sâmîye-i vekâlet-penâhîleriyle zikrolunan şukka ve numune meşmûl-i nazar-ı şevket-eser-i hazret-i hilâfet-penâhî buyurulmuşdur. Vukuʻat-ı hükm-i ilâhî ve garâib-i kevniyeden olarak işʻâr-ı âlîleri vechile ahali-i merkûmenin ol suretle dûçâr-ı hasar olmaları mûcib-i teessüf olduğu misillü bi-inâyeti'llâhi teâlâ saye-i merhamet-vâye-i hazret-i zıllu'llâhîde mükâfât-ı müteâkibesini müşahede eylemeleri eltâf-ı sübhâniyeden me'mûl bulunmuş olmasıyla işʻâr-ı âlîleri üzere müşârunileyhe münasibi vechile cevab yazılması müteʻallik buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne iktizâ-yı âlîsinden bulunmuş ve mezkûr şukka ve numune yine savb-ı âlîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 16 Rebîülâhir sene [12]60

İ. DH, 87/4342

28

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT الحياة الاجتماعية والاقتصادية

ŞAM CİVARINDAKİ KÖYLÜLERİN KENDİ İHTİYACI İÇİN ÜRETTİĞİ ZEYTİNYAĞINDAN VERGİ ALINMAMASI

Şam etrafındaki köylerde yaşayan ahalinin kendi ürünleri olan zeytinlerden imal ettikleri ve sadece kendilerinin kullanacağı zeytinyağından gümrük resmi alınmayacağı, öşür vergisi alınıp alınmamasına ise görevli memurlarca yapılacak ürün miktar tespitinden sonra karar verileceğine dair irade

12 Mart / مارس 1851

حظر تحصيل ضريبة عن زيت الزيتون الذي ينتجه أهالي قرى دمشق وما يجاورها للاستعمال المنزلي

أوراق حول أن الزيت الذي يقوم الأهالي القاطنون في القرى المحيطة بدمشق باستخراجه من الزيتون الذي يقومون بانتاجه واستعماله في منازلهم أنفسم لن يجري تحصيل ضريبة عنه، أما عن مسألة تحصيل ضريبة العُشر فإنها سوف تتقرر من قبل الموظفين المكلفين بعد التثبت من مقدار المحصول.

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şam-ı Şerif etrafında kâin bostanlar ile kurâ ahalisinin arazisinde hâsıl olan zeytinden imal eyledikleri beledî ta‘bîr olunan revgan-ı zeytden muhdes gümrük resminin afvı hususu mukaddemâ istirhâm olunduğu cihetle kaza-i mezbûr derûnunda bulunan zeytin eşcârından hâsıl olup ticaret kasdıyla sair kazalara nakl olunmayarak fakat ahalisinin kendi me’kûlâtı için bi'l-imâl hânelerine nakl etdikleri revgan-ı zeytden resm-i gümrük mütâlebe olunmaması bâbında fî 5 Rebîülâhir sene [12]66 tarihiyle müverrahan şeref-vürûd olan fermânnâme-i sâmî-i hazret-i vekâlet-penâhîleri mantûk-ı âlîsi üzere sâlifü'z-zikr beledî ta‘bîr olunan revgan-ı zeytden gümrük ahz olunmadığı derkâr ise de zikrolunan zeytinden öşr-i şer‘î dahi alınmadığı ve el-hâletü hâzihî zeytin mevsimi bulunduğu cihetle revgan-ı mezkûr imal olunan ma‘saralara memurlar tayiniyle herkesin hâsılâtı yazdırılmak ve bi'l-istîzân öşr-i şer‘îsi hakkında müte‘allik buyurulacak irâde-i aliyye-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri mûcebince iktizâsına mübâderet olunmak hususları hâtır-güzâr-ı çâkerânemiz olarak ol vechile memurlar tayin olunmuş ve bi-mennihî teâlâ ba‘d-ezîn defteri bi't-takdim zuhur edecek irâde-i seniyye-i vekâlet-penâhîleri vechile harekete ibtidâr olunacağı bedîhî olup fakat keyfiyet rehîn-i ilm-i âlî-i Sadâret-penâhîleri buyurulmak için beyân-ı hâle ictisâr kılınmış olmağın ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 10 Rebîülâhir sene [12]67.

Bende	**Bende**
Kaymakam-ı Eyalet-i Şam	**Defterdar-ı Eyalet-i merkûme**
es-Seyyid Osman Nuri	**Mehmed Hâlet**

***

Atûfetli efendim hazretleri

Şam-ı Şerif etrafında kâin bostanlar ile kurâ ahalisinin arazisinde hâsıl olan zeytinden resm-i gümrük alınmamasına dair tastîr ve tesyîr buyurulan emirnâme-i sâmî-i hazret-i vekâlet-penâhîye cevaben Şam-ı Şerif kaymakamı saadetli beyefendi hazretleri ile izzetli defterdar efendi tarafından müştereken vârid olan tahrirât manzûr-ı âlîleri buyurulmak üzere leffen sûy-i sâmîlerine gönderilmiş olmakla ol bâbda emr u irâde hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 2 Cemâziyelevvel sene [12]67.

Müsteşar-ı Sadr-ı Âlî

Atûfetli efendim hazretleri

Müfâd-ı tezkire-i aliyyeleri rehîn-i îkân-ı çâkerî olmuş ve tahrirât-ı mezkûre müfâdına nazaran arazi-i mezbûrede husûle gelen zeytinin mikdar ve kemmiyetini sebt ve terkîm etmek üzere mengenelere memurlar tayin kılındığı anlaşılmış olmasıyla ba'demâ defteri vürûdunda icabına bakılmak üzere ifade-i hâli mutazammın cevabnâme-i sâmî-i cenâb-ı Sadâret-penâhî tastîr ve tesyîri mütevakkıf-ı emr u irâde-i aliyyeleri olarak tahrirât-ı mezkûre leffen iade ve takdim-i pîşgâh-ı âlîleri kılınmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 9 Cemâziyelevvel sene [12]67.

Bende
Hayri

A. MKT. NZD, 29/15

29

HALEP'TEKİ BAHÇE VE BOSTANLARDAN ESKİDEN OLDUĞU GİBİ ÖŞÜR VERGİSİ ALINMASI

Halep'in arazi tahriri yapılıp vergilerde yeni düzenlemelere gidildiği, şehrin etrafındaki bağ, bağçe ve bostanlardan alınagelmekte olan öşür vergisinin, ahalinin isteği ile kaldırıldığı ve yerine gelir vergisi konduğu, ancak bütün Osmanlı memleketinde bu gibi araziden eskiden beri öşür vergisi alınmakta olduğundan, birçok yerler ahalisi Halep bahçelerini örnek gösterip öşrün gelir vergisine çevrilmesini talep ettikleri, bu tür isteklerin önünün alınması için Halep'te yeniden öşür vergisine dönülmesi hakkında Şûrâ-yı Devlet kararı

25 Temmuz / يوليو 1871

تحصيل ضريبة العشر عن الحدائق والبساتين في حلب كما كانت العادة قديماً

قرار مجلس شورى الدولة الذي جاء فيه أن تحرير (تسجيل) أراضي حلب قد تم إنجازه وجرى الاتجاه نحو إجراء تنظيمات جديدة في مجال الضرائب، وأن ضريبة العُشر التي جرت العادة بتحصيلها عن الحدائق والكروم والبساتين المحيطة بالمدينة قد تم إلغاؤها بناءً على طلب الأهالي وفرضت بدلاً منها ضريبة الدخل، غير أن جريان العادة منذ القدم بتحصيل ضريبة العشر عن مثل ذلك النوع من الأراضي في جميع أنحاء الممالك العثمانية جعل أهالي الكثير من الأماكن الأخرى يرون في حدائق وبساتين حلب مثالاً يجب الاحتذاء به ويطالبون هم الآخرون بتحويل ضريبة العشر إلى ضريبة الدخل، ولأجل التصدي لمثل هذه المطالب يجب العودة مرة أخرى إلى تحصيل ضريبة العشر.

Tarih: 7 Cumâdelûlâ sene [12]88
Numara: Maliye-876

Mazbata

Dîvân-ı Muhasebât'dan tanzim ve Maliye Nezâret-i Celîlesi cânibinden tezyîl ve takdim olunup Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan mazbata Maliye Dairesi'nde kırâet ve mütâlaa olundu.

Hulâsa-i meâlinden müstebân olduğu üzere Haleb şehrinin mukaddemâ tahrîri hitâm bularak seksen dört senesinden itibaren mürettebât-ı cedîdesi tahsis kılınmış ise de şehrin etrafındaki bağ ve bahçe ve bostanlardan kadîmden beri öşr alınmakda olduğu hâlde ahali tarafından vuku bulan istid‘â ve Haleb Vilayeti'nden vârid olan inhâ üzerine öşr ahzından sarf-ı nazarla mezkûr bağ ve bahçelere takdir olunan seksen iki bin sekiz yüz on dokuz kuruş irâd vergisinin yine seksen dört senesinden itibaren şehr-i mezkûr mürettebâtına zammı hususuna irâde-i seniyye müte‘allik buyurularak icabı icra kılınmış olup ancak memâlik-i mahrûse-i şahanenin her bir mahallinde bu makûle bostan ve bağ ve bahçe ve arazi-i saireden kadîmden beri öşr alınagelmekde ve öşr veren araziden irâd vergisi alınmaması tahrîr usulü iktizâsından iken ekser mahaller ahalisinin işbu Haleb bahçelerini ser-rişte ederek kendi bağ ve bahçeleri öşrünün dahi irâd vergisine tahvîli istirhâmından hâlî olmadıkları cihetle refte

refte maslahat vaz'-ı kadîmden ve usul ve muamele-i umûmiyyesi dairesinden çıkacağından bu makûle istid'âların önü alınmak ve şu sirayet mahzurundan kurtulunmak üzere mezkûr bağ ve bahçelere tahsis kılınmış olan sâlifü'z-zikr seksen iki bin bu kadar kuruş irâd vergisinin gelecek seksen sekiz senesinden itibaren mürettebât-ı mezkûreden bi't-tenzîl kadîmî vechile öşr ahz olunması istîzân olunmuş ve vâkı'â zikrolunan bağ ve bahçe ve bostanlardan öşr yerine irâd vergisi ahzı muvâfık-ı maslahat olamayacağı ve sirayet mahzurunu müeddî bulunduğu cihetle mezkûr bağ ve bahçelerden seksen sekiz senesinden itibaren irâd vergisi alınmayıp kaide-i umûmiyyesi vechile öşr istihsâli zımnında hazinece ifa-yı muamelât-ı mukteziyyesinin nezâret-i müşârunileyhâya havalesi tezekkür kılındı ise de ol bâbda.

ŞD, 243/21

Halep genel manzarası; arka planda içkale
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90573-63

منظر عام لمدينة حلب وفي الخلف القلعة الداخلية

30

HALK SAĞLIĞININ KORUNMASI İÇİN ALINACAK VERGİ

Halep'te koleranın tekrar ortaya çıkmaması ve halk sağlığının korunması maksadıyla emlâk üzerine konan temizlik vergisinin tahsilinde güçlük çekildiğinden, onun yerine koyun, keçi ve kuzudan iane-i lahmiye adıyla vergi alınması

5 Mart / مارس 1891

تحصيل ضريبة هدفها الحفاظ على الصحة العامة للأهالي

كتاب حول أن هناك صعوبات في تحصيل ضريبة النظافة التي تم فرضها على الأملاك العقارية بقصد اتخاذ التدابير التي تحول دون ظهور الكوليرا مرة أخرى في حلب والحفاظ على الصحة العامة للأهالي، وعلى ذلك تم فرض ضريبة جديدة بدلاً منها تحت اسم "ضريبة إعانة لَحْمية" يجري تحصيلها عن الأغنام والماعز.

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

Devletli efendim hazretleri

Haleb Vilayetince koleranın nüks etmemesi için şehrin tanzîfâtına sarf olunmak üzere zebh olunan koyun ve keçiden alınmakda olan yirmi para resmin iâne-i lahmiyye nâmıyla muvakkaten altmış paraya iblâğı ve kuzudan dahi yirmi para resm istîfâsı hususuna dair Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi üzerine Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata melfûflarıyla arz u takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî şeref-müte‘allik buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 23 Receb sene [1]308 – Fî 20 Şubat sene [1]306.

Sadrıazam
Kâmil

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

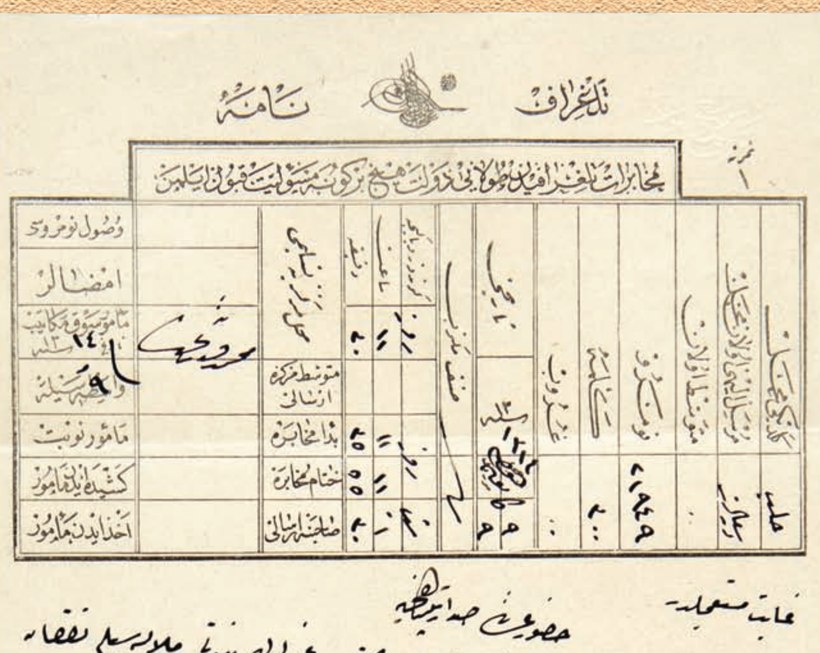
Resîde-i dest-i ta‘zîm olup melfûfâtıyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i Sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî şeref-müte‘allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Receb sene [1]308 ve fî 21 Şubat sene [1]306.

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Süreyya

İ. MMS, 118/5090_4

31

تلغرافنامه

نومرو ١

مخابرات تلغرافیه‌دن طولایی دولت هیچ بر گونه مسئولیت قبول ایلمز

وصول نومروسی		
امضالر		موری بیانی
مأموریت موقع کتابت		
واسطه سیله		متوسط مرکزه ارسالی
مأمور نوبت		بدء مخابره
کشیده ایدن مأمور		ختام مخابره
اخذ ایدن مأمور		صاحبنه ارسالی

ترقی ایدن بوندن طولایی حلبجه احتیاج و ترقی فیئات فاحشه بولنمسندن بر طاقم فریاد و
شکایات وقوعه اولنمقده حالا وقوعی سوابقه اشتباه دلائلیله ملاحظه‌دن غیر بعید
بولندیغی وجهات مختلفه‌دن ایدیلان تحقیقات نظراً وقت حصاده قدر حلب ولایتنه خارجدن
گتوریله‌جک حنطه و شعیر و داری و دقیقدن موقتاً رسم گمرکدن استثنا بیوریلور ایسه احتیاج و ملحوظ
اولان مضرات واقع اولمیه‌جغی جهتله محلکه حنطه و دقیق و شعیر ادخال اولنمسیله آچلقلری
ایدیلان وحلبده بالعموم ... حاصل اولان شکوینه بالآخره سوء احتیاج ایلیه‌جک مسائل
... اولمق اوزره ... تدبیر اتخاذی بوگونکی مفید و مؤثر اوله‌جغنه بناءً
ذکر اولنان حبوباتک وقت حصاده قدر رسم گمرکدن استثناسیله محظورات اتیه‌نک تشمیه‌سی
لزومی مجلس اداره ولایت قراریله وکلا اهتمام عاجلاً ... اولنور

٩ مایس ١٣٢٦

حلب والیسی
رائف

شوال ١٢

دائرهٔ صدارت
آمدی دیوان همایون
٢٥٥٩

HALEP'TE YAŞANAN KURAKLIKTAN HALKIN ETKİLENMEMESİ İÇİN ALINACAK TEDBİRLER

Halep Vilayeti'nde kışın şiddeti ve yağmurların azlığı sebebiyle meydana gelen kuraklıkta tarımsal üretimin üçte bir oranında düştüğü, bu durumun zahire fiyatlarında artışa sebep olduğu ayrıca ihracatı da olumsuz yönde etkilediği, hasat zamanına kadar dışarıdan yardım alınmazsa hububat fiyatları daha da yükseleceğinden şikâyetler ve istenmeyen durumların meydana gelebileceği, dışarıdan getirilecek zahirenin gümrük vergisinden muaf tutulması hâlinde bu olumsuzlukların önleneceğinin Halep Vilayeti'nden bildirilmesi üzerine, pahalılığı önleyici bir tedbir olarak, ithal edilecek hububattan gümrük vergisi alınmaması hakkında emir

5 Ocak / 1899 يناير

تدابير يجري اتخاذها حتى لا يتأثر الأهالي من القحط الذي ظهر في حلب

خطاب وارد من ولاية حلب جاء فيه أن شدة الشتاء في الولاية وقلة الأمطار قد أدت إلى حدوث الجفاف وبذلك انخفض الانتاج الزراعي إلى الثلث، وهذا الوضع أدى إلى ارتفاع أسعار الحبوب، كما تأثرت أيضاً وبصورة سلبية عملية التصدير، وإذا لم تأت مساعدات من الخارج حتى موعد الحصاد فإن أسعار الحبوب سوف تتضاعف أكثر وأكثر، وبالتالي سوف تتصاعد الشكاوى وربما يحدث ما لا تحمد عقباه، وأنه في حالة إعفاء الحبوب المستوردة من الخارج من الرسوم الجمركية قد يمكن عندئذٍ الحيلولة دون وقوع مكروه. وبناءً على ذلك فقد صدر الأمر بعدم تحصيل رسوم جمركية عن الحبوب المستوردة دفعاً لحدوث غلاء.

Telgrafnâme
Numara: 21949

Gâyet müsta'celdir

Huzur-ı âlî-i Sadâret-penâhî'ye

Geçen üç yüz on üç senesinde bi-hikmeti'llâhi teâlâ şitânın şiddeti ve yağmurların nedreti mülâbesesiyle noksan ziraat bulunmakla beraber ziraat olunan mahallerin dahi mahsulâtı esbâb-ı ma'rûzadan dolayı noksan olduğu ve bu cihetle umum vilayet hâsılâtından taraf taraf yüzde ondan yüzde altmışa kadar noksan bulunduğu fî 11 Temmuz sene [1]314 tarihli telgrafla Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne bildirilmişidi. İşde geçen sene mahsulâtının sülüs derecede noksan olmasından ve sene-i hâliyyede dahi bundan sekiz on güne gelinceye kadar yağmur yağmamasından dolayı vilayetin her cihetinde zahire yoksuzluğu korkusu başlamış ve hatta ekser yerlerde harice zahire ihrac olunmaması taleb ve istid'â olunup halbuki hâl malum olduğu cihetle harice ne mikdar zahire çıkıp çıkmadığı bilinmek ve ana göre tedbir ittihâz olunmak üzere Eylül ibtidâsından beri İskenderun Rüsûmât Nezâreti'nden alınmakda olan malumâta nazaran dahil-i vilayetden buğdayın yetmiş beş kıyyeden ibaret olan beher Haleb şünbülü[1] yüz yüz on kuruşa ve şa'îrin altmış iki kıyyeden ibaret olan beher şünbülü altmış kuruşa ve samanın beher kıyyesi on altı paraya müterakkî bulunması

1 Şünbül: Suriye'de kullanılan bir hacim ölçüsü olup, 4,16 litre veya 3.206 kg. buğdaya denktir.

mülâbesesiyle harice ihracât kurtarmadığından şimdiye kadar sevâhil-i vilayetden yalnız otuz yedi kile buğday ve iki bin dört yüz kırk beş kile darı ihrac olunmuş ve bu ise lâ-şey hükmünde bulunmuşdur. Gerçi ahîren biraz yağmur düşmüş ve halkın dûçâr olduğu dehşet bir dereceye kadar tenezzül etmiş ise de nüzûl eden yağmur kâfi olmadığı için ileride ne olacağı kesdirilemeyeceği gibi bunun fâ'idesi de âtîye aid olup hâl-i hâzıra te'siri olamayacağına ve esasen mahsulâtın noksanı mülâbesesiyle zaman-ı hasada kadar haricden yardım olmaz ise es'âr-ı zehâirin günden güne terakkî ederek bundan dolayı haylice ihtiyac ve terakkî-i fiyat-ı fâhiş yüzünden bir takım feryad ve şikâyât ve memnun olunmayacak hâller vuku'u sevâbık emsali delâletiyle mülâhazadan gayr-ı ba'îd bulunduğuna ve cihât-ı muhtelifeden edilen tahkikâta nazaran vakt-i hasada kadar sahil-i vilayete haricden getirilecek hınta ve şa'îr ve darı ve dakîk muvakkaten resm-i gümrükden istisnâ buyurulur ise ihtiyacı ve melhûz olan mazarratı dâfi' olacak derecede memlekete hınta ve dakîk ve şa'îr idhal olunabileceği anlaşılmış idüğüne ve halk da yağmurlar mülâbesesiyle hâsıl olan sükûnet bi'l-âhere sevk-i ihtiyac ile yine mübeddel-i dehşet olacak olur ise o sırada tedbir ittihâzı bugünkü gibi müfîd ve müessir olamayacağına binâen zikrolunan kalemlerin vakt-i hasada kadar resm-i gümrükden istisnâsıyla muhâtarât-ı âtiyyenin şimdiden men'i lüzumu Meclis-i İdare-i Vilayet kararıyla ve kemâl-i ehemmiyetle arz olunur.

Fî 9 Kânûn-ı Evvel sene 1314.

Haleb Valisi
Râif

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn
2559

Atûfetli efendim hazretleri

Haleb Vilayeti'nden geçen seneden beri hüküm sürmekde olan kuraklıkdan nâşi zuhur eden galâya mâni olacak bir tedbir olmak üzere vakt-i hasada kadar haricden getirilecek hınta ve şa'îr ve darı ve dakîk gümrük resminin afvı lüzumuna dair Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi üzerine Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan kaleme alınan mazbata arz u takdim olunmuş olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 18 Şaban sene [1]316 – Fî 20 Kânûn-ı Evvel sene [1]314.

Sadrıazam
Rıfat

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta‘zîm olup Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'nın mazbata-i ma‘rûzası ve melfûfları ile beraber manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i Sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 22 Şaban sene [1]316 ve fî 24 Kânûn-ı Evvel sene [1]314.

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende

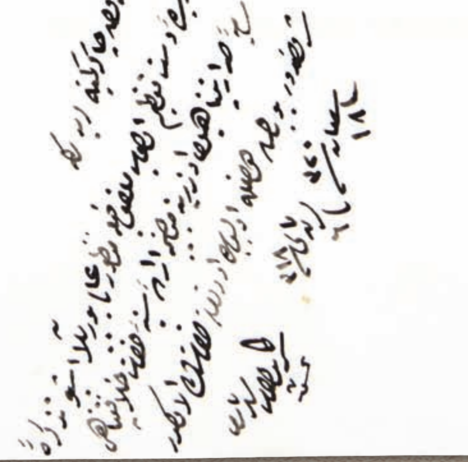
Tahsin

İ. RSM, 9/24_1, 2, 6

32

EMEVİYE CAMİİ VE ŞAM BELEDİYESİ İÇİN SATIN ALINACAK YANGIN TULUMBALARI

Emeviye Camii ve Şam Belediyesi için satın alınacak olan iki adet yangın tulumbalasından gümrük vergisi alınmaması hakkında padişah emri

20 Kasım / نوفمبر 1902

مضخات الحريق التي تقرر شراؤها لأجل الجامع الأموي وبلدية دمشق

أوامر سلطانية بعدم تحصيل رسوم جمركية عن مضختين للحريق تقرر شراؤهما لأجل الجامع الأموي وبلدية دمشق.

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
1784

Devletli Efendim Hazretleri

Rüsûmât Emanet-i Celîlesi'nden bi'l-vürûd Şûrâ-yı Devlet'e havale olunan tezkire üzerine Tanzimat Dairesi'nden tanzim ve leffen arz ve takdim kılınan mazbatada Cami-i Emevî ile Şam Belediyesi için celb olunan iki aded harîk tulumbasının menfaat-i umumiyeye ta‘alluku cihetiyle gümrükden bilâ-resm imrârı hususunun emanet-i müşârunileyhâya havalesi lüzumu gösterilmiş olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 5 Şaban sene [1]320 fî 24 Teşrîn-i Evvel sene [1]318

Sadrıazam
Said

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta‘zîm olup melfûfuyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcibince irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 18 Şaban sene [1]320 / fî 6 Teşrîn-i Sânî sene [1]318

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. RSM, 16/40_3

33

SOSYAL ve İKTİSADİ HAYAT الحياة الاجتماعية والاقتصادية

مالیه نظارتی

محاسبهٔ مالیه مدیریتی

مصارف عمومیه قلمی

عمومی ٢٩٦٤

خصوصی ٧٩

داخلیه نظارت جلیله سنه

خلاصه

شام حربیه دکاننک تهویه احتیاجاتی ایچون کوندریلن مبالغه دائر

[illegible]

ŞAM'IN HAMİDİYE ÇARŞISI'NDA MEYDANA GELEN YANGINDAN ZARAR GÖRENLERE YARDIM EDİLMESİ

Şam'ın en önemli ticaret merkezi olan Hamidiye Çarşısı'nda büyük bir yangın meydana geldiği, alınan bütün önlemlere rağmen çatının ahşap olması ve rüzgâr dolayısıyla yangının yayıldığı, 350 mağaza ve dükkân ile 20 ev, 30 cami ve medresenin tamamen yandığı, yangının çıktığı çarşının yirmi sene önce büyük paralar sarf edilerek modern tarzda yapılmış olduğu ve muhteşem eşyalar ve şahane kumaşlarla dolu olduğu, toplam zararın iki milyon liraya yaklaştığı, tedbir alınmadığı takdirde birçok tüccarın iflas edeceği ve ticaretin mahvolacağının Suriye Vilayeti'nden bildirilmesi üzerine yangınzedelere Hazine'den para yardımı yapıldığı

21 Ağustos / أغسطس 1912

مساعدة المتضررين من الحريق الذي شب في سوق الحميدية بدمشق

خطاب وارد من ولاية سوريا تُخبر فيه أن سوق الحميدية الذي يعد المركز التجاري الأهم في دمشق قد شب فيه حريق كبير، وأنه رغم كل التدابير فإن الحريق قد اتسع نطاقه بسبب الأسقف الخشبية وشدة الرياح، فاحترق – بشكل تام – ٣٥٠ حانوتاً ودكاناً وعشرون منزلاً وثلاثون مسجداً ومدرسة؛ وأن هذا السوق الذي شب فيه الحريق قد صرفت عليه مبالغ كبيرة قبل عشرين سنة وأعيد بناؤه بشكل حديث، وكان يمتلئ إلى آخره بالأمتعة الثمينة والأقمشة الغالية، حتى أن الخسائر بلغت في مجموعها مليوني ليرة، وأنه في حالة عدم اتخاذ التدابير الضرورية فإن الكثيرين من التجار سوف يعلنون إفلاسهم، ومن ثم تنهار التجارة. وعلى ذلك فقد قامت الخزانة بتقديم العون المالي إلى المتضررين.

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Cenâb-ı Hak kâffe-i Memâlik-i Mahrûse-i Osmaniyye'yi her türlü âfât-ı kevniyeden masûn buyursun. Suriye Vilayeti'nden nezâret-i celîlelerine vâki‘ olan iş‘ârâtdan dahi malum-ı âlî-i nezâret-penâhîleri olduğu üzere mâh-ı hâlin on dördüncü Cumartesi gecesi Şam-ı Şerif'de zuhur eden harîk-i hâil üç yüz elli mağaza ve dükkân ile yirmi bâb hâne ve otuz aded cami ve medreseyi hâk ile yeksân eyledi. Bu harîk-i dil-sûzun nâ-gehân zuhur etdiği mevki Şam-ı Şerif'in en mühim ticaretgâhı olup bundan yirmi sene evvel hayli mebâliğ sarfıyla tarz-ı cedîd üzere küşâd ve tamir olunarak zî-kıymet bedâyi‘ ve akmişe-i nefîse ile mâl-â-mâl bulunduğu gibi civarında olup sair mefruşât ve mevcudâtıyla muhterik olan hâneler şehr-i mezkûrun konak ıtlâk edilen en mu‘teber ebniye-i meşhûresinden olmakla suret-i mahsusada alınan malumât-ı sahîha ve mevsûkaya nazaran hasarât-ı vâkı‘a iki milyon liraya tahmin olunmakda ve harîk-zedegânından bazıları mağazalarını sigorta etdikleri malum olduğundan bu cihet dahi istîzâh olunarak alınan ecvibede sigortalı mahallerin yüz elli bin lira kıymetinde olduğu ma‘a'l-esef anlaşılmışdır ki hasarât-ı vâkı‘a bir milyon sekiz yüz elli bin lirayı tecavüz eylemekdedir. Ahvâl-i hâzıra münasebetiyle ahz u i‘tâya zâten sekte ârız olarak mühim bir takım tüccarın tatil-i muamelâtına mecbur oldukları bir zamanda bu harîkin zuhuru muamelât-ı ticariye ve ahz u i‘tâyı bir kat daha rahnedâr etmişdir ki mehmâ-emken telâfîsi için tedâbîr-i lâzıme ittihâz olunmadığı takdirde hayli tüccarın ilân-ı iflâs ile Şam şehrinin muamelât-ı ticariyesi mahv olacağı ve bu yüzden daha birçok hânmânların perişan ve mahvını istilzâm edeceği bedîhîdir. Gerçi harîk-zedegân miyânında suret-i zahirede zî-servet

zevât var ise de bunların ekserî ve belki çoğu yanan mahallerde mutasarrıf oldukları hâne ve mağazaların kıymet-i hakîkiyyesinden nısf ve sülüsü derecesinde bankalarla sarrâflara medyûn ve o mağazada ve dükkânlarda te‘âtî-i ticaret edenlerin ekserî tu‘me-i lehîb olan emti‘a ve eşya-yı ticariyesinden başka nesneye gayr-ı mâlik oldukları cihetle harîk-zedegânın kâffesi ahvâl-i ma‘rûzaya inzimâm eden buhrân-ı malî hasebiyle câlib-i şefkat ve merhamet bir hâlde kaldıkları iş‘ârât-ı vâkı‘a cümlesinden olduğuna ve binâberîn bu biçare musîbet-zedelerin sermaye ve ma‘îşetlerine medâr olabilmek için hazine-i celîleden on bin liranın iâneten ihsân ve i‘tâsı devr-i dilârâ-yı meşrutiyetin an be-an meşhûd-ı bâhire-i şükran olan muamelât-ı şefkatkârânesi muktezayât-ı aliyyesinden bulunduğuna mebnî vali-i vilayet riyâseti tahtında teşekkül edecek komisyon ma‘rifetiyle zaruret ve ihtiyacları tahakkuk edeceklere tevzî‘ olunmak üzere lutfen on bin liranın hazine-i celîleden te’diyesi zımnında icab eden muamelâtın ifasına müsaade-i aliyye-i nezâret-penâhîlerinin bî-dirîğ buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 22 Nisan sene [1]328.

[Şam mebuslarının imzaları]

***

Maliye Nezâreti
Muhasebe-i Maliye Müdüriyeti
Masârıf-ı Umûmiyye-i Maliye Kalemi
Umumî: 2964
Hususî: 79

Hulâsa: *Şam harîkzedegânının tehvîn-i ihtiyacâtı için gönderilen mebâliğa dair*

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Muhaberât-ı Umûmiyye Dairesi İkinci Şube ifadesiyle vârid olan 30 Temmuz sene [1]328 tarihiyle ve bin yirmi yedi numaralı tezkire-i aliyye-i nezâret-penâhileri cevabıdır. Şam harîk-zedegânının tehvîn-i ihtiyacâtı için tesviyesi bâ-tezkire-i sâmîye emr u iş‘âr buyurulan üç bin liranın tutarı olan üç yüz yedi bin sekiz yüz kuruşun Maliye Masârıf-ı Gayr-ı Melhûza Tertîbi'nden bi'l-mahsûb tanzim kılınan 1050/44 numaralı havalenâmesi 2 Ağustos sene [1]328 tarihinde Suriye Vilayeti Defterdarlığı'na isrâ ve telgrafla da sarfına me’zûniyet i‘tâ kılındığı beyânıyla arz-ı ihtirâm olunur, efendim.

Fî 8 Ramazanü'l-mübarek sene [1]330 ve fî 8 Ağustos sene [1]328.

Maliye Nâzırı nâmına
Müsteşar
[İmza]

DH. MTV, 41/6_15, 42

Şam Belediye Dairesi binası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 91551-36

مبنى دائرة بلدية دمشق

İMAR ve BAYINDIRLIK

الإعمار والمرافق العامة

34

HALEP SARAYI'NIN TAMİRİ

Birecik menzilinden askerin geçişi için gereken gemilerin tedariki masrafına ve Halep Gökmeydan'daki Saray-ı Âmire'nin tamirine dair Halep Defterdarına gönderilen emir.

4 Aralık / ديسمبر 1559

تعمير قصر حلب

أمر مرسل إلى دفتردار حلب حول نفقات إعداد السفن اللازمة لأجل مرور الجند من منزل (محطة) بيره جيك، وتعمير السراي العامر في الميدان الأزرق (گوك ميدان) بحلب.

Yazıldı
Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Pîrî'ye verildi
Fî 4 Rebîülevvel sene 967

Hızâne-i Âmire'min Haleb cânibi defterdarına hüküm ki:

Hâliyâ mektub gönderip ferzend-i ercmend oğlum Selim tâle bakâhu cânibinden emr vârid olup Birecik ma‘berinden asâkir-i nusret-me’âsir mürûr etmek için tedâriki fermân olunan gemilerden ötürü Birecik sancağı beyi akçe taleb eder ise kifayet mikdarı verip ve sen dahi cânibinden bir adam tayin eyleyip israf ü itlâf etdirmeyesin diye fermân olunmağın, lâzım olan akçe anda olan havâss-ı hümâyûn mahsulinden verilmek için Birecik kadısına ve havâss-ı hümâyûn emînlerine bir yarar ehl-i kalem kimesne tayin olunup irsâl olundu. Ve Gökmeydan'da olan Saray-ı Âmire'nin ve kîlâr-ı ma‘mûre ve helva-hâne olacak yerlerin tamir olunması fermân olunmuş. Mahrûse-i Haleb'de olan Saray-ı Âmire, ziyade meremmâta muhtac olup küllî akçe sarf olunmuşdur. Eğer içinde beylerbeyiler sâkin olursa dahi bed-ter olup, küllî akçe gitmek mukarrerdir diye bildirmişsin. İmdi, buyurdum ki:

Gökmeydan'da olan sarayın tamirin mîrî akçeden etdirip mahmiyye-i Haleb'de olan Saray-ı Âmire'nin tamir ve termîmin yine beylerbeyiler eyleyeler ve şimdiki hâlde saray-ı mezbûrun tamiri için ne mikdar akçe sarf olmuş ise beylerbeyiden alasın ve min-ba‘d tenbih edesin ki tamirinde taksîr etmeyeler.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 613

35

İMAR ve BAYINDIRLIK

الإعمار والمرافق العامة

FIRAT NEHRİ'NDEN BALİS'E KANAL AÇILMASI

Daha önce masraflı olduğu gerekçesiyle tamir ettirilemeyen Fırat Nehri'nin Balis'e gelen su kanalının Balis Alaybeyi Şaban tarafından daha düşük bedelle yaptırılabileceği, su kanalı tamir edilirse hem Balis'in mamur hale geleceği hem de Hazine'nin gelirinin artacağı

5 Eylül / سبتمبر 1565

شق قناة من نهر الفرات إلى بالس

خطاب من أمير الموكب في بالس المدعو شعبان حول أن القناة المائية المتفرعة من نهر الفرات إلى بالس لم تصدر الأوامر بتعميرها قبل ذلك بدعوى أن ذلك أمر يحتاج إلى نفقات، وأنه يستطيع اليوم إصلاحها بمبالغ قليلة، وأن تلك القناة في حالة تعميرها سوف تساعد على إعمار بالس وكذلك على زيادة مداخيل الخزانة في الوقت نفسه.

Yazıldı
Çavusbaşına gönderildi
Fî 9 Safer sene 973

Haleb beylerbeyisine ve defterdarına hüküm ki:

Hâliyâ Balis Bey'i Lütfi dâme izzuhu nefs-i Balis'e gelen Fırat Suyu'nun harkı kadîmden harâb olup mukaddemâ Balis sancağı müteveffâ Ferruh Bey'e inâyet olundukda mezkûr harkın tamiri için hazineden sekiz bin altın çıkıp kifayet etmez dedikleri ecilden ferâgat olunmuş idi. Hâlen mezkûr harkın çıkarılması Balis alaybeyisi Şaban'a emr olunup mübâsir tayin olunursa beş bin altın ile itmâma yetişdirilip nefs-i Balis dahi ma‘mûr olup memleket ihiyâ olmağla Hızâne-i Âmire'ye küllî mal hâsıl olmak mukarrerdir ve livâ-i Balis'de dört-beş mezâri‘ üçer dörder sipahiye iştirak üzere timar verilmeğin biribiriyle nizâ‘dan hâlî olmayıp tekrar kitâbet olunup her birine müstakil mezra‘a tayin olunursa nizâ‘ları bertaraf olup vilayetin ma‘mûr olmasına bâ’isdir deyu arz etmeğin buyurdum ki:

Hükm-i şerifim varacak göresin zikrolunan harka ol mikdar altın çıkarılması mümkün olup kimesneye zarar u ziyan gelmez ise ki ol yerlerin ma‘mûr ve ihyâsını bâ‘is olup Hızâne-i Haleb'e küllî mal hâsıl olmak mukarrer ise memlekete ve reâyâya ve malıma enfa‘ ola. Livâ-i mezbûrede vâki‘ olan harâbe mezra‘alar dahi erbâb-ı timara ber-vech-i iştirak şenletmek tarîki ile verilip müşterek tasarruf etmekle birbiriyle nizâ‘dan hâlî olmayıp tamir olunmamış ise kitâbet olunup tekrar tevzî‘a muhtac ise vilayetin tamirine sebeb olan hususları te’hir etmeyip vâkıf ve muttali‘ olduğunuz ahvâli sıhhati üzere mufassalan yazıp arz edesin. Şöyle bilesiz.

A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 200

36

HAVRAN'IN DAĞILAN HALKININ YERLERİNE GERİ GETİRİLMESİ VE ŞAM BÖLGESİNİN MAMUR HALE GETİRİLMESİ

Havran'ın dağılmış olan ahalisinin yerlerine iadesi ve başıboş dolaşan kimselerin iskânıyla Şam bölgesinin şen ve mamur hale getirilmesi hakkında Şam Valisi Esad Paşa'ya gönderilen emir

20 Temmuz / يوليو 1745

إعادة أهالي حوران اللاجئين إلى أماكنهم وإعمار بلاد الشام

أمر مرسل إلى أسعد باشا والي الشام حول أن إعادة أهالي حوران الذين شردوا إلى أماكنهم مرة أخرى، وإعادة إسكان الأشخاص الذين يهيمون على وجوههم في البلاد أمر سوف يجعل من بلاد الشام مناطق عامرة بالنشاط والحيوية.

Hâlâ Şam Valisi ve Mîr-i Haccı Vezir Esad Paşa'ya hüküm ki:

Şam-ı cennet-meşâmma karîb vüs'at ü füshat-i etraf u enhâ ve letâfet ü nezâfet-i âb u hevâ ile bî-misl ü nazîr ve fi'l-asl üç yüzden mütecâviz kurâ-yı azîmeyi müştemil bir memleket-i bereket-pezîr iken mürûr u kürûr-ı a'sâr u a'vâm ve adem-i himâyet ü siyânet-i vülât ü hukkâm ile müşrif-i izmihlâl ü inhidâm olan eyalet-i Havran'ın kemâ fi'l-evvel imar ve istismârı hususuna irâde-i aliyye-i padişahânem ta'alluk eylemekden nâşi sen ki vezir-i müşârunileyhsin; husus-ı mezbûrun te'diye ve temşiyetine ihtimâmen havali-i merkûmeden etraf u eknâfa müteferrik olan reâyâ ve berâyâ ve Acem hudûdundan hurûc edip serseri gezenleri ve urbân tâ'ifesinden zer' ve harsa meyl ü rağbet edenleri mahal be-mahal îvâ ve iskân ile müştemil-i envâ'-ı hısb u ganâ olan ol cây-ı cennet-âsâyı kemâ fi'l-evvel şen ve âbâdân etmek için hânedânınız ricâlinden terfî' ve i'lâ-i şâna şâyân hidemât-ı Devlet-i Aliyyemde i'mâl ve istihdâma liyakat ve iktidarı zâhir ve nümâyân bir kimesneyi intihâb ve ihtiyâr etmek hususu bundan akdem emr-i şerif-i âlîşânımla tarafına tefhîm ve iş'âr olunmuş idi. Lâkin el-hâletü hâzihî ricâl-i dûdmânından İsmail Paşazâde Sa'deddin *dâme ikbâluhû* zâtında rüşd ü zekâ ile ma'rûf ve evsâf-ı mezkûre ile mevsûf olup husus-ı merkûmun uhdesinden hurûca liyakat ve iktidarı me'mûl ve melhûz olunduğuna binâen ol tarafda vâki' Şam-ı Atîk ta'bîr olunan Busra'da yahud Müzeyrib nâm mahalde ârâm u ikamet ile temşiyet-i nizâmâ-ba'de'l-kıyâm ber-vech-i muharrer diyar-ı âhara müteferrik olan reâyâyı cem' ve celb ve Acem hudûdundan peyderpey hurûc ile haricde gezenleri ve beri câniblerden göçebe makûlesi ve ol tarafda vâki' urbân ta'ifesi ve sairlerini havali-i merkûmeye ahz u cezb ile zer' ü harsa tergîb ü hass ederek zikrolunan arazi-i feyz-bahşâyı kel-evvel ma'mûr ve âbâdan eylemek ve ne vakit imar ve istismârı hususu pezîrây-ı hüsn-i itmâm olursa ol zaman ma'rifet-i şer'le ber-mûceb-i defter-i Hakanî havâss-ı hümâyûna tahsis olunacağı mahallerinin mal ve mu'acceleleri tertib ve evkâf ve ze'âmet ve timar olan mahalleri dahi mukteza-yı vakt ü hâle göre tesviye ve tanzim olunmak ve vakt-i merkûma dek mal ve mu'accele mutâlebesinden ma'fuv kılınmak şartıyla âvâtıf-ı aliyye-i hüsrevânemden şeref-bahş-ı sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum mûcebince mûmâileyhin hâl ve şânı rütbe-i mîr-i mîrânî ile terfî' u i'lâ kılınıp husus-ı merkûmun murad-ı hümâyûn-ı hüsrevânem üzere te'diye ve temşiyetine kıyâm ve mübâderet

ve bâlâda tahrîr olunan şürût ve kuyûda riâyet ve seninle bi'l-ittifak ülke-i mezkûrenin imar ü istismârına kemerbend-i iktidar ve gayret olarak hidemât-ı hümâyûn-ı mülûkânemde me'mûl ve melhûz-ı hümâyûnuma muvâfık me'âsir-i mebrûre izhârına bezl-i nakdîne-i ihtimâm ve dikkat eylemesi için başka emr-i şerif-i âlîşânımla tenbih ve te'kîd-i hümâyûnum olmağın ilâm-ı hâl ve bu hususun ber-vefk-i dil-hâh tanzim ve tesviyesinde mîr-i mîrân-ı mûmâileyhe gereği gibi muâvenet ve müzâherete bezl-i nakdîne-i vüs' u iktidar etmen için hâssaten işbu emr-i şerifim ısdâr ve (   ) ile irsâl olunmuşdur. İmdi sen ki vezir-i müşârunileyhsin keyfiyet malumun ve bu mühim hatarın hâtır-hâh-ı hümâyûn-ı padişahânem olduğu vechile suret-yâb-ı hüsn-i temşiyet ve itmâm olmasında mîr-i mîrân-ı mûmâileyhe gereği gibi imdad ve i'ânet eylemen mutlaka senden matlûb-ı hümâyûnum olduğu meczûm ve mefhûmun oldukda bu bâbda sen dahi dâmen-i der-miyân-ı ihtimâm ve gayret ve ber-vech-i muharrer cami-i envâ'-ı hısb u ganâ ve şâmil-i esnaf-ı yüsr ü rehâ olan ülke-i nüzhet-iktirânın esbâb-ı imar ve istismârı olan reâyâ iskânı ve zer' ü harsa tergîb ü tahrîs ve her birine kuvvet-i ibzâr verilmek keyfiyeti ve sair umûr-ı lâzımeyi tanzim ve tesviyesinde mîrimîrân-ı mûmâileyhe muâvenet ve müzâheret ve her hâlde neşr-i âsâr-ı rıfk u mülâyemet ve bast-ı cenâh-ı nevâziş ve istimâlet ile ale'l-ittifâk etraf ve eknâfa müteferrik olan reâyâyı cem' ve celb ve beri câniblerde göçebe makûlesini ve ol taraflarda vâki' urbân ta'ifesi ve sairleri ahz u cezb ederek mahal be-mahal îvâ ve iskânlarıyla ülke-i merkûmenin kemâ fi'l-evvel şen ve âbâdân olmasına sen dahi kemerbend-i ikdâm u dikkat ve tanzim ve tesviye-i umûr-ı merkûmeye dair muktezî olan keyfiyâtı peyderpey Deraliyyeme ilâm ve işaret edip mikdar-ı zerre hilâfına cevâz ve ruhsat göstermekden gâyetü'l-gâye ittikâ ve mücânebet eylemen bâbında.

Fî Evâsıt-ı Cemâziyelâhir sene [1]158

C. DH, 2117

Emeviye Camii'nden Şam şehrinin görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90501-9

منظر لمدينة دمشق من الجامع الأموي

37

İMAR ve BAYINDIRLIK الإعمار والمرافق العامة

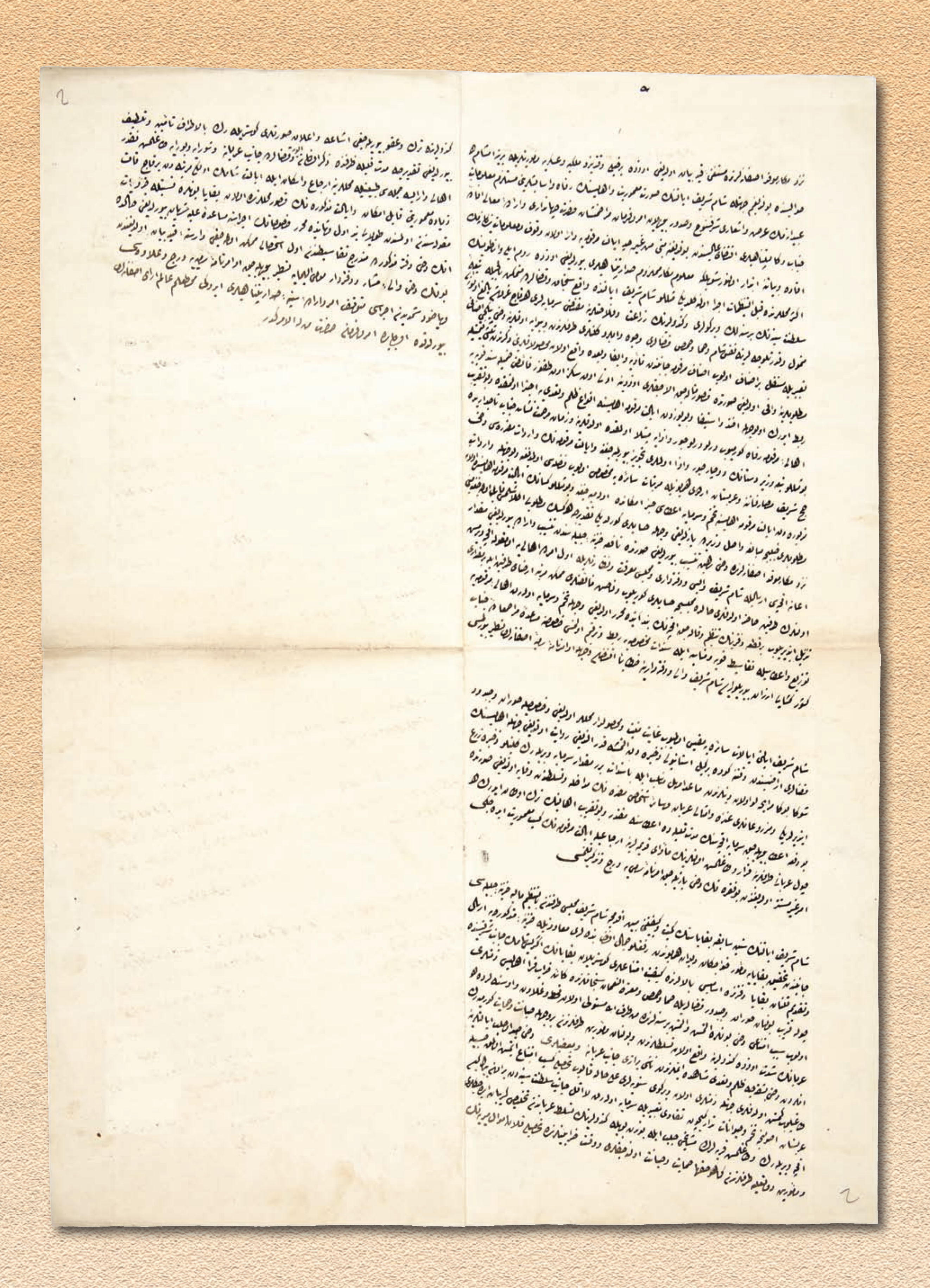
ه

معروضه چاکرکمینه‌لریدرکه معلومات عبیدانه‌لرینک بیانه وافاده‌سی منفعلو بیورلدیغی ارادهٔ

شام شریف ایالتنک معموریتی وحوالیسی طرفلرینک احوال وکیفیاتلری خصوصلرینه اولان معلومات ... فی الحال زوده نسخه برده قطعه ورقه تقدیم اتدیرلدیب

مکارم افاده صدارتپناهیلری مقتضای منیفنده بولنمغله اولبابده حوالی مرقومه‌یه دائر اولان معلومات ...

نظر معالی‌مشهود صدارتپناهیلری بیورلدقده ... اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

SURİYE'NİN İMARI İÇİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Şam'a bağlı sancak ve kazalarda ziraatin teşviki için halka sermaye verilmesi; kıtlık ve aşiretlerin baskıları sonucunda vatanlarını terk edenlerin yerlerine döndürülerek bölgenin mamur hale getirilmesi için tahsil edilemeyen vergilerinin de kendilerine terk ile himaye edilmeleri ve başkalarının eline geçen mallarının iade ettirilmesi gibi hususlarda Anadolu Ordusu Müşiri tarafından gönderilen rapor

12 Mart / مارس 1848

مقترحات بحلول لأجل إعمار سوريا

تقرير مرسل من طرف المشير قائد جيش الأناضول حول مقترح بمنح الأهالي مبالغ مالية تكون لهم رؤس أموال لتشجيعهم على الزراعة في السناجق والأقضية التابعة لولاية الشام؛ ثم إعادة توطين الأهالي – الذين تركوا ديارهم بسبب الجفاف ومضايقات العشائر – في أماكنهم، كما يلزم لأجل تحويل المنطقة إلى العمار أن يتم العدول عن تحصيل الضرائب المتأخرة على الأهالي وتركها لهم مع العمل على حمايتهم وإعادة الأموال التي نهبت منهم إليهم وغير ذلك من المقترحات.

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şam-ı Şerif eyaletinin suret-i ma‘mûriyeti ve havâlîsi taraflarının ahvâl ve keyfiyâtları hususlarında olan malumât-ı ubeydânemin beyân ve ifadesi müte‘allik buyurulan irâde-i mekârim-ifade-i sadâret-penâhîleri muktezâ-yı münîfinden bulunmuş olduğundan havâlî-yi merkûmeye dair olan malumât-ı bendegânem kaleme alınarak başka başka beş kıt‘a varakaya terkîm etdirilip manzûr-ı ma‘âlî-nüşûr-ı sadâret-penâhîleri buyurulmak üzere leffen takdim-i hâk-i pây-ı âlîleri kılınmış olmakla ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü’l-emrindir.

Fî 6 Rebîülâhir sene [12]64

Bende

Müşîr-i Ordu-yı Anadolu

***

Nezd-i mekârim-vefd-i âsafânelerinde müstagnî-i kayd [ü] beyân olduğu üzere bir hayli vakitden beri mülkiye ve askeriye memuriyetleriyle Beriyyetü'ş-Şam havalisinde bulunduğum cihetle Şam-ı Şerif eyaletinin suret-i ma‘mûriyet ve ahalisinin refah ve asâyişlerini müstelzim malumât-ı ubeydânemin arz ve iş‘ârı şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u fermân-ı merâhim-nişân-ı hazret-i cihandârî ve irâde-i me‘âlî-ifade-i cenâb-ı vekâlet-penâhîleri iktizâ-yı âlîsinden bulunduğuna mebnî min-gayrı haddin eyalet-i merkûmeye dair olan vukûf ve malumât-ı bendegânemin ifade ve beyânına ibtidâr olunur şöyle ki:

Malum-ı mekârim-melzûm-ı sadâret-penâhîleri buyurulduğu üzere Rumeli ve Anadolu'nun ekser mahallerinde kable't-tanzîmât icra olunageldiği misillü Şam-ı Şerif eyaletinde vâki‘ sancak ve kazalarda mütemekkin bi'l-cümle tebaa-yı Saltanat-ı Seniyye'nin bir senelik vergileri ve kendilerinin ziraat ve filâhatlarına muktezî sermayeleri her kaç kuruşa bâliğ olur ise mütemevvil ve kudretlicelerine nefs-i Şam ve Hama ve Humus kazaları vücûh ve ileri gelenleri taraflarından ve bî-vâye olanlarına dahi peykci esnafı ta‘bîriyle

müstakil bir esnaf olup esnaf-ı merkûme cânibinden te'diye ve ifa ve ba'dehû vâki' olan mahsulatlarını değerinden sülüsü kıymetiyle matlûblarına vâfi' olduğu suretde kusur kalacak alacakları üzerine ednâ on sekiz on dokuz faiz zammıyla sened-i kaviyyeye rabt ederek ol vechile ahz u istîfâ ve bu yüzden eyalet-i merkûme ahalisine envâ'-ı zulm ve ta'addîye ictira olunmakda ve bu takrîb ahali-i merkûme refah görmeyip türlü türlü cevr ü ezâya mübtelâ olmakda olduklarına ve zaman-ı merhamet-nişân-ı cenâb-ı tâcdârîde bu misillü teb'a ve zîr-i destânın dûçâr-ı cevr ü eza olmaları tecvîz buyrulmayacağına ve eyalet-i merkûmenin vâridât-ı mukarreresi dahi hacc-ı şerif masarıfâtına ve Arabistan Ordu-yı Hümâyûnu'yla mürettebât-ı saireye mahsus olup fazlası olmadığına ve bu cihetle vâridât-ı mezbûreden eyalet-i merkûme ahalisine tohum ve sermaye i'tâsı hayyiz-i imkânda olamayacağına ve bu misillü kesânın eyalet-i merkûme ahalisinde olan matlûbları haylice mebâliğe vâsıl ve zîrde yazıldığı vechile hesâbları görüldüğü takdirde herkesin matlûbu anlaşılması kâbil olacağına mebnî nezd-i mekârim-vefd-i âsafânelerinde dahi rehîn-i tensîb buyurulduğu suretde Nâfia Hazine-i Celîlesi'nden tensîb ve irâde buyurulduğu mikdar iâne akçesi irsâliyle Şam-ı Şerif valisi ve defterdarı ve meclis-i ma'rifet ve nezâretleriyle evvel emirde ahaliye o makûle akçe vermiş olanların tarafeyn hâzır oldukları hâlde meclisce hesâbları görülüp ve fâhiş faizleri mümkün mertebe irzâ-yı tarafeyn ile bir mikdarı tenzîl etdirilip bir kıt'a defterinin tanzim ve kalacak akçenin bend-i âtide muharrer olduğu vechile tohum ve sermaye olarak ahali-i merkûmeye tevzî' ve i'tâsıyla tekâsit-i kaviyye ve münasibe ile senedât-ı mahsusaya rabt ve terkîm olunması hususuna müsaade-i merâhim-âde-i cenâb-ı kişver-güşâyî erzân buyurulur ise Şam-ı Şerif vali ve defterdarına hitaben iktizâsı vechile evâmirnâme-i sâmîye-i âsafâneleri tastîr buyurulması

Şam-ı Şerif eyaleti eyâlât-ı saireye mikyâs olmayıp gâyet münbit ve mahsuldâr mahaller olduğu ve hususiyle Havran ve Cidur kazaları arazisinden vaktine göre bir keyl-i İstanbûlî zahireden altmışa kadar alındığı rivayet olunduğu cihetle ahalisinin şuna buna murâbahalı olan deynlerinden mâadâ mehl-i münasib ile bâ-senedât birer mikdar sermaye verilerek külliyetli zahire zer' etdirildiği ve mezrû'âtları Aneze ve emsali Urbân ve sair eşhâs-ı muzırranın müdahale ve tasallutundan vikâye olunduğu suretde bu defa i'tâ buyurulacak sermaye akçesinin müddet-i kalîlede i'tâsına muktedir ve bu takrîb ahalinin terk-i evtân ederek çöl Urbânı taraflarına firar ve dağılmış olanlarının me'vâ-yı kadîmelerine ircâ'ıyla eyalet-i merkûmenin kesb-i ma'mûriyet edeceği emr-i gayr-ı müstetir olduğundan bu fıkranın dahi yazılacak emirnâme-i sâmîye derc ve tezekkür kılınması

Şam-ı Şerif eyaletinin sinîn-i sâbıka bakayasının kemmiyet ve keyfiyetini mübeyyin akdemce Şam-ı Şerif Meclisi tarafından bâ-tanzîm Maliye Hazine-i Celîlesi cânibinden tahkik-i bakayaya memur hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'dan rif'atli Cemal Efendi bendeleri mu'âvedetiyle hazine-i mezkûreye irsâl ve takdim kılınan bakaya defterinde esâmîsi bâlâlarında keyfiyet-i imtinâ'ları gösterilen bakayanın ekserîsi Şam'ın cânib-i şarkîsinde çöle karîb bulunan Havran ve Cidur kazalarıyla Hama ve Humus ve Ma'arratü'l-Nu'mân sancaklarında kâin harâb kurâ ahalisi zimmetleri olup sebeb-i imtinâ'ı dahi bunlara altmış ve altmış bir senelerinde min-tarafillâh müstevlî olan kaht ü galâdan ve o senelerde Urbân'ın şiddet üzere kendilerine vâki' olan tasallutlarından ve bulunan memurîn taraflarından bir

vechile sıyânet ve himâyet görmeyerek ânlardan dahi başkaca zulm ve ta‘addî müşahede etmelerinden nâşi birazı cânib-i Urbân'a ve bazıları dahi Sayda ve Haleb eyaletlerine dağılıp gitmiş oldukları cihetle zimmetleri olan vergi-yi senevîyeleri alâ hâlihi kalıp tahsili kesb-i imtinâ‘ etmiş olmak hasebiyle Arabistan usulünce tohum ve hayvanât tedârikiçün "tekâvî" ta‘bîriyle sermaye olarak lâ-ekall cânib-i Saltanat-ı Seniyye'den bir on bin kise akçe verilerek ve dağılmış karyelerin meşâyihi celb ile bundan böyle kendilerinin tasallut-ı Urbân'dan tahlîs-i girîbân edecekleri memurîn-i Devlet-i Aliyye taraflarından kemâ hüve hakkuhâ himâyet ve sıyânet olunacakları ve vakt-i harâbiyetlerinde tahsili kalan emvâl-i mîrîyenin kendilerine terk ve afv buyurulacağı işâ‘a ve i‘lân suretleri gösterilerek bi'l-etraf te’min ve taltif buyurulduğu takdirce müddet-i kalîle zarfında zikrolunan evliye ve kazalarda cânib-i Urbân'a ve şuraya buraya dağılmış ne kadar ahali var ise cümlesi tabi‘atıyla mahallerine ircâ‘ ve iskân ile eyalet-i Şam'ın evvelki mertebeden birkaç kat ziyade ma‘mûriyeti kâbil-i imkân ve eyalet-i mezkûrenin kusur mahallerinde olan bakaya bunlara nisbetle cüz’iyât-ı makûlesinden olmasından dolayı bend-i evvel ve sânîde muharrer hususâtın icrasına müsaade-i aliyye şâyân buyurulduğu hâlde ânın dahi defter-i mezkûrda münderic tekâsitinden evvel istihsâli mümkün olacağı vâreste-i kayd ü beyân olduğundan bunun dahi vali-i müşâr ve defterdar-ı mûmâileyhimâya tastîr buyurulacak evâmirnâme-i sâmîyeye derc ve ilâvesi veyahud şimdiden icrası mütevakkıf-ı emr u irâde-i seniyye-i sadâret-penâhîleri idüğü muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı âsafâneleri buyuruldukda ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü’l-emrindir.

MVL, 22/55

Kanunî Sultan Süleyman döneminde Halep Valiliği yapan Dukakin Ahmet Paşazade
Adlî Mehmed Paşa tarafından 1552 tarihinde yaptırılan caminin görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-30

منظر للجامع الذي أقامه عام 1552م
عدلي محمد باشا (ابن دودقاكين أحمد باشا) الذي تولى حلب على أيام السلطان سليمان القانوني

38

İMAR ve BAYINDIRLIK

الإعمار والمرافق العامة

ŞAM'DA KURULACAK OLAN İPLİK VE BEZ FABRİKASI

Şam'da yapımına başlanıp inşası tamamlanmak üzere olan iplik ve bez fabrikası için İngiltere'den getirilecek çark ve sair edevattan gümrük resmi alınmaması

9 Nisan / إبريل 1867

مصنع للغزل والنسيج يقام في دمشق

إشارة بعدم تحصيل رسوم جمركية على المحركات والآلات والأدوات المقرر شراؤها من انجلترا لأجل مصنع الغزل والنسيج الذي بدأ العمل في بنائه بدمشق وأشرف على الانتهاء.

Suriye Vilayetiyle Rüsûmât Emanet-i Celîlesi'ne

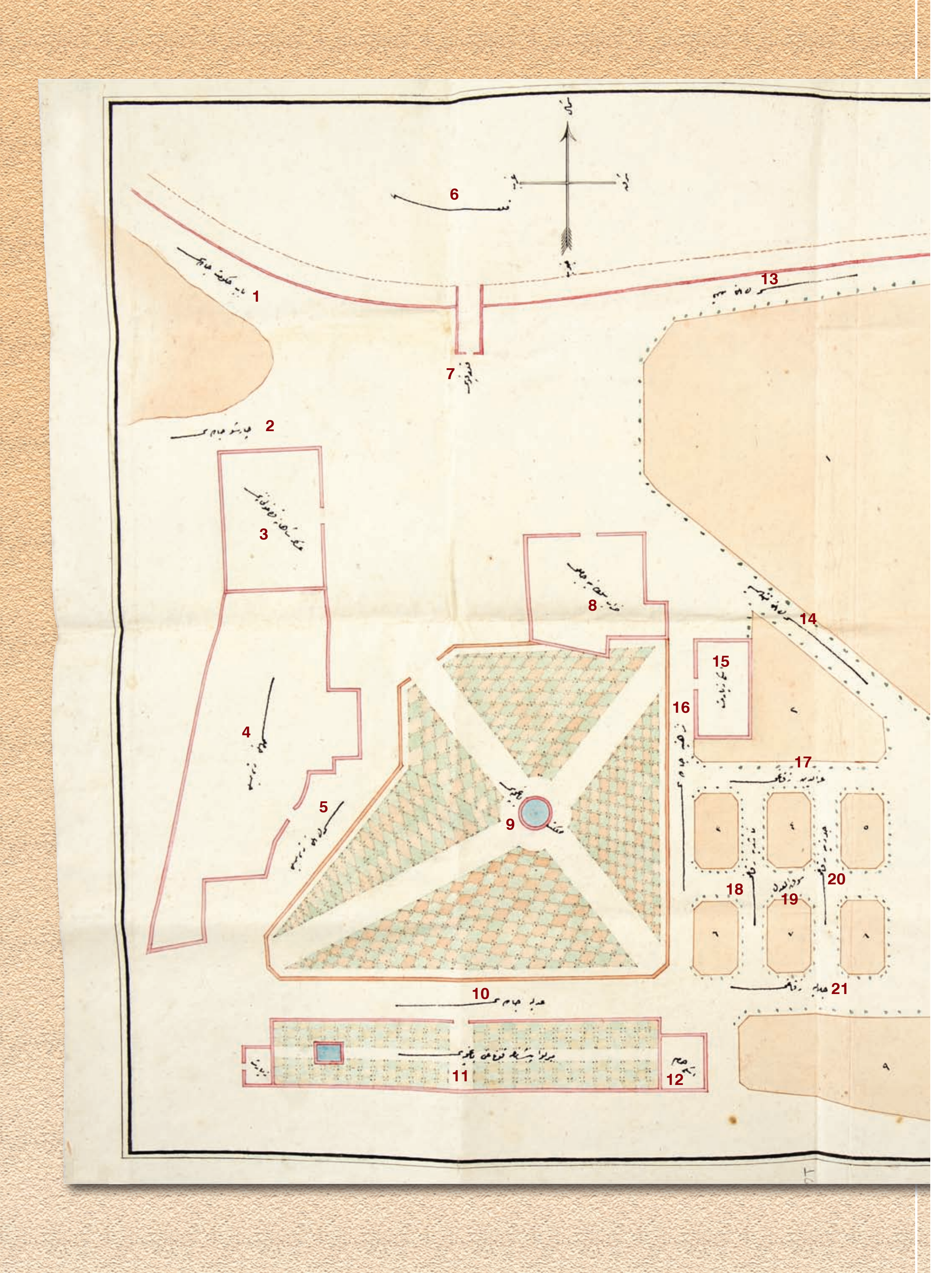
Şam-ı Şerif'de teb'a-yı Devlet-i Aliyye'den ve mu'teberân-ı ahali ve tüccardan mürekkeb teşekkül eden şirket tarafından mukaddemce inşasına teşebbüs olunarak derdest-i hitâm bulunan iplik ve bez fabrikasiçün muktezî olup İngiltere'den celb olunacak olan demir ve ahşabdan mamul çarh ve edevât-ı sairenin elli-altmış bin kuruş derecesine bâliğ olacak resm-i gümrüğünün afvı istîzanına dair tevârüd eyleyen tahrirât-ı behiyyeleri Meclis-i Vâlâ'ya lede'l-havale bu misillü fabrikaların Memâlik-i Mahrûsa-i Şahane'de ihdâs ve inşası arzu olunur mevâddan olarak şu yolda ibrâz-ı mesâî edenlerin emsalini teşvîkan bazı müsâ'adât-ı seniyyeye mahzar olmaları muvâfık-ı şân-ı âlî olduğuna ve resm-i mezbûr dahi cüz'iyâtdan bulunduğuna mebnî eşya-yı mebhûsenin vürûdunda tatbik olunmak üzere evvelce bir kıt'a defterinin tanzim etdirilerek hıfzıyla bir defaya mahsus olarak resm-i gümrüğünün ahz edilmemesi bâ-mazbata ifade olunmuş ve suret-i hâl Rüsûmât Emanet-i Celîlesi'ne dahi bildirilmiş olmağın ol vechile icabının icrasına himmet buyurmaları siyâkında şukka.

Fî 4 Z[ilhicce] [12]83

A. MKT. MHM, 379/10

39

İMAR ve BAYINDIRLIK الإعمار والمرافق العامة

[İşaretler]

1-) Bâb-ı Hükümet Caddesi
2-) Çarşı Caddesi
3-) Asakir-i Şahane Karakolhanesi
4-) Hüsreviye Camii
5-) Hüsreviye Caddesi
6-) Kale
7-) Kale Kapısı
8-) Harap Sultaniye Camii
9-) Memleket Bahçesi
10-) Adliye Caddesi
11-) Mirliva Paşanın konağı bahçesi
12-) Eski hamam
13-) Kale Caddesi
14-) Teshiliye Caddesi
15-) Eski ziyaret
16-) Nüzhetiye Caddesi
17-) İzzeddin Sokağı
18-) Naşidiye Sokağı
19-) Suku'l-Adl Çarşısı
20-) Cevdetiye Sokağı
21-) Celaliye Sokağı
22-) Cuma Pazarı
23-) At Pazarı
24-) Eski hamam
25-) Ziyaret
26-) Cumapazarı Caddesi
27-) Muhtac-ı tamir Toros Paşa Camii
28-) Şerefnüma Sokağı
29-) Toros Paşa Camii Caddesi
30-) Yirmi beş zira' mikyas-ı Osmanî

HALEP ŞEHRİNİN MAMUR HALE GETİRİLMESİ

Halep şehrinin, bahçe, sokak, meydan, karakol, dükkân ve binalar inşasıyla mamur hale getirilmesi hakkında padişah irâdesi

11 Mart / مارس 1869

إعمار مدينة حلب

إرادة سلطانية صادرة حول ضرورة إعمار مدينة حلب بإقامة الحدائق والشوارع والميادين والمخافر والحوانيت والمباني المختلفة.

Atûfetli efendim hazretleri

Haleb şehrinin en şerefli mevkii ve ma‘mûriyet-i sâbıkasından şimdiki hâlde hâlî bulunan arazinin vüs‘ati cihetiyle birdenbire i‘mârı güçlüklü olacağından evvel emirde bir kıt‘ası memleket bahçesi yapılarak kusur kalan yerlere dahi muhtazam suretde sokaklar açılması ve kurulmakda olan pazarlar için meydanlar tefrîk olunmasıyla beraber birazına da münasib karakolhâne ve dükkânlar yapılması az vakit içinde ma‘mûriyeti müstelzim olacağına ve birçok zamandan beri kimse tarafından vaz‘-ı yed olunmamasından mahlûlen cânib-i mîrîye aid olduğu gibi bir mikdarı dahi el-yevm bâkî ve tahte’l-turâb kaldığı mervî olan bazı medâris arsası idüğü anlaşıldığına mebnî o misillü arsaların bulunacak vakıflarına tamir etdirilerek kusur araziye mülkiyet vechile ebniye inşa olunmak üzere beher zırâ‘ına beşer kuruş kıymet tahsisiyle tâliblerine parça parça fürûht olunması ve esmânından ıslâhhâneye mahsus bir takım akar yapdırılması mahallince tensîb kılındığı ve bu işlerde Mektubî-i Vilayet izzetli Hikmet Bey'in gayret ve ikdâmı zuhura geldiği beyânıyla icra-yı icabı istîzânına dair Haleb Vilayeti Meclisi’nin mazbatasıyla tahrirât-ı vâridesi leffen arz ve takdim kılındı. Siyâk-ı iş‘âra nazaran teşebbüsât ve mütâlaât-ı ma‘rûza mevki‘-i mezkûrun ma‘mûriyetini müstelzim olacağından ve bu misillü âsâr-ı tanzîmiye ve ıslâhiyenin bir an evvel vücuda getirilmesi muvâfık-ı hâl ve maslahat bulunduğundan suret-i mebhûse vechile tesviye-i iktizâsına mübâşeret olunmasının vilayet-i müşârunileyhâya iş‘âr edilmesi ve bu bâbda vuku bulan himmet ve mesâ‘îsinden dolayı mîr-i mûmâileyh dördüncü rütbeden bir kıt‘a Mecîdî nişânı inâyet ve ihsân buyurulması hakkında her ne vechile emr u fermân-ı hazret-i mülûkâne şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise ana göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr kılındı efendim.

Fî 26 Za [Zilkade] [12]85

M.

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta‘zîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma‘rûza manzûr-ı âlî-i hazret-i padişahî buyurulmuş ve suret-i mebhûsenin ber-vech-i istîzân tesviyesi iktizâsına mübâşeret olunmasının vilayet-i müşârunileyhâya iş‘âr edilmesi ve mîr-i mûmâileyhe rütbe-i mezkûreden bir kıt‘a Mecîdî nişânı i‘tâsı müte‘allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i mülûkâne mantûk-ı celîlinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmî-i hidîvîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 27 Za [12]85

İ. DH, 588/40939

Halep şehrinin güney yönünden görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-66

منظر لمدينة حلب من الجهة الجنوبية

40

İMAR ve BAYINDIRLIK الإعمار والمرافق العامة

ŞAM'DAN HAVRAN'A KADAR TRAMVAY TESİSİ

Şam'dan Havran'a kadar bir tramvay hattı inşa edilmesine karar verildiği, bunun için yolun geçeceği arazinin sahiplerinden kanuna uygun şekilde satın alınarak halkın hiçbir şekilde zarar görmemesi hakkında irâde

12 Haziran / يونيو 1879

إقامة خط للترام من دمشق إلى حوران

إرادة سلطانية صادرة حول إقامة خط للترام من دمشق إلى حوران، وأنه لأجل هذا يقتضي الأمر شراء الأراضي التي سيمر منها وتعويض أصحابها بما يتفق والقانون، مع عدم الإضرار بمصالح الناس بأي شكل من الأشكال.

Huzur-ı Âlî-i Vekâlet-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Suriye Vilayeti dahilinde kâin mahallerden mahsulât-ı arziyece en ziyade feyz ve bereketi ma'rûf ve meşhur olan Havran Sancağı vilayetin cihet-i cenûbiyesinde ve nefs-i Şam'a on sekiz saat mesafede olduğu gibi sahil-i bahre dahi mesâfesi ol dereceden ibaret ise de ne Şam cihetine ve ne iskele tarafına yolları olmadığından mahsulât-ı vâkı'ası iki tarafa dahi deve ve sair hayvan üzerinde naklolunmakda olup halbuki bu sancak mahsulâtından senevî harice çıkmak üzere sahile birkaç milyon kile zahire tenzîl olunduğu misillü orası şehr-i Şam'ın dahi kilârı hükmünde olarak ekser zehâiri oradan gelmekde ise de tarîk olmadığı münasebetiyle nakledilen zehâirin nısf mikdarı ücret-i nakliyesi masârıfına sarf edilmekde olmasına ve bu da mevsim ve zamanında vuku bulan nakliyâta mahsus olup yohsa mevsim-i şitâda yolların batak ve çamur olmasından dolayı nakliyâtın arkası kesilerek bazı defalar birdenbire zehâir vürûdunun inkıtâ'ı memleketce bayağı heyecan ve ıztırâbı mûcib olageldiğine binâen tarîk-ı mezkûrun lüzum-ı tesviyesi mukaddemleri kirâren ve mirâren mevki'-i bahse konulmuş ve übbehetli devletli Hamdi Paşa hazretleri zamanında keşf edilerek mümkün mertebe araba işleyecek bir hâle konulması kararlaşdırılmış iken tebeddül münasebetiyle ve sonraları ahvâl-i harbiyenin te'âkubuyla fi'le gelemeyerek kalmış olduğu anlaşılmış ve tarîk-ı mezkûrun lüzum ve fevâidi yalnız nakliyâta ve umûr-ı ticariyeye münhasır olmayıp Havran taraflarının ahvâl-i malumesi cihetiyle böyle bir yolun ol havali inzibât ve idaresince dahi pek çok te'sirâtı olacağı derkâr bulunmuş olduğundan Şam'dan Havran'a kadar mahallerinin keşfine dair olan evrak buldurularak şimdilik bu tarîkın hiç olmaz ise araba işleyecek bir hâle konulması ve bunun da etraf ve civarda müstefîd olacak ahali mu'âvenetiyle vücuda getirilmesi tedâbîrine teşebbüs olunduğu sırada Beyrut ile Şam arasında olan şose tarîkının direktörleri tarafından verilen malumâta göre işbu Havran yolunun bazı şerâit ile tesviyesi için mukaddemleri kendi taraflarından dahi bir taleb ve istid'â vuku'bulmuş ise de şose yolu yerine bir mikdar daha ziyade masraf ihtiyârıyla yeni usulde bir tramvay yapılacak olur ise bunun sermayesinden rub' ve sülüsüne müsâvî hisseleri kendileri iştirâya hâzır oldukları gibi kusur hisseler dahi

az vakit içinde satılarak dahilî bir kumpanya malı olmak üzere Şam'dan Havran'a kadar bir muntazam tramvay tarîki hâsıl olacağı ve bunun fevâid ve muhassenâtı hissedârân ve halk nezdinde fi'len sâbit oldukdan sonra Havran'dan Akka'ya kadar temdîdiyle sahilden Şam'a değin ikinci derecede bir demiryol vücuda geleceği haber verilmişdir. İşbu tarîkın Şam'dan Havran'a kadar olan mesâfesi seksen beş kilometreden ibaret olup yapılacak tramvay dahi muhteri'ât-ı cedîdeden olmak üzere makine ile isti'mâl olunan ve el-hâletü hâzihî Paris'de ve Londra'da haric-i memleketde kullanılan tramvay nev'inden olarak beher kilometresinin kâffe-i masârıfı ma'ziyâdetin yirmi bin frank hesab edilmiş olmakla bu hâle göre tarîk-ı mezkûr için mesela on bin hisse küşâdıyla bunun dahi sülüsü mikdârını zikrolunan Şam tarîki kumpanyası aldıkdan sonra küsûrunun fi'l-hakîka pek az vakitde satılacağı buralarca bazı zevât ile olunan müzâkerede vuku bulan ifadelerinden anlaşılmış ve bir kere bu tarîk vücuda gelip işlemeğe başlayıp da ilerisi Akka'ya dahi temdîd olunacak olur ise bu teshîlât ile Havran Sancağıyla havâlîsinin tabiî kesb-i emniyet ve servet ve ma'mûriyet edeceği gibi Şam şehri için dahi mürâselâta bir tarîk-ı cedîd açılacağından bunun devletçe ve memleketce fevâid-i azîmesi müstağnî-i beyân bulunmuş olduğundan ve bu misillü yolların tanzimi için teşekkül edecek kumpanyaların evvel emirde keşfiyâtı ve bununla beraber şerâit-i müsted'ayâtı arz olunarak Nâfia Nezâreti'nde ve Şûrâ-yı Devlet'de tedkikâtı icra edilmek kâ'ideden ise de bu madde için burada yapılacak şirket sair demiryollar gibi ecnebi kumpanyalar ma'rifetiyle ve ecnebi sermayesiyle yapılan şeyler kabîlinden olmayıp memleketin ashâb-ı servetinden istek edenlerin iştirakıyla bir şirket akd ve bu şirket vasıtasıyla böyle bir yol inşası suretinden ibaret olarak taraf-ı devletden bir gûne imtiyâz ve iâne istenilmeyeceği gibi yolun geçeceği araziden ashâbı uhdesinde bulunan yerlerin nizâm-ı mevzû'una tatbikan iştirâsı ve âharın menâfi'ini ihlâl etmemesi gibi şerâiti dahi gözedileceği tabiî olduğuna ve mukaddemâ Bağdad'da bulunduğum hâlde Bağdad'dan Kazımiye'ye kadar yapılan tramvay dahi bu usul ve kaide üzere inşa olunup hitâmında tarîk-ı mezkûr şirketini musaddak olarak taraf-ı Devlet-i Aliyye'den bir fermân-ı âlî ısdâr buyurulmuş idüğüne binâen ve ona tatbikan bu yolun ve gerek ileride Akka'ya kadar temdîd olunacak kıt'asının hitâmında dahi iktizâ eden fermânı ısdâr buyurulmak üzere şimdiden zikrolunan şirketin akdiyle maslahata mübâşeret olunması muvâfık-ı re'y-i âlî buyurulur ise keyfiyetin lutfen emirnâme-i sâmîleriyle taraf-ı kemterâneme iş'ârı rica olunur ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 12 Muharrem sene [12]95

Bende

Midhat

***

Atûfetli efendim hazretleri

Şam'dan Havran'a değin dahilî bir tramvay şirketi te'sis ve teşkiline ve teferruâtına dair Suriye Vilayeti'nden vârid olup bâ-tezkire-i senâverî ma'rûz-ı huzur-ı âlî kılınan ve bir kere daha Meclis-i Vükelâca tedkiki emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i mülkdârî iktizâ-yı âlîsinden bulunan tahrirât üzerine bu kere Meclis-i Mahsus'dan kaleme alınan mazbata leffen arz ve takdim kılınmış olmakla karar-ı müzâkere hakkında her ne vechile emr u fermân-ı isâbet-beyân-ı hazret-i şehinşâhî şeref-efzâ-yı sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfinin infâzına ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 20 Cemâziyelâhir sene [12]96

[İmza]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleriyle evrak-ı melfûfa manzûr-ı hümâyûn-ı hazret-i padişahî buyurulmuş ve tezekkür ve istîzân olunduğu vechile zikr oluna[n] tramvay şirketinin te'sisi ve tarîkın geçeceği araziden ashâbı uhdesinde bulunan yerlerin nizâmına tevfîkan iştirâsıyla halkın hiçbir suretle bu yüzden rencide ve zarar-dîde olmaması esbâbının istihsâline bezl-i makderet ve itina olunmasının cânib-i vilayete tebliği ile teferruât-ı maslahatın ifası müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehinşâhî mantûk-ı münîfinden olarak evrak-ı mezkûre iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i velliyyü'l-emrindir.

21 Cemâziyelâhir sene [12]96

Bende

Ali Rıza

İ. MMS, 62/2932

Şam-Havran Demiryolu haritası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90495-00

خريطة سكة حديد دمشق-حوران

41

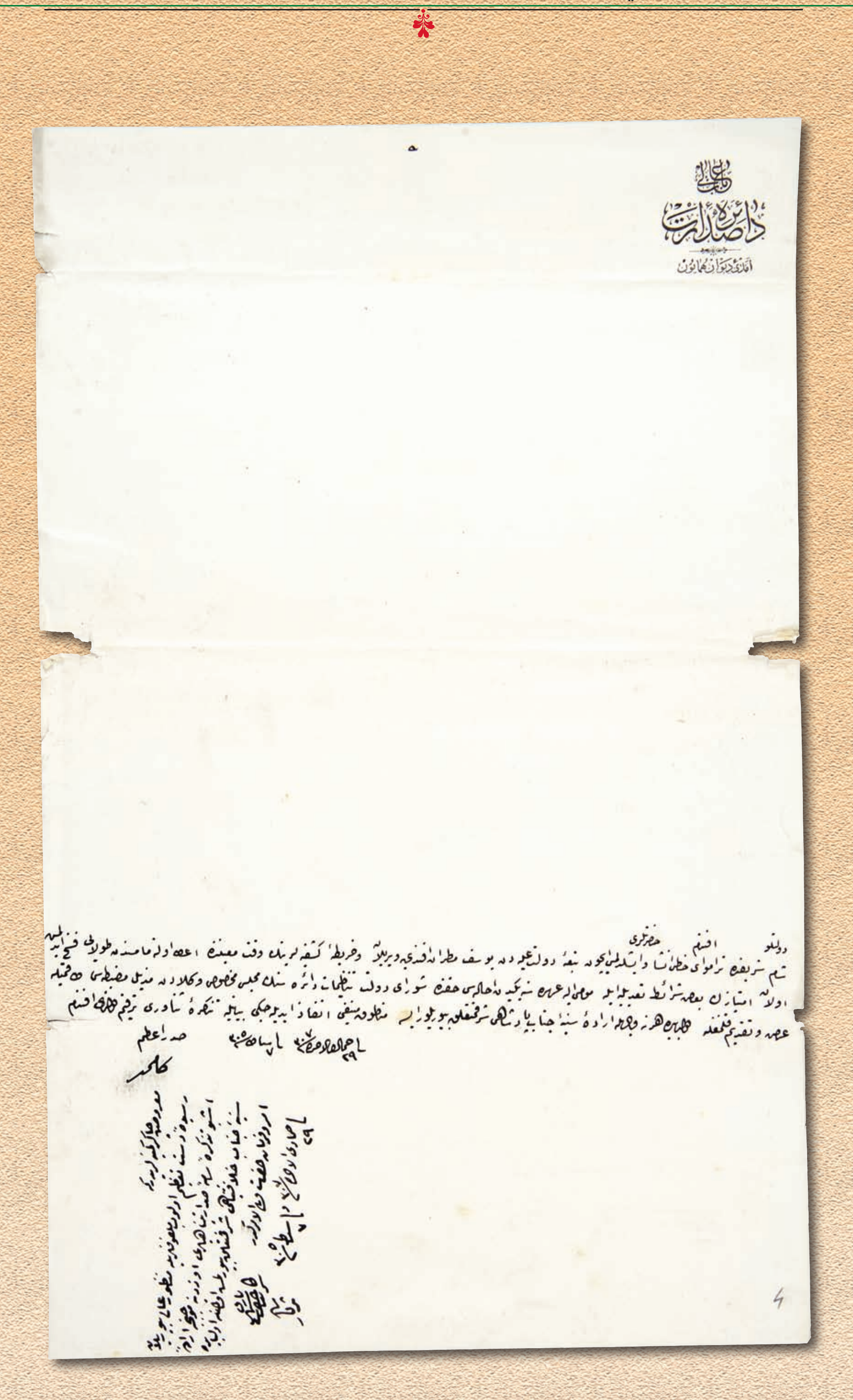
İMAR ve BAYINDIRLIK

الإعمار والمرافق العامة

ŞAM TRAMVAY İMTİYAZI

Şam'da tramvay hattı inşa ve işletilmesi için Osmanlı Devleti tebaasından Yusuf Matran Efendi'ye verilen ve keşif haritaları zamanında verilmediği için feshedilen imtiyazın, bazı şartları değiştirilerek yeniden aynı şahsa verilmesi hakkında irâde

19 Şubat / فبراير 1890

امتياز خط الترام في دمشق

إرادة سلطانية صادرة حول أن الامتياز الممنوح ليوسف مطران أفندي أحد رعايا الدولة العثمانية من أجل إقامة خط للترام في دمشق وتشغيله – والذي تم فسخ عقده بسبب التأخر في تقديم الخرائط الكشفية الخاصة به – يجب تغيير بعض شروطه وإعادة منحه لنفس الرجل مرة أخرى.

Şûrâ-yı Devlet
Tanzimat Dairesi
Aded
1051

Şam-ı Şerif'in münasib mevkilerinde tramvay hatları inşasıyla işletdirilmesi için tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den Yusuf Matran Efendi'ye altmış sene müddetle imtiyâz i‘tâsı hakkında Meclis-i Nâfia'dan tanzim ve Ticaret ve Nâfia Nezâreti'nden bâ-tezkire takdim olunup Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan mazbata ile mukâvele ve şartnâme lâyihaları Tanzimat Dairesi'nde kırâet olundu.

Mazbata-i mezkûrede evvelâ hükûmet konağı pîşgâhından bed’ ile Mısırkapısı şosesinin nokta-i müntehasına sâniyen buradan Muhyiddin-i Arabî hazretlerinin türbesine sâlisen mebde’-i mezkûrdan başlayarak memleketçe ma‘rûf olan Bâb-ı Şarkî'ye kadar mecburî olmak râbi‘an Bâb-ı Şarkî hattının nokta-i müntehâsından Duma Kasabası'na, hâmisen hükûmet konağından başlayıp Mezze'l-Kassâb'a kadar tarafeyn için ihtiyârî bulunmak üzere Şam-ı Şerif'de tramvay hatları inşasıyla işletdirilmesi için mukaddemâ mûmâileyh Yusuf Matran Efendi'ye ihsân buyurulmuş olan imtiyâz ameliyâtının keşfiyât-ı kat‘iye haritaları müddet-i mu‘ayyenesi zarfında takdim olunmamasından nâşi fesh olunması üzerine şerâit-i imtiyâziyeden ba‘zısının ta‘dîliyle imtiyâz-ı mezkûrun yeniden uhdesine ihalesi efendi-i mûmâileyh tarafından istid‘â olunmuş ve teklif olunan ta‘dîlâtın dahi imtiyâz-ı mefsûh hükmünce tramvay hatlarının hükûmet konağı pîşgâhından Mısır kapısının nokta-i müntehâsına kadar yapılması mecburî olan kısmınеı müddet-i imtiyâziyenin ilk altı sene iki mâhı zarfında civarında vâki‘ Müzeyrib'e kadar temdîd için sahib-i imtiyâzın salâhiyeti bulunması ve Muhyiddin Arabî hazretlerinin türbesine kadar mecburiyü'l-inşâ bulunan hattın türbe-i mezkûre civarına kadar yapılması ve müddet-i imtiyâziyenin kırk beş seneden altmış seneye iblâğ olunması ve tramvay geçecek mahalden arzan dokuz metre yerin sahib-i imtiyâz tarafından tamir ve muhafaza edilmesi maddelerinden ibaret bulunmuş olmasına ve temdîd-i hat için istenilen hakk-ı ihtiyâr cây-i bahs görülemediği gibi Muhyiddin-i Arabî hazretlerinin

türbesine giden şubenin civarına kadar yapılmak istenilmesi dahi türbe-i şerife mevkiinin menâ'atı cihetiyle tramvay hattının oraya kadar inşasında müşkilât mülâhaza olunmasından ve müddet-i imtiyâziyenin altmış seneye iblâğı işbu emr-i nâfi'in vücuda gelmesini teshîl maksadından nâşi olup ta'dîlât-ı sairede dahi câlib-i nazar bir şey görülememesine binâen istid'â-yı vâki'ın is'âfı münasib olacağından selâmet-i âmed şüdü te'min için dahil-i memleketde inşa olunacak olan mecburî hatlar ile Mezze'l-Kassâb ve Duma hatlarında işleyecek arabaların hayvan ile işletdirilmek ve takrîben seksen kilometre tûlünde bulunan Müzeyrib hattı arabalarının mevcud olan şoseden gayrı bir cihetden imrâr olunarak buhar vasıtasıyla hareket etdirilmek üzere efendi-i mûmâileyhe müceddeden imtiyâz i'tâsı arz ve istîzân olunmuş ve esas-ı madde zâten müsaade-i seniyye-i hazret-i şehinşâhîye iktirân etmiş olduğu misillü ta'dîlât-ı vâkı'a dahi esbâb-ı muharrereye mebnî şâyân-ı kabul bulunmuş olduğundan ber-mûceb-i istîzân mûmâileyh Yusuf Matran Efendi'ye yeniden fermân-ı âlî tasdîr ve i'tâsı bâ tezekkür ta'dîlât-ı matlûbeye göre nezâretçe tashih edilmiş olan mukâvele ve şartnâme lâyihalarının nüsha-i mübeyyizeleri leffen takdim kılınmış olmakla ifa-yı muktezâsı bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 25 Rebîülevvel sene [1]307 ve Fî 7 Teşrîn-i Sânî [1]305

(Mühür)

Şûrâ-yı Devlet

Tanzimat Dairesi Reisi Muhammed Halid bin Ahmed el-Urbânî	Azâdan Ahmed Refik	Azâdan Abruk	Azâdan Nuryan	Azâdan Kostantin	Azâdan Gâlib Bey bulunamadı
Azâdan Mehmed Esad	Azâdan Ali Sedad	Azâdan Ferid Bey bulunamadı	Azâdan Menemenlizade es-Seyyid Abdullah Eşref	Azâdan Abbas Paşa bulunamadı	Azâdan Mumammed Esad bin Sadık

Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Da'iresi'nin miyâne-i bendegânemizde mütâlaa olunan mazbatası meâlinden müstebân olduğu üzere Şam-ı Şerif hükûmet konağı pîşgâhından bed' ile bir kısmı mecburî ve kısm-ı diğeri ihtiyârî olmak üzere tramvay hatları inşa ve işledilmesi için mukaddemâ tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den Yusuf Matran Efendi'ye imtiyâz verilmiş ise de ameliyâtın keşfiyât-ı kat'iye haritaları muayyen olan müddet zarfında verilmemesinden dolayı fesh edilmiş olan mezkûr imtiyâzın bazı şerâitinin ta'dîliyle yeniden uhdesine ihalesi hakkında efendi-i mûmâileyh cânibinden vuku bulan istid'â üzerine Ticaret ve Nâfia Nezâreti'yle mûmâileyh beyninde cereyân eden müzâkere neticesinde takarrür eden ta'dîlât-ı

imtiyâz, mefsûh hükmünce tramvay hatlarının hükûmet konağı pîşgâhından Mısır Kapısı'nın nokta-i müntehâsına kadar yapılması mecburî olan kısmı müddet-i imtiyâziyenin ilk altı sene iki mâhı zarfında Müzeyrib'e kadar temdîd edilmek için sahib-i imtiyâzın salâhiyeti bulunması ve Muhyiddin-i Arabî hazretlerinin türbesine kadar mecburiyü'l-inşâ bulunan hattın dahi türbe-i mezkûre civarına kadar yapılması ve müddet-i imtiyâziyenin kırk beş seneden altmış seneye iblâğ olunması ve tramvay geçecek mahalden arzan dokuz metre yerin sahib-i imtiyâz tarafından tamir ve muhafaza edimesi ve dahil-i memleketde inşa olunacak olan mecburî hatlar ile Mezze'l-Kassâb ve Duma hatlarında işleyecek arabaların hayvan ile işletdirilmesi ve takrîben seksen kilometre tûlünde olan Müzeyrib hattı arabalarının buhar vasıtasıyla hareket etdirilmesi hususâtından ibaret ve muvâfık-ı maslahat olduğundan bahisle ifa-yı muktezâsı tezekkür olunmuş ve ta'dîlât-ı vâkı'a işbu tramvay hatlarının temdîd ve inşasınca görünen lüzuma mübtenî olmasıyla şâyân-ı kabul görünmüş olup ancak tâlib-i imtiyâzın ihtiyâra ta'lîk eylediği Müzeyrib hattının dahi mecburiyü'l-inşâ olmasını Hükûmet-i Seniyye'ce bundan intizâr olunan menâfi'in husûlünü te'min edeceğinden tâlib-i imtiyâz ile bi'l-müzâkere bu cihetinin dahi bir karara rabtı nezâret-i müşârunileyhâya havale olunarak hatt-ı mezkûrun dahi müddet-i muayyene zarfında inşası hususunun mecburiyete tahvîline ve mukâvele ve şartnâme lâyihalarının ana göre ta'dîline mûmâileyhin muvâfakati istihsâl olunarak ve ta'dîlât-ı vâkı'a mezkûr lâyihalarda sürhle gösterilerek leffen arz ve takdim olundu ise de ol âbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendmizindir. Fî 29 Cemâde'l-ahire sene [1]307 / Fî 7 Şubat sene [1]305.

Sadrıazam Mehmed Kâmil bin Salih	Şeyhülislâm Bodrumî Ömer Lütfi bin Mehmed	Şûrâ-yı Devlet Reisi Ahmed Arifi bin Mehmed Şekib	Serasker İbrahim bin Ali Sâib	Bahriye Nâzırı Hüseyin bin Hasan Hüsnü	Dahiliye Nâzırı es-Seyyid Ahmed Münir	Hariciye Nâzırı Mehmed Said	Adliye Nâzırı Ahmed Cevdet
Maliye Nâzırı Agop Paşa bulunamadı	Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı es-Seyyid Hüseyin Rıza	Ticaret ve Nâfia Nâzırı es-Seyyid Mustafa Vehbi	Maârif Nâzırı Münif	Sadâret Müsteşarı Şefkatî Efendi Nâ-mizac	Amedî-i Divan-ı Hümâyûn Tevfik Bey Nâ-mizac		

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

Devletli efendim hazretleri

Şam-ı Şerif'de tramvay hattı inşa ve işledilmesi için tebaa-yı Devlet-i Aliyye'den Yusuf Matran Efendi'ye verilen ve harita-i keşfiyelerinin vakt-i muayyeninde i'tâ olunamamasından dolayı fesh edilmiş olan imtiyâzın bazı şerâit-i ta'dîle ile mûmâileyh uhdesine yeniden ihalesi hakkında Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dâ'iresi'nin Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan müzeyyel mazbatası takımıyla arz ve takdim kılınmakla ol âbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-müte'allik buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 29 Cemâde'l-âhire sene [1]307 / Fî 7 Şubat sene [1]305

Sadrıazam
Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneledir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Cemâde'l-âhire sene [1]307 ve Fî 7 Şubat sene [1]305

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Süreyya

İ. MMS, 110/4711

42

İMAR ve BAYINDIRLIK الإعمار والمرافق العامة

مجلس مخصوص

[illegible]

صدراعظم — شیخ الاسلام — شورای دولت رئیسی — سرعسکر — بحریه ناظری — داخلیه ناظری

خارجیه ناظری — عدلیه ناظری — مالیه ناظری — اوقاف همایونی ناظری — تجارت و زراعت ناظری — معارف ناظری

صدارت مستشاری — آمدی دیوان همایون

باب عالی
دائرۀ صدارت
آمدی دیوان همایون

SURİYE'DE İNŞA EDİLECEK DEMİRYOLLARI İÇİN İMTİYAZ VERİLMESİ

Hayfa ile Beyrut arasındaki sahilden Şam'a ve güney-doğu yönünde Nüve'de son bulmak üzere inşa edilecek demiryolları için Mühendis Yusuf İlyas Efendi'ye imtiyaz verildiği hakkında irâde

13 Mayıs / مايو 1890

منح الامتياز لإقامة السكة الحديدية في سوريا

إرادة سلطانية صادرة بمنح الامتياز إلى المهندس يوسف إلياس أفندي لأجل خط السكة الحديدية المقرر إنشاؤه بين حيفا وبيروت، فيسير من الساحل متوجهاً إلى دمشق، وينتهي عند نوا في اتجاه الشمال الشرقي.

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus

Hayfa'dan Şam-ı Şerif'e ve Havran'a ve yine Hayfa'dan Akka'ya kadar bir demiryol hattı temdîdi için Mühendis Yusuf İlyas Efendi'ye imtiyâz i'tâsı hakkında mazbata-i ma'rûza üzerine Teftiş-i Askerî Komisyon-ı Âlîsi'nden takdim kılınan mazbatada Suriye kıt'asınca şubeler inşasından sarf-ı nazarla imtiyâzı taleb olunan hattın hatt-ı kebîr-i aslîye halel getirmeyecek suretde yalnız Şam'a kadar temdîdinde el-yevm mahzur kalmamış ise de mûmâileyh Yusuf İlyas Efendi'nin itibarıyla iktidar-ı malîsi hakkında Osmanlı Bankası'nın vermiş olduğu tavsiyenâme itmi'nân-bahş olacak suretde görülmediğine ve Suriye kıt'asının ehemmiyetine binâen oraca vücuda getirilecek umûr-ı nâfianın mümkün ise taraf-ı devletden inşa veyahud her suretle haiz-i emniyet muktedir birine imtiyâz i'tâsı arz ve beyân edilmiş olduğundan şu mütâlaaya nazaran icabının teemmül ve tezekkür olunması hakkında şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâneyi mübelliğ tezkire-i hususiye üzerine mûmâileyhin itibar-ı malîsinin tahkik ve iş'ârı hakkında Ticaret ve Nâfia Nezâreti'yle muhabereyi şâmil olup miyâne-i bendegânemizde mütâlaa olunan tezkire cevabına nazaran mûmâileyh Yusuf İlyas Efendi kendisine teşrîk etdiği Mösyö John Rober Planing nâm zâtın iktidar-ı malîsi emrinde Manchester-Liverpool District nâm bankın mektubunu ibrâz ve i'tâ etmekle beraber şerîk-i mûmâileyhin isminin mukâvelenâme ve fermân-ı âlîye dercini ve keşfiyât-ı kat'iye haritalarının nezârete i'tâsı için mukâvelenâme lâyihasında muayyen olan üç mâh müddetin altıya ve şirketin teşkili müddeti bulunan altı mâhın dokuza ve inşaâtın müddet-i ikmâliyesi olan on sekiz ayın iki seneye iblâğını ve müddet-i imtiyâziyenin on senesi zarfında Hayfa ile Beyrut arasındaki sevâhilden Şam'a demiryol inşası zımnında âhara imtiyâz verilmeyip on seneden sonra zuhur edebilecek tâlibler üzerine dahi kendilerine hakk-ı rüchân verilmesini istid'â eylemiş ve şirketin teşkili ve keşfiyât haritalarının i'tâsı ve inşaâtın ikmâli müddetlerinin ber-mûceb-i istid'â temdîdinde be's görülmez ise de nezâretin tezkiresinde dahi beyân ve ihtar kılındığı üzere on sene müddetle Hayfa ile Beyrut arasındaki sevâhilin bir tarafından Şam'a demiryol inşa olunmaması için öyle bir kaydın kabulü gayr-ı caiz görünmüş olup

ol bâbda mûmâileyh tarafından nezârete i'tâ olunan istid'ânâmelerde şerîk-i mûmâileyhin ismi fermân-ı âlîye ve mukâvelenâmeye derc olunmak ve temdîdi istid'â olunan müddetler temdîd kılınmak ve mukâvelenâme lâyihasında Mecdel'den Hayfa'ya ve Banyas civarından Hasbaya'ya kadar mecburiyü'l-inşâ gösterilen şubeler ihtiyârîye kalb olunmak üzere sevâhil-i mezkûreden Şam'a demiryol inşasiçün on sene müddet zarfında âhara imtiyâz verilmemesi teklifinden ve Beyrut'a kadar ihtiyârî bir şube hattı inşası talebinden sarf-ı nazarla yalnız sevâhil-i mezkûreden gerek Şam'a ve gerek inşa edilecek hatların şark-ı cenûbî cihetinde Nava'ya münhtehî olmak üzere yapılabilecek demiryolları için şerâit-i mütesâviye ile hakk-ı rüchân i'tâsı talebiyle iktifa olunmuş ve bu suret emsaline ve icab-ı maslahata muvâfık görünmüş idüğüne ve eğerçi sâlifü'l-beyan mektub mündericâtı imtiyâzın şerâit-i evveliyesini icraya maksûr ise de şerâit-i evveliyenin birincisi te'minât akçesi olan on bin liranın te'diyesi hususu idüğünden bu akçe tevdî' olundukdan sonra taahhüdât-ı saire ifa olunmaz ise imtiyâzın feshiyle meblağ-ı mezbûrun zabtı tabiî ve mukarrer bulunmasıyla bu yüzden Hükûmet-i Seniyye'ce mazarrat görünmediğine ve demiryollarının servet ve ma'mûriyete olan menâfi'i muhtac-ı izah olmadığı misillü işbu demiryolun taraf-ı Hükûmet-i Seniyye'den inşasına istitâ'ât-ı maliye müsaid olmayıp ma'hazâ mezkûr demiryol geniş olarak yapılacağı ve bir gûnâ temettü' te'min olunmayacağı gibi şerâit-i saire-i ma'rûza dahi mu'tedil bulunduğuna binâen şerâit-i mebhûsenin mukâvelenâme ve şartnâme lâyihalarına ilâvesiyle imtiyâz fermân-ı âlîsinin tasdîri müttehiden tensîb olunarak buna dair olan evrak takımıyla arz ve takdim kılındı ise de kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 19 Şaban sene [1]307 / Fî 28 Mart sene [1]306

Sadrıazam Mehmed Kâmil bin Salih	Şeyhülislâm Bodrumî Ömer Lütfi bin Mehmed	Şûrâ-yı Devlet Reisi Ahmed Arifi bin Mehmed Şekib	Serasker İbrahim bin Ali Sâib	Bahriye Nâzırı Hüseyin bin Hasan Hüsnü	Dahiliye Nâzırı es-Seyyid Ahmed Münir
Hariciye Nâzırı Mehmed Said	Adliye Nâzırı Ahmed Cevdet	Maliye Nâzırı Agop	Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı es-Seyyid Hüseyin Rıza	Ticaret ve Nâfia Nâzırı es-Seyyid Mustafa Vehbi	Maârif Nâzırı Münif
		Sadâret Müsteşarı es-Seyyid Ali Şefkati bin Hüseyin	Amedî-i Divan-ı Hümâyûn es-Seyyid Tevfik Bey		

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

Devletli efendim hazretleri

Hayfa'dan Şam-ı Şerif'e ve Havran'a ve yine Hayfa'dan Akka'ya kadar demiryol hattı temdîdi zımnında Yusuf İlyas Efendi'ye imtiyâz i'tâsı hakkındaki mazbata-i ma'rûza üzerine şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülkdârî mantûk-ı âlîsine tevfîkan Nâfia Nezâret-i Celîlesiyle cereyân eden muhabereyi şâmil tezkire ahîren nezâret-i müşârunileyhâdan gelen tezkire ile birleştirilerek Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da bi'l-mütâlaa ol bâbda cereyân eden müzâkereyi hâvî kaleme alınan mazbata melfûflarıyla arz ve takdim kılınmış olmakla mündericâtı hususunda her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i padişahî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı celîli infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 19 Şaban sene [1]307 / Fî 28 Mart sene [1]306

Sadrıazam
Kâmil

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Ramazan sene [1]307 / Fî 1 Mayıs sene [1]306

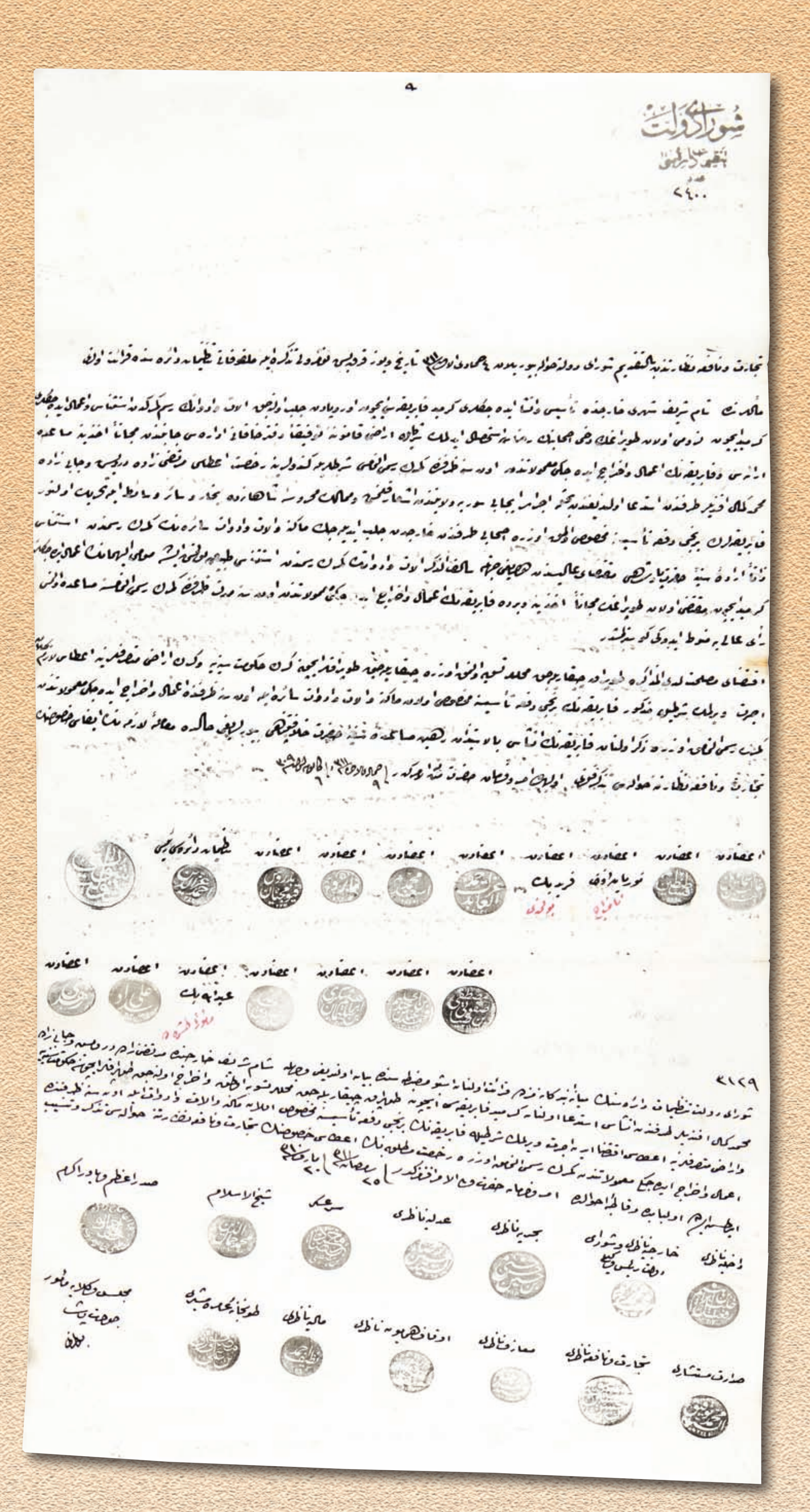
Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Süreyya

İ. MMS, 112/4798

43

الإعمار والمرافق العامة

İMAR ve BAYINDIRLIK

ŞAM'DA İNŞA EDİLECEK KİREMİT FABRİKASI MALZEMELERİNDEN GÜMRÜK VERGİSİ ALINMAMASI

Şam'da inşa edilecek olan kiremit fabrikası için Avrupa'dan getirilecek alet ve edevâtdan ve burada üretilip ihrac edilecek mamulattan on sene süresince gümrük vergisi alınmaması

5 Nisan / إبريل 1894

إقامة مصنع للقرميد في دمشق وإعفاء مستلزماته من الرسوم الجمركية

كتاب حول إعفاء الآلات والأدوات المقرر شراؤها من أوربا لأجل مصنع القرميد المزمع إقامته في دمشق، وكذلك إعفاء منتجاته التي سيقوم بتصديرها من الرسوم الجمركية لمدة عشر سنوات.

Şûrâ-yı Devlet
Tanzimat Dairesi
2400

Ticaret ve Nâfia Nezareti'nden bi't-takdim Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan 4 Cemâde'l-ûlâ sene [1]311 tarih ve yüz kırk beş numaralı tezkire ile melfûfâtı Tanzimat Dairesi'nde kırâet olundu.

Meâllerinde Şam-ı Şerif şehri haricinde te'sis ve inşa edecekleri kiremid fabrikası için Avrupa'dan celb olunacak âlât ve edevâtın resm-i gümrükden istisnâsı ve i'mâl edecekleri kiremid için lüzumu olan toprağın dahi ashâbının rızası istihsâl edilmek şartıyla Arazi Kanunu'na tevfîkan Defter-i Hakanî İdaresi cânibinden meccânen ahzına müsaade irâesi ve fabrikanın i'mâl ve ihrac edeceği mamulâtdan on sene zarfında gümrük resmi alınmaması şartlarıyla kendilerine ruhsat i'tâsı Mürtezazâde Derviş ve Câbîzâde Mehmed Kemal Efendiler tarafından istid'â olunduğundan bahisle icra-yı icabı Suriye Vilayeti'nden iş'âr kılınmış ve Memâlik-i Mahrûsa-i Şahane'de buhar ve sair vesâit ile tahrik olunur fabrikaların birinci defa te'sisine mahsus olmak üzere ashâbı tarafından haricden celb edilecek makine ve âlât ve edevât-ı sairenin gümrük resminden istisnâsı zâten irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî muktezâ-yı âlîsinden olduğu cihetle sâlifü'z-zikr âlât ve edevâtın gümrük resminden istisnâsı tabiî bulunmuş ise de mûmâileyhimânın i'mâl edecekleri kiremid için muktezî olan toprağın meccânen ahzına ve bir de fabrikanın i'mâl ve ihrac edeceği mamulatdan on sene müddet zarfında gümrük resmi alınmamasına müsaade olunması re'y-i âlîye menût idüğü gösterilmişdir.

İktizâ-yı maslahat lede'l-müzâkere toprak çıkarılacak mahaller tesviye olunmak üzere çıkarılacak topraklar için gerek Hükûmet-i Seniyye'ye ve gerek arazi mutasarrıflarına i'tâsı lâzım gelen ücret verilmek şartıyla mezkûr fabrikanın birinci def' te'sisine mahsus olan makine ve âlât ve edevât-ı saire ile on sene zarfında i'mâl ve ihrac edeceği mamulâtından gümrük resmi alınmamak üzere zikrolunan fabrikanın inşası bi'l-istîzân rehîn-i müsaade-i

seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî buyurulduğu hâlde muamele-i lâzımenin ifası hususunun Ticaret ve Nâfia Nezâreti'ne havalesi tezekkür kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 9 Cemâde'l-âhire [1]311 ve 6 Kânûn-ı Evvel [1]309

Mühür

(Şûrâ-yı Devlet)

Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi Reisi Ahmed İzzeddin	Azâdan Bedros Kuyumcuyan	Azâdan (Mühür)	Azâdan Mehmed Esad	Azâdan Ahmed İzzet el-Âbd	Azâdan Ferid Bey bulunmadı	Azâdan Nuryan Efendi Nâ-mizac	Azâdan Kostantin	Azâdan Gâlib İsmail bin Edhem
Azâdan Zühdü	Azâdan Ali Sedad	Azâdan Abdullah Bey Memuren taşrada	Azâdan Mehmed Esad bin Sadık	Azâdan İbrahim Şükrü bin Süleyman	Azâdan Abdülhalim bin Mehmed Abbas	Azâdan Mustafa Safveti bin Ziya		

Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi'nin miyâne-i bendegânemizde kırâet olunan işbu mazbatasında beyân olunduğu vechile Şam-ı Şerif haricinde Mürtezazâde Deriş ve Câbîzâde Mehmed Kemal Efendiler tarafından inşası istid'â olunan kiremid fabrikası için toprak çıkarılacak mahaller tesviye olunmak ve ihrac olunacak topraklar için Hükûmet-i Seniyye'ye ve arazi mutasarrıflarına i'tâsı iktizâ eden ücret verilmek şartıyla fabrikanın birinci defa te'sisine mahsus olan makine ve âlât ve edevât ile on sene zarfında i'mâl ve ihrac edeceği mamulâtından gümrük resmi alınmamak üzere ruhsat-ı matlûbenin i'tâsı hususunun Ticaret ve Nâfia Nezâreti'ne havalesi tezekkür ve tensîb edilmiş ise de ol bâbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 25 Ramazan [1]311 / Fî 20 Mart [1]310

Sadrıazam ve Yaver-i Ekrem Ahmed Cevad	Şeyhülislâm Mehmed Cemaleddin	Serasker Mehmed Rıza bin Mustafa	Adliye Nâzırı es-Seyyid Hüseyin Rıza	Bahriye Nâzırı Hasan Hüsnü bin Hüseyin	Hariciye Nâzırı ve Şûrâ-yı Devlet Reisi Vekili Mehmed Said	Dahiliye Nâzırı İbrahim bin Halil Rif'at

Meclis-i Vükelâ'ya Memur Cevdet Paşa Bulunmadı	Tophâne-i Âmire Müşiri Mustafa Zeki bin Ali	Maliye Nâzırı Ahmed Nazif	Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı es-Seyyid Abdullah Gâlib.	Maârif Nâzırı es-Seyyid Ahmed Zühdü	Ticaret Nâfia Nâzırı Hüseyin Tevfik bin Hasan	Sadâret Müsteşarı es-Seyyid Mehmed Tevfik

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
3129

Devletli efendim hazretleri

Şam-ı Şerif haricinde Mürtezazâde Derviş ve Câbîzâde Mehmed Kemal Efendiler tarafından inşa olunacak kiremid fabrikası âlât ve edevâtı ile on sene zarfında i'mâl ve ihrac edeceği mamulâtının gümrük resminden istisnâsı hakkında Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi'nin Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan müzeyyel mazbatası arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı celîli infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 25 Ramazan [1]311 / Fî 20 Mart [1]310

Sadrıazam ve Yaver-i Ekrem
Cevad

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup Şûrâ-yı Devlet'in Meclis-i Vükelâ'dan müzeyyel mazbatası ile manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 29 Ramazan [1]311 ve Fî 24 Mart [1]310

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Süreyya

İ. RSM, 2/42

Şam'daki Emeviye Camii'nin genel manzarası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90424-2

منظر عام للجامع الأموي في دمشق

44

İMAR ve BAYINDIRLIK

الإعمار والمرافق العامة

مجلس وكلا مذاكراتنه مخصوص ضبط ورقه‌سيدر

جلد نمره	حاضر بولنان ذوات فخامتلو اسامیسی	ضبطنامه نمره
جلسه‌نك تاريخی — ساعت / دقيقه		تاريخ — رومی / عربی
		[illegible] ١٥

مذاكره اولنان مواده متعلق اوراقك نومرولری خلاصهٔ مآلی و بابعالی‌یه وارد اولدیغی تاریخ و مجلسه حواله‌سی تاریخی و مظروفاتی [illegible]

تاريخ حواله‌سی (عربی / رومی)	اوراقه ويريلن نومرو	عدد مظروفاتی	نومرو

خلاصهٔ مآلی

جامع شريف امويك صورت تعمير و انشاسيله مصارف مقدارينك كشف و تعيينی حقنده [illegible] اعزام اولنان [illegible] پاشا ايله بيكباشی [illegible] تعيين اولنان هيئت فنيه ايله برابر جامع مذكورك صورت تعميريله مصارفاتی مقدارينی كشف و تعيينه [illegible] تحريرات هيئت مذكوره طرفندن ذيلی مضبطه‌لو تنظيم اولنان رابورايله برابر مطالعه اولندی

قرار

جامع شريف مذكورك صورت تعميری حقنده مذكور رابورده دربيان اولنان مطالعات [illegible] حبيب پاشا [illegible] عزت پاشا ايله دائرهٔ عسكريه‌ده بولنان [illegible] مذاكره [illegible] مذكوره‌نك [illegible] طرف عسكريه‌یه كوندريلمسی قرارلشديرلدی

ضبط مسوده‌یه مخصوص مضاحی	[illegible] مخصوص مضاحی	[illegible] مخصوص مضاحی	[illegible] مخصوص مضاحی
تاريخ	تاريخ	تاريخ	تاريخ

ŞAM EMEVİYE CAMİİ'NİN TAMİRİ HAKKINDAKİ RAPORUN TETKİKİ

Şam'daki Emeviye Camii'nin tamiri için hazırlanan raporun bir heyet teşkiliyle tetkik edilmesi

27 Aralık / ديسمبر 1894

فحص تقرير حول تعمير الجامع الأموي في دمشق

الأمر بتشكيل هيئة للقيام بتدقيق وفحص التقرير الذي جرى إعداده لأجل تعمير الجامع الأموي في دمشق.

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına
Mahsus Zabıt Varakasıdır

Hulâsa-i Meâli

Cami-i Şerif-i Emevî'nin suret-i tamir ve inşasıyla masârıfı mikdarının keşf ve tayini zımnında bâ-irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî Şam'a i‘zâm olunan Mirlivâ İzzet Paşa ile Binbaşı Rasim Bey'in mahallince tayin olunan hey’et-i fenniye ile beraber cami-i mezkûrun suret-i tamiriyle masârıfâtı mikdârını keşf ve tayin eylediklerine dair Suriye Vilayeti Valiliği'nden gelen iki kıt‘a tahrirât hey’et-i mezkûre tarafından zeyli mazbatalı tanzim olunan rapor ile beraber mütâlaa olundu.

Kararı

Cami-i şerif-i mezkûrun suret-i tamiri hakkında mezkûr raporda dermiyân olunan mütâlaat üzerine icab-ı keyfiyetin bi'l-etraf tedkiki zımnında Bâb-ı Seraskerî İnşaât Dairesi Reisi Ferik Hüseyin Paşa ve mûmâileyh İzzet Paşa ile daire-i askeriyede bulunan Mimar Mösyö Valori ve Mösyö Dranko'nun birleşerek netice-i müzâkereyi hâvî tanzim olunacak mazbatanın irsâli zımnında evrak-ı mezkûrenin bâ-tezkire-i sâmîye taraf-ı askeriye gönderilmesi kararlaştırıldı.

Fî 27 Cemâziyelâhir sene [1]312 / Fî 15 Kânûn-ı Evvel sene [1]310

MV, 82/120

45

الإعمار والمرافق العامة

İMAR ve BAYINDIRLIK

باب عالی
دائرۀ صدارت
آمدی دیوان همایون
٧٦٧

ŞAM'A GETİRİLECEK SUYUN MASRAFLARI İÇİN ALINACAK VERGİ

Şam şehrine getirilmesi kararlaştırılan Aynü'l-fice suyu (Hamidiye suyu) inşaat masrafları için Şam gazhanesine gelecek petrol gazından belediyece vergi alınması

28 Haziran / يونية 1903

فرض ضريبة لأجل نفقات جلب المياه إلى مدينة دمشق

قيام البلدية بتحصيل ضريبة عن غاز البترول الذي سيأتي من غازخانة دمشق بقصد مواجهة نفقات إنشاء قناة عين الفيجة (عين الحميدية) التي تقرر جلبها إلى مدينة دمشق.

Telgrafnâme

Makam-ı Sadâret-penâhî'ye

C. 24 Nisan [1319 Şam-ı Şerif'e celb ve isâlesi makrûn-ı müsaade-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî buyurulan Hamidiye Aynü'l-fice suyunun icra-yı keşfiçün tertib ve i'zâm edilen hey'et-i fenniye henüz ikmâl-i keşfiyât etmemişler ise de evvelce icra edilen tahmine nazaran otuz altı bin liraya muhtacdır. Nefs-i şehirde senevî seksen bin gaz sandığı sarf edilegelmekde olup belediye dairesince beherinden gazhane rüsûmu olarak birer kuruş istîfâ edilmekdedir. Arz ve iş'âr-ı çâkerânem vechile beher sandıkdan beşer kuruş resm istîfâsı hâlinde senevî dört bin lira husûle geleceği ve resm-i munzamın beş seneye idâmesi hâlinde yirmi bin liraya bâliğ olup Şam belediyesinden dahi senevî ikişer ve mülhakât-ı vilayet devâir-i belediyesinden dahi bin lira ahzı hâlinde mecmû'-ı vâridât otuz beş bin liraya bâliğ olacağı ve bu suyun üç seneye kadar celbi mümkün olup vâridât-ı mezkûra medâr-ı te'minât olarak karşılık ittihâz olunur ise demiryollarının celbini taahhüd edecek tüccar matlûbâtlarını bu suretle beş sene zarfında istîfâ etmiş olacaklardır. Zamm-ı cedîd ihtiyac-ı mahallîyi tezyîd etmeyeceği gibi umum ahali dahi masârıfât-ı mezkûrenin şu suretle istîfası arzusunda bulunduklarına ve memlekete cereyân etmekde olan cûların pisliğinden müteşekkî olmakda olan konsoloslarla tebaa-yı ecnebiyenin Hamidiye Aynü'l-fice suyunun memlekete isâlesinden dolayı ziyâ[de]siyle izhâr-ı memnuniyet etmekde olduklarına nazaran bu bâbda bir gûne itiraz etmeleri melhûz bulunmadığı cihetle âsâr-ı hayriye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'den olan bu emr-i hayra hemen bed' olunmak üzere müsaade-i celîle-i sadâret-penâhîleri istîzân olunur fermân.

Fî 30 Nisan [1]319

Suriye Valisi
Nazım

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
767

Devletli efendim hazretleri

Şam-ı Şerif şehrine celb ve isâlesi evvelce makrûn-ı müsaade-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî olan Hamidiye suyu için Şam gazhânesine idhal edilecek petrol gazının beher sandığından belediyece muvakkaten ve zamîmeten beş kuruş ahzı Suriye Vilayeti'nden istid'â olunmuş olduğundan keyfiyetin taht-ı karara alınması şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i cenâb-ı zıllullahî iktizâ-yı âlîsinden olduğunu mübelliğ vârid olan tezkire-i hususiye-i devletleri üzerine vilayet-i müşârunileyhâ ile cereyân eden muhabere ve Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da vâki' olan müzâkereyi hâvî kaleme alınan mazbata arz ve takdim kılınmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 11 Rebîülevvel [1]321/ 25 Mayıs [1]319

Sadrıazam
Ferid

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müteallık buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 2 Rebîülâhir [1]321 ve Fî 15 Haziran [1]319

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. DH, 1411/16_1, 4

46

تجارت و نافعه نظارتی

مكتوبی قلمی

عدد ١٥٦

حضور سامی جناب صدارتپناهیه

باب عالی

دائرۀ صدارت

آمدی دیوان همایون

۲۹۱۸

ŞAM ŞEHRİNİN ELEKTRİKLE AYDINLATILMASI

Şam şehrinin elektrik ile aydınlatılmasını sağlayacak tesisin yapımı tamamlandığından İmtiyaz Mukavelenâmesi gereğince geçici kabul muamelesinin yapılması

6 Aralık / ديسمبر 1906

إنارة مدينة دمشق بالكهرباء

أوراق حول أن المرفق الذي سيقوم بإنارة مدينة دمشق بالكهرباء قد تم الانتهاء من بنائه، وعلى ذلك يقتضي الأمر إجراء معاملات الموافقة المؤقتة تطبيقاً لاتفاقية الامتياز.

Ticaret ve Nâfia Nezâreti
Mektubî Odası
Aded
156

Huzur-ı Sâmî-i Cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Saye-i tevfîkât-vâye-i hazret-i hilâfet-penâhîde Şam-ı Şerif şehri cerr ve tenvîr-i elektrikî te'sisâtına aid ameliyâtın resîde-i hitâm olduğundan bahisle kabûl-i muvakkat mu‘âmelesinin icrası şirket vekili tarafından verilen arzuhâlde istid‘â kılınmış ve İmtiyâz Mukâvelenâmesi'nin yedinci maddesinde "Ameliyâtın ikmâli sahib-i imtiyâz tarafından ihbar olundukda Telgraf Nezâreti cânibinden dahi bir memur bulunmak üzere Ticaret ve Nâfia Nezâreti tarafından mansûb bir fen memuru ma‘rifetiyle ameliyât-ı mezkûre bi'l-muayene iktizâ eylediği hâlde muvakkaten ahz ve kabul olunacak ve kabûl-i muvakkat tarihinden itibaren bir sene sonra yine bir fen memuru ma‘rifetiyle ameliyât-ı vâkı‘a tekrar bi'l-muayene kaide-i fenne muvâfık ve şartnâme ahkâmına mutabık olduğu tahakkuk eylediği hâlde işbu memurların müştereken tanzim edeceği rapor üzerine Nâfia Nezâreti tarafından kat‘iyyen kabulü muamelesi icra olunacakdır" deyu muharrer olmasıyla madde-i mezkûre ahkâmına tevfîkan kabûl-i muvakkat mu‘âmelesinin icrası için cânib-i nezâretden Turuk ve Me‘âbir Müdürü saadetli Hulusi Beyefendi hazretleri intihâb olunmuş ve ol bâbda Posta ve Telgraf Nezâret-i Aliyyesiyle bi'l-muhabere alınan cevabda müşârunileyhe terfîk edilmek üzere nezâret-i müşârunileyhâca da İ‘mâlât Müdürü izzetli Ferid By'in intihâb kılındığı bildirilmiş olmasıyla inşaât ve i‘mâlât-ı mezkûrenin mukâvele ve şartnâmesi ahkâmına muvâfık olduğu tebeyyün etdiği hâlde muvakkaten kabulü muamelesi icra olunmak üzere müşâr ve mûmâileyhimânın tayin ve i‘zâmları tensîb ve irâde buyurulduğu hâlde ifa-yı muktezâsının savb-ı âcizîye emr u iş‘âr buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Ramazan 1324 ve Fî 17 Teşrîn-i Evvel [1]322

Ticaret ve Nâfia Nâzırı
Bende
Zühdü

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
2918

Devletli efendim hazretleri

Şam-ı Şerif şehrinin elektrik ile tenvîrine aid ameliyât-ı te'sisiyesi resîde-i hadd-i hitâm olmasına mebnî İmtiyâz Mukâvelenâmesi'nin yedinci maddesi mûcebince kabûl-i muvakkat mu'âmelesinin ifası zımnında Ticaret ve Nâfia ve Telgraf Nezâretlerince birer memur i'zâmı lazım gelerek cânib-i nezâretden Turuk ve Me'âbir Müdürü saadetli Hulusi Beyefendi hazretlerinin ve bi'l-muhabere Telgraf ve Posta Nezâret-i Behiyyesi'nce dahi İ'mâlât Müdürü Ferid Bey'in intihâb olundukları beyânıyla inşaât ve i'mâlât-ı vâkı'anın mukâvele ve şartnâmesi ahkâmına muvâfık olduğu anlaşıldığı takdirde kabûl-i muvakkat mu'âmelesinin icrası zımnında müşâr ve mûmâileyhimânın tayin ve i'zâmlarına dair Ticaret ve Nâfia Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi leffen arz ve takdim kılınmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise hükm-i münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 21 Ramazan sene [1]324 / Fî 25 Teşrîn-i Evvel sene [1]322

Sadrıazam
Ferid

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 20 Şevval sene [1]324 ve Fî 23 Teşrîn-i Sânî sene [1]322

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. TNF, 16/4

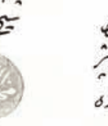
47

İMAR ve BAYINDIRLIK

الإعمار والمرافق العامة

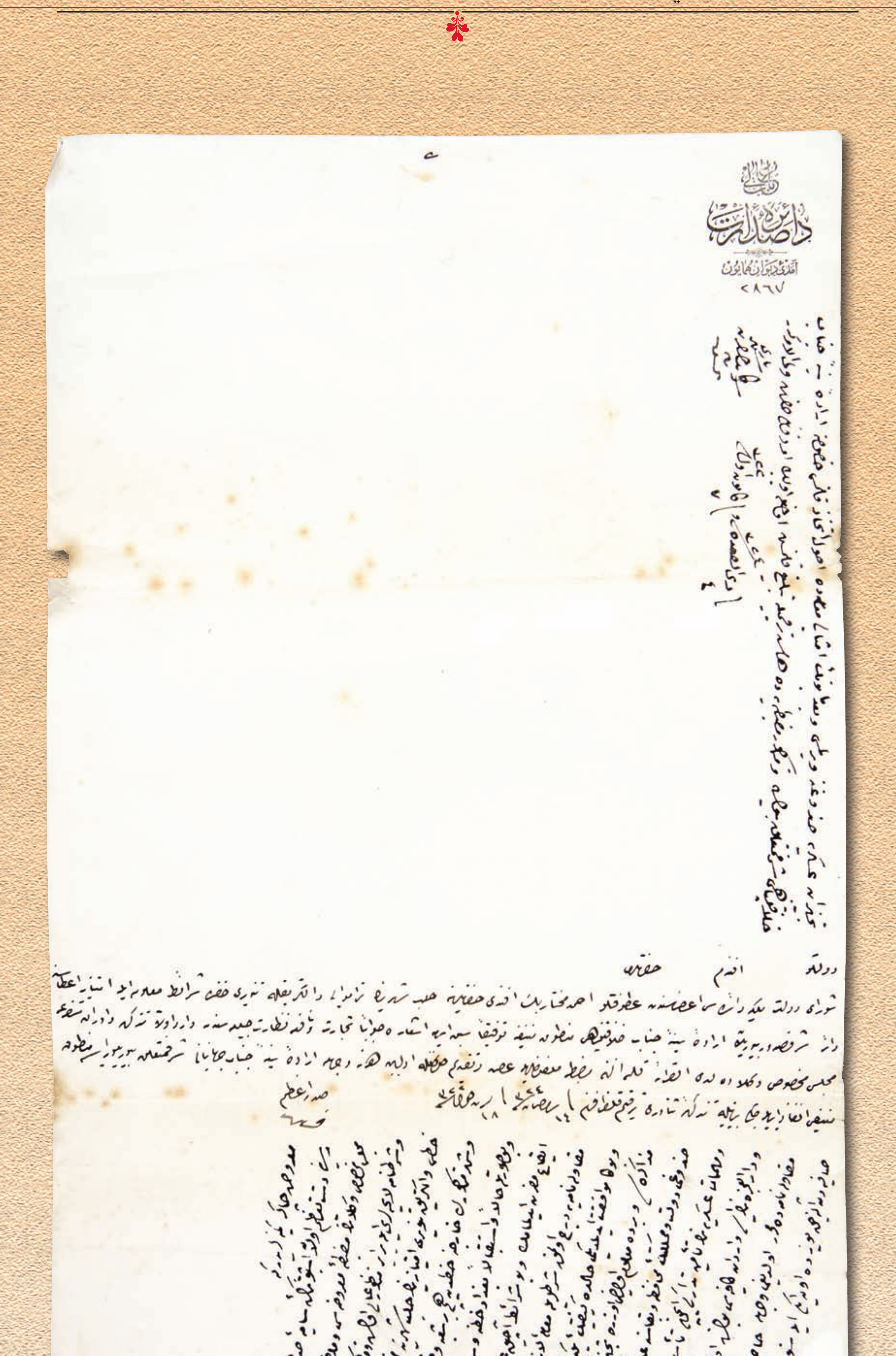

HALEP ŞEHRİNİN ELEKTRİKLE AYDINLATILMASI VE TRAMVAY İŞLETİLMESİ İMTİYAZI

Halep şehrinin elektrikle aydınlatılması ve tramvay işletilmesi için, Halep şehrine mahsus olmak, şehir haricine hattan hiçbir şube ve kol yapılmamak, Bağdad hattına zarar verilmemek ve bu hususlar açık bir şekilde mukaveleye konulmak şartlarıyla imtiyaz muamelesinin yapılması hakkında irâde

20 Aralık / ديسمبر 1906

إنارة مدينة حلب بالكهرباء وامتياز تشغيل الترام

إرادة سلطانية صادرة حول موضوع إنارة مدينة حلب بالكهرباء وتشغيل الترام، ولأجل ذلك يلزم إجراء المعاملات الخاصة بمنح الامتياز بشرط أن يكون مقصوراً على مدينة حلب، وأن لا تقام شعبة أو فرع من الخط قطر إلى خارج المدينة، وأن لا يكون ذلك سبباً في الإضرار بخط بغداد، وإدراج كل هذه الأمور في الاتفاق بشكل واضح.

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
2867

Şam ve Beyrut vilayetlerinin tramvayı ve elektrikle tenvîri hakkında ne şerâitle imtiyâz verilmiş ise Haleb Vilayeti için dahi aynı şerâitle Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi azâsından Ahmed Muhtâr Bey nâmına imtiyâz i‘tâsı zımnında muamele-i lazımenin ifası şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî iktizâ-yı celîlinden bulunmasına mebnî ol bâbda sebk eden iş‘âr üzerine Meclis-i Ticaret ve Nâfia'dan kaleme alınan mazbata ile mukâvelenâme ve şartnâme lâyihalarının gönderildiğine dair Ticaret ve Nâfia Nezâreti’nden vârid olan tezkire melfûflarıyla beraber miyâne-i bendegânemizde lede'l-kırâ’e meâl-i mazbataya nazaran Şam ve Beyrut'da elektrikli tramvay te’sisi ve şehrin elektrikle tenvîri hakkındaki mukâvele ve şartnâmelere tevfîkan müşârunileyh nâmına mukâvele ve şartnâme lâyihaları tanzim olunduğu ve Haleb şehrinde vesâit-i saire ile tenvîrât icrası için ileride birine imtiyâz i‘tâ buyrulacak olur ise Elektrikle Tenvîr ve Cerr Şirketi'nin şerâit-i mütesâviye ile hakk-ı rüchânı olacağının mukâvelenâmeye dercini müşârunileyh taleb edip eğerçi Şam ve Beyrut mukâvelenâmelerinde böyle bir kayd yok ise müşârunileyhin taleb-i vâkı‘ı tekrar eylemesine mebnî re’y-i âlîye mu‘allakan mezkûr kayd sürhle derc ve terkîm kılındığı anlaşılmış ve zikrolunan imtiyâzın müşârunileyhe i‘tâsı mukteză-yı emr u fermân-ı hümâyûn-ı şahaneden olduğu gibi zikrolunan mukâvele ve şartnâme lâyihaları mündericâtı da ol bâbda mâbihi’t-takbîk ittihâzı emr u fermân buyurulan mukâvelenâmelere muvâfık ise de şehrin vesâit-i saire ile tenvîri için ileride imtiyâz i‘tâ buyurulur ise müşârunileyhin şerâit-i mütesâviye ile haiz-i hakk-ı rüchân olması kaydı mezkûr mukâvelenâmelerde münderic olmadığından kayd-ı mezkûrun ilâvesinden sarf-ı nazar olunması ve Dârülaceze'ye emsali vechile senevî kırk lira verilmesi zımnında müşârunileyhin muvâfakati bi'l-istihsâl mukâvele-

nâme lâyihası ana göre tashih edilmiş olduğundan muamele-i lâzımenin ifası hususunun nezâret-i müşârunileyhâya tebliği ve Divan-ı Hümâyûn Kalemi'ne malumât i'tâsı tezekkür ve tensîb ve tezkire-i mebhûse takımıyla arz ve takdim kılınmakla ve Maârif Nâzırı paşa bilumum ma'âdin ile bu misillü imtiyâzât yed-i ecânibe geçmemek maksadıyla zevât-ı malumeye ihale edilmekde ise de bu maksadın husûlü şimdiye kadar mümkün olamayıp bütün imtiyâzlar yine bir takım ecânibe devr edilmekde ve el-yevm bunların bi'l-müzâyede ihalesi hâlinde her birinin seksener yüzer bin liraya ve daha ziyadeye tâlibler bulunmakda olduğundan bu bâbdaki nizâmâtın tatbik-i ahkâmından mebâliğ-i külliye hâsıl olarak az zaman içinde Hazine-i Celîle'ye fevka'l-me'mûl vâridât-ı külliye vücuda getireceği cihetle nezd-i ilhâm-vefd-i cenâb-ı hilâfet-penâhîde rehîn-i tasvîb buyurulduğu suretde her cihetle menâfi' ve hukuk-ı mukaddese-i Devlet-i Aliyye gözedilerek bunların müzâyede ve ihalelerine mahsus ve münhasır olmak üzere daire-i aidesince ale'l-usûl yeniden bir nizâmnâme lâyihası kaleme alınarak arz-ı hâk-i pây-ı âlî kılınması mütâlaasında bulunmakla ol bâda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Ramazan sene [1]324 / Fî 18 Teşrîn-i Evvel sene [1]322

Sadrıazam Mehmed Ferid	Şeyhülislâm Mehmed Cemâleddin	Adliye Nâzırı Abdurrahman Paşa Bulunmadı	Serasker Mahmud Rıza bin Mustafa	Şûrâ-yı Devlet Reisi Mehmed Said	Hariciye Nâzırı Ahmed Tevfik bin İsmail Hakkı	Dahiliye Nâzırı Mehmed Memduh
Bahriye Nâzırı Mehmed Celâl	Tophâne-i Âmire Müşîri Mustafa Zeki bin Ali	Maliye Nâzırı es-Seyyid Mehmed Ziya	Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı Turhan	Ticaret ve Nâfia Nâzırı es-Seyyid Mustafa Vehbi	Maârif Nâzırı Mustafa Haşim	Sadâret Müsteşarı Mehmed Ali

Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'nın işbu mazbatası melfûf mukâvelenâme ve şartnâme lâyihaları ile beraber manzûr-ı âlî olmuş ve mezkûr tramvay hattı ve elektrik tenvîri imtiyâzının Haleb şehrine mahsus olmak ve şehr-i mezkûrun haricine hatdan hiçbir şube ve kol yapılmamak ve bu suretle hâlen ve istikbalen Bağdad hattına ve saireye asla ikâ'-ı mazarrat edilmemek ve bu şerâit açık ibare ile mukâveleye derc olunmak şartlarıyla muamele-i lâzımenin ifası ve buna muvâfakat edilmediği hâlde keyfiyet yeniden Meclis-i

Vükelâ'da müzâkeresi ve bir de malum olduğu üzere techizât-ı askeriye sandığı devlet ve memleketin muhafaza ve bekâsınaaid levazım ve mühimmât-ı askeriyenin te'min-i tedariki için te'sis olunmuş ve Dârülaceze'nin ise vâridât-ı kâfiyesi bulunmuş olduğundan mezkûr mukâvelenâmede muharrer olduğu vechile hâsılât-ı sâfiyeden alınacak yüzde on iki ile senevî kırk liranın techizât-ı askeriye sandığına verilmesi ve ba'demâ bunun emsali muamele de usul ittihâz kılınması hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş ve bu bâbda tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhiye hâmiş terkîmiyle de tebliğ kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 4 Zilkade sene [1]324 ve Fî 7 Kânûn-ı Evvel sene [1]322

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
2867

Devletli efendim hazretleri

Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi azâsından atûfetli Ahmed Muhtâr Bey Efendi hazretlerine Haleb şehrinin tramvayı ve elektrikle tenvîri hakkında şerâit-i malume ile imtiyâz i'tâsına dair şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî mantûk-ı münîfine tevfîkan sebk eden iş'âra cevaben Ticaret ve Nâfia Nezâret-i Celîlesi'nden vârid olan tezkire ve evrak-ı müteferri'a Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-kırâ'e kaleme alınan mazbata melfûflarıyla arz ve takdim olunmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı cihanbânî şeref-müte'allik buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 14 Ramazan sene [1]324 / Fî 18 Teşrîn-i Evvel sene [1]322

Sadrıazam
Ferid

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'nın mazbata-i ma'rûzası ve melfûf mukâvelenâme ve şartnâme lâyihaları ile beraber manzûr-ı âlî olmuş ve mezkûr tramvay hattı ve elektrik tenvîri imtiyâzının Haleb şehrine mahsus olmak ve şehr-i mezkûrun haricine hatdan hiçbir şube ve kol yapılmamak ve bu

suretle hâlen ve istikbalen Bağdad hattına ve saireye asla îkâ‘-ı mazarrat edilmemek ve bu şerâit açık ibare ile mukâvelenâmeye derc olunmak şartlarıyla muamele-i lâzımenin ifası ve buna muvâfakat edilmediği hâlde keyfiyetin yeniden Meclis-i Vükelâ'da müzâkeresi ve bir de malum olduğu üzere techizât-ı askeriye sandığı devlet ve memleketin muhafaza ve bekâsınaaid levazım ve mühimmât-ı askeriyenin te’min-i tedariki için te’sis olunmuş ve Dârülaceze'nin ise vâridât-ı kâfiyesi bulunmuş olduğundan mezkûr mukâvelenâmede muharrer olduğu vechile hâsılât-ı sâfiyeden alınacak yüzde on iki ile senevî kırk liranın techizât-ı askeriye sandığına verilmesi ve ba‘demâ bunun emsali muamele de usul ittihâz kılınması hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte‘allik buyurulmuş ve mezkûr mazbataya da hâmiş terkîmiyle tebliğ kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 4 Zilkade sene [1]324 ve Fî 7 Kânûn-ı Evvel sene [1]322

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî

Bende

Tahsin

İ. İMT, 5/15_9, 11

48

İMAR ve BAYINDIRLIK الإعمار والمرافق العامة

داخلیه مکتوبی قلمی

تاریخ تبییضی / تاریخ تسویدی	[illegible]	[illegible]			تبییض تاریخی	مسوده‌سی	اوراق نومروسی
[illegible]	[illegible]	٢٥		حضور عالی حضرت صدارتپناهیه	[illegible] ٢٥	[illegible]	٥١٢ ٢٥

حلب شهرینك بعض محلاتنه جاری صویك غایت آز اولمقله بر طاقم مجراری بر چوق زماندنبری
تطهیر اولنماملری یوزندن صحت [illegible] آکلاشلمش اولدیغنه جهله ایکی ساعت مسافه‌ده
واقع هیلان [illegible] شهرك کافه محلاتنه
صو اساله‌سی [illegible] چشمه‌لر [illegible] تنشئه لازمه‌یه توسل اولنه‌رق
جلوس همایون [illegible] حضرت خلافتپناهی [illegible] روز فیروزنده عملیاته
بدء اولنه‌جغنه [illegible] دعوات [illegible] تکرارا
ادا ایدلدیکنه دائر حلب ولایتی [illegible] نظارتی جلیله‌سنه
[illegible] اوزره [illegible] تقدیم [illegible]

HALEP'E SU GETİRİLMESİ

Halep'in bütün mahallelerine şehre iki saat mesafedeki Hilasa menbalarından su getirilmesine ve bazı mevkilere çeşmeler inşasına başlanılacağına dair Halep Vilayeti'nden gelen yazı

7 Eylül / سبتمبر 1907

جلب المياه إلى حلب

خطاب قادم من ولاية حلب حول أنه سوف يجري البدء في جلب المياه إلى جميع أحياء حلب وذلك من عيون حلاسة الواقعة على بعد ساعتين من المدينة، والبدء في بناء شثمات (حنفيات) للمياه في بعض المواقع.

Dahiliye Mektubî Kalemi
512/25
25 Ağustos [1]323

Huzur-ı Âlî-i Hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Haleb şehrinin bazı mahallâtına cârî su gâyet az olmakla beraber mecrâları birçok zamandan beri tathîr olunmamak yüzünden sıhhate muzır bir hâle geldiği anlaşılması üzerine Haleb'e iki saat mesafede kâin Hilasa nâmındaki menba‘lardan kârgir ve mestûr mecrâlarla şehrin kâffe-i mahallâtına su isâlesi ve bazı mevâki‘e çeşmeler inşası zımnında teşebbüsât-ı lazîmeye tevessül kılınarak cülûs-ı hümâyûn-ı meyâmin-makrûn-ı hazret-i Hilâfet-penâhî'ye şeref-müsâdif rûz-ı fîrûzda ameliyâta bed’ olunacağına ve bu vesile ile de da‘vât-ı mefrûza-i cenâb-ı pâdişâhî umum tarafından tekraren eda edildiğine dair Haleb Vilayet-i behiyyesinden alınan telgrafnâme manzûr-ı sâmî-i fahîmâneleri buyurulmak üzere leffen takdim kılındı ol bâbda.

DH. MKT, 1197/86

49

İMAR ve BAYINDIRLIK

الإعمار والمرافق العامة

HUMUS-TRABLUSŞAM DEMİRYOLU İMTİYAZI

Humus ile Trablusşam arasında bir demiryolu şubesi inşası ve işletilmesi imtiyazının Demiryolu Şirket-i Osmaniyesi'ne verilmesi

25 Ekim / أكتوبر 1909

امتياز سكة حديد حمص طرابلس الشام

كتاب حول منح "شركة السكك الحديدية العثمانية" امتياز مد فرع سكة حديدية بين حمص وطرابلس الشام وتشغيل ذلك

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
1809

Ticaret ve Nâfia Nezâreti'nden vârid olup miyâne-i âcizânemizde mütâlaa olunan iki kıt‘a tezkirede Bağdad hattının Haleb'e vusûlü ve Haleb-Rayak hattının Mısır hudûduna temdîdi ile Mısır şimendiferlerine ilsâkı hâlinde Dersaâdet ile Kahire ve Ümidburnu arasında beynelmilel bir hatt-ı hadîdi te’sis edilmiş olacağından işbu hattın Rayak-Haleb kısmını sahile îsâl edecek şube-i mühimmesini teşkil eyleyeceği anlaşılan Humus- Trablusşam kısmının inşası emrinde te’minât aranmamak ve bi'l-cümle masârıf taraflarına aid olmak üzere altmış beş sene müddetle imtiyâz i‘tâsı Trablusşam eşrafından İzzeddin Efendi tarafından istid‘â olunmasına ve Şam ve Hama ve temdîdi Demiryol Şirket-i Osmaniyyesi'nin şube-i mezbûrenin inşasında ber-mûceb-i mukâvele hakk-ı rüchânı bulunmasına mebnî keyfiyet mezkûr şirkete lede't-teblîğ imtiyâzın hükûmetçe mübâya‘ası hâlinde tekâsît-i senevîye kilometre başına on bir bin frankdan dûn olmamak üzere hâsılât-ı gayr-ı sâfiyenin yüzde ellisine müsâvî bir meblağın her sene şirkete te’diyesi yahud Hükûmet-i Seniyye'ce mezkûr tekâsît-i senevîyenin yüzde dört faiz hesabıyla bâliğ olacağı re’sü’l-mâlın tesviyesi suretiyle hattın mübâya‘ası hakkının muhafazası ve imtiyâz müddetinin Rayak-Haleb hattı imtiyâz müddetiyle beraber hitâm bulması takarrür eylediği ve tedkikât-ı lazîme bi'l-icrâ iki tâlib arasında iktidar-ı malî ve fennîce görülen fark-ı azîm ve esasen şirketin teklifinde son yirmi bir sene zarfında hâsılât-ı gayr-ı sâfiye kilometre başına on üç bin altı yüz frankı tecavüz eder ise hâsılât-ı mezkûrenin nısfı hükûmete aid olacağına dair kayd-ı mahsus nazar-ı dikkate alınınca her iki tarafın serd eylediği imtiyâz müddetleri beynindeki yirmi bir sene fark haiz-i ehemmiyet görülmemekle beraber şube-i mezkûre imtiyâzının âhara yahud bir şirkete tefvîzi nakliyâtca müşkilât hudûsunu istilzâm edeceği anlaşıldığından mukâvele-i munzama lâyihasının şirket-i mezkûre ile teâtisi dermiyân olunmuş ve imtiyâz-ı mezbûrun işbu şirkete verilmesi idareten ve iktisaden mûcib-i menfaat olacağı tedkikât ve izahât-ı vâkı‘a ile ta‘ayyün ederek nezâret-i müşârunileyhânın tezkire-i ahîresinde dermiyân olunduğu vechile şerâit-i imtiyâziyece icra olunan ta‘dîlât meclis-i âcizânemizce cereyân eden müzâkerâta muvâfık bulunmuş olduğundan

imtiyâz-ı mebhûsü'n-anhın şirket-i merkûmeye i'tâsı bi't-tensîb mukâvele lâyihasının nüsha-i mu'addelesi mezkûr iki kıt'a tezkire ile ma'an arz ve takdim olunmakla kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Fî 9 Şevval sene [1]327 / Fî 11 Teşrîn-i Evvel sene [1]325

Mehmed Reşad

Sadrıazam Hüseyin Hilmi	Şeyhülislâm Mehmed Sahib	Adliye Nâzırı ve Şûrâ-yı Devlet Reisi Mehmed Necmeddin	Hariciye Nâzırı Rif'at Paşa rahatsız olmakla bulunamamışdır	Dahiliye Nâzırı Talat	Harbiye Nâzırı Ahmed İzzet	Maliye Nâzırı Cavid
Bahriye Nâzırı Arif Hikmet bin İbiş Mehmed	Maârif Nâzırı Nail	Ticaret ve Nâfia Nâzırı Halacyan	Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nâzırı Aristidi	Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı Halil Hamdi		

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Meclis-i Vükelâ Ma'rûzât Kalemi
1809

Atûfetli fendim hazretleri

Humus ile Trablusşam arasında bir demiryol şubesi inşası ve işledilmesi imtiyâzının Şam Hama ve temdîdi Demiryol Şirket-i Osmaniyyesi'ne ihalesi zımnında Ticaret ve Nâfia Nezâreti'nin tezkireleri üzerine Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da cereyân eden müzâkerâtı hâvî kaleme alınan mazbata melfûflarıyla arz ve takdim kılınmakla şeref-sâdır olacak irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî hükm-i âlîsinin infaz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 9 Şevval [1]327 / Fî 11 Teşrîn-i Evvel [1]325

Sadrıazam

Hüseyin Hilmi

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Resîde-i dest-i ta‘zîm olup Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'nın melfûf mazbatasıyla beraber manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-sâdır olmuş ve mazbata-i mezkûrenin bâlâsı imza-yı hümâyûn-ı mülûkâne ile tevşîh buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 10 Şevval sene [1327 / Fî 12 Teşrîn-i Evvel sene [1]325

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
(İmza)

İ. İMT, 8/3_6, 8

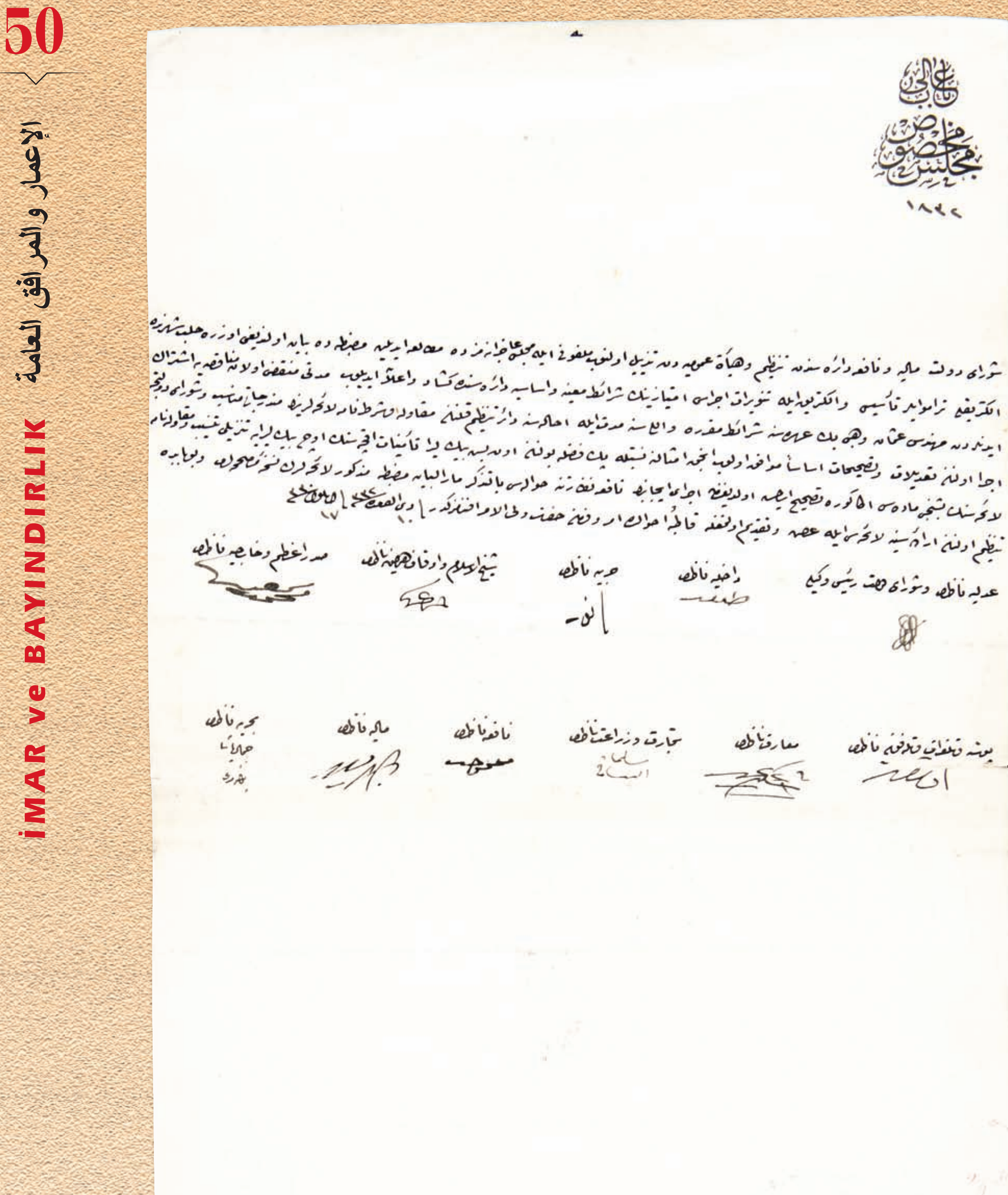
Şam yakınlarında Daraya mevkiinde demiryolu tüneli
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 91547-8

نفق السكة الحديد عند داريا بالقرب من دمشق

50

الإعمار والمرافق العامة

İMAR ve BAYINDIRLIK

باب عالی
دائره صدارت
آمدی دیوان همایون
۱۸۲۲

اراده سنیه

حلب شهرینک تنویرات الکتریقیه سی و الکتریقلی تراموای تأسیسی و ایشلدلمسی امتیازینک شرائط مقرره دائره سنده مدت قرداید مهندس عثمان وهبی بک عهده سنه احاله سنه شورای دولت و مجلس وکلا قراریله رخصت ویرلمشدر

بو اراده سنیه نک اجراسنه نافعه ناظری مأموردر ۱ ذی القعده ۱۳۲۹ / ۱۲ ...

محمد رشاد

صدراعظم و خارجیه ناظری — شیخ الاسلام و اوقاف همایونیه ناظری — حربیه ناظری — داخلیه ناظری — عدلیه ناظری و شورای دولت رئیسی وکیلی

بحریه ناظری — مالیه ناظری — نافعه ناظری — تجارت و زراعت ناظری — معارف ناظری — پوسته و تلغراف و تلفون ناظری

HALEP'İN ELEKTRİK DAĞITIM VE TRAMVAY İMTİYAZI

Halep şehrinde elektrik dağıtım ve elektrikli tramvaylar tesis ve işletilmesi imtiyazının Mühendis Osman Vehbi Bey'e verildiği

5 Ekim / أكتوبر 1914

توزيع الكهرباء في حلب وامتياز خط الترام

أوراق حول أن امتياز توزيع الكهرباء في مدينة حلب ومد خط الترام الكهربي وتشغيله قد تم منحه للمهندس عثمان وهبي بك.

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
1832

Şûrâ-yı Devlet Maliye ve Nâfia Dairesi'nden tanzim ve Hey'et-i Umumiye'den tezyîl olunup melfûfu ile meclis-i âcizânemizde mütâlaa edilen mazbatada beyân olunduğu üzere Haleb şehrinde elektrikli tramvaylar te'sisi ve elektrik ile tenvîrât icrası imtiyâzının şerâit-i muayyene ve esasiye dairesinde küşâd ve i'lân edilip müddeti münkazî olan münâkasaya iştirak edenlerden mühendis Osman Vehbi Bey uhdesine şerâit-i mukarrere ve elli sene müddet ile ihalesine dair tanzim kılınan mukâvele ve şartnâme lâyihalarının mündericâtı münasib ve Şûrâ-yı Devlet'çe icra olunan ta'dîlât ve tashihât esasen muvâfık olup ancak emsaline nisbetle pek fazla bulunan on beş bin lira te'minât akçesinin üç bin liraya tenzîli tensîb ve mukâvelenâme lâyihasının beşinci maddesi ana göre tashih edilmiş olduğundan icra-yı icabının Nâfia Nezâreti'ne havalesi bi't-tezekkür mârü'l-beyân mazbata mezkûr layihaların nüsha-i musahhihaları ve bu bâbda tanzim olunan irâde-i seniyye lâyihası ile arz ve takdim olunmakla kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l- emr efendimizindir.

Fî 10 Zilkade sene [1]332 17 Eylül sene [1]330

Sadrıazam ve Hariciye Nâzırı Mehmed Said	Şeyhülislâm ve Evkâf-Hümâyûn Nâzırı Hayri	Harbiye Nâzırı Enver	Dahiliye Nâzırı Talat	Adliye Nâzırı ve Şûrâ-yı Devlet Reisi Vekili İbrahim
Bahriye Nâzırı Cemal Paşa bulunamadı	Maliye Nâzırı Cavid	Nâfia Nâzırı Mahmud	Ticaret ve Ziraat Süleyman Elbistani	Maârif Nâzırı Ahmed Şükrü
		Posta ve Telgraf ve Telefon Nâzırı Oskan		

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
1832

İrâde-i Seniyye

Haleb şehri tevzî'ât-ı elektrikiyesi ve elektrikli tramvaylar te'sis ve işledilmesi imtiyâzının şerâit-i mukarrere ve elli sene müddet ile Mühendis Osman Vehbi Bey uhdesine ihalesine Şûrâ-yı Devlet ve Meclis-i Vükelâ kararlarıyla ruhsat verilmişdir.

Bu irâde-i seniyyenin icrasına Nâfia Nâzırı memurdur.

Fî 14 Zilkade sene [1]332 / Fî 22 Eylül sene [1]330

Mehmed Reşad

Sadrıazam ve Hariciye Nâzırı Mehmed Said	Şeyhülislâm ve Evkâf-Hümâyûn Nâzırı Hayri	Harbiye Nâzırı Enver	Dahiliye Nâzırı Talat	Adliye Nâzırı ve Şûrâ-yı Devlet Reisi Vekili İbrahim
Bahriye Nâzırı Cemal Paşa bulunamadı	Maliye Nâzırı Cavid	Nâfia Nâzırı Mahmud	Ticaret ve Ziraat Süleyman Elbistani	Maârif Nâzırı Ahmed Şükrü
		Posta ve Telgraf ve Telefon Nâzırı Oskan		

DUİT, 34/13_1, 2

Şam'daki Süvari Kışlası'nın içi
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90424-14

منظر من داخل ثكنة السواري (الخيالة) في دمشق

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

الأمن العام

51

ASAYİŞ ve GÜVENLİK الأمن العام

HALEP'TEKİ SELLURİYE TÜRKMENLERİNİN AHALİYE ZARAR VERMELERİNİN ÖNLENMESİ

Baalbek Kazası'nda koyunlara zarar veren ve durumu teftiş için gelen idarecilere silahla karşı koyan Selluriye Türkmenlerinin muhakeme edilerek üzerlerinde hak varsa sahiplerine iade edilmesi hakkında Halep Beylerbeyine gönderilen emir

14 Temmuz / يوليو 1559

منع الأضرار التي يتعرض لها الأهالي من تركمان سلورية في حلب

أمر مرسل إلى بكلربكي حلب حول ضرورة محاكمة تركمان سلورية الذين يوقعون الضرر بالأغنام في قضاء بعلبك ورفعوا السلاح في وجه الموظفين المرسلين إليهم من أجل التفتيش، وضرورة استعادة ما عليهم من الحقوق وردها لأصحابها.

Yazıldı
Ramazan Çavuş'a verildi
Fî 8 Şevval sene 966

Haleb beylerbeyisine hüküm ki:

Hâliyâ Humus Sancağı Bey'i Hüseyin dâme izzuhu mektub gönderip livâ-i mezbûra tâbi Selluriye Türkmenlerinin Ba‘albek kazasında reâyânın ziraatleri içinde koyun ziyanlık edip çiğnediklerinin emr-i şerifle teftişi için üzerlerine vilayet-i mezbûre kadısı ve nâzırı ve subaşısı vardıklarında, âlât-ı harb ile karşı gelip âdemlerin yaralayıp isyan üzere oldukları bâ‘isden Türkmen-i mezbûru teftiş edip ehl-i fesadın haps edip Südde-i Saâdetim'e arz edesin deyu fermân olunmağın ber-mûceb-i emr-i şerif yaz evvelinde memlekete çıkıp geldiklerinde kethudâları getirdilip ehl-i şenâ‘ati ihzâr edin deyu dikkat üzere tenbih olunup talep olundukda ihzâr etmeyip: "Varalım, getirelim" deyu esâmîlerin yazdırıp hile edip emr-i şerife itaat etmeyip firar edip itaat-i şer‘-i şerif etmeyenlerin isimlerin yazıp bildirmiş. İmdi, sureti ihrac olunup sana irsâl olundu. Buyurdum ki:

Vusûl buldukda, zikrolunan taifeyi ihzâr edip dahi husamâsı ile beraber edip ber-mûceb-i şer‘-i kavim, hakk üzere davaların gördürüp kimesnenin üzerlerinde hakkı sâbit olursa şer‘ile ashâbına alıverip ol bâbda emr-i şer‘-i şerif neyse icra edip yerine koyasın.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 104

52

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

الأمن العام

SUÇLU OLDUĞU TESPİT EDİLEN ŞAM SİPAHİLERİNİN CEZALANDIRILMASI

Şam sancağında adam öldüren ve fesat çıkaran sipahilerden Barak oğlu Süleyman ve kardeşinin hapsedilip mallarının satılması ve haklarında gereken kanuni işlemin yapılması hakkında Şam beylerbeyine hüküm

24 Temmuz / يوليو 1559

معاقبة سباهية الشام الذين ثبتت إدانتهم

حكم مرسل إلى بكلربكي الشام حول ضرورة حبس برق أوغلى سليمان وأخيه من السباهية الذين أدينوا بالقتل وإشعال الفتنة والفساد في سنجق الشام ثم بيع أملاكهم وتنفيذ الإجراءات القانونية الصادرة ضدهما.

Yazıldı
Kethudâsına verildi
Fî 18 Şevval sene 966

Şam beylerbeyisine hüküm ki:

Hâliyâ mektub gönderip Şam sancağında havâss-ı hümâyûndan Mu‘addamiyye ve Ruhaybe nâm karyeler halkı adam cem‘ edip bazı sancak vaz‘ edip Kuteyfe nâm karyenin üzerine gelip sekiz nefer âdemlerin katl edip adam gönderilip tetebbu‘ olundukda ele girmeyip karye halkının kendi hâllerinde olanları sana gelip fesad edenler Şam sipahilerinden Barak oğlu Süleyman ve karındaşı ve kurâda mütemekkin olan nâibdir diye haber verdiklerin ve mezkûrun üzerinde mal-ı mîrî olduğun ve bundan gayrı mezkûr, bazı kurâ halkın nâ-hak yere katl edip fesad ü şenâ‘atinin nihayeti olmadığın kara kadısı ilâm ettiğin bildirmişsin. Buyurdum ki:

Vardıkda, mezkûru ve karındaşın ele getirip haps edip dahi üzerlerinde ne mikdar mal-ı mîrî varsa esbâb ü emlâklerin bey‘ etdirip alıp kifayet etmezse kefîllerinden cem‘ eyledikden sonra katl-i nefs ettiği şer‘le sâbit olursa şer‘le lazım geleni ba‘de's-sübût mahallinde icra etdirip yerine koyasın ve ne mikdar deyni olup, ne mikdarı tahsil olduğun ve bâkî ne kaldığın yazıp bildiresin.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 127

53

ASAYİŞ ve GÜVENLİK الأمن العام

HACILARIN VE YOLCULARIN EMNİYET VE GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASI

Hacıların ve yolcuların emniyet ve güvenliğinin sağlanması hakkında Şam beylerbeyine gönderilen hüküm

9 Ağustos / أغسطس 1559

توفير الأمن والأمان للحجاج والمسافرين

حكم مرسل إلى بكلربكي الشام حول ضرورة توفير الأمن والأمان لحجاج بيت الله الحرام والمسافرين.

Yazıldı
Kethudâsı Hüseyin'e verildi
Fî 5 Zilkade sene 966

Şam beylerbeyisine hüküm ki:

Dergâh-ı muallâma mektubun gönderip hacc-ı şerif için Nasrullah, hayli devesini hâzır edip ve Na'îm dahi evvel-bahârda Havran nâhiyesinden gelip: "Bu sene haccı ben getireyim" diye ikdâm etdikde, kanun üzere çadırın ve levâzım-ı sairesin verip bir ay mikdarı zahiresin alıp üzerinde olan kabâyil-i Urbân-ı Bağdad Arabı ve gayrı külliyyen dağılıp yalnız kaldıkda Nasrullah'dan havf edip: "Kudretim yokdur" diye çekilip yerine gidip yine Nasrullah kullarına ısmarlandığın duyacak: "adam gönderip Nasrullah gitsin, ben getireyim" dedikde: "Be-her senede bu hileden hâlî değilsin, ze'âmetin alınmaz ve surren kesilmez; kendi hâlinde ol" diye cevab verilip Nasrullah müheyyâ olup hizmet üzere olup amma bazı kabile gelip hac yolunda konduğu haberi alındıkda mahûf tarîk olmağın sâbıkda gelen beylerbeyiler[e] elli neferden ziyade sipahi gönderilip beş senedir ki yüz sipahiye indirilip bu sene Arab-ı bed-fi'âlden havf olmağın elli nefer sipahi ziyade gönderilmek münasib görülmeğin tedârikleri görülmek için Haleb defterdarına mektubun gönderdiğin bildirmişsin.

İmdi, huccâc-ı zevi'l-ibtihâcın ve sair ebnâ'-i sebîlin emn ü emân ve refahiyyet-i itmi'nân üzere olmaları bâbında evlâ vü enfa' ne ise ânınla amel edesin. Huccâca, Arab-ı bed-fi'âlden ve gayrıdan zarar erişdirmemek bâbında mesâî-i cemîle zuhura getiresin.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 189

54

الأمن العام

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

ŞAM'DA ORTAYA ÇIKAN EŞKIYANIN HAKKINDAN GELİNMESİ

Şam sancağında cemiyetler kurarak saldırılarda bulunan eşkıyanın haklarından gelinerek halkın emniyet ve huzurunun sağlanması hakkında Şam beylerbeyine gönderilen emir

12 Eylül / سبتمبر 1559

تأديب قُطّاع الطرق الذين ظهروا في الشام

أمر مرسل إلى بكلربكي الشام حول ضرورة تأديب قُطّاع الطرق الذين شكلوا عصابات وراحوا يعتدون على الناس في سنجق الشام، والعمل على توفير الأمن والأمان للأهالي.

[Yev]mü'l-isneyn fî 9 Zilhicce sene 966
Yazıldı
Ahmed Kethudâ'nun âdemi Ahmed'e verildi

Şam beylerbeyisine hüküm ki:

Hâliyâ Dergâh-ı muallâ'ma mektub gönderip Şam sancağına tâbi' bazı kurâ halkı fırka fırka olup bir nice cem'iyyet üzere olup kendi hevâlarına tâbi' olmayan kurâ halkı ile ceng ü cidâl edip mâ-beynlerinde haylî âdemler katl olunup rızıkların ve malların nehb ü gâret eylediklerinde ne şer'-i şerife ve ne hâkime itaat etmemeğin cem'iyyet üzere olanlarının ba'zına beyler kullarum gönderilip ziyade olanlarının üzerlerine kendin varıp haklarından gelip ve bazıları dahi cem'iyyetlerini bozmayıp anların dahi üzerlerine varmak üzere olduğun bildirmişsin. Eyle olsa buyurdum ki:

Vardıkda, arz olunduğu üzere ehl-i fesad ü şenâ'atün vech ü münasib gördüğün üzere şer' u kanun muktezâsınca mecâl vermeyip haklarından gelip ve memleketin reâyâsına zarar erişdirmeyip emn ü emân-ı vilayet ve refahiyyet [ü] itmi'nân-ı ra'iyyet bâbında dakika fevt etmeyesin ve şimdiye değin beyler kullarımdan varıp haklarından geldikleri ne makûle ehl-i fesaddır ve ehl-i fesad olanlar ne mahaldedir ve sen bizzat varıp hakkından geldiğin ehl-i fesad ne makûle kimesnelerdir ve ne mahalde cem'iyyet etmişler idi ve hâliyâ cem'iyyet üzere olan ehl-i fesad kimlerdir ve ne vechile tedarik olunmuşdur, mufassal u meşrûh yazıp Dergâh-ı muallâ'ma arz eyleyesin ve ne mikda[r] adam katl olunmuşdur bildiresin.

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 315

HAMA BÖLGESİNDE EŞKIYALIK YAPAN ARAP KABİLELERİNİN CEZALANDIRILMASI

Hama taraflarındaki Aşârne ve Benî Ziyad kabilelerinin isyan üzere oldukları, etrafta bulunan hırsız ve harâmilerle birlikte yolcuları soydukları ve halka zulmettikleri, defalarca uyarıldıkları halde söz dinlemedikleri, kötülük ve isyanlarına son verebilmek için vuruşmaktan başka çare kalmadığı Hama beyi tarafından bildirildiğinden, bu hususta kendisiyle haberleşip fitne çıkaran âsileri vurup haklarından gelmeleri; ancak bu yapılırken çoluk çocuklarının esir edilmemesi, mallarının yağmalanmaması ve suçsuz olanlara herhangi bir zarar gelmesinden kaçınılması hakkında Halep beylerbeyine gönderilen emir

11 Kasım / نوفمبر 1565

معاقبة القبائل العربية التي تمارس قطع الطرق في منطقة حماة

أمر مرسل إلى بكلربكي حلب حول أن قبائل العشارنة وبني زياد في أطراف حماة قد سلكوا طريق العصيان واتفقوا مع اللصوص والحرامية الموجودين في المنطقة وراحوا يسلبون المسافرين أموالهم ويعتدون على الأهالي، وأنه قد تم تحذيرهم مرات ومرات لكنهم لم يعبأوا بالكلام وكان لا بد – حسبما أعلن به أمير حماة وضع نهاية لفسادهم وعصيانهم وأنه لم تبق هناك حيلة أخرى سوى قتالهم. وعلى ذلك فقد تقرر أن تتخابر معه في هذا الخصوص وتقموا بضرب هؤلاء العصاة والمفسدين والتنكيل بهم؛ ولكن مع عدم أسر أطفالهم وأولادهم أثناء ذلك أو نهب أموالهم، والحذر من إيقاع الضرر بأي من الأبرياء.

Yazıldı
Kethudâsına verildi
Fî 17 Rebîülâhir sene 973

Haleb beylerbeyisine hüküm ki:

Hama beyi mektub gönderip Hama cânibinde tâife-i Arab'dan Aşârne ve Benî-Ziyâd kabileleri ısyân üzere olmagla etrafın hırsız u harâmîsi zikrolunan kabilelere girip ol semtlerden mürûr eden müsâfirîni nehb ü gâret etdiklerinden mâ‘âda reâyâya dahi küllî ta‘addîleri olup defaâtle te’kîd ü tehdid olunup asla mültefit olmamışdır. Bi'l-cümle ısyân ü tuğyânları bir mertebeye varmışdır ki, urulmakdan gayrı ile defa mecâl yokdur deyu arz eyledügi ecilden bu bâbda müşârunileyhe hükm-i şerifim gönderilmişdir. Buyurdum ki:

Hükm-i şerifim varacak müşârunileyhle haberleşip ne vechile olmaları mümkün ise hüsn-i tedarik ile ittihâd edip vech ü münasib gördüğün üzere zikrolunan âsileri urup bâ‘is-i fitne vü fesad olanların haklarından gelip amma ehl ü ıyâllerin esir ve emvâllerin gâret etdirmeyesin ve bu bahane ile kendi hâllerinde olanlara hilâf-ı emr dahl ü tecavüz olunmakdan hazer eyleyesin tamam basîret üzere olup gaflet ile bir nâşâyeste vaz‘ından ictinâb eyleyesin.

A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 437

56

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

الأمن العام

HACILARIN ŞAM BÖLGESİNDEN EMNİYETLE GEÇİRİLMESİ

Hacıların karşılanması ve güvenli bir şekilde geçişlerinin sağlanması için Şam Valisi ve Hac Emiri Vezir Azimzâde Mehmed Paşa'ya verilen emir

28 Ağustos / أغسطس 1775

ضمان مرور الحجاج من منطقة الشام بأمن وأمان

أمر مرسل إلى والي الشام وأمير الحج الوزير محمد باشا العظم لاستقبال قافلة الحج وتأمين مرورها بسلام.

Buyuruldu

Hâlâ Şam Valisi ve Mîr-i Hacı Vezir Azimzâde Mehmed Paşa'ya hüküm

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin tarîk-ı Şamî'den azîm-i beytullâhi'l-haram olan hüccâc-ı müslimînin kemâl-i emn ü selâmet ve mezîd-i rahat ve refahiyyet ile savb-ı maksûd ve meramlarına getirilip götürülmeleri ve istikbâlleri zımnında umûr-ı hüccâc ve cerdenin alâ vechi'l-istikmâl tesviye ve tanzimleri hususları devlet-i aliyye-i ebed-müddetimin akdem ve a‘zam-ı hutûb ve eşref ve ecell-i şu’ûn-ı vâcibü'l-ihtimâmından olduğuna binâen gerek mîru'l-hâclığa ve gerek Cerde başbuğluğuna dair umûrun küllîsi müstakillen senden matlûb-ı hümâyûnum olduğu mukaddemâ mîru'l-haclık sana ve kefâletinle Cerde başbuğluğu oğluna ihsân-ı hümâyûnum oladan beri her sene tenbih ve te’kîd olunmakla bu husus-ı hayriyyet-mersûs zuhur ve sünûh eden sa‘y ve ictihâdın eğerçi karîn-i mevki‘-i istihsân olup lâkin bu sene-i mübareke sinîn-i sevâbıka kıyas olunmadığı malumun olan kazâyâdan olmakla kemâl-i hazm ve ihtiyâta riâyet ve sene-i mâziyyeden birkaç kat ziyade ihtimâm ve dikkat olunarak hüccâc-ı müslimînin istikbâlleri hususunda senden hidemât-ı sa‘îde ve meâsir-i pesendîde zuhuru matlûb-ı şahanem olduğu ecilden öteden beri olageldiği vech üzere kapısı halkını ve levendâtını bin beş yüz nefere iblâğa ve sene-i sâbıka misillü Hediye Eşmeleri nâm mevzi‘de hüccâc-ı Şamî'yi istikbal eylemek için bu sene-i mübarekede dahi cerdeye memur tavâif-i askeriye üzerlerine hâlâ eyalet-i Trablusşam beylerbeyisi olan oğlun Yusuf dâme ikbâluhû kemâ-kân başbuğ nasb u tayin olunup hâlâ Sayda Valisi Vezir Mehmed Paşa iclâlehû her sene eyalet-i Sayda valileri techiz ve teksîr edegeldikleri beş yüz nefer süvariyi müsellah ve müstevfî ceng-âver olmak üzere tamamen techiz ve tertib ve kethudâsıyla istikbâl-i hüccâc-ı müslimîn için irsâl ve tesyîr ve Cerde başbuğu mîrimîrân-ı mûmâileyhe mülhak ve mülâkî olmak ve ber-vech-i iltizâm Cebel-i Aclun ve Leccun sancakları zâbitleri dahi ber-mu‘tâd üç yüz nefer askeri alâ vechi't-tekmîl tertib ve techiz ve irsâl eylemek üzere evâmir-i şerifemle her birine tenbih ve te’kîd ve Nablus ve Gazze sancakları alaybeyileri sancaklarının bi'l-cümle zu‘amâ ve erbâb-ı timar neferâtıyla ve Şam Urbânı Şeyhi ( ) zîde kadruhu dahi kabâil-i urbândan ve etbâ‘ ve eşyâ‘ından yarar ve müstevfî âdemleriyle ve Şam-ı Şerif ve Gazze ve Nablus mütesellimleri ve Kuds-i Şerif mutasarrıfı dahi sen ki vezir-i müşârunileyhsin tenbihin olduğu üzere mürettebü'l-mikdar askerleriyle memur ve tayin kılınıp ve cümlesi iyâb ü zihâblarında kendilere vefâ edecekden ziyade ve hüccâc-ı müslimîne dahi iânet olacak mertebe mükemmel ve müstevfî zahireleriyle vakt ü zamanında hareket ve başbuğ olan mîrimîrân-ı mûmâileyhin yanına varıp kendisiyle ma‘an savb-ı memura azîmet eylemeleri için mecmû‘una tenbih ve te’kîdi müştemil başka başka evâmir-i aliyyem ısdâr ve dergâh-ı muallâm kapıcıbaşılarından

bu defa cerde mübâşiri tayin kılınan Devâtdâr Paşazâde Mîr Abdullah dâme mecduhû ile irsâl ve bundan akdem taahhüd ve tekellüfün vechile Cerde Başbuğluğu ve Trablusşam Eyaleti kemâ fi's-sâbık oğlun mîrimîrân-ı mûmâileyhe ibkâ ve Cerde umûru külliyyen dûş-i hamiyyet-pûşuna tahmîl olunmakla sen ki vezir-i müşârunileyhsin muktezâ-yı taʻahhüdün üzere Cerde'ye dair iktizâ eden levazîm-ı mühimmâtın vakt ü zamanında tedarik ve ikmâli ve asâkir-i cerdenin pâk ve güzîde olmak üzere tanzim ve techizi ve sair mîru'l-haclık umûruna müteferrîʻ olan udde ve atâdın alâ vefkı'l-meram istihsâl ve istikmâli hususlarına sinîn-i sâbıkadan ziyade takviyet ve nizâm vermeğe bezl-i pâzû-yı liyakat eylemen matlûb-ı hümâyûnum olduğunu yakînen bilerek hüccâc-ı müslimînin mekâyid-i urbândan sıyânetlerine ve bi-avnihî teâlâ âminen ve sâlimen getirilip ve götürülmelerine sen ve oğlun fevka'l-had dikkat ve mezîd basîret ve ihtiyât üzere hareket ederek âsâr-ı meşkûre ve hidemât-ı mebrûre izhârına sarf-ı nakdîne-i liyakat ve gayret eylemeniz fermânım olmağın imdi cebîn-i liyakat ve iktidarında bedîdâr olan pertev-i celâlet ve zamîrinde muzmer olan cevher-i celâdet ve fütüvveti ibrâz ve lazîme-i taʻahhüdün üzere merasim-i hazm ve ihtiyâtı her hâlde pîş-nihâd ederek mükemmel ve müretteb tâmmü'l-esliha kapın halkını ve cânib-i mîrîden tahrîr olunagelen bin beş yüz nefer güzîde askerden mâadâsına sâbıkadan ezyed ve ekser ceng ve harbe kâdir cerde askerini tertib ve techiz ve Cerde başbuğu olan mîrimîrân-ı mûmâileyhin her bâr çekünge-i hareketden istifsâr ve Cerde askerini hüsn-i nizâma ifrâğa ibtidâr ederek mîru'l-haclık umûruna ve oğlun emr-i mühimmine gereği gibi takviyet ve istihkâm ve hüsn-i hitâm ve nizâm verip vakt ü zamanında tarîk-ı hacc-ı Şamî'den müteveccih olan hüccâc-ı müslimîn ile savb-ı Kabe-i maksûda azîmet ve esna-yı iyâb ü zihâbda ve istikbâllerinde bi'l-mülâhaza levazîm-ı hazm ve ihtiyâta riâyet ve keyd ve mazarrat-ı urbân-ı şekâvet-nihâddan muharebeye ve min külli'l-vücûh hüccâc-ı müslimînin refah-ı hâl ve itmi’nân-ı bâl ile âmed şüd eylemelerine ihtimâm ve dikkat edip hîn-i avdetde Hediye Eşmeleri'ne vusûlde dahi Cerde Başbuğu mîrimîrân ve kapıcıbaşı-yı mumaileyhimâ maʻrifetleriyle Cerde askerini yoklayıp müfredât üzere defter ve defterini Deraliyyeme irsâle saʻy ve gayret eyleyesin ber-vech-i meşrûh hiccet-i şerif umûru Devlet-i Aliyyemin eşref ve aʻzam-ı umûrundan olup ve bu misillü Devlet-i Seniyyemin hutab-ı azîminden olan mîru'l-haclık ve Cerde Başbuğluğu hizmet-i celîleleri dûş-i ihtimâmınıza tahmîl ve tefvîz olunmak mutlaka tarafına olan hüsn-i itimâd-ı mülûkânemden iktizâ eylediği mukaddemâ ve bu defa sana ifade ve işʻâr olunmuş iken maʻâzallâhu teâlâ bu bâbda bir türlü imsâk ve taktîre ve zerre kadar rehavet ve tekâsüle cevâz gösterilmek ve bu sene sinîn-i sevâbıka kıyas olunmak ihtimali olur ise bir türlü özr ve cevabın karîn-i afv ve iğmâz olunmayacağı yakînen malumun oldukda ona göre bu emr-i azîmde kemâl-i ihtiyât ve basîret üzere hareket ve hüccâc-ı müslimîni mezîd-i emniyet ve selâmet ve gâyet rahat ve refahiyyet ile getirip ve götürmeğe ve istikbal etdirmeğe bezl-i nakdîne-i vüsʻ ve miknet ederek saʻyin mebrûr ve meşkûr olmasına ve tahsil-i rıza-yı yümn-iktizâ-yı padişahânem şerefini iktisâba sarf-ı mâ-hasal-i liyakat ve kudret eyleyip mikdar-ı zerre rehavet ve kusurdan ve ser-mû hilâfından ve maʻâzallâhu teâlâ ednâ gaflet hasebiyle nâ-mülâyim bir hâlet vukuʻundan gâyetü'l-gâye ittikâ ve mücânebet eylemen bâbında.

Fî evâili Receb sene [1]189.

C. EV, 30090

Hama şehrinin doğu cihetinin görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90424-23

منظر من جهة الشرق لمدينة حماة

57

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

الأمن العام

٦٨٥٠ داخليه

HALEP'TE ASAYİŞ VE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASI

Arap ve Kürt eşkıyasının dolaştıkları bir yer olan Halep'te halkın korunması için gerekli mahallere muhafızlar yerleştirildiğine, bazı aşiret beyleriyle birleşerek Halep'e on saat mesafede olan Rakbarlı köyü civarını saklanma yeri olarak kullanan meşhur eşkıyadan Ammuoğlu Battal ve Ömer adlı şakilerin üzerlerine gidilerek cezalandırıldıklarına dair Halep Valisi Seyyid Ahmed Paşa'nın mektubunun alındığı ve ahalinin korunup kollanması, asayiş ve istirahatlarının sağlanması hakkında Halep valisine gönderilen emir

18 Ocak / يناير 1817

إقرار الأمن والأمان في حلب

أمر مرسل إلى والي حلب سيد إبراهيم باشا حول وصول خطابه الذي جاء فيه أن حلب صارت ساحة يجول فيها قطاع الطرق من العرب والأكراد مما دفعه لأن يقوم بإقرار عدد من المحافظين في المواضع اللازمة لأجل حماية الأهالي، وأن عمو أوغلى بطال والمدعو عمر من الأشقياء المشهورين الذين اتفقوا مع بعض أمراء العشائر ويتخذون من المنطقة المجاورة لقرية رقبارلي مكاناً للاختباء قد تم الزحف عليهما وجرت معاقبتهما. وعلى ذلك يجب على الوالي مواصلة جهوده لحماية الأهالي والحفاظ على أرواحهم وأموالهم، والعمل على إقرار الأمن والأمان بين الناس.

Buyuruldu

Haleb Valisi Vezirim Seyyid Ahmed Paşa [edâmallâhu teâlâ] iclâlehûya ve Haleb mollasına ve zâbitân ve vücûh zîde kadruhuma hüküm

Sen ki vezir-i müşârunileyhsin muktezâ-yı memuriyet ve lazîme-i kâr-şinâsî ve reviyyetin üzere vikâye-i nizâmına memur olduğun eyalet-i Haleb'in zabt u rabtı ve erbâb-ı bağî ve şakâvetin def‘ ve tenkîlleriyle zât-ı hilâfet-simât-ı mülûkâneme vedî‘a-i cenâb-ı Rabb-i izzet olan fukarâ-yı ra‘iyyet ve sekene-i memleketin himâyet ve sıyânet ve asayiş ve istirahatları maddesine ve verilen nizâmâtın tatarruk-ı halelden vikâyesine sa‘y ve ihtimâm etmekde isen dahi eyalet-i Haleb cevelângâh-ı eşkıya-yı Ekrâd ve Arab olduğuna binâen keyd ü mazarratlarında fukarâ ve ebnâ-i sebîli muhafaza zımnında lazım gelen mahallere muhafızlar ikame ve tayin olunmuş ve firarî eşkıyanın duhûllerine ruhsat verilmemesi ve bir gûne îkâ‘-ı fitne ve fesada fırsat-yâb olamamaları esbâb ve vesâili istihsâl olunması zımnında eyalet-i merkûme dahilinde kâin kazalara tarafından müekked buyuruldular neşr kılınmış olduğu ve haklarında bi'd-defaât fermân-ı kazâ-cereyânım sudûr eden Ammuoğlu Battal ve Ömer nâm habîsler bu esnada meydana çıkıp bazı aşâ’ir boy beyleriyle ittifak ve ittihâd ederek bir takım eşkıya cem‘ ve Haleb'e on saat mesâfesi olan Rakbarlı karyesine hudud ve duhûl ile onda tahassun etmiş olduklarını lede't-tahkik dergâh-ı muallâm kapıcıbaşılarından kethudân Seyyid Osman dâme mecduhû derhal asâkir-i vâfiyye ile ihrac ve üzerlerine irsâl olunup merkûmlar muharebeye tasaddî etmişler iken tâb-âver olamayarak harben ve darben karye-i mezbûreye duhûl ile sergerdelerinden bir takımı bi'l-istîmân hayyen ahz u girift olunmuş ve malumü'l-mikdar eşkıya dahi esna-yı muharebede idam kılınmış ve bunlardan mâadâ firarî eşkıyadan bazıları sırren derûn-ı Haleb'e vürûd etmiş olduklarını istimâ‘ ile çend neferi elegetirilmiş idüğü tafsilâtından bahisle otuz dört nefer ru’ûs-ı maktû‘a der-bâr-ı ma‘delet-karâr-ı mülûkâneme gönderildiğini hâvî bu defa vârid olan tahrirâtın meâli malum-ı ilm-i âlem-ârâ-yı padişahânem olup bu vechile âkilâne ve dirâyet-mendâne

hareket ve icra-yı levazîm-ı memuriyetle ibrâz-ı hüsn-i hizmet ve sadâkate sa'y ve dikkatin senden muntazar-ı şahanem olan kâr-şinâsî ve sadâkat-levazîmını isbat ve te'yid ile nezd-i mekârim-ferd-i cihândârânemde rehîn-i tahsîn ve âferîn olmuşdur. Hemîşe ber-hûrdâr ve hân-ı amîmü'n-nevâl-i tâcdârânemden behredâr olasın gönderilen ru'ûs-ı maktû'a pîşgâh-ı bâb-ı hümâyûnumda galtîde-i hâk-i mezellet kılınıp sen gayûr ve dirâyetkâr ve sıdk ve reviyyetle şöhret-şi'âr vüzerâ-yı izâmımdan olmanla hakkında bi'l-vücûh hüsn-i teveccühât-ı şahanem derkâr ve eyalet-i Haleb'in vikâye-i nizâmı ve eşkıya makûlesinin tenkîl ve idamı ile dahilen ve haricen bir gûne fitne ve fesad tekevvün etmeyecek vechile gereği gibi zabt u rabt-ı memleket ve hıfz u himâye-i ahali ve sekene-i vilayete ikdâm ve mübâderet eylemen irâde-i padişahânem muktezâsından olduğu bedîhî ve âşikâr olmakdan nâşi bu defa şeref-yâfte-i sudûr olan hatt-ı hümâyûn-ı inâyet-makrûn-ı cihândârânem mûcebince sana istiklâl verilmiş olmakla göreyim seni mecbûl ve meftûr olduğun umûr-ı âgâhî ve gayret muktezâsı ve istiklâlin lazîmesi üzere bundan böyle dahi her hâlde tevfîr-i kuvvet ve miknet ederek def'-i mazârr-ı eşkıyaya dikkat ve firarî olan haveneden hiçbiri eyalet-i merkûme dahiline ayak bastırılmaması hususuna ve gelir olur ise ahz ve izâleleriyle ahali ve fukarâ ve aceze ve zu'afânın hıfz ve himâyetlerine sarf-ı nakdîne-i vüs' ve kudret ve bu bâbda vücûh ve gayrıdan sana muâvenet ve emir ve re'yine mütâbaat edenler ve hilâfına cesaret eyleyenler haklarında şükr ve şikâyetin nezd-i saltanat-ı seniyyemde müsmir ve müessir olduğunu bilip her bir maddede icra-yı irâde-i seniyyemle ifa-yı muktezâ-yı memuriyete ihtimâm ve müsâra'at eylemen fermânım olmağın te'kîd ve istiklâl-i memuriyetini hâvî bâlâsı hatt-ı şerif-i şevket-redîf-i hüsrevânemle müveşşahan işbu emr-i şerifim ısdâr ve ( ) ile irsâl olunmuşdur imdi nizâmına memur olduğun eyalet-i Haleb'in kâffe-i husûsâtını muktezâ-yı istiklâlin üzere merkez-i vilayetinde icra ve teksîr-i kuvvet ve tevfîr-i miknet ederek def'-i mazârr-ı eşkıya ile istihsâl-i esbâb-ı muhafazaya ve sıyânet-i fukarâ ve zu'afâ emrine dikkat ve firarî haveneden derûn-ı Haleb'e duhûl etmek şöyle dursun dahil-i eyalete bile hiçbiri ayak basdırılmaması hususuna ve gelir olur ise ahz ve izâlelerine müsâra'at ve her hâlde ahkâm-ı ilâhiye ve evâmir-i aliyyemin infâzına ve verilen nizâmâtı vikâye ve zîr-destân olan fukarâ-yı ra'iyyet ve sekene-i memleketi vücûh-ı mezâlimden himaye birle bir maddede kusur ve tekâsül vuku'a gelmemesine sarf-ı reviyyet ve bu bâbda sana muâvenet ve re'y ve irâdene mütâbaat edenleri taltif edip hilâfında olanları icra-yı levazîm-ı te'dîbleri için isim ve şöhretleriyle der-bâr-ı şevket-karârıma tahrîr ve işaret eylemen kat'î matlûb-ı dâverânem idüğü malumun oldukda ber-vech-i meşrûh amel ve harekete ve muktezâ-yı memuriyet ve sadakat ve lazîme-i istiklâl ve gayretini icra ve izhâr ile hakkında tezâyüd-i teveccühât-ı hidîvânemi mûcib olur hidemât-ı memdûha vücuda getirmeğe ihtimâm ve dikkat ve hilâfından ittikâ ve mübâ'adet eyleyesin ve siz ki mevlânâ ve zâbitân ve sair mûmâileyhimsiz mazmûn-ı emr-i hümâyûnum sizin dahi meczûmunuz olarak her hâlde valiniz müşârunileyhin re'y ve irâdesine mütâbaat ve def'-i şürûr-ı erbâb-ı şakâvet ve tenkîl-i ehl-i bağy ve mefsedet hususlarına kemâliyle dikkat ve ma'âzallâhu teâlâ bir hâdise zuhuru lazım gelir ise hakkınızda mûcib-i vehâmet ve nedâmet olacağını bi'l-mütâlaa ona göre amel ve hareket eylemeniz bâbında.

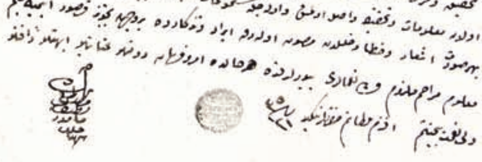
Fî evâhiri Safer sene [12]32

C. DH, 6850

58

الأمن العام

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

HALEP'TEKİ İSYANIN BASTIRILARAK İSYANA ÖNAYAK OLANLARIN CEZALANDIRILMASI

Halep'te çıkan isyanı tahkik ve bir an önce sonlandırmak için gerekli tedbirleri almak üzere gönderilen Mustafa Nazif Efendi'nin, isyanın kendisinin varışından bir gün önce bastırıldığı, isyana ön ayak olan eşkıyanın cezalandırıldığı ve bazılarının da eyalet dışına çıkarıldığı ve tahkikatına göre isyanın çıkış sebebinin, valinin Diyarbakır'da çıkan fesad dolayısıyla askerlerinden bir miktarını oraya göndermesi üzerine eşkıyanın bu durumu fırsat bilmesi olduğu hakkındaki yazısı

6 Şubat / فبراير 1820

إخماد العصيان في حلب ومعاقبة زعمائه

خطاب من مصطفى نظيف أفندي الذي أرسل إلى حلب للتحقيق في العصيان الذي ظهر فيها واتخاذ التدابير اللازمة لإخماده في أسرع وقت، ويقول الخطاب إن العصيان تم إخماده قبل وصوله هو بيوم واحد، وأنه تمت معاقبة الأشقياء الذين تزعموا العصيان، كما جرى طرد البعض منهم إلى خارج الأيالة، وأن التحقيقات التي قام هو بها تظهر أن سبب ظهور العصيان هو أن الوالي أرسل عدداً من عساكره إلى دياربكر للقضاء على الفتنة التي ظهرت هناك فاستغل الأشقياء في حلب هذه الفرصة وقاموا بعصيانهم.

Manzûrum olmuşdur

Efendi-i mûmâileyhin tahrîrine nazaran Haleb ahalisi müddet-i medîde şakâvete alışmış ve mukaddem Celal Paşa'nın ve muahharan Hurşid Paşa'nın kahr ve galebeleri havfından suret-i salâh göstermişler ise de daima izhâr-ı şakâvete fırsat gözedip müşârunileyh askerinin birazını dağıtdıkda meramlarını icraya kalkmışlar ise Allah'ın avniyla cezalarını bulmuşlar. Efendi-i mûmâileyh avdet etdikde takrîri kaleme aldırılıp tafsil-i keyfiyet malum olarak iktizâsına bakılır.

Haleb maddesi tahkikine memuren mukaddemce tayin ve i'zâm olunan Mustafa Nazif Efendi kullarının vârid olan kâimesidir. Haleb Valisi Hurşid Paşa ve Adana Valisi Celal Paşa ve Rakka Valisi Lütfullah Paşa kullarının bu defa bi'l-iştirak vârid olup takdim-i hâk-i pây-ı hümâyûn-ı mülûkâneleri kılınan kâimeleri meâlini müeyyid olmakla manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı şahaneleri buyurulmak için arz ve takdim kılındığı rehîn-i ilm-i âlîleri buyuruldukda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Devletli inâyetli atûfetli übbehetli re'fetli veli-nimet-i bî-minnetim efendim sultanım hazretleri

Hâk-i pây-ı hâcet-revâ-yı rahîmânelerine arîza-i çâkeleridir ki, müddet-i malumeden beri Haleb cânibinde hâdis olan fesad ve ihtilâl vedî'atullâh olan aceze ve fukarâya müstelzim-i gadr ve hasar olmaksızın bir gün mukaddemce bir hüsn-i suretle netice-pezîr olmasının esbâbını istihsâl zımnında memuriyet-i ubeydâneme dair şeref-sünûh eden irâde-i seniyyeye imtisâlen savb-ı memura vusûle âcizâne ikdâm olunarak 16 Rebîülâhir günü vali-i belde vezir-i müşârunileyh efendimiz hazretlerinin hâk-i pâylarına vusûl müyesser olmuş ise de gâile-i mezkûre kullarının vusûlünden bir gün mukaddem ne suret-i müstahsene üzere bi-hamdi'llâh netice-pezîr olduğu vali-i müşârunileyh hazretlerinin ve memurîn-i saire hazerâtının bi'l-ittifak takdim buyurdukları bir kıt'a tahrirâtın mefhûmundan her bir suret malum-ı devletleri

buyurulacağı ve müddet-i ihtilâlde ta‘ayyün eden ehl-i fesad ve sergerde-i eşkıya ve inâddan bu defa ser-i maktû‘ları gönderilen eşkıyadan mâadâ hafî ve celî şakâveti zâhir olmuş yahud izhâr-ı muâvenet etmiş bakiyye-i şekâvetkârân dahi bundan böyle ceza-yı sezâlarını bularak ahali-i Haleb'e bi-avni'llah bir güzelce ibret ve satvet-i bâhire-i mülûkâneyi bundan sonra ehl-i Haleb ikrar ve tezkârda kusur etmezler ve işbu suret-i müstahsenenin husûl-pezîr olması esnâlarında fukarâ ve bî-çaregâna fî nefsü'l-emr zerre denli gadr ve hasar olmadığı mutlaka fukarâ ve zu‘afâ haklarında lutfen ve merhameten mebzûl buyurulan adl ve merhamet-i şahane âsârı olduğu mahall-i iştibâh değildir bundan başka gene Haleb erâzil ve eşhâsından olarak bir takım eşkıya devletli Celaleddin Paşa zamanında firaren Şam taraflarında iskân etmişler iken işbu Haleb eşkıyaları bunları dahi bir takrîb taraflarına celb ve iğfal eyledikleri ve şu fesadda medhalleri dahi bilindiğinden bundan böyle fîmâ-ba‘d Haleb Eyaleti'ne tahattî etmemek üzere Haleb Eyaleti'nden hurûclarına kadar kendilerine müdahale olunmayacağı beyânıyla rây verilip yanlarına asker tayin olunarak eyalet dâhilinden ihrac olunmakda idüğü ve ihtilâl-i mezkûre maâzallahu Teâlâ şu suret-i müstahsene bitemeyip bir gayrı suretde bitirilmek lâzım gelse idi nizâm ve râbıtası min külli'l-vücûh müte‘assir olduğundan bu sureti dahi istihsâl derece-i istihâlede olup maâzallah bundan Arabistan'ın şîrâzesine te’sir etmekliğinden havf olunduğunu erbâb-ı vukûf ikrar ve bu suretle bitdiği mutlaka kuvve-i tâli‘-i mes‘ûd-ı şahane ve eser-i kerâmât-ı bâhire-i hüsrevâneyi ez-can ü dil itiraf ederler fesad-ı mezkûrenin tekevvününden vali-i müşârunileyh hazretleri gafil olmamış ve iktizâsına vâfî daire-i askeriyesini hâzır ve âmâde edegelmiş ise de bi-hasbeti'llâh Diyarbakır'da tahaddüs eden fesad zımnında bin beş yüzden mütecâviz güzîde askerini ol havaliye ve Van tarafına göndermiş olduğundan fırsat-bîn olan ehl-i fesad âdet-i müstemirrelerini icra ve icada bundan a‘lâ vakit olmaz deyu bir diyarda ve bir beldede vuku bulmamış suretle harekete cesaret etmişler fesad-ı mezkûrun tahkik-i âcizâneme göre bundan başka mûcib ve bâdîsi yokdur binâenaleyh arîza-i âcizâneme ibtidâr ve takdim-i pîşgâh-ı re’fet-penâh-ı veliyy-i-ni‘âmaları kılındı inşâallahu teâlâ çâkerleri usul-i memuriyetimden tahkik ve taharrî maddesine bundan böyle dahi hafî ve celî tahsil-i dikkat ve sarf-ı gayret ederek hâsıl olan malumât ve tahkika vâsıl olmuş ve olacak mesmû‘ât-ı âcizâne-i ubeydânemi huzur-ı me‘âlî-mevfûr-ı rahîmânelerine beher suret iş‘âr ve hata ve halelden masûn olarak irâd ve tezkârda bir vechile tecvîz-i kusur etmeyeceğim malum-ı merâhim-melzûm-ı veliyyü'n-ni‘amîleri buyuruldukda her hâlde emr u fermân devletli inâyetli übbehetli re’fetli veli-nimet-i bî-minnetim efendim sultanım hazretlerinindir.

Fî 21 Rebiülevvel sene [12]35

Bende
Mustafa Nazif
Memur-ı Haleb-i şehbâ
(mühür)

HAT, 730/34722

Humus Hükümet Dairesi
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90424-27

دائرة الحكومة في حمص

59

ASAYİŞ ve GÜVENLİK الأمن العام

MEKKE VE MEDİNE'NİN KAPISI OLAN ŞAM'IN ASAYİŞ VE İMARININ SAĞLANMASI / AVRUPALILARIN YERLEŞİMİNE İZİN VERİLMEMESİ

Şam eyaletinin her tarafında bazı Arap aşiretlerinin sarkıntılık ve tecavüzde bulunması sebebiyle ahalinin sıkıntı içine düştüğü, tarım mahsulatının ve sair gelirlerinin oldukça azaldığı, son zamanlarda Şam merkezine on beş bin kadar dışarıdan nüfus yerleşmiş olduğu, Şam bölgesinin kalkınması ile ticaretin gelişeceğini Avrupalıların farkettikleri, Halep'te olduğu gibi Şam bölgesinde de yerleşmeye başlayabilecekleri oysa Şam'ın diğer beldeler gibi olmayıp kutsal toprakların kapısı durumunda olduğu bu sebeple Avrupalı yabancıların giriş ve ikametlerinin caiz olamayacağı; bölgenin yeniden imarı, etrafının aşiretlerden korunması ve hacılara verilen hizmetin daha mükemmel gerçekleştirilebilmesi için Adana ve Çukurova bölgesinden 3000 civarında asker yazılması gerektiğine dair Şam Valisi Salih Paşa'nın mütalaaları

12 Mart / مارس 1827

تأمين ظروف الأمن والعمار للشام التي هي باب إلى مكة والمدينة، وعدم السماح للأجانب بالسكن فيها

خطاب مرسل من والي الشام صالح باشا يعرض فيه رأيه بأن قيام بعض العشائر العربية في كل أنحاء أيالة الشام بأعمال التضييق على الأهالي وإيقاع الظلم بهم قد جعلهم يعانون الشدة، فتناقصت محاصيلهم الزراعية وتراجعت مواردهم الأخرى بشكل واضح، وأن السنوات الأخيرة شهدت وفود نحو خمسة عشر ألف شخص من الخارج واستيطانهم دمشق، وأن الأوربيين شعروا بنهوض منطقة الشام وبمستقبل التجارة فيها، وشرعوا من ثم في الاستيطان بمنطقة الشام كما هو الحال في حلب؛ وهذا في حين أن الشام لا تشبه البلدان الأخرى، فهي بمثابة الباب إلى الأراضي المقدسة، ولهذا السبب فلا يجوز شرعاً أن تكون محلاً لدخول وإقامة الأجانب الأوربيين، ولأجل هذا يقتضي الأمر استدعاء نحو ثلاثة آلاف نفر من منطقة أضنة وچقور اوه لتجنيدهم عساكر لأجل إعمار المنطقة من جديد وحمايتها من تعديات العشائر، وكذلك للارتقاء بالخدمات المطلوبة لحجاج بيت الله الحرام.

Devletli inâyetli âtıfetli re’fetli veliyyü'n-ni‘am kesîru'l-lütf ve'l-himem efendim sultanım hazretleri,

Bir müddetden beri Şam valilerinin adem-i takayyüd ve muhafazaları cihetiyle eyalet-i Şam'ın etraf ve havalisine urbân tasallut ederek fukarâsına za‘f-i hâl ve vâridât ve mahsulâtına kıllet târî olarak Hazine-i Şam'ın dûçâr-ı müzâyaka olmasına sebeb ve illet olmuş ve bu cihetle Şam valileri vâridâtın tedennîsinden bahisle iâne talebine başlamış olup li'llâhi'l-hamd ve'l-minne yârî-i tevfîk-i Bârî ile bi'l-cümle nizâmât-ı mülkiye saye-i hümâyûn-ı şahanede usul ve râbıtasına girmekde olduğuna binâen Şam Eyaleti'nin dahi taht-ı râbıtaya idhaliyle keyd ve tasallut-ı urbândan bi'l-muhafaza sene be-sene imarına bakıldıkca husûle gelecek nemâ ve mahsulâtından masârıf-ı Hicaziyye ber-vech-i matlûb rü’yet olundukdan sonra cânib-i Devlet-i Aliyye'ye dahi menâfi‘-i külliye hâsıl olacağı mütehakkık ve âşikâr olup mekârim-i celîle-i cenâb-ı tâcdârî ve yümn-i himmet-i veliyyü'n-ni‘amîleri iktizâsından olarak evvelen mütesellimlik ve sâniyen valilik ile iki defa eyalet-i Şam'a nâil ve be-kâm olduğumdan her bir usul ve furû‘una kemâliyle vukûfum hasebiyle emâret-i haccı bilâ-iâne idare etmek ve nevâhî ve kurâsını muhafaza ve imar ederek menâfi‘-i zâidesinden bir tertib asâkir-i mansûre tahrîr eylemek mümkünâtdan idüğü iş‘âr olunmuş ise de Kiler Emini Mehmed Ağa Dersaâdet'de bulunmuş olduğuna ve bu tarafın keyfiyâtına derkâr olan vukûfuna binâen eyalet-i mezkûrenin imarı ne makûle nizâm ve râbıtaya mütevakkıf idüğü emin-i

mûmâileyhden lede's-suâl Şam Eyaleti'nin istihsâl-i nizâm ve intizâmı lâ-ekal üç bin nefer asker istihdamına muhtac olduğundan biri süvari ve biri piyade olmak ve bi-tıbkihâ Asâkir-i Mansûre Kanunnâme-i Hümâyûnu mûcebince cümlesi bekâr ve genç ve tüvânâ yiğitlerden yazılmak üzere iki tertib asker tanzim olunsa Şam valisi bulunanlar işbu üç bin neferin binini Havran Ovası'nda ve bin neferini Hama ve Humus taraflarında ve bin neferini dahi kendi maiyyetinde istihdam eylediği suretde eyalet-i Şam'ın az vakitde imarı mümkün olacağını ve el-hâletü hâzihî Şam-ı Şerif'in masârıf-ı senevîyesi on bin kîseye bâliğ olur ise de işbu mebâliğin ekserîsi telef kabilinden olduğundan gitdikce masârıf-ı Hicaziyye'nin rü'yeti güçleşmekde olup şöyle ki Şam valileri tarafından beher sene tarîk-ı hacca götürülen askere beheri üç nefer itibarıyla dört yüz elli tezkire ve beher tezkire için yevmiye iki vukıyye peksimed ve yarım vukıyye pirinç ve yarım vukıyye bulgur ve dört yem şa'îr ve yetmiş beş dirhem revgan tayinâtı verilmek hasebiyle seferen ve hazaran on bin kîse masrafın altı bin kîse akçesi yalnız bu asker masrafına gitmekde ve maa hâzâ Müzeyrib'e çıkıldıkca beher tezkireden itibar olunan üçer nefer adamın biri bâ-mevcud olarak Mekke-i Mükerreme'ye varıncaya kadar tezkire başına bir nefer ancak kalıp onlar dahi hüccâcdan bazılarına delil kalpağı iksâsıyla asker suretine konulmak misillü mefâsid ile gidip gelmekde ve bunun sebebi dahi Şam'da istihdam olunan asâkir Urfalı ve Berzenîli ve sair aşâ'ir ve Ekrâd tâifesinden olarak bir zamandan beri Şam-ı Şerif'e yerleşmiş ve Yeniçeri tâife-i makhûresi gibi tagallüb ile burada bir yurd sahibi olmuş olduklarından Şam valileri gerek Şam-ı Şerif'de ve gerek tarîk-ı Hicaz'da hâh nâ-hâh bunları istihdâma mecburiyetden ibaret olduğunu ve Şam'ın kurâ ve havalisinde işe yarar asker çıkmayıp ten-perver adamlar olduklarından tertib olunacak asker Payas ve Üzeyr ve Belen ve Adana taraflarından yani beher hâl Türk uşağından tedarik ve tahrîr olunmak ve bi-mennihî teâlâ bu asker yerleşdiği gibi eski takımların memleketlerine tard u teb'îdleri tedbirine bakılmak lazım geleceğinden el-yevm bunlara olmakda olan masârıf ile iki tertib asâkirin masârıfı idare olunacağını lede'l-ifade el-hâletü hâzihî çâkerlerinin Şam-ı Şerif'e vusûlümde iş görmeğe meydan kalmaksızın mevsim-i hac hulûl ile şevvâl-i şerifin on beşinde Müzeyrib'e çıkıp avdet-i çâkerânem dahi Safer'in evâsıtı olacağından hayli müddet olduğuna binâen bu sene-i mübarekede bu maslahatın rü'yeti mümkün olamayıp olsa olsa hac avdetinden sonra olmak veyahud mukaddemlerde olduğu vechile hüccâc-ı müslimîni muktedir kaymakam ile bi'l-irsal çâkerleri Şam'da kalarak bu hususu yoluna koymağa muhtac görünürse de bendeleri bi'n-nefs Hicaz'a gitmediğim hâlde urbânın hacca tasallutu mahzuru hatıra geldiğinden bu sene bi'n-nefs hacca gidip gitmemem hususu taraf-ı bendegânemden isti'lâm ve istimzâca muhtac olduğuna ve emin-i mûmâileyhin ifadesine göre Şam-ı Şerif'in dahil ve haricinde asker tahrîri işe yaramayıp beher hâl Türk uşağından yazılmak lâzım geleceğine binâen emin-i mûmâileyh ile olunan mücâvebât keyfiyâtı ve bunca zamandan beri Şam-ı Şerif'e yerleşmiş olan on beş bin kadar ecnâs-ı muhtelifenin iki tertib asker ile tard u teb'îdi mümkün olup olmayacağı dakikaları ve bir de Şam-ı Şerif'in umrânı ile ticaret hâsıl olunacağını Frenkler anladıkları gibi müsâferet tarîkıyla diyerek ve şöyle böyle ederek Haleb gibi Şam-ı Şerif'e dahi yerleşmeleri lâzım gelir ise menâfi' ve ticareti bütün bütün kendilerine hasr edeceklerinden Şam sair belde gibi olmayıp bâb-ı Haremeyn-i Muhteremeyn olmak mülâbesesiyle duhûl ve ikametleri diyaneten tecvîz olunamadığına dair hüsn-i müdafaa ile tâife-i Efrenc'in Şam-ı Şerif'e duhûl edememesi esbâbının istihsâline himmet olunmak ve

eğer bu sene Hicaz'a gitmemem hususunda bir gûne mahzur olmadığı suretde hüccâc-ı müslimini muktedir vekil ile bi'l-irsal çâkerleri Şam-ı Şerif'in istihsâl-i nizâmı mukaddemâtıyla iştigâl veyahud Şam'da kalmaklığım mahzurdan sâlim olmayarak bu senelik dahi bi'z-zarur Şam'da olan eski asker ile bi'n-nefs azîmet eylemekliğim şıkları re'y-i bendegâneme havale kılınmış olduğundan işbu hususun her tarafı arîz ve amîk mütâlaa birle münasib görüldüğü hâlde Adana Valisi Vezir-i mükerrem atûfetli Nuri Paşa bendeleri ma'rifetiyle Adana'da bir tertib piyade ve Sivas Valisi atûfetli Mehmed Paşa bendeleri ma'rifetiyle Sivas'da bir tertib süvari asker tahrîrine mübâşeretle bi-mennihî teâlâ ba'de't-tekmîl Şam-ı Şerif'e irsâl ve idhal ve bunların hayvanât ve elbise masrafları ve beş altı mâh kadar iktizâ eden mâhiyeleri şimdiki hâlde cânib-i Devlet-i Aliyye'den idare birle Sivas ve Adana'da yazılacak süvari ve piyade askerin içinde Ekrâd tâifesinden bir ferd bulunmamasına ihtimâm ve dikkat olunmak lâzım geleceği sureti tasvîb olunarak keyfiyet hâk-i pây-ı mekârim-peymâ-yı cenâb-ı padişahîden bi'l-istîzân karar verildiği üzere keyfiyet taraf-ı bendegâneme bi'l-iş'âr bu bâbda vâki' olacak inhâ ve iş'âr-ı çâkerânem malum oldukdan sonra tanzim ve icralarına mübâderet olunması hususuna irâde-i seniyye-i mülûkâne ta'lîkiyle ol bâbda hatt-ı şerif-i inâyet-redîf sahîfe-pîrâ-yı sudûr olmuş olmakla hususât-ı mezkûre etrafıyla mülâhaza ve mütâlaa olunarak bu bâbda re'y-i âcizânem ne vechile olur ise ber-mûceb-i irâde-i seniyye tanzim ve icrasına bakılmak üzere keyfiyeti ber-vech-i izah etrafıyla hâk-i pây-ı âlî-i veliyyü'n-ni'amîlerine iş'âr ve tenmîka müsâra'at olunmak irâde-i seniyyesini şâmil bu defa vâsıl-ı dest-i ta'zîm olan bir kıt'a emirnâme-i sâmî-i veliyyü'n-ni'amîleri meâl-i mehâsin-iştimâli harf be-harf karîn-i iz'ân-ı bende-i sadâkat-vesîm oldukda derhal farîza-i zimmet-i ubûdiyyetim üzere muktezâ-yı emr u irâde-i aliyye icrasına sarf-ı hüsn-i reviyyet kılınarak yarar iki nefer kimesneye birer kaput ve başlarına birer şubara iksâ ve üzerlerine birer şal dahi leff ü i'tâsıyla taltif olunarak iki yaya yüzbaşısı nasb u tayin olunup Ekrâd tâifesinden olmayarak Türk uşağından dil-hâhı olanlar kanunnâme-i hümâyûn-ı asâkir-i mansûre şürûtuna tatbikan mûmâileyhimâ maiyetlerine yazılması hususu tenbih ve telkin olunmuş ve cây-ı ikamet ve kisve ve tayinât ve mâhiyelerine dahi ber-mûceb-i şürût suret verilerek çâkerleri dahi teşvik için külle yevm dairem halkıyla çıkıp süvari ta'limi ederek derûn-ı sarayda ahşam ve sabah yaya ta'limi etdirerek matlûb-ı âlî olan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin tanzim ve tahrîri esâbına teşebbüs kılınmış ise de Şam'da yerleşmiş olan asker an-asl üç nefere muhassas olan yüz on kuruşu yalnızca bir adam almağa ve bir de başıboş gezip tozmağa alışmış olduğuna binâen şimdiki hâlde yazılmağa izhâr-ı hâhiş eylemedikleri ve bunun sebebi Şam askeri itibardan sâkıt olarak fîmâ-ba'd istihdam olunmayacaklarının re'ye'l-ayn burhanına müşahede etmediklerinden Şam valisi bi-eyyi hâl bizleri kullanmağa mecbur olur deyu dil-bend oldukları emel-i hâibleri kendilere cây-ı tevakkuf olduğu anlaşılmış olmakla şimdicek bunlara iltifat ve teklif olunmayarak tasvîb ve iş'âr buyurulduğu üzere Vezir-i mükerrem atûfetli Nuri Paşa hazretleri bendeleri ma'rifetiyle Adana'dan bir tertib yayanın tahrîrine başlanması ve Vezir-i mükerrem atûfetli Mehmed Paşa bendeleri ma'rifetiyle Sivas'dan bir tertib süvarinin tanzimine mübâşeret kılınması ve üç-dört mâha kadar tanzim ve tekmîliyle Şam-ı Şerif'e gönderilmesi hususuna dikkat olunması müşârunileyhimâ hazerâtı bendelerine emr u fermân buyuruldukda inşâallahu'r-rahmân tanzim olunarak asâkir-i mansûre-i mezkûre Şam-ı Şerif'e vârid oluncaya kadar ma'rifet-i bendegânemle tahrîr olunabilenden gayrı başıboş kalan askerî tâifesinin

adem-i lüzûmuyla tard u teb‘îdleri hususuna mübâşeret olundukda Ekrâd makûlesinden olmayarak kanunnâme-i hümâyûn şürûtuna tatbikan izhâr-ı hâhiş edenler tahrîr ile tevfîr ve teksîr olunacağından hemen Sivas ve Adana taraflarından tanzimi tensîb ve istihsân buyurulan iki tertib askerin der-akab tanzim ve tahrîri hususuna ibtidâr ve müddet-i kalîlede itmâm ve ikmâliyle Şam-ı Şerif'e irsâl ve tesyârı gâyet lâzımeden idüğü vâzıhâtdan ve tanzim-i asker maddesinin bu vechile icrasına irâde-i seniyye ta‘allukuyla asâkir-i mansûre Şam'a yerleşdikde eski takımlar bir dahi istihdam olunmayacaklarını yakînen cezm etdikleri gibi bi'z-zarur yazılmağa rağbet gösterecekleri delâil-i akliye ile malum olan keyfiyâtdan idüğü ve Şam-ı Şerif'in umrânı ile ticaret hâsıl olacağını Frenkler anlayıp menâfi‘ ve ticareti bütün bütün kendilere hasr etmek için müsâferet tarîkıyla diyerek Şam'a yerleşmek sevdâsında olurlar ise Şam-ı Şerif sair belde gibi olmayıp Bâbü'l-Ka‘be olduğundan ikametleri diyâneten tecvîz olunmadığı için hüsn-i müdafaa ile Frenk tâifesinin Şam-ı Şerif'e duhûl ve ikamet edememesi esbâbını istikmâle itina ve dikkat kılınacağı ve Şam'da dahi tanzimi matlûb-ı âlî Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin tertib ve tahrîriyle istihsâl-i nizâmı mukaddemâtıyla iştigâl için bu sene çâkerleri bi'n-nefs hacca gidip ve gitmemem şıkları re’y-i bendegâneme havale buyurulduğuna ve bu hususun hüsn ü kubhu etrafıyla mütâlaa olunarak münasib görülen keyfiyeti savb-ı çâkerânemden isti‘lâm ve istifhâm olunduğuna binâen tarîk-ı haccın keyfiyetini tahkik için bundan akdem mahsus semt-i Hicaz'a neccâb gönderilmiş ve hâk-i pây-ı âlî-i vekâlet-penâhîlerine ifade etmek üzere kethudâ-yı bâb-ı çâkerî saadetli efendi bendelerine tahrîr ve iş‘âr kılınmış olduğu üzere yolların keyfiyeti ve kaleler ve mevzu olan zehâir keyd ve mazarrat-ı urbândan emin olup olmadığı ve birkeleri Arab urmayarak derûnlarında su bulunup bulunmadığı neccâb-ı merkûmun avdetiyle gereği gibi anlaşıldıkda bu sene bi'n-nefs hacca azîmet veyahud hüccâc-ı müslimîni muktedir vekil ile bi'l-irsal çâkerleri Şam'da ikamet etmem şıkları bi'l-etraf mütâlaa olunarak mukteză-yı vakt ve hâle göre kangı suretle hareket olunmak lazım gelir ise ol vechile keyfiyeti hâk-i pây-ı me‘âlî-ihtivâ-yı veliyyü'n-ni‘amîlerine arz ve ifade olunacağı beyânıyla arîza-i çâkerî terkîm ve hâk-i pây-ı mekârim-peymâlarına ref‘ ve takdim kılındı. İnşâallahu teâlâ muhât-ı ilm-i hakâyik-şümûl-i Sadâret-penâhîleri buyuruldukda ol bâbda emr u fermân devletli inâyetli âtıfetli re’fetli veliyyü'n-ni‘am kesîru'l-lütf ve'l-himem efendim sultanım hazretlerinindir.

Fî 13 Ş. Sene [1]242

Bende

Salih

Şam Valisi el-Hâc Salih Paşa kullarının vârid olan kâimesidir

Malum-ı hümâyûn-ı mülûkâneleri buyurulduğu ve mukaddime-i iş‘ârından müstefâd olduğu vechile Şam-ı Şerif Eyaleti'nin lâyıkıyla istihsâl-i şîrâze-i nizâm ve imarı ve etraf ve enhâsının mekâyid-i urbândan muhafazası ve mevkib-i hac hizmetinin rü’yeti maddeleri lâ-ekal üç bin nefer askere mütevakkıf olduğundan ve el-yevm Şam'da yerleşmiş ve kullanılmakda olan askeri takımı işe yaramayacağından bundan böyle bi'l-cümle masârıfı Şam-ı Şerif Hazinesi tarafından idare ve rü’yet ve iktizâsına göre imal ve istihdâmlarına mübâderet olunmak üzere

Adana ve Sivas'da piyade ve süvari iki tertib asâkir-i mansûre tahrîri ve ba‘dehû Şam-ı Şerif'e idhali tensîb olunarak bu hususlar için mahzurdan sâlim ise hüccâcı bu sene kaymakamıyla gönderip kendisinin Şam-ı Şerif'de kalması veyahud mülâhazât-ı nizâmiye bu senelik uyamaz ise bu sene-i mübarekede dahi kendisi Hicaz'a eski askerle gidip tedâbîr-i melhûzanın icrasına bi-mennihî teâlâ ba‘de'l-avde teşebbüs olunması şıklarını kendisi şimdiden arîz ve amîk mütâlaa ve muvâzene edip karar [ve] re'y ve tedbirini izahan bu tarafa iş‘âr eylemek üzere taraf-ı çâkerîden yazılan isti‘lâmnâmenin cevabını mutazammın olup fezleke-i meâlinde derhal kendisi Şam-ı Şerif'de iki nefer yüzbaşı nasbıyla asâkir-i mansûre tahrîrine başlamış olduğundan bahisle Adana ve Sivas'da iki tertibin tahrîrine mübâşeret ve üç-dört mâha kadar tekmîl olunup Şam'a irsâle müsâra‘at olunması için evâmir-i aliyye ısdârı hususunu inhâ ve Kapı Kethudâsı Necib Efendi kullarına mersûl diğer kâimesinde dahi zikrolunan Adana ve Sivas'da yapılacak tertiblerin tekmîli altı mâha mütevakkıf olup Şam havalisinin ve be-tahsîs Şam'ın kileri mesâbesinde olan Havran Ovası'nın mekâyid-i urbândan muhafaza ve muhâresesi icab-ı hâlden olduğuna mebnî mümkün ise Dersaâdet tertîbâtından bir tertib piyade ve nısf tertib süvari veyahud süvari yok ise bir buçuk tertib piyade asâkir-i mansûre gönderilmesini ve kanunnâme ve kisve ve zâbitân alâyimi suretleriyle esna-yı talimde çalınacak âlât-ı lazîme irsâlini iş‘âr ve inbâ etmiş olmakla zikrolunan kâime ve asâkir-i mansûre tahrîrine şürû‘unu mübeyyin Şam kadısının ilâmıyla beraber manzûr-ı hümâyûn-ı mülûkâneleri buyurulmak için arz u takdim kılındı. Müşârunileyh kullarına ber-vech-i muharrer yazılan isti‘lâmnâme-i çâkerî tedâbîr-i melhûzanın çarçabuk icrasına mübâderet sureti olmayıp ol tarafın ahvâline ve kendisinin bu sene hacc-ı şerife bizzat azîmet ve adem-i azîmeti icabına göre hâlen veyahud istikbalen icrasına teşebbüs olunması istimzâcından ibaret iken zîr-i kâimesinde muharrer olduğu üzere kendisi bu sene Şam'da kalmasına veyahud gitmesine dair henüz karar veremeyerek tarîk-ı hacca dair tahkikât istihsâline ta‘lîk etmişken Şam-ı Şerif'de asâkir-i mansûre tertibinin derhal icra ve i‘lânına mübâdereti ve bi'l-husus yerliden tahrîri tensîb olunmamış iken yine yerli takımından tahrîre zihni sapması muvâfık-ı hâl görünmeyip her ne ise icab-ı maslahata bakılmak lâzım geldiğinden lede'l-mülâhaza; vâkı‘a Şam-ı Şerif tarafının dahi istihsâl-i hüsn-i nizâm ve intizâmı lâzımeden olduğuna mebnî Dersaâdet tertîbâtı tamamca burada bulunmuş olsalar tez elden bunlardan Şam-ı Şerif'e irsâli mümkün addolunur ise de el-hâletü hâzihî beş altı tertibin taşralara memuriyeti takrîbiyle Şam'a bu tarafdan asker irsâli mümkün olamayarak mukaddemki tedbir üzere Adana ve Sivas'dan tahrîr ve tesyîr olunmak lâzım gelip ancak bunların masârıfât-ı lazîmelerinin beş altı mâh kadar bu tarafdan rü'yeti sureti mukaddemâ tezekkür olunmuş yani Adana ve Sivas'da Şam-ı Şerif için açılacak tertibler ke-enne evvel emirde cemî‘ neferât ve zâbitânı mahall-i tahrîrlerinde tekmîl ve hey'et-i nizâmiyyeleri tamamca tahsil olundukdan sonra Şam-ı Şerif'e tesbîl olunmak sureti tasavvur kılınmış ise de el-hâletü hâzihî Devlet-i Aliyyeleri'nin masârıfât-ı kesîresi cihetiyle bir de oradan bir masraf kapısı açılmış olacağına ve müşârunileyh dahi yazılacak asâkirin Şam'a irsâlini ta‘cîl ve şiddet-i lüzumunu beyân etmiş olduğuna mebnî Adana ve Sivas'da yazılacak asâkir yüz ellişer ikişer yüz oldukça kendi atîk esvâblarıyla hemen bir uçdan Şam'a gönderilip Şam valisi müşârunileyh kulları bunların iktizâsına göre ve ol taraflarda elverecek suretle elbiselerini ve gerek tayinât-ı lazîme ve muktezayât-ı sairelerini ve süvari olacakların hayvanâtlarını gönderilecek kanunnâme-i hümâyûn suretlerine tatbikan

kendisi Şam-ı Şerif'de tanzim ve i‘tâ ve esliha ve tüfenklerini mesela Kapı Kethudâsı Necib Efendi kulları ma‘rifetiyle bu tarafdan müste’men bazergânlarıyla söyleşilerek istediği kadar tüfenk müste’menden bi'l-mübâya‘a Beyrut İskelesi'ne getirdilip oradan Şam-ı Şerif'e celb ve esliha-ı sairelerini dahi ol taraflarda tedarik ve tanzim eylemesi ve eğerçi Adana'da tamamca bir tertib piyadenin tahrîri kâbil değil gibi ise de yine bir tertib açılıp ve Sivas tertibinin süvari olması bundan akdem tezekkür olunmuş ise de bu dahi hayvanât ve sair cihetle masârıfı mûcib olacağından Sivas'da dahi şimdilik piyade olarak tahrîr ile takım takım Şam-ı Şerif'e vardıkda Şam valisi müşârunileyh bi'l-muayene içlerinden süvariliğe elverenleri süvari ve piyade olacakları piyade tertib ve tanzim etmek üzere gönderilmesi ve bunların Şam-ı Şerif'de olacak talim ve ta‘allümleri bu tarafa mutabık olmak üzere lâyıkıyla nizâm ve intizâmlarına bakmak ve talim-i cedîdi öğretmek için mesela mu‘allem bostaniyân-ı hâssadan veyahud Hüsrev Paşa kulları takımından veya âhar tarafdan Şam-ı Şerif'e şimdiden iki mütefennin binbaşı ve birer sağ kol ve sol kol ağaları intihâb ve tayin kılınmaları ve bu bâbda Adana ve Sivas valileri kullarına hitaben iktizâsı üzere iki kıt‘a evâmir-i aliyye ısdârıyla ol vechile piyade olarak birer tertib asâkir-i mansûre yazılıp yüz ellişer ikişer yüz oldukça hemen bir uçdan Şam valisi tarafına tesyîr ve bu husus zımnında fukarâ-yı ra‘iyyetden asker masrafı ve sair bahane ile bir akçe ve bir habbe alınmayıp bu tarafda tutulan usul üzere münasib olanlardan kanunnâme-i hümâyûn nizâmına tatbikan tahrîr olunmasına dair vesâyâ-yı lazîme derc ve iş‘âr ve bu husus için Adana ve Sivas'a zü‘amâdan birer münasib kulları bi'l-intihâb mübâşir tayin birle şimdiden i‘zâm ve ihrac kılınması ve Şam valisi müşârunileyh kullarına yazılacak cevabda dahi;

"Şu vechile vâki‘ olan iş‘ârâtınız malum oldu. Ancak Dersaâdet tertiblerinin ekserî şimdiki hâlde taşralara memur bulunduklarına mebnî mevcudlardan Şam-ı Şerif'e asâkir-i mansûre irsâli çaresi bulunamadığından yine mukaddemki tedbir üzere Sivas ve Adana'da şu vechile tahrîr ve peyderpey Şam-ı Şerif'e tesyîr olunmak üzere mahallerine bâ-fermân-ı âlî mahsus iki nefer gedikli mübâşir tayin ve tarafınıza dahi binbaşılar ve kol ağaları irsâl kılındı. Ancak el-hâletü hâzihî Devlet-i Aliyye'nin masârıfât-ı lâ-yuhsâsı emvâc-ı bahr gibi birbirini müteâkib ve mütekâsir olmakdan nâşi zikrolunan tertiblerin elbise ve tüfenk ve malzeme-i saireleri mukaddemki karar üzere cümleten Şam-ı Şerif Hazinesi tarafından idare ve rü’yet olunmak icabına binâen bi-mennihî teâlâ eyaleteyn-i mezkûreteynden yazılacak asâkir ol vechile yüz ellişer ikişer yüz Şam'a gönderildikce ol tarafda elbise ve tayinât ve malzeme-i sairelerini ve süvari olacakların hayvanât ve sair levazîm-ı nizâm ve intizâmlarını gönderilen kanunnâme-i hümâyûn suretine tatbikan tanzim ve i‘tâ ve tüfenk ve esliha-ı sairelerini dahi müste’men bazergânları ma‘rifetiyle mi olur ne vechile mümkün ve münasib ise talim nizâmına elverecek vechile tedarik ve mübâya‘a edersiz ve kaldıki eski Şam takımından dahi asâkir-i mansûre yazılması suretini tezkâr etmiş iseniz dahi mukaddem tarafınıza iş‘âr olunduğu üzere bunlar ocağ-ı mülgâ takımı gibi bunca müddetden beri uygunsuzluğa ve ale'l-husus beheri yüz on kuruş almağa alışmış bulunduklarına nazaran bundan böyle bunların lâyıkıyla taht-ı zâbıta ve nizâma idhal ve mâhiye yirmi kuruş ile ber-vefk-i dil-hâh istihdamları hâsıl olacağını akıl kesmediğinden o makûleleri tahrîrden sarf-ı nazar eylemeniz münasib mütâlaa olunmakda ise de bir gûne sebeb-i icabîsi mi vardır nedir hakikati beyân

etmemiş olduğunuzdan anlaşılamadı ve tarafınıza gönderilen piyade ve süvari kanunnâme-i hümâyûn suretleri mûcebince asâkir-i mezkûre Şam-ı Şerif'e vardıkca usul-i nizâm ve intizâma idhal ve istihdamları levâzımına güzelce dikkat olunmak icab edeceğinden sizin bu sene bi'n-nefs Hicaz'a kalkmanız iktizâ edecek ise bu hususları Şam-ı Şerif'e bırakacağınız müteselliminize tenbih ve sipariş edersiz." yollu vesâyâ-yı lazîme tahrîr ve tastîr kılınması suretleri münasib gibi mülâhaza ve mütâlaa olunmuş ise de hususât-ı mezkûrenin ol vechile tanzim ve icrası ve Şam-ı Şerif'e gönderilecek binbaşı ve kol ağalarının kangı tarafdan intihâb ve tayini hususunda ne vechile emr u irâde-i seniyye-i mülûkâneleri şeref-sudûr buyurulur ise mukteżâ-yı münîfi icrasına ibtidâr olunacağı ve müşârunileyh kullarının kapı kethudâsına muharrer kâimesinde istediği kisve ve zâbitân alâyimi suretleri ve âlât-ı lazîme dahi kapı kethudâsı mûmâileyh kulları ma'rifetiyle tedarik ve irsâl etdirileceği muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Şam valisinin işbu mufassal kâimesi manzûr ve meâli malum-ı hümâyûnum olmuşdur. Müşârunileyhe bundan mukaddem her bir husus yazılmış ve bildirilmişken yine yerliden yazmasının sebebi ne olmalı bilmem sürhde tafsil ve beyân olunduğu üzere etrafıyla yazılsın ve binbaşılık ve kolağalıkları için bostancı neferâtında henüz yeni talimi tamamıyla öğrenmiş olmadığından yine Hüsrev Paşa takımından alınıp gönderilmesi münasibdir. Buna dair müşârunileyh ile müzâkere olundu ise de yine tekrar bi'l-muhabere münasiblerinden zâbitliğe elverecekleri ayırıp gönderilsin hususât-ı saire dahi sürhde gösterildiği üzere icra olunsun.

HAT, 404/21164

HALEP'TEKİ İSYANIN BASTIRILMASI

Halep Mütesellimi Ali Rıza Bey'in Halep'te tesadüf ettiği isyanı bastırdığı, eşkıyayı cezalandırmak ve isyana karışmayan masum kişilerin refah ve emniyetine itina göstermek suretiyle bölgede asayişi sağladığı, halkın kendisinden memnun olduğuna dair Halep kadısının yazısı

30 Haziran / يونيو 1829

إخماد العصيان في حلب

خطاب من قاضي حلب حول أن علي رضا بك متسلم حلب أخمد العصيان الذي صادفه فيها، وقام بمعاقبة الأشقياء وبذل ما في وسعه للعمل على رفاهية وأمن الأشخاص الأبرياء ممن لم يشاركوا في العصيان حتى أقر الأمن والأمان في المنطقة، ونال رضا الأهالي عنه وعن تصرفاته.

Haleb kadısının ilâmıdır

Der-i devlet-i mekîne arz-ı dâ‘î-i kemîne oldur ki hâlâ Haleb Mütesellimi dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından atûfetli Ali Rıza Bey bendeleri Haleb'e lede'l-vürûd nefs-i Haleb ve mecmû‘-ı eyaletinin ihtilâline müsâdif olmakla mecbûl olduğu şîme-i insaf muktezâsınca ehl-i ırzın esbâb-ı refah ve emniyetlerine ve erbâb-ı şakâ’nın kam‘ ve tenkîline ihtimâm ederek hamden li'llâhi Teâlâ fukarâ ve zu‘afâ ve ehl-i ırza asla renc ve hasarât olmaksızın gerek eyaletinin tanzimi ve gerek fukarâ ve zu‘afânın te’mini husûle geldiğinden başka bu esnada dahi dâhiye-i vahîme olan Ekrâd'ın istîsâli ve bakiyyelerinin firarı ve me’vâlarının hedm etmeleri ve ma‘rekede bî-aded katl olan nüfus-ı rediyyeden Haleb'e vürûd eden ser-i maktû‘ât-ı nühüfte-i hâk-i mezellet olması kâffe-i erbâb-ı şakâvete ferâmûş olunmayacak ibret olmakla hengâm-ı mezrû‘âta tesadüf iken bir ferde ziyan olmayarak sâibâne hüsn-i tedbirleriyle katı çok muharebeye muktezî olan işbu hutab-ı cesîmin gâilesi iki-üç gün zarfında ardı alınarak bertaraf olup hüsn-i hitâm bulması ve şakî Ömer ve Battal bir tarafda karar edemeyip feyâfî-i tîh ve tahayyürde(?) mahzûlen ve münekkesen birkaç atlı ile firar ve gürîzân olmaları gerek sekene-i Şehbâ'ya ve gerek ahali-i eyalet ve kâffe-i fukarâ ve zu‘afâya rûz-ı îd gibi bir mevsim-i lutf ü inâyet olmakla mütesellim-i mûmâileyh bendelerinden cümlesi razı ve şâkir olarak da‘avât-ı hayriye-i şahaneye muvâzabet üzere oldukları beyânıyla ahalinin bu defa atebe-i aliyyeye takdim eyledikleri mahzarları nefsü'l-emre muvâfık ve hakikatü'l-hâle mutabık olduğundan başka mütesellim-i mûmâileyh bendeleri beldeyi dahilen ve haricen şîrâze-i nizâmına idhal etmiş ise de külliyetli masârıfât ile olup Ekrâd ve Urbân eşkıyaları gâilesi bi'l-îcâb külliyetli asker istihdamına mecbur olduğu ol ki vâki‘u'l-hâldir, pâye-i serîr-i a‘lâya arz u ilâm olundu el-emru li-men lehü'l-emr.

Hurrire fi'l-yevmi's-sâbi‘ ve'l-ışrîn min Zilhicceti'ş-şerife li-seneti erba‘a ve erba‘în ve mi’eteyn ve elf.

el-Abdü'd-dâ‘i li'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmaniyye

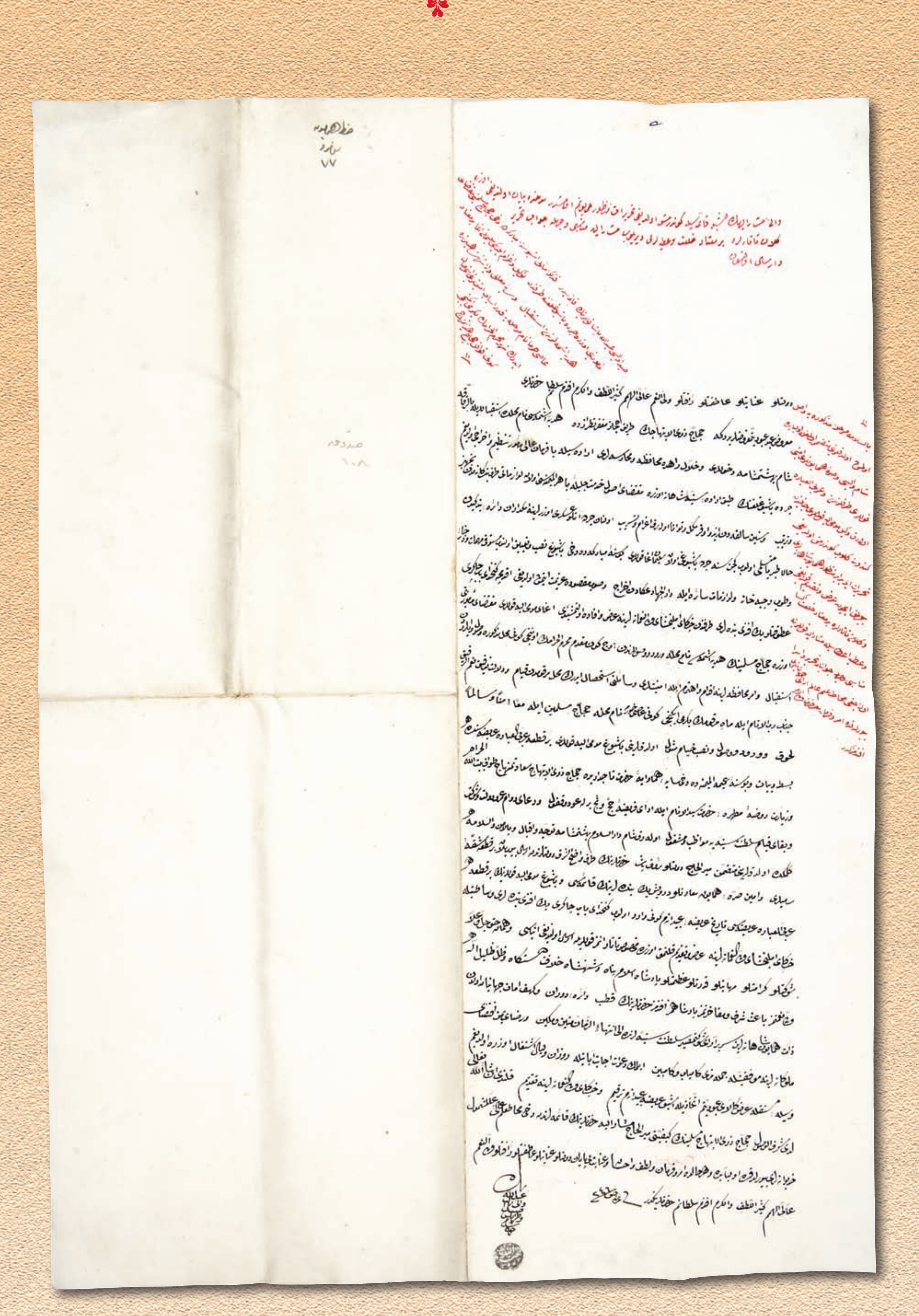
Koyuncu İmamzâde es-Seyyid Mustafa Şerif el-kadı bi-Halebi'ş-şehbâ

HAT, 717/34219

61

الأمن العام

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

HACILARIN KARŞILANIP EMNİYETLE UĞURLANMASI

Cerde Başbuğu Süleyman Ağa tarafından Hediye Eşmesi adlı yerde karşılanan Müslüman hacıların muhafazalarına itina edilerek Asihurma mevkiine gönderildikleri hakkında

22 Temmuz / يوليو 1830

استقبال الحجيج وتوديعهم في أمان

خطاب حول أن سليمان أغا قائد حراسة قافلة الحج قد قام باستقبال حجاج المسلمين في موضع يدعى (هديه اشمه سى) أي عين هدية، وأبدى حرصه بالحفاظ على حجاج المسلمين، ثم شُيعوا إلى موقع (عاصي خورما) أي النخل العاصي

Devletli inâyetli âtıfetli re'fetli veliyyü'n-ni'am aliyyü'l-himem kesîru'l-lütf ve'l-kerem efendim sultanım hazretleri,

Ma'rûz-ı abd-i ubûdiyyet-mefrûzlarıdır ki hüccâc-ı zevi'l-ibtihâcın tarîk-ı Hicaz mağfiret-tırazda Hediye Eşmesi nâm mahalde istikbâlleriyle bi'r-refâka Şam-ı behişt-meşâmma duhûlleri ve hılâl-ı râhde muhafaza ve muhâreseleri irâdesiyle bâ-fermân-ı âlî memur-ı tanzim ve ihracı olduğum Cerde Başbuğluğu'nun tıbk-ı irâde-i seniyye-i şahane üzere mukteza-yı usul-i hizmet-i celîle-i bâhiru'l-meymenesi olan levazîmâtı taraf-ı bendegânemden techiz ve tertib ve sinîn-i sâlifeden ezyed ve evfer mükemmel ve tüvânâ olarak i'zâm ve tesrîb olunan Cerde atlı askeri üzerlerine emekdârân-ı daire-i bendegîden hâlâ Taberya mütesellimi olup geçen sene Cerde Başbuğu olan Süleyman Ağa kulları bu sene-i mübarekede dahi başbuğ nasb ve tayin olunup müstevfî mühimmât ve zehâir ve top ve cebehâne ve levazîmât-ı saire ile Dâru'l-cihâd Akka'dan ihrac ve savb-ı maksûda azîmet etmiş olduğu akdemce kethudâ-yı bâb-ı çâkerî atûfetli beyefendi bendeleri tarafından hâk-i pây-ı emel-bahşâ-yı veliyyü'n-ni'âmânelerine arz ve ifade olunmuşdu ağa-yı mûmâileyh kulları mukteza-yı memuriyeti üzere hüccâc-ı müslimînin Hediye Eşmesi nâm mahalle vürûd ve vusûllerinden üç gün mukaddem Muharremü'l-harâmın onuncu günü mahall-i mezkûra vusûl ve ileriden istikbal ve emr-i muhafazalarına ikdâm ve ihtimâm ile emniyetleri vesâilini istihsâl ederek mahall-i merkûmdan kıyâm ve delâlet-i tevfîk-i ni'amü'r-refik-i cenâb-ı Rabbü'l-enâm ile mâh-ı merkûmun yirmi ikinci günü Âsihurma nâm mahalle hüccâc-ı müslimîn ile ma'an âminen ve sâlimen luhûk ve vürûd ve vusûl ve nasb-ı hıyâm-ı mesûl olduklarını başbuğ-ı mûmâileyh kulları bir kıt'a Arabiyyü'l-ibâre arîzasında bast u beyân ve bu sene-i amîmetü'l-meymenede dahi saye-i hümâ-vâye-i hazret-i tâcdârîde hüccâc-ı zevi'l-ibtihâc-ı saadet-minhâc tavâf-ı beytullâhi'l-haram ve ziyaret-i ravza-i mutahhare-i hazret-i seyyidü'l-enâm ile eda-yı farîza-i hacc u secc birle avd u kufûl ve dua-yı devam-ı ömür ü devlet ve şevket ve bekâ-yı kıyâm-ı saltanat-ı seniyyeye muvâzıb ve meşgul olarak Şam-ı dâru's-selam-ı behişt-meşâmma teveccüh ve ikbâl ve bi'l-emn ve's-selâme gelmekde olduklarını mutazammın Mîru'l-hac devletli Rauf Paşa hazretlerinin taraf-ı vâzıhu'ş-şeref-i devletlerinden irsâl buyurulan bir kıt'a şukka-i sâmîleri ve Emîn-i surre-i hümâyûn saadetli Derviş Bey bendelerinin kâimesi ve başbuğ-ı mûmâileyh kullarının bir kıt'a Arabiyyü'l-ibâre arîzası tarih-i arîza-i ubeydânem günü vârid olup kethudâ-yı bâb-ı çâkerî beyefendi bendeleri vesâtatıyla hâk-i pây-ı emel-bahşâ-yı veliyyü'n-ni'âmânelerine arz u takdim kılınmak üzere mahsus tatarânımız kullarıyla

irsâl olunduğu inbâsı ve hemen Hak celle ve alâ şevketli kerâmetli mehâbetli kudretli azametli padişah-ı İslâm-penâh ve şehenşâh-ı hilâfet-destgâh ve zıllullahî veli-nimetimiz bâ'is-i şeref ve mefâharetimiz padişahımız efendimiz hazretlerinin kutb-ı daire-i deverân ve kehf-i emân-ı cihânbân olan zât-ı hümâyûn-ı şahanelerin serîr-ârâ-yı şevket-masîr-i saltanat-ı seniyyelerinde ilâ intihâ'i'z-zaman metin ve mekîn ve rıza-yı yümn-iktizâ-yı mülûkânelerine muvaffakiyetle cümlemizi kâm-yab ve kâm-bîn eylemek da'avât-ı icâbet-âyâtıyla rûzân ve leyâl iştigâl üzere olduğum vesile-i müstakille arz-ı kâlâ-yı ubûdiyyetim ittihâzıyla işbu arîza-i ubeydânem terkîm ve hâk-i pây-ı veliyyü'n-ni'amânelerine takdim kılındı inşâallahu teâlâ lede şerefi'l-vusûl hüccâc-ı zevi'l-ibtihâc-ı müslimînin keyfiyeti mîru'l-hac müşârunileyh hazretlerinin kâimelerinden dahi muhât-ı ilm-i âlî-i âlem-şümûl-i hidîvâneleri buyuruldukda ol bâbda ve her hâlde emr u fermân ve lutf u ihsân ve inâyet-i bî-pâyân devletli inâyetli âtıfetli re'fetli veliyyü'n-ni'am âliyyü'l-himem kesîru'l-lütf ve'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

Fî gurre-i Safer sene [1]246.

Bende
Abdullah
Vali-i Eyalet-i Sayda ve Trablusşam hâlâ
[Mühür]

Sayda Valisi Abdullah Paşa kullarının kâimesidir. Fezleke-i meâli işbu sene-i mübarekede dahi hüccâc-ı müslimîni muktezâ-yı memuriyeti üzere Cerde Başbuğluğuna tarafından tevkîl ve i'zâm eylediği Süleyman Ağa ber-mu'tâd Hediye Eşmeleri'nden istikbal ve saye-i me'âlî-vâye-i şehinşâhîlerinde Âsihurma nâm merhaleye kadar esbâb-ı emniyetlerini istihsâl ederek şehr-i Muharremü'l-Harâmın yirmi ikinci günü kavâfil-i hüccâc-ı hidâyet-minhâc bi's-selâme merhale-i mezkûreye vâsıl olmuş olduklarını mutazammın olmakla ol bâbda Şam valisi ve surre-i hümâyûnları emini kulları taraflarından ve Arabiyyü'l-ibâre olarak vekil-i mûmâileyh kulları cânibinden kendisine gelip göndermiş olduğu tahrirât ile beraber manzûr-ı hümâyûn-ı şahaneleri buyurulmak için arz u takdim kılındığı ve gelen tatarlara ber-mu'tâd hil'at iksâ ve atiye i'tâsıyla müşârunileyh kullarına münasibi vechile cevabnâme tahrîr ve isrâ olunacağı muhât-ı ilm-i âlem-ârâ-yı cihân-bânîleri buyuruldukda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr efendimizindir.

Vali-i müşârunileyhin işbu kâimesiyle göndermiş olduğu tahrirât manzûr-ı hümâyûnum olmuşdur. Sürhde beyân olunduğu üzere gelen tatarlara ber-mu'tâd hil'at ve atiyyeleri verilip müşârunileyhe münasibi vechile cevab tahrîr.

HAT, 554/27447

Şam şehrinin Salihiye Dağı'ndan görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90424-1

منظر لمدينة دمشق من جبل الصالحية

62

ASAYİŞ ve GÜVENLİK
الأمن العام

ŞAM'DA ÇIKAN İSYANIN BASTIRILMASI İÇİN ALINAN ÖNLEMLERİ

Şam'da çıkan isyanı bastırmak için Sayda ve Halep valilerine birlikte hareket etmeleri emrinin verildiği, hac mevsiminin yaklaşması ve Şam'ın kutsal toprakların kapısı olması dolayısıyla buradaki isyanın devamı hac kafilesine zarar vereceğinden fesadın bir an önce bastırılması gerektiği, Halep'ten Şam taraflarına bir miktar asker gönderilerek halktan da itaatkar hareket etmelerinin istendiği, Şam Valisi Selim Paşa'nın şehid edildiği, çıkan karışıklıktan etkilenmemesi için Halep ve civarının muhafazasına dikkat edildiği hakkında Halep Valisi Mehmed Paşa'nın arzı

15 Kasım / نوفمبر 1831

تدابير تم اتخاذها لإخماد العصيان في الشام

خطاب من محمد باشا والي حلب يعرض فيه أن الأوامر كانت قد صدرت إلى والي صيدا ووالي حلب بالتحرك معاً لأجل إخماد العصيان الذي اشتعل في الشام، ونظراً لاقتراب موسم الحج وكون الشام هي الباب إلى الأراضي المقدسة فإن استمرار العصيان هنا سوف يكون ضاراً بقافلة الحج، وعليه يجب القضاء على ذلك الفساد في أقرب الآجال، وأنه تم إرسال عدد من الجنود من حلب إلى ناحية الشام وطُلب من الأهالي التزام الطاعة، وأن والي الشام سليم باشا سقط شهيداً، وأنه هو نفسه يبذل ما في وسعه للمحافظة على حلب وجوارها حتى لا تتأثر من الاضطرابات الحالية.

Devletli inâyetli âtıfetli re'fetli veliyyü'n-ni'am efendim sultanım hazretleri

Şam ihtilâline dair mukaddemâ vâki' olan inhâ-yı çâkerâneme mebnî ne vechile iâne-i lâzımeyi icra etmek üzere atûfetli Sayda valisi hazretlerinininin suret-i memuriyeti savb-ı bendegâneme iş'âr ve Haleb'in usul-i hâliyyesine halel gelmeyerek mümkün olduğu hâlde taraf-ı ubeydânemden dahi biraz asker irsâli irâde-i seniyyesi beyân ve izbâr buyurulmuş olduğundan bahisle el-hâletü hâzihî mevsim-i haccın takarrübü ve Şam-ı Şerif'in bâb-ı Haremeyn-i Şerifeyn bulunması cihetleriyle fesad-ı mezkûrun imtidâdı takdirinde maâzallahi teâlâ mürettebât-ı hacc-ı şerife kesr ve halel târî olacağına ve bir ân akdem hüsn-i indifâ'ı vesâilinin icrası ehemm-i mehâmdan idüğünden bu bâbda çâkerleriyle levâzım-ı muhabere ve ittifâkı bi'l-ifa fesad-ı mezkûrun def' ve imhâsına mübâderet ve itina kılınması vali-i müşârunileyhe emr u iş'âr buyurulmuş olduğu beyânıyla taraf-ı bendegîden dahi levazîm-ı ittifâkiyeye bi'r-riâye fesad-ı mezkûrun sühûletle def' u ref'i esâbâbının istihsâline ve bu bâbda ne vechile hareket olunduğunu serî'an iş'âr ve işaret olunmasına mübâderet-i bendegânemi âmir tatarân-ı veliyyü'n-ni'amîlerinden Osman Tatar kullarıyla zîver-endâz-ı eyâdî-i ta'zîm olan emirnâme-i sâmî-i hidîvîleri meâl-i mehâsin-iştimâli karîn-i iz'ân-ı çâker-i müstedîmleri olmuşdur. Zuhur-ı fesad-ı Şam vâsıl-ı sem'-i hususiyet-ittisâm-ı çâkerânem olduğu anda def' ve imhâsına müsâra'aten tedarik-i asâkir ve mühimmâtla hâzır ve müheyyâ idüğüm mukaddemce ma'rûz-ı huzur-ı âsafâneleri kılınmış idi. Bu havalilerin emr-i muhafazası bi'l-mütâlaa çâkerlerinin bi'n-nefs Şam'a azîmetim uyamayacağından ve fesad-ı mezkûrun def' u ref'i dahi civar bulunmak cihetiyle müşârunileyh Sayda valisi hazretlerine ihale buyurulmuş olduğundan kuvvet-i mevcude-i çâkerîye halel gelmeyerek mümkün ise bir mikdar asker irsâli bir kıt'a emirnâme-i sâmîleri meâl-i âlîsinde emr u fermân buyurulmağın fi'l-hakika vali-i müşârunileyh hazretleri levâzım-ı iâneye himmet ve bezl-i mâ-hasal-i miknet buyurdukları hâlde mevcud-ı maiyyet-i âcizânem olan asâkirden bir mikdarını ifrâz ile irsâli takdirinde

memuriyet-i mezkûreye nisbeten kalîl ve ifrâzları cihetiyle kuvvet-i mevcude-i çâkerîye halel tatarruku vâreste-i kayd-ı delil olmak mülâbesesine ibtinâ'en tasvîb buyurulduğu üzere müşârunileyh hazretleri indifâ'-ı fesad-ı mezkûra ve çâkerleri dahi bu havalilerin emr-i muhafazasına mübâderetimiz vâkı'a hasbe'l-vakt muhassenâtdan olacağı beyânıyla muahharan şeref-vârid olan emirnâme-i safderîlerinde vali-i müşârunileyhin mukaddemce hâk-i pây-ı devletlerine meb'ûs tahrirâtları meâline nazaran bazı esbâba mebnî Şam'a iâne edip edemeyeceği mechûl ve bu bâbda muâvenet-i lâzımenin ifası savb-ı çâkerânemden me'mûl idüğü emr u fermân buyurulduğuna ve Şam dâhiyesi zuhurunda tez elden emr-i müdafaasının bi'l-ittihâd icrası istimzâcına dair müşârunileyh cânibine meb'ûs tatarım kulları muâvedetiyle vârid olup li-ecli'l-manzûr bundan akdem takdim-i huzur-ı fâizu'n-nüşûr-ı âlîleri kılınan tahrirâtda dahi muâvenet edemeyeceklerini tahrîr ve iş'âr buyurduklarından bu bâbda ifa-yı levazîm-ı muâvenete ibtidâr farîza-i zimmet idüğüne binâen her ne kadar kuvvet-i mevcude-i çâkerîye halel geleceği melhûz ise de uğur-ı meyâmin-mevfûr-ı hazret-i şehenşâhîde feda-yı baş ve can şiâr-ı ihtisâskârî ve ubûdiyyetden olduğundan der-akab asâkir-i mevcude-i çâkerîden iki bin nefer süvari ve piyade asâkir tehyi'e ve âmâde ve Haleb ve havalisinden dahi mikdar-ı vâfî asker celb olunarak Şam tarafına isbâl ve mukaddemâ kazalarına tahrîr olunduğu misillü fîmâ-ba'd ırz ve edebleriyle olup mutâva'atkârâne vaz' ve hareketde bulunmalarını şâmil ahali-i Şam'a dahi mahsus tatarım kulları ile kâime tahrîr ve irsâl ve her ne kadar iâneye vakitleri olmadığı meczûm ise de civâriyet hasebiyle keyfiyet-i Şam'a ıttılâ'ları melhûz idüğünden asâkir-i mersûle-i çâkerînin ne vechile ve ne revîş ile azîmetleri lâzımeden idüğü tekrar tatar kulları ihracıyla vali-i müşârunileyh hazretlerinden isti'lâm ve istis'âl kılındığı bi't-teâkub ârâyiz-i çâkerâmle akdemce hâk-i pây-ı devletlerine arz ve ifade olunarak malum-ı devletleri buyurulmuşdu. Binâenaleyh bu bâbda şeref-sünûh edecek emr u fermân-ı celîlelerine müterakkıb iken tatar-ı safderîleri merkûm kullarıyla fesad-ı mezkûrun def' u ref'i hasren ve kasren vali-i müşârunileyh hazretleriyle savb-ı çâkerânemden matlûb-ı âlî idüğü emr u ifadâtını şâmil şeref-vârid olan işbu emirnâme-i sâmîleri mezâyâsı malum-ı âcizânem olduğu saat husus-ı iâneye vüs'-i makdûr-ı ubeydânemi sarfla tekrar celb-i asâkir ve tertib-i mühimmât ve zehâir iştigâlleriyle meşgul olduğum hâlde ber-muktezâ-yı takdir-i mümteni'u't-tağyîr-i Sübhânî Selim Paşa merhum mesmû'-ı âlîleri buyurulduğu vechile kaleyi zahireden yana müzâyakaları hasebiyle ahali-i Şam'a bi't-teslim bu kadar yemin ve ahd ve şartla kendilere ve dairelerine rây ü emanı müş'ir sened i'tâ olunarak kaleden ihraclarının ikinci günü mugayir-i ahd ve şart makarr-ı merhum-ı müşârunileyhe ihticâm ve peymâne-i şehdâb-ı şehâdeti kendileriyle kethudâları ve divan katibleri ve hazinedarları ve dergâh-ı âlî kapıcıbaşılarından dayıları ve câmeşûyilerine bi'l-ibrâm işrâb etdirdiklerinden sonra bulunan tevâbi'âtının ve askerîsinin cümlesini envâ'-ı hakaret ile gasb u gâret ederek Beyrut İskelesi'ne def' ve i'zâm etmişler ise de Rabbim Teâlâ veli-nimetimiz ve veli-nimet-i âlem şevket-meâb revh-i cihan efendimiz hazretlerine dükenmez ömür ihsân eylesin inşâallahu'r-rahmân mübarek enfâs-ı kudsiyyetü's-simât-ı mülûkâneleriyle fesede-i Şam ve sair habâset-ittisâm olanların cümlesi an-karîbi'z-zaman cisr-i samsam-ı intikâm-ı ma'delet-irtisâm-ı padişahânelerinden puyân-ı matmûre-i nîrân ve hizlân olmaları ednâ bir kullarına emr u fermân-ı cihân-mutâ'ları erzânıyla husûl-pezîr olacağı cümle indinde müsellem ve nümâyân idüğü ve işbu havâdis-i mezkûre Şam'a mersûl asâkir-i çâkerînin Han-ı Şeyhûn

merhalesinde mesmu‘ları olduğundan ne vechile hareket eylemelerini sergerdeleri bulunan kulları savb-ı çâkerânemden bi'l-istîzân şu Aralık sair asker bulunması muktezî olan bazı mahallere dahi münasibi vechile asâkir ik‘âdıyla zabt u rabtlarına leyl ü nehâr itina ve dikkat olunmakda ve Han-ı Şeyhûn dahi şâh-râhda bulunup cevelângâh-ı urbân bir mahal idüğünden Şam'a mersûl asâkirin dahi ol tarafların muhafazasına mübâderetleri savb-ı âcizîden bi'l-iş‘âr tenbih olunmuş ve mevcud-ı maiyyet-i bendegânem olan asâkir vüs‘-i ubeydânem kadrince olup hususuyla birazları dahi muhafaza-i etrafda olduklarından ve Ruha tarafına dahi çendân emniyet caiz olmayacağından ve savb-ı bendegânemle bi'l-muhabere tahrîr-i âcizânem olacak vechile harekete bâ-fermân-ı âlî memur buyurulduğunu savb-ı ubeydâneme tahrîr ve iş‘âr etmiş olduklarından Maâdin-i Hümâyûn Kazalarından mikdar-ı vâfî asker tedarikiyle Ruha eyaletine muttasıl olan Behinsi ve Samsad taraflarına gelip ol havalilerde birkaç gün geşt ü güzâr eylemeleri Maâdin-i Hümâyûn Emini saadetli Osman Paşa bendelerine dahi tahrîr ve iş‘âr kılındığı ve çâkerleri dahi levazîm-ı ihtiyât ve âgâhîye riâyet ve Haleb ve havalisinin emr-i muhafazasına itina ve dikkatde ser-i mû tecvîz-i kusur etmediğim inşâallahu teâlâ muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emr ve'l-ihsân efendimizindir.

Fî 9 C. Sene [1]247

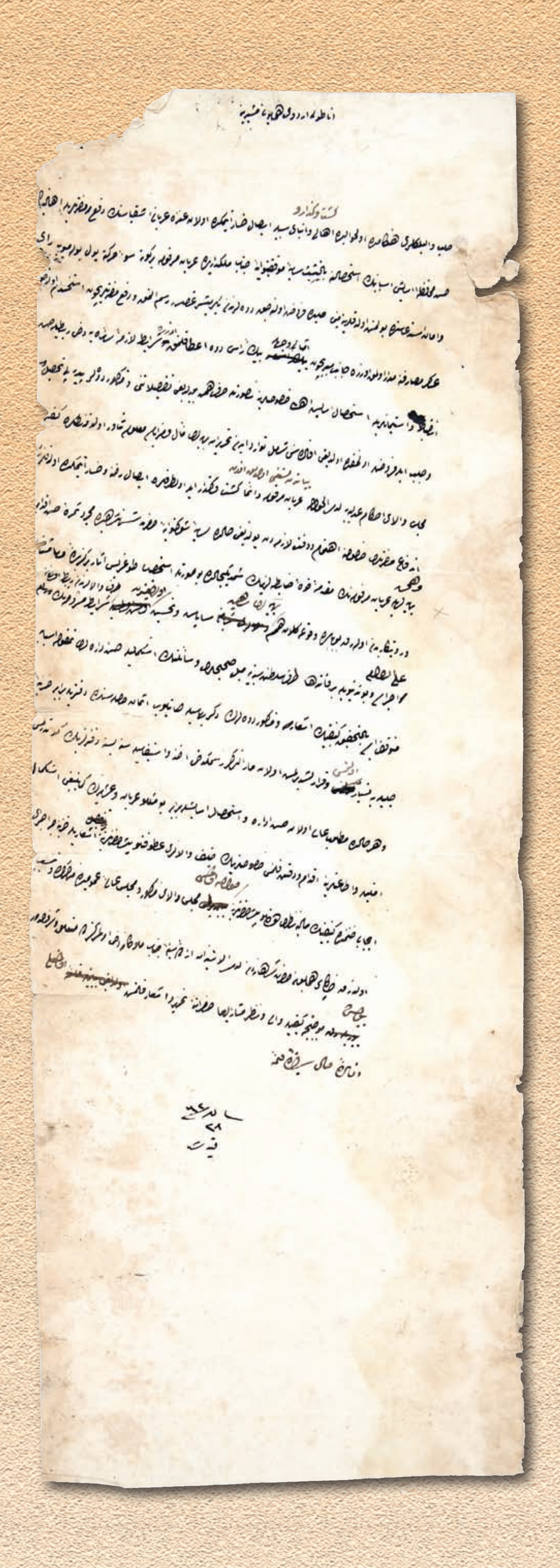
[Mühür]
Abduhu
Mehmed

HAT, 404/21166-A

63

ASAYİŞ ve GÜVENLİK الأمن العام

HALEP'TE ANEZE AŞİRETİNİN VERDİĞİ ZARARIN BERTARAF EDİLMESİ

Halep'te halka zarar veren Anezelilerin aman dilemesi üzerine, satılacak develerinden yirmişer kuruş vergi ve asker masraflarına karşılık olarak bin deve vermeleri şartıyla teslim olmaları sağlanarak asayişin temin edildiği

19 Eylül / يوليو 1846

تعويض عن الأضرار التي سببتها عشيرة عنيزة في حلب

خطاب حول أن أفراد عشيرة عنيزة الذين أوقعوا الضرر بالأهالي في حلب قد طلبوا العفو والأمان، وعليه فقد تم قبولهم للتسليم شريطة أن يؤدوا عشرين قرشاً ضريبة عن كل جمل يبيعونه ويقدموا لنا ألف جمل نفقات للعساكر، وبذلك تم فرض الأمن والأمان.

Anadolu Ordu-yı Hümâyûnu Müşîri'ne

Haleb valilikleri hengâmda ol havalide geşt ü güzâr ahali ve ebnâ-yı sebîle îsâl-i hasar etmekde olan Aneze urbânı eşkıyasının def‘-i mazarratlarıyla ahalinin hüsn-i muhafaza-i asayiş esbâbının istihsâline bi't-teşebbüs saye-i muvaffakiyet-vâye-i cenâb-ı mülkdârîde urbân-ı merkûma bir gûne sû-i harekete yol bulamayıp re’y ve emân istid‘âsında bulunmuş olduklarına mebnî Haleb'de fürûht olunacak develerinden yirmişer kuruş resm alınmak ve def‘i mazarratları için istihdam olunacak asâkir masârıfına medâr olmak üzere cânib-i mîrî için emsali vechile bin re’s deve i‘tâ kılınmak üzere şerâit-i lazîme-i saireye dahi rabtıyla hüsn-i inzibât ve istîmânlarıyla istihsâl-i asayiş-i ahali hususlarına ne suretle sarf-ı himmet buyurulduğu tafsilâtını ve mezkûr develer peyderpey tahsil ve celb ile fürûht olunmakda olduğu ifadesini şâmil tevârüd eden tahrirât-ı behiyyeleri meâl ve mezâyâsı malum-ı senâverî oldukdan sonra keyfiyet Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye lede'l-havale beyândan müstağnî olduğu üzere urbân-ı merkûme daima geşt ü güzâr ile ol taraflara îsâl-i rahne ve hasar etmekde olduklarından indifâ‘-ı mazarratları hususuna ihtimâm ve dikkat lâzımeden bulunduğu hâlde saye-i şevket-vâye-i hazret-i şehinşâhîde mücerred semere-i hüsn-i ikdâm ve himmet-i behiyyeleriyle urbân-ı merkûmenin mukaddeme-i kuvve-i zâbıtalarının şimdiki hâlde bu suretle istihsâli doğrusu âsâr-ı ber-güzîde-i mehâm-şinâsî ve reviyyetkârîden olarak bu bâbda vuku‘a gelen himem-i behiyyeleri rehîn-i şâyân ve tahsîn olduğundan taraf-ı vâlâlarından rabt olunan şerâit-i meşrûhanın ale'd-devam icrası ve bundan böyle bir kat daha taraf-ı saltanat-ı seniyyeye meyl-i sahîhleri vesâilinin istikmâliyle hüsn-i idareleri ne makûle esbâba mütevakkıf ise bi't-tahkik keyfiyetin iş‘âr ve mezkûr develerin değer bahasıyla satılıp esmân-ı hâsılasının defteriyle beraber hazine-i celîleye tesyâr olunması ve kararlaşdırılmış olan mârru'z-zikr resmin dahi ahz ve istîfâsıyla sene be-sene defterlerinin gönderilmesi ve her hâlde matlûb-ı âlî olan hüsn-i idare ve istihsâl-i asayişle beraber bu misillü urbân ve aşâ’irin kemâ yenbeğî istikmâl-i emniyet ve itâatlarına ikdâm ve dikkat kılınması hususlarının halef-i

vâlâları atûfetli paşa hazretlerine iş‘ârıyla hazinece icra-yı icabı zımnında keyfiyetin Maliye nâzırı devletli paşa hazretlerine havale olunması Meclis-i Vâlâ-yı mezkûr ve Meclis-i Âlî-i Umumî'de müzâkere ve tensîb olunarak hâk-i pây-ı hümâyûn-ı hazret-i şahaneden lede'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne dahi ol merkezde müte‘allik ve şeref-sudûr buyurulmuş mûcebince keyfiyet vali ve nâzır-ı müşârunileyhimâ hazerâtına tahrîr ve iş‘âr kılınmış olmakla ifade-i hâl siyâkında kâime.

Fî 28 N. sene [12]62

A. MKT, 50/45

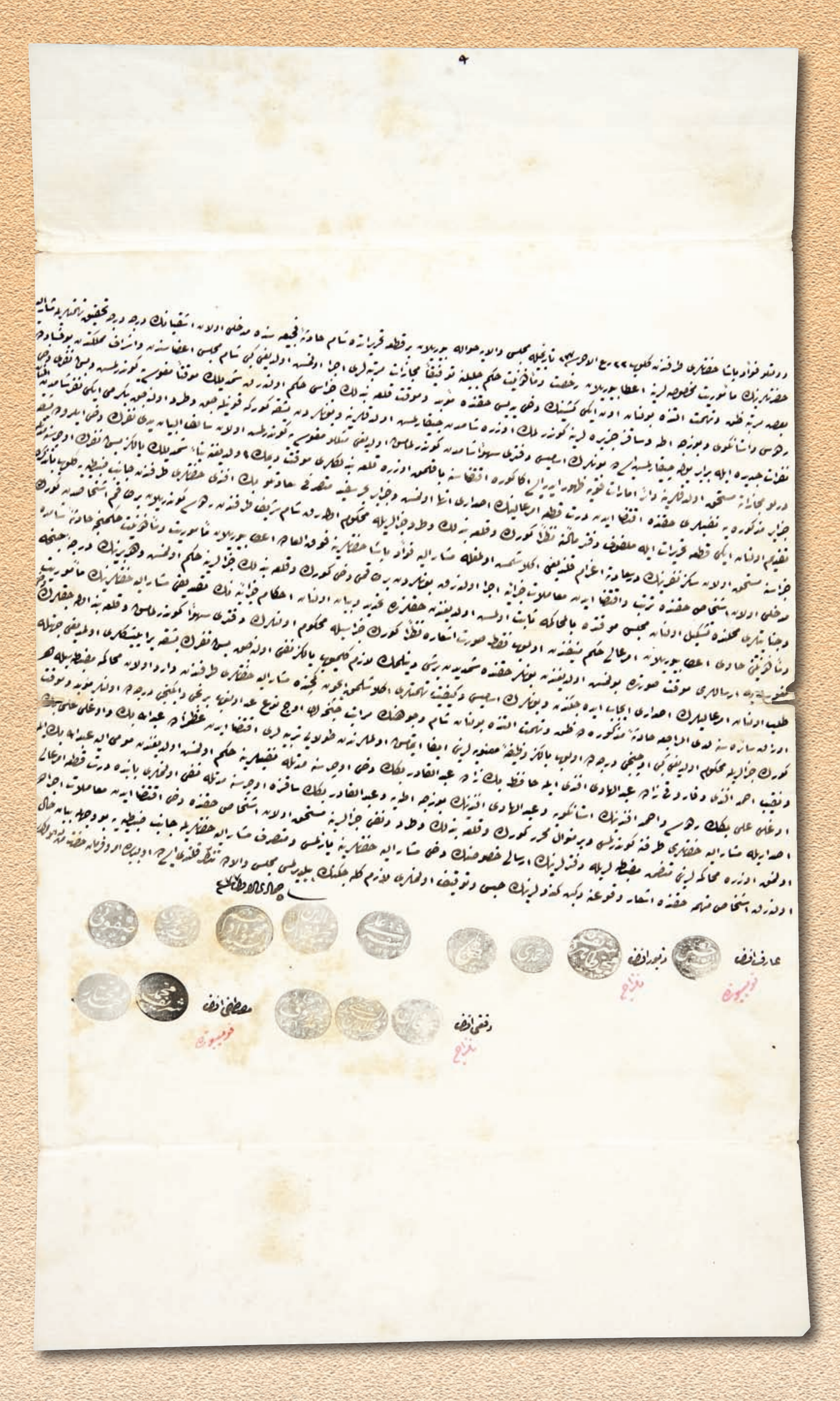
Halep'te Kastelü'l-Harami Mahallesi'nde bulunan karakolhane binası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-91

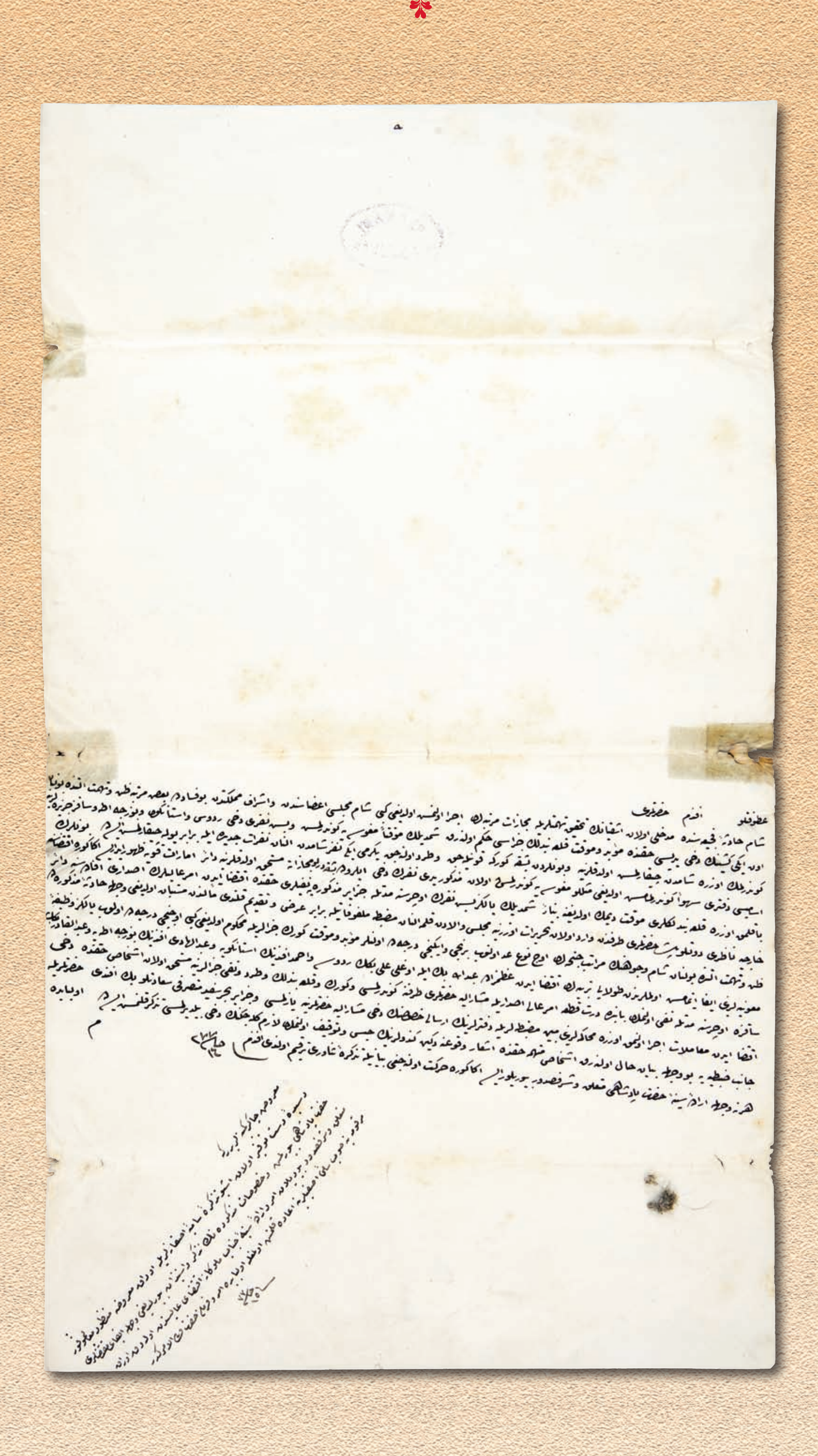
مبنى المخفر (قراقول) داخل محلة قسطل الحرامي في حلب

64

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

الأمن العام

ŞAM HADİSESİNE KARIŞANLARIN CEZALANDIRILMALARIİ

Şam hadisesine karışan eşkıyanın suçları tahkik edilerek cezalandırıldıkları, Şam meclisi azâsından ve eşraftan olup kürek, kalebentlik ve sürgün cezasına çarptırılan kişiler hakkında da gerekli muamelenin yapılması için muhakeme, mazbata ve defterlerinin gönderilmesi ve bunların haklarında bilgi alınıncaya kadar hapsedilmeleri lüzumu

29 Kasım / 1860 نوفمبر

توقيع العقوبة على المتورطين في حادثة الشام

تقرير من المجلس الأعلى بناءًا على خطاب من فؤاد باشا حول حادثة الشام، وهو أنه قد تم إجراء التحقيقات في جرائم الأشقياء الذين تورطوا في حادثة الشام، كما أن الأشخاص الذين هم من بين أعضاء مجلس الشام ومن أعيانها وحكم عليهم بعقوبة التجديف في سفن الأسطول أو الحبس داخل القلعة أو النفي يلزم إرسال أوراقهم حتى تجري المعاملة اللازمة بشأنهم، وإلى أن يتم الحصول على المعلومات اللازمة في حقهم فسوف يظل حبسهم قائماً.

Devletli Fuad Paşa hazretleri tarafından gelip 22 Rebîülâhir sene [1]277 tarihiyle Meclis-i Vâlâ'ya havale buyurulan bir kıt‘a tahrirâtda Şam hâdise-i fecî‘asında medhali olan eşkıyanın derece derece tahkik-i töhmetleriyle müşârunileyh hazretlerinin memuriyet-i mahsusalarına i‘tâ buyurulan ruhsat ve me’zûniyet hükm-i celîline tevfîkan mücâzât-ı mürettebeleri icra olunmuş olduğu gibi Şam Meclis azâsından ve eşraf-ı memleketden bu fesadda bazı mertebe zan ve töhmet altında bulunan on iki kişinin dahi yedisi hakkında müebbed ve muvakkat kale-bendlik cezası hükm olunarak şimdilik muvakkaten Magosa'ya gönderilmiş ve beş neferi dahi Rodos ve İstanköy ve Bozcaada ve Sakız cezîrelerine gönderilmek üzere Şam'dan çıkarılmış olduklarına ve bunlardan başka küreğe konulacak ve tard olunacak yirmi iki nefer Şam'dan alınan neferât-ı cedîde ile beraber yola çıkarılmış ise de bunların esâmîsi defteri sehven Şam'dan gönderilmemiş olduğu misillü Magosa'ya gönderilmiş olan sâlifü'l-beyân yedi neferin dahi ileride başka türlü mücâzâta müstehık olduklarına dair emârât-ı kaviyye zuhur eder ise ona göre iktizâsına bakılmak üzere kale-bendlikleri muvakkat demek olduğuna binâen şimdilik yalnız beş neferin üçer sene müddetle cezayir-i mezkûreye nefyleri hakkında iktizâ eden dört kıt‘a emr-i âlînin ısdârı inhâ olunmuş ve Cezayir-i Bahr-ı Sefîd mutasarrıfı saadetli beyefendi hazretleri tarafından cânib-i zabtiyeye gelip bâ-tezkire takdim olunan iki kıt‘a tahrirât ile melfûf defter meâline nazaran kürek ve kale-bendlik ve tard cezalarıyla mahkum olarak Şam-ı Şerif tarafından Rodos'a gönderilen bir takım eşhâsıdan kürek cezasına müstehık olan sekiz neferinin Dersaâdet'e i‘zâm kılındığı anlaşılmış olmakla müşârunileyh Fuad Paşa hazretlerine fevkalâde i‘tâ buyurulan memuriyet ve me’zûniyet hükmünce hâdise-i Şam'da medhali olan eşhâs hakkında terettüb ve iktizâ eden muamelât-ı cezaiyye icra olunarak bunlardan bir takımı dahi kürek ve kale-bendlik cezalarına hükmolunmuş ve her birinin derece-i cünha ve cinâyetleri mahallinde teşkil olunan meclis-i muvakkatde bi'l-muhakeme sâbit olmuş olduğundan haklarında tahdid ve beyân olunan ahkâm-ı cezaiyyenin tasdiki müşârunileyh hazretlerinin memuriyet ve me’zûniyetini hâvî i‘tâ buyurulan emr-i âlî hükm-i münîfinden olup fakat suret-i iş‘âra nazaran kürek cezasıyla mahkum olanların defteri sehven gönderilmemiş ve kale-bend olacakların dahi Magosa'ya irsâlleri muvakkat suretde bulunmuş olduğundan bunlar hakkında şimdiden bir şey denilmek lâzım gelmeyip yalnız

nefy olunacak beş neferin başka bir ilişikleri olmadığı cihetle taleb olunan emr-i âlîlerin ısdârı icab edeceğinden ve bunların esâmîsi ve keyfiyet-i töhmetleri anlaşılmak için geçende müşârunileyh hazretleri tarafından vârid olan muhakeme mazbatasıyla evrak-ı sairesine lede'l-mürâcaa hâdise-i mezkûrede zan ve töhmet altında bulunan Şam vücûhunun merâtib-i cünhaları üç nev‘ addolunup birinci ve ikinci derecede olanlar müebbed ve muvakkat kürek cezalarıyla mahkum olduğu gibi üçüncü derecede olup yalnız vazife-i maneviyyelerini ifa etmemiş olmalarından dolayı terbiyeleri iktizâ eden Azmzâde Abdullah Bey ve oğlu Ali Bey ve Nakîb Ahmed Efendi ve Fârukîzâde Abdülhâdi Efendi ile Hâfız Beyzâde Abdülkâdir Bey'in dahi üçer sene müddetle nefylerine hükmolunmuş olduğundan mûmâileyh Abdullah Bey ile oğlu Ali Bey'in Rodos'a ve Ahmed Efendi'nin İstanköy'e ve Abdülhâdi Efendi'nin Bozcaada'ya ve Abdülkâdir Bey'in Sakız'a üçer sene müddetle nefy olunmaları bâbında dört kıt‘a emr-i âlî ısdârıyla müşârunileyh hazretleri tarafına gönderilmesi ve ber-minvâl-i muharrer kürek ve kale-bendlik ve tard u nefy cezalarına müstehık olan eşhâs hakkında dahi iktizâ eden muamelât icra olunmak üzere muhakemelerini mutazammın mazbatalarıyla defterlerinin irsâli hususunun dahi müşârunileyh hazretlerine yazılması ve mutasarrıf-ı müşârunileyh hazretleriyle cânib-i zabtiyeye bu vechile beyân-ı hâl olunarak eşhâs-ı mütteheme hakkında iş‘âr vuku‘una değin kendilerinin haps ve tevkif olunmaları lazım geleceğinin bildirilmesi Meclis-i Vâlâ'da tezekkür kılındı ise de ol bâbda emr u fermân hazret-i menlehü'l-emrindir.

Fî 5 Cumâdelevvel sene [1]277.

[Meclis-i Vâlâ azâlarının mühürleri]

***

Atûfetli efendim hazretleri

Şam hâdise-i fecî‘asında medhali olan eşkıyanın tahkik-i töhmetleriyle mücâzât-ı mürettebeleri icra olunmuş olduğu gibi Şam meclisi azâsından ve eşraf-ı memleketden bu fesadda bazı mertebe zan ve töhmet altında bulunan on iki kişinin dahi yedisi hakkında müebbed ve muvakkat kale-bendlik cezası hükm olunarak şimdilik muvakkaten Magosa'ya gönderilmiş ve beş neferi dahi Rodos ve İstanköy ve Bozcaada ve Sakız cezîrelerine gönderilmek üzere Şam'dan çıkarılmış olduklarına ve bunlardan başka küreğe konulacak ve tard olunacak yirmi iki nefer Şam'dan alınan neferât-ı cedîde ile beraber yola çıkarılmış ise de bunların esâmîsi defteri sehven gönderilmemiş olduğu misillü Magosa'ya gönderilmiş olan mezkûr yedi neferin dahi ileride başka türlü mücâzâta müstehık olduklarına dair emârât-ı kaviyye zuhur eder ise ona göre iktizâsına bakılmak üzere kale-bendlikleri muvakkat demek olduğuna binâen şimdilik yalnız beş neferin üçer sene müddetle cezayir-i mezkûreye nefyleri hakkında iktizâ eden emr-i âlîlerin ısdârı ifadesine dair Hariciye nâzırı devletli paşa hazretleri tarafından vârid olan tahrirât üzerine Meclis-i Vâlâ'dan kaleme alınan mazbata melfûfâtıyla beraber arz u takdim kılındı meâlinden müstebân olduğu vechile hâdise-i mezkûrede zan ve töhmet altında bulunan Şam vücûhunun merâtib-i cünhaları üç nev‘ addolunup birinci ve ikinci derecede olanlar müebbed ve muvakkat kürek cezalarıyla mahkum olduğu gibi üçüncü derecede olup yalnız vazife-i maneviyyelerini ifa etmemiş olmalarından dolayı terbiyeleri iktizâ eden Azmzâde Abdullah Bey ile oğlu Ali Bey'in Rodos'a ve Ahmed Efendi'nin İstanköy'e

ve Abdülhâdi Efendi'nin Bozcaada'ya ve Abdülkâdir Bey'in Sakız'a üçer sene müddetle nefy olunmaları bâbında dört kıt'a emr-i âlî ısdârıyla müşârunileyh hazretleri tarafına gönderilmesi ve kürek ve kale-bendlik ve tard u nefy cezalarına müstehık olan eşhâs hakkında dahi iktizâ eden muamelât icra olunmak üzere muhakemelerini mübeyyin mazbatalarıyla defterlerinin irsâli hususunun dahi müşârunileyh hazretlerine yazılması ve Cezayir-i Bahr-ı Sefîd mutasarrıfı saadetli beyefendi hazretleriyle cânib-i zabtiyeye bu vechile beyân-ı hâl olunarak eşhâs-ı mütteheme hakkında iş'âr vuku'una değin kendilerinin haps ve tevkif olunmaları lazım geleceğinin dahi bildirilmesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i padişahî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 14 Ca. sene [1]277.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i tevkîr olan işbu tezkire-i sâmîye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma'rûza manzûr-ı me'âlî-mevfûr-ı hazret-i padişahî buyurulmuş ve hususât-ı mezkûrenin tezekkür ve istîzân buyurulduğu vechile ifa-yı muktezâları müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülûkâne iktizâ-yı âlîsinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmî-i âsafîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 15 Ca. sene [12]77.

İ. MVL, 439/19505_10, 11

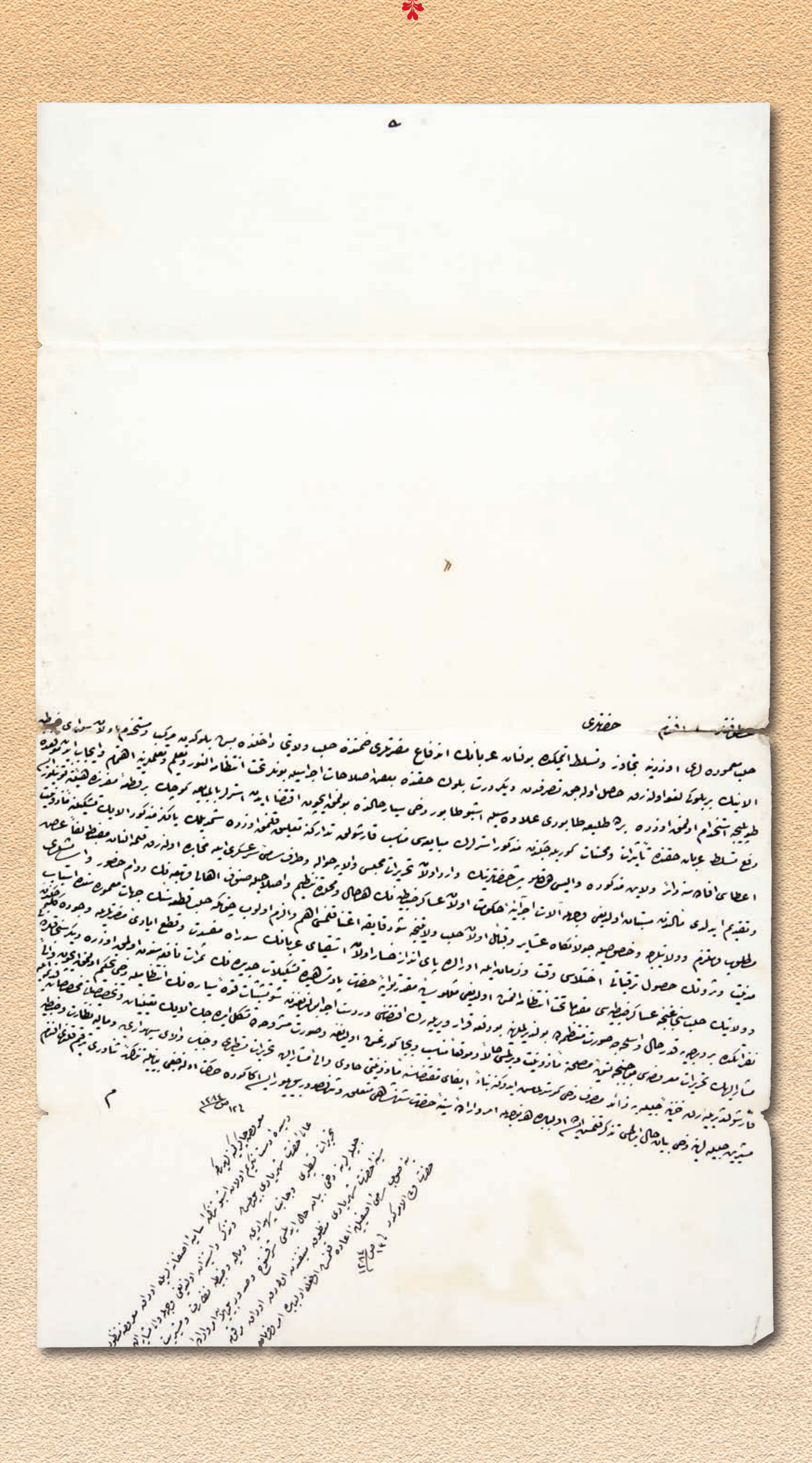
Şam şehrinin genel manzarası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90501-8

منظر عام لمدينة دمشق

65

ASAYİŞ ve GÜVENLİK

الأمن العام

HALEP'İ KALKINDIRMAK İÇİN ÖNCELİKLE EMNİYETİN SAĞLANMASI

Aşiretlerin ve kabilelerin sürekli hareket halinde bulundukları bir vilayet olan Halep'te, medeniyetin ilerlemesi, imar ve kalkınmanın temini için öncelikle aşiretlerin birbirlerine ve meskun mahallere saldırılarının önüne geçilmesi gerektiği, bunun sağlanması için de vilayette teşkil edilen zaptiye alayının yeniden düzenlenerek bir seyyar zaptiye bölüğü tertip edilmesine dair emir

16 Haziran / يونيو 1867

توفير الأمن أولاً من أجل النهوض بحلب

أمر صادر حول أن حلب ولاية تضم عشائر وقبائل دائمة الحركة والتنقل، ويلزم لتقدم الحضارة فيها وتحقيق العمران والنهوض أن يجري أولاً التصدي لقتال العشائر بعضها بعضاً ودفع غاراتها على الأماكن المأهولة بالسكان، ومن أجل تحقيق ذلك يجري من جديد تنظيم آلاي الضبطية القائم في الولاية وترتيب سرية متنقلة للضبطية.

Haleb ma'mûreleri üzerine tecavüz ve tasallut etmekde bulunan urbânın indifâ'-ı mazarratları zımnında seyyare zabtiye bölüklerinin yeniden suret-i tertib ve istihdâmlarına dair Haleb Vilayeti valisi devletli paşa hazretlerinin vârid olup Meclis-i Vâlâ'ya havale buyurulan tahrirâtıyla melfûf muvâzene pusulası mütâlaa olundu. Meâllerinden müstebân olduğu vechile vilayet-i mezkûre dahilinde beş bölükden mürekkeb ve müstahdem olan süvari zabtiye alayının bir bölüğü lağv olunarak hâsıl olacak tasarrufdan diğer dört bölük hakkında bazı ıslâhât icrasıyla bunlar taht-ı intizâma alınır ve talim ve ta'allümlerine ihtimâm ve icab eden mevkide topluca istihdam olunmak üzere bir de talî'a taburu ilâvesiyle işbu tabur dahi seyyar hâlinde bulunmak için iktizâ eden esterleri bi'l-mübâya'a küçük bir kıt'a-i müfreze hey'etine konulur ise def'-i tasallut-ı urbân hakkında te'sirât ve muhassenât görüleceğinden mezkûr esterlerin mübâya'ası münasib karşılık tedarikine ta'lîk olunmak üzere şimdilik yalnız mezkûr alayın teşkiline me'zûniyet istenilmiş ve ol bâbda taraf-ı hazret-i sipehsâlârî ile cereyân eden muhaberenin cevabında dahi tervîc-i maslahat kılınmışdır. Âlât-ı icrâiyye-i hükûmet olan asâkir-i zabtiyenin her hâl ve mahalde tanzim ve ıslâhıyla sunûf-i ahali ve tebaanın devam-ı huzur ve asayişleri matlûb ve mültezem ve vilayetlerce ve hususuyla cevelângâh-ı aşâ'ir ve kabâil olan Haleb Vilayetince şu dekâyika itina kılınması ehemm ü elzem olup çünkü Haleb kıt'asının cihât-ı ma'mûresinde esbâb-ı medeniyet ve servetin husûl-i terakkiyâtı ihtilâs-ı vakt ü zaman ile oralara pây-endâz-ı hasar olan eşkıya-yı urbânın sedd-i râh-ı mefsedet ve kat'-ı eyâdî-i mazarratlarıyla vücuda geleceğinden ve vilayetin Haleb Sancağınca asâkir-i zabtiyesi mukaddemâ taht-ı intizâma alınmış olduğu misillü saye-i makderet-vâye-i hazret-i padişahîde teşkilât-ı cedîdenin semerât-ı nâfiasından olmak üzere diğer sancaklarındaki neferâtın da bir dereceye kadar hâl ve eslihaca suret-i muntazamada bulundurulmalarına bu defa karar verilerek iktizâsı derdest-i icra bulunduğundan şu teşebbüsât kuvve-i seyyarenin intizâmıyla dahi tahkîm olunmak için vali-i müşârunileyhin tahrirât-ı ma'rûzası mûcebince tesviye-i maslahata me'zûniyet verilmesi hâlen ve mevki'en münasib ve be-câ görünmüş olduğuna ve suret-i meşrûhada teşekkül edecek alayın tayinât ve tahsisâtı muhassasât-ı

kadîme ile karşılaşdırılarak hazine-i celîleye zâid masraf dahi gösterilmemiş olduğuna binâen ber-vech-i inhâ ifa-yı muktezâsına me’zûniyeti şâmil müşârunileyhe cevabnâme-i sâmîleri tastîriyle cânib-i sâmî-i Seraskerî'ye ve Maliye Nezâret-i Celîlesisiyle Zabtiye Müşîrliği'ne beyân-ı hâl kılınması tezekkür olundu ise de ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 5 Safer sene [1]284 ve fî 27 Mayıs sene [1]283.

[Meclis-i Vâlâ azâlarının mühürleri]

***

Atûfetli efendim hazretleri

Haleb ma‘mûreleri üzerine tecavüz ve tasallut etmekde bulunan urbânın indifâ‘-ı mazarratları zımnında Haleb Vilayeti dahilinde beş bölükden mürekkeb ve müstahdem olan süvari zabtiye alayının bir bölüğü lağv olunarak hâsıl olacak tasarrufdan diğer dört bölük hakkında bazı ıslâhât icrasıyla bunlar taht-ı intizâma alınır ve talim ve ta‘allümlerine ihtimâm ve icab eden mevkide topluca istihdam olunmak üzere bir de talî‘a taburu ilâvesiyle işbu tabur dahi seyyar hâlinde bulunmak için iktizâ eden esterler bi'l-mübâya‘a küçük bir kıt‘a-i müfreze hey’etine konulur ise def‘-i tasallut-ı urbân hakkında te’sirât ve muhassenât görüleceğinden mezkûr esterlerin mübâya‘ası münasib karşılık tedariküne ta‘lîk kılınmak üzere şimdilik yalnız mezkûr alayın teşkiline me’zûniyet i‘tâsı ifadesine dair vilayet-i mezkûre valisi devletli paşa hazretlerinin vârid olan tahrirâtı Meclis-i Vâlâ'ya havale ve taraf-ı sâmî-i Seraskerî ile muhabere olunarak kaleme alınan mazbata leffen arz ve takdim edildi. Meâlinden müstebân olduğu vechile âlât-ı icrâiyye-i hükûmet olan asâkir-i zabtiyenin her hâl ve mahalde tanzim ve ıslâhıyla sunûf-i ahali ve tebaanın devam-ı huzur ve asayişleri matlûb ve mültezem ve vilayetlerce ve hususuyla cevelângâh-ı aşâ’ir ve kabâil olan Haleb Vilayetince şu dekâyika itina kılınması ehemm ü elzem olup çünkü Haleb kıt‘asının cihât-ı ma‘mûresinde esbâb-ı medeniyet ve servetin husûl-i terakkiyâtı ihtilâs-ı vakt ü zaman ile oralara pây-endâz-ı hasar olan eşkıya-yı urbânın sedd-i râh-ı mefsedet ve kat‘-ı eyâdî-i mazarratlarıyla vücuda geleceğinden ve vilayetin Haleb Sancağınca asâkir-i zabtiyesi mukaddemâ taht-ı intizâma alınmış olduğu misillü saye-i makderet-vâye-i hazret-i padişahîde teşkilât-ı cedîdenin semerât-ı nâfiasından olmak üzere diğer sancaklardaki neferâtın da bir dereceye kadar hâl ve eslihaca suret-i muntazamada bulundurulmalarına bu defa karar verilerek iktizâsı derdest-i icra bulunduğundan şu teşebbüsât kuvve-i seyyarenin intizâmıyla dahi tahkîm olunmak için vali-i müşârunileyhin tahrirât-ı ma‘rûzası mûcebince tesviye-i maslahata me’zûniyet verilmesi hâlen ve mevki‘en münasib ve be-câ görünmüş olduğuna ve suret-i meşrûhada teşekkül edecek alayın tayinât ve tahsisâtı muhassasât-ı kadîme ile karşılaşdırılarak hazine-i celîleye zâid masraf dahi gösterilmemiş idüğüne binâen ifa-yı muktezâsına me’zûniyeti

hâvî vali-i müşârunileyhe tahrirât tastîri ve cânib-i vâlâ-yı sipehdârîye ve Maliye Nezâret ve Zabtiye Müşîriyet-i Celîlelerine dahi beyân-ı hâl edilmesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile emr u irâde-i seniyye-i hazret-i şehinşâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı, efendim.

Fî 12 Safer sene 1284.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i tekrîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i âsafâneleriyle evrak-ı ma'rûza manzûr-ı âlî-i hazret-i şehriyârî buyurulmuş ve tezekkür ve istîzân olunduğu vechile vali-i müşârunileyhe tahrirât tastîri ve cânib-i sipehdârîye ve Maliye ve Zabtiye Nezâret ve Müşîriyet-i Celîlelerine dahi beyân-ı hâl edilmesi şeref-sünûh ve sudûr buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i şehriyârî mantûk-ı münîfinden olarak evrak-ı merkûme yine savb-ı sâmî-i âsafîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Safer sene 1284.

İ. DH, 1293/101664_4, 5

Halep şehri yakınından geçen Kuveyk Nehri üzerinde yapılmış su dolabı
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-61

الناعورة التي أقيمت فوق نهر قويق المار بالقرب من مدينة حلب

66

٢٧	٢٨ جمادى الاولى	١٥٠٠	حربيه	٢٠٨٤	داخليه نظارت جليله‌سنه	٢٨	٢٩	٢٤ كانون ثانى

جولان نافيه‌لرينك و معموره‌نك عشايره دائر حمايه‌سنده محافظه‌سي مقصديله تشكيل اولنان مفرزه

قابوريلرينك ... ايچون لزوملري عبارت ...

سازه‌ده استخدامي ... بولنان ايكي يوز الى سرسوارك منع تجاوزات كافى

اولميه‌جغندن ... بوز ... مبايعه‌سيله مذكور قابورى ... ابلاغ ...

تخصيصاتنه علاوه‌تاً حقنده حلب ولايتى مجلس اداره‌سنده مبعوث مضبطه‌لرينه وارد اولان

٢٧ كانون ثانى ٢٠ تاريخلي و ايكي بيك سكز يوز اوتوز طقوز نمرولى تذكره دولتلري اوزرينه بالمخابره حلب ولايتى

سرعسكريدن كلان تذكره جوابيه‌ده حلب مفرزه قابوريله موجوديتى سوارلرده دوه اولمسى

حسبيله حيوانلري نقصان اولديلر سوارى يكرمى بيدنجي الايندن بربلوكك دخى مفرزه خدمتنه تعيين ايله

يوز نيامى اشترا بو بلوك اعطاسى حقنده بشنجي اوردوى همايون قوماندانلغنه اولجه وارد اولان

نفاذانه دريده بموجب اشعار مذكور يكرمى يدنجي الايك حيواناته موجوده حدلازمه ابلاغ

اولنجه‌يه قدر بربلوك بوز نيامى اشتراعطاسيله بونده موقته مفرزه خدمته تعيينى خصوصنه بابدنشانه اراده

سنه حضرت خلافتپناهي شرف متعلق بيورلديغنده حكم جليل مذكور قوماندانلغه تبليغ قلنديغى بابنده مذكور

استراك ... مبايعه‌سيله جهت عسكريه‌يه تسليمى خصوص جانب ولايته تبليغاته اجراسى دريعاية قلمه اقتضا

انقضا سنه البقيه همت بيورلمسنه تذكره

ناظر ...

AŞİRETLERİN SALDIRISINA KARŞI HALEP'TE ASKER SAYISININ ARTIRILMASI

Çölün asayişinin sağlanması, şehirlerin de Arap aşiretlerin saldırılarından korunması maksadıyla Halep'te teşkil olunan süvari taburunun sayısının üç yüzden dört yüze çıkarıldığı.

5 Şubat/ فبراير 1894

زيادة عدد العسكر في حلب ضد غارات العشائر

أوراق حول أن طابور الخيالة الذي تم تشكيله في حلب بقصد إقرار الأمن في الصحراء وحماية المدن من تعديات العشائر العربية يجب زيادة عدد فرسانه من ثلاثمائة إلى أربعمائة.

Umum Erkân-ı Harbiye Dairesi
Üçüncü Şubesi
1395

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Çölün te’min-i asayişi ve ma‘mûrenin urbân muhâcemâtından muhafazası maksadıyla teşkil olunan müfreze taburunun şimdiki mevcudu üç yüz esterliden ibaret olup onun da ellisi perakende suretiyle hidemât-ı sairede istihdam olunmakda olduğu cihetle elde bulunan iki yüz elli ester-süvarın men‘-i tecavüzâta kâfi olamadığından bahisle yüz ester daha mübâya‘asıyla mezkûr tabur mevcudunun dört yüze iblâğı ve esmânının tahsisâtına ilâvesi hakkında Haleb Vilayeti Meclis-i İdaresi'nden meb‘ûs mazbatanın leffiyle Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'nden takdim olunan tezkirenin leffen irsâl buyurulduğu beyân-ı âlîsiyle meâline nazaran bu bâbdaki mütâlaa-i çâkerânemin arz ve izbârını âmir şeref-vârid olan fî 26 Cumâdelâhire sene [1]311 tarihli ve bin üç yüz yirmi dokuz numaralı tezkire-i sâmîye-i Sadâret-penâhîleri Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi'ne lede'l-havale Haleb Müfreze Taburu mevcudunun esterlerden dûn olması hasebiyle hayvanları noksan olan Süvari Yirmi Yedinci Alayı'ndan bir bölüğün dahi müfreze hizmetine tayini ile yüz re’s esterin bu bölüğe i‘tâsı hakkında Beşinci Ordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı'ndan evvelce vârid olan telgrafnâme üzerine ber-mûceb-i iş‘âr mezkûr Yirmi Yedinci Alay'ın hayvanât-ı mevcudesi hadd-i lazîmına iblâğ olununcaya değin bir bölüğe yüz re’s ester i‘tâsıyla bunun muvakkaten müfreze hizmetine tayini hususuna bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i mülûkâne şeref-müte‘allik buyurularak hükm-i celîli mezkûr kumandanlığa tebliğ kılınmış olduğundan mezkûr esterlerin vilayetçe mübâya‘asıyla cihet-i askeriyeye teslimi zımnında cânib-i vilayete tebligât-ı lazîme icra buyurulmasının huzur-ı sâmî-i dâver-i efhamîlerine lüzum-ı arz ve izbârı daire-i mezkûreden ifade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 24 Receb sene [1]311 ve fî 19 Kânûn-ı Sânî sene [1]309.

Serasker

Rıza

***

Mektubî-i Sadr-ı Âlî Kalemi
Müsveddâtına Mahsus Varakadır
Evrak Numarası: 1500
29 Receb sene [1]311 /
24 Kânûn-ı Sânî sene [1]309

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Çölün te'min-i asayiş ve ma'mûrenin urbân muhâcemâtından muhafazası maksadıyla teşkil olunan üç yüz esterliden ibaret bulunmuş olan müfreze taburu mevcudunun yüz ester daha mübâya'asıyla dört yüze iblâğı ve esmânının tahsisâtına ilâvesi hakkında Haleb Vilayeti Meclis-i İdaresi'nden meb'ûs mazbatanın leffiyle vârid olan 27 C. sene [1]311 tarihli ve iki bin sekiz yüz otuz numaralı tezkire-i devletleri üzerine bi'l-muhabere taraf-ı vâlâ-yı Seraskerî'den gelen tezkire-i cevabiyyede Haleb Müfreze Taburu mevcudunun esterleri dûn olması hasebiyle hayvanları noksan olan Süvari Yirmi Yedinci Alayı'ndan bir bölüğün dahi müfreze hizmetine tayini ile yüz re's esterin bu bölüğe i'tâsı hakkında Beşinci Ordu-yı Hümâyûn Kumandanlığı'ndan evvelce vârid olan telgrafnâme üzerine ber-mûceb-i iş'âr mezkûr Yirmi Yedinci Alay'ın hayvanât-ı mevcudesi hadd-i lazîmına iblâğ olununcaya değin bir bölüğe yüz re's ester i'tâsıyla bunun muvakkaten müfreze hizmetine tayini hususuna bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurularak hükm-i celîli mezkûr kumandanlığa tebliğ kılındığı beyânıyla mezkûr esterlerin vilayetçe mübâya'asıyla cihet-i askeriyeye teslimi zımnında cânib-i vilayete tebligât icrası dermiyân kılınmış olmakla iktizâsının ifasına himmet buyurulması siyâkında tezkire.

BEO, 355/26562

Humus şehri ve kalesi
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90567-20

مدينة حمص وقلعتها

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

الصناعة والتجارة والزراعة

67

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

الصناعة والتجارة والزراعة

ŞAM KUMAŞININ İMALİNDE HİLEYE MEYDAN VERİLMEMESİ KALİTENİN KORUNMASI

Şam'da imal edilen kutnî, kuşak, alaca, tafta ve sair kumaşların dokunmasında kalitenin korunması, hileye meydan verilmemesi, çivit adı verilen ve Hindistan'dan getirtilen boya ile boyatılması, bu konudaki şikâyetlerin önünün alınması, emirlere aykırı iş yapılmamasına dair Şam Beylerbeyine gönderilen emir

3 Kasım / نوفمبر 1564

منع الغش في صناعة أقمشة الشام والحفاظ على جودتها

أمر مرسل إلى بكلربكي الشام حول ضرورة الحفاظ على جودة الأقمشة والمنسوجات التي تصنعها الشام من أنواع: قطني وقوشاق وآلاجه وتافته وغيرها، ومنع الغش فيها، وصبغها بالصبغ المستورد من الهند والمعروف بالزهرة الزرقاء، ومنع أسباب الشكاوى القادمة في هذا الموضوع، وعدم الإقدام على شئ يخالف الأوامر الصادرة.

Fî 28 Rebîülevvel sene 972
Yazıldı

Şam beylerbeyisine ve kadısına hüküm ki:

Hâliyâ mahmiyye-i Şam tâcirlerinden dârende Mustafa gelip; "mahrûse-i mezbûrede işlenen kutnî ve kuşak ve alaca ve tâfta ve sair akmişenin olageldiği üzere dokunmayıp ibrişimin az edip ve seyrek edip ve alçak çivit ile boyayıp ve tûl ve arzında noksan edip envâ‘-ı hîle ve hud‘a eylediklerin" bildirdi. Buyurdum ki:

Hükm-i şerifim vardıkda, bu bâbda gereği gibi mukayyed olup min-ba‘d taht-ı hükûmetinizde dokunan kutnî ve kuşak ve sair akmişenin ibrişiminde ve renginde ve tûl ve arzında tamam ihtimâm eyleyip kadîmden olageldiği üzere sık dokuyup ve hindî çivit ile boyatıp bi'l-cümle cemî‘-i ahvâlin onat etdirip olagelene ve emr-i şerifime mugayir kimesneye iş etdirmeyesin. Eslemeyip hîle ve hud‘a edenleri kanun üzere cerîmelerin aldırıp men‘le memnû‘ olmayanları isimleri ile yazıp bildiresin.

A. DVNS. MHM. d. No: 6, Hüküm No: 333

68

الصناعة والتجارة والزراعة SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

ŞAM BÖLGESİNDE PİRİNÇ TARIMI YAPILMASI

Mısır pirinci ancak İstanbul'a kifayet ettiğinden Şam'a pirinç gönderilemediği, Şam ve havalisinde eskiden olduğu gibi pirinç ektirilerek halkın ve imaretlerin ihtiyacının bu yolla giderilmesi hakkında Şam beylerbeyine, kadısına ve defterdarına gönderilen emir

24 Şubat / فبراير 1570

زراعة الأرز في بلاد الشام

أمر مرسل إلى بكلربكي الشام وقاضيها ودفتردارها حول أن الأرز القادم من مصر لم يعد يكفي إلاّ استانبول وحدها وأصبح من الصعب إرساله إلى الشام؛ وعليه يجب البدء بزراعته في الشام وما يجاورها، كما كان الحال قديماً، وتلبية احتياج الأهالي ودور إطعام الفقراء منه بهذه الطريقة.

Kethudâsı huddamına verildi
Fî 20 Ramazan sene 977

Şam beylerbeyisine ve kadısına ve defterdarına hüküm ki:

Mektub gönderip kadîmden Mısır'dan Şam'a pirinç gelip hâlen emr-i şerifle men‘ olunmağın ahali-i Şam'ın ve Şam'da vâki‘ olan amâyir-i selâtînin pirinç hususunda ziyade müzâyakaları olup imaret mütevellîleri pirinç kılletinden imaretler kapatmak lazım gelmişdir deyu Mısır'dan Şam'a pirinç gelmek için hükm-i şerifim verilmesin rica etdiklerin bildirmişsin.

İmdi kadîmden Şam'da ve etrafda pirinç ekilegelmişdir. Geri zamanıyla ekilmek lâzımdır. Mısır'ın pirinci İstanbul'a ancak kifayet eder iken Şam'a pirinç gönderilmek nice mümkündür. Buyurdum ki:

Bu bâbda mukayyed olup kadîmden ol câniblerde pirinç ekilirken yerleri zamanıyla olageldiği üzere ekdirip mümkün olduğı kadar amâyir ve ahali-i Şam'a pirinç tedarik eylemek ve hâlen Pınarbaşı nâm mahalde kale bina olunmuşdur. İnşâallâh sonra pirinç dahi gelip müzâyaka çekilmeye. Hemen ihtimâm edip kadîmden çeltik ekile gelen yerlere mevsimiyle çeltik ekdirmek bâbında dakīka fevt olunmayıp ikdâm ü ihtimâm üzere olasız.

A. DVNS. MHM. d. No: 9, Hüküm No: 32

69

الصناعة والتجارة والزراعة SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

HALEP KUMAŞININ KALİTELİ VE BELİRLENEN ÖLÇÜLERDE İMAL EDİLMESİNE DİKKAT EDİLMESİ

Halep işi kumaşların imalinde görülen eksikliklerden şikâyetçi olunduğundan, kumaş imalatçılarına gerekli uyarılarda bulunularak kumaşların belirlenen ölçülere uygun, kaliteli olarak üretilmesinin sağlanmasına dair Halep kadısına gönderilen emir

15 Nisan / إبريل 1631

ضرورة مراعاة تصنيع الأقمشة الحلبية بالجودة والمقاييس المقررة

أمر مرسل إلى قاضي حلب حول ارتفاع الأصوات بالشكوى من العيوب التي ظهرت على الأقمشة والمنسوجات الحلبية، ولأجل هذا يلزم إصدار الإخطارات إلى الصناع حتى نضمن انتاج الأقمشة بما يناسب المقاييس المقررة والجودة المناسبة.

[Fî 13 Ramazanü'l-mübarek sene 1040]
Osmân Efendi hattıyla buyurulmuşdur

Haleb kadısına hüküm ki:

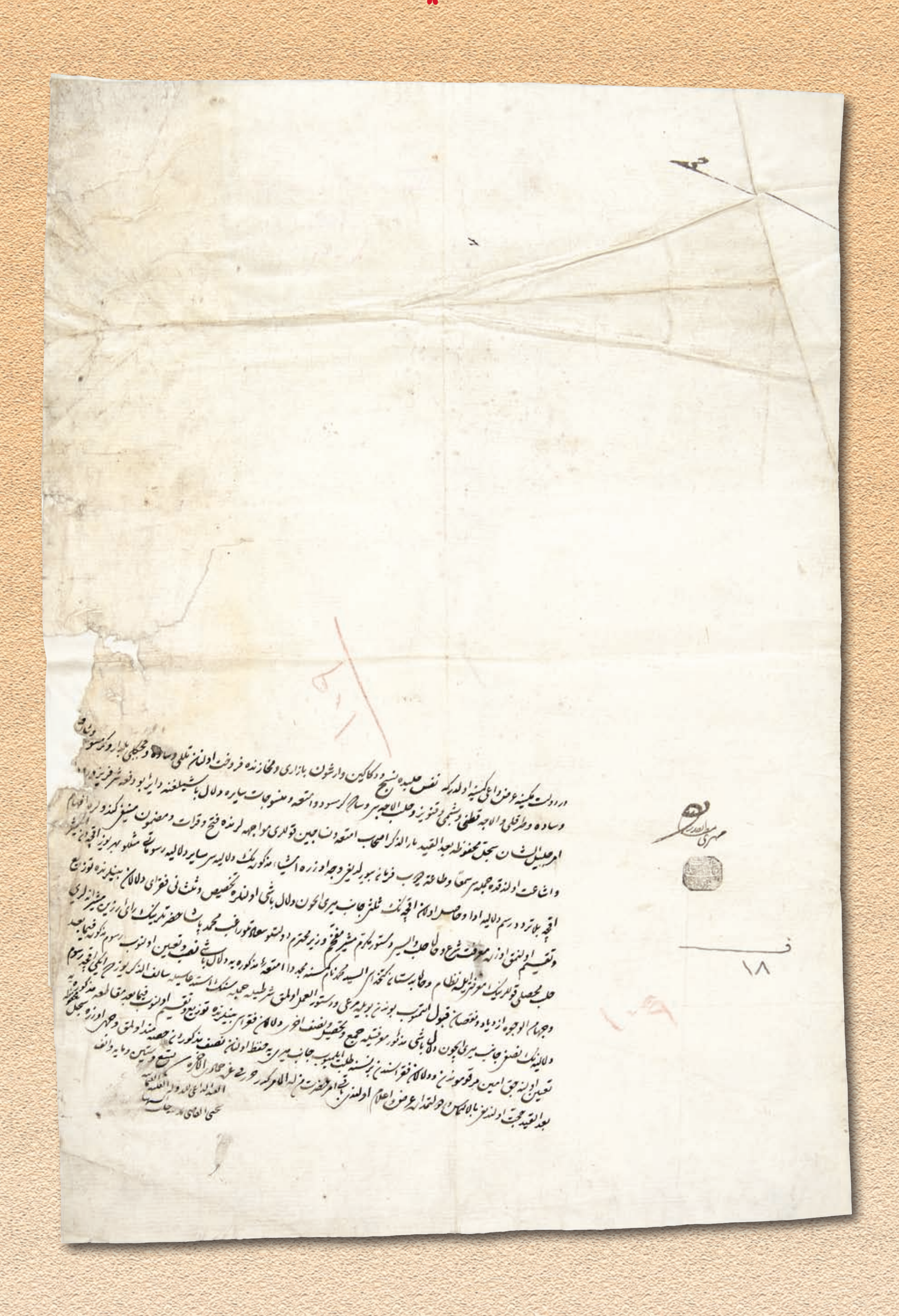
"Mahrûse-i Haleb'de mâ-tekaddemden işlenegelen altmış merre kumaşları şimdiki hâlde gâyet kısa ve kalb işlendiği" ilâm olunmağın, üslûb-ı sâbık üzere her donluğı on dörder zirâ‘ uzun ve eni dahi ana göre, ziyade a‘lâ ve hâs işletdürilmek ve ba‘de't-tenbîh mütenebbih olmayıp geri kısa ve kalb işleyenlerin hakkından gelinmek bâbında fermân-ı âlî-şânum sâdır olmuşdur. Buyurdum ki:

Vusûl buldukda, emr-i celîlü'l-kadrüm mûcebince amel edip, dahi üslûb-ı sâbık üzere altmış merre kumaşların her donluğı on dörder zirâ‘ uzun ve enini dahi ana göre, a‘lâ ve hâs işletdirip min-ba‘d kalb ve kısa işletdirmeyip men‘ ü def‘ eyleyesin. Memnû‘ olmayıp ba‘de't-tenbîh yine kalb u celb ve kısa işleyenlerün şer‘le haklarında lazım geleni icra eyleyesin. Ve'l-hâsıl bu hususa bizzat mukayyed olup zümre-i mezbûrenün ehl-i hıbre ve yiğitbaşı ve sairlerin huzuruna getirdip muhkem tenbih ü te’kîd eyleyesin ki, min-ba‘d tâife-i mezbûre eksik ve kısa merre işlemeyip on dörder zirâ‘ tûlu ve ana göre arzı, kumâş eyleyeler. Ba‘de't-tenbîh mütenebbih olmayanların haklarından gelesin ve bi'l-cümle ahz u celb sebebi ile ihmal ve müsâhele olunmak ihtimali olmaya.

A. DVNS. MHM. d. No: 85, Hüküm No: 370 [315]

70

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT الصناعة والتجارة والزراعة

HALEP MENSUCAT DELLALBAŞILIĞINA TAYİN

Halep'te dokunan mensucat dellalbaşılığına Bedestan Kethüdası es-Seyyid Mehmed adlı kişinin tayin edilmesi, dellaliye vergisinin yarısının devlet için toplanıp yarısının ise dellallar arasında taksimi hakkında Halep kadısının arzı

3 Mart / مارس 1756

تعيين كبير للدلاّلين على المنسوجات في حلب

كتاب من قاضي حلب يعرض فيه تعيين رجل يدعى السيد محمد، كتخدا البدستان (أي وكيل سوق السلع الثمينة)، ليكون كبيراً للدلالين للأقمشة والمنسوجات الحلبية، ويتم لقاء ذلك تحصيل ضريبة عن الدلالة يذهب نصفها للخزانة والنصف الآخر يجري تقسيمه فيما بين الدلالين أنفسهم.

Der-i devlet-i mekîne arz-ı dâ'î-i kemîne oldur ki:

Nefs-i Haleb'de nesc ve dekâkîn ve arşın pazarı ve mehâzinde fürûht olunan telli ve sade ve çiçekli beldâr ve keremsûd ve (….) ve sade ve taraklı ve alaca kutnî ve beşmî[1] ve kanaviz ve Haleb alacası ve sade keremsûd ve emti'a ve mensucât-ı saire dellalbaşılığına dair bu defa şeref-rîz-i [vürûd olan] emr-i celîlü'ş-şân sicill-i mahfûza ba'de'l-kayd mârru'z-zikr ashâb-ı emti'a ve nessâcîn kulları muvâcehelerinde feth ve kırâet ve mazmûn-ı münîfi kendilere ifhâm ve işâ'at olundukda cümlesi sem'an ve tâ'aten deyip fermân buyurulduğu vech üzere eşya-yı mezkûrenin dellaliyesi sair dellaliye rüsûmâtı misillü beher yüz akçeden ikişer akçe bilâ-tereddüd resm-i dellaliye eda ve hâsıl olan akçenin sülüsü cânib-i mîrî için dellalbaşı olanlara tahsis ve sülüsânı fukarâ-yı dellalân beynlerinde tevzî' ve taksim olunmak üzere ma'rifet-i şer ve hâlâ Haleb Valisi düstûr-ı mükerrem müşîr-i mufahham vezir-i muhterem devletli saadetli Ragıb Mehmed Paşa hazretlerinin re'y-i rezîn-i müşîrâneleri Haleb muhassılı kullarının ma'rifeti ile nizâm ve hâlâ Bedestân Kethudâsı es-Seyyid Mehmed nâm kimesne mücedded en emti'a-i mezkûreye dellalbaşı nasb u tayin olunup rüsûm-ı mezkûre fîmâ-ba'd vechen mine'l-vücûh izdiyâd ve noksan kabul etmeyip bundan böyle mer'î ve düstûru'l-amel olmak şartıyla cümlesinin istid'âsıyla sâlifü'z-zikr yüzde iki akçe rüsûm-ı dellaliyenin nısfı cânib-i mîrî için dellalbaşı-yı mezkûr ma'rifetiyle cem' ve tahsil ve nısf-ı âharı dellalân fukarâsı beynlerinde tevzî' ve taksim olunup fîmâ-ba'd mukâta'a-i mezkûreye tayin olunacak emin-i merkûmundan ve dellalân fukarâsından bir nesne taleb eylemeyip cânib-i mîrîye hıfz olunan nısf-ı mezkûrdan hisse-mend olmak vechi üzere sicill-i mahfûza ba'de'l-kayd hüccet olunduğu bi'l-iltimas der-i devlet-medâra arz u ilâm olundu. Bâkî emr hazret-i men lehü'l-emrindir

Hurrire fî gurreti Cumâdelâhire sene tis'a ve sittîn ve mi'e ve elf.

el-Abdü'd-dâ'î li'd-Devleti'l-Aliyyeti'l-Osmâniyye Yahya el-kadı bi-medîneti Halebi'ş-şehbâ

A. E. III. OSMAN, 109

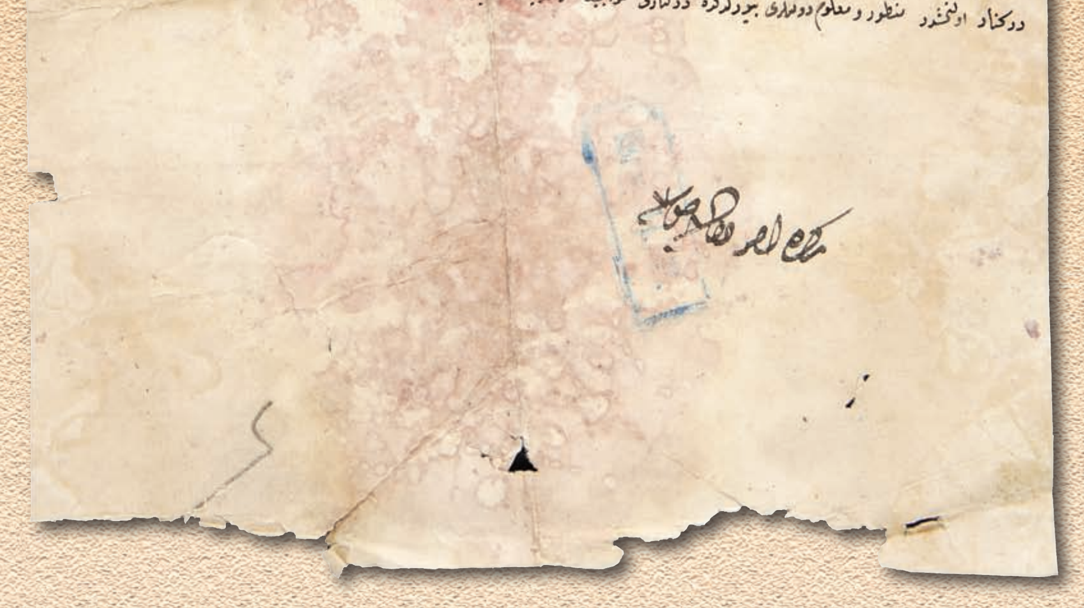
1 Peşmine: Yün ve kıldan yapılan bir çeşıt kumaş

71

الصناعة والتجارة والزراعة

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

ŞAM PAMUK MENGENESİ VERGİSİNE YAPILAN MÜDAHALE

Şam'da Seyyid Mehmed Arif ve Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa adlı kişilerin ellerinde bulunan kutnî mengenesi vergisi mukataasına bazı kişiler tarafından yapılan müdahalenin önlenmesi

17 Şubat / فبراير 1812

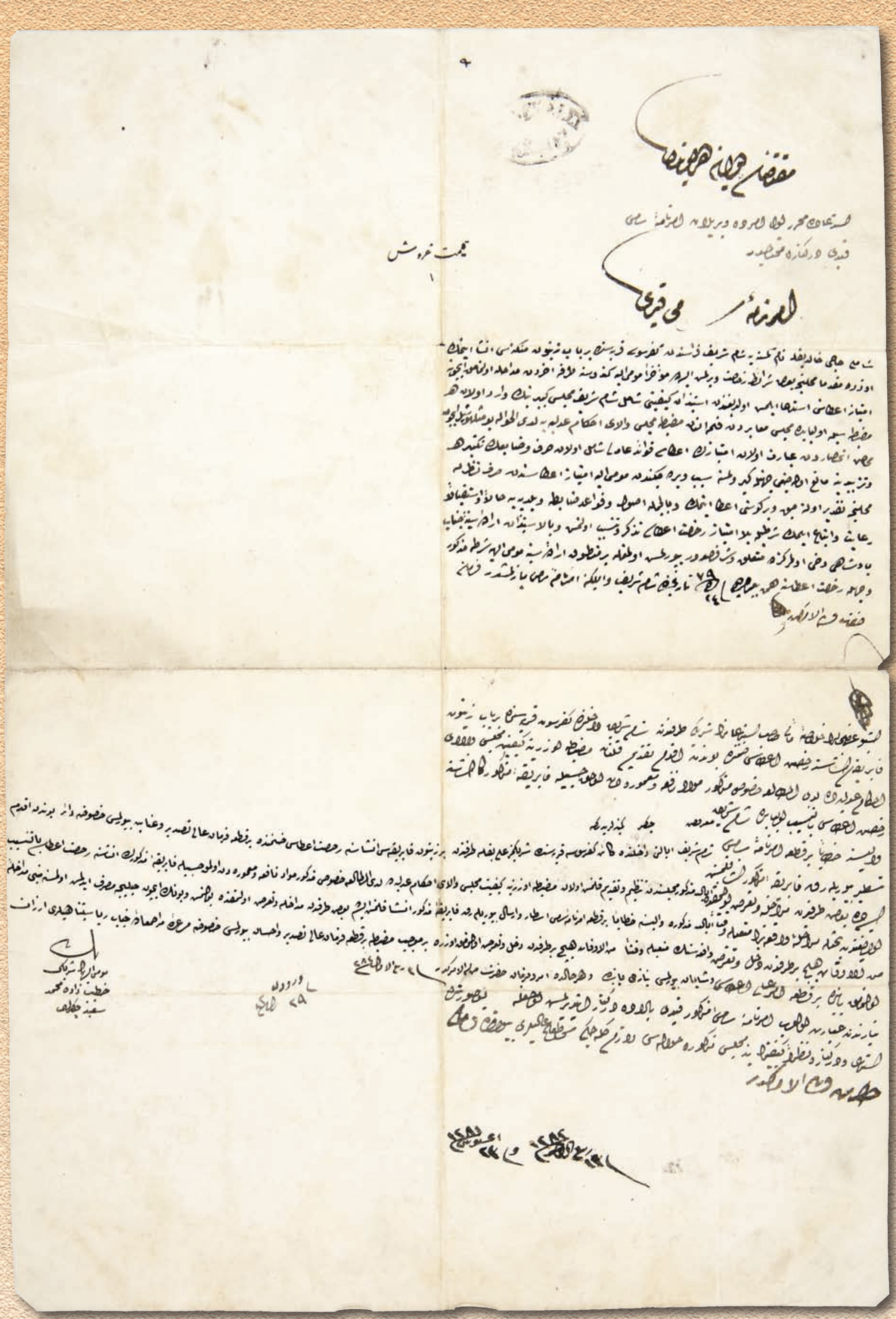
تدخلات في ضريبة مكبس القطن بالشام

خطاب إلى الدفتردار بأن الالتزام بتحصيل ضريبة مكبس القطن يتولاه رجلان في الشام باسم سيد محمد عارف والحاج حسين أغا، وأن هناك بعض الأشخاص يتدخلون في ذلك، وضرورة منعهم من التدخل.

İzzetli defterdar efendi
Derkenarı mûcebince emrini ısdâr etdirdesiz deyu buyuruldu.
3 S. Sene [1]227

Şam-ı Şerif Hazinesi aklâmından resm-i mengene-i kutnî maktû'u mutasarrıfları Seyyid Mehmed Arif ve Seyyid el-Hâc Hüseyin Ağa nâm kimesnelerin bir kıt'a arzuhâlleri mefhûmunda iştiraken ber-vech-i mâlikâne uhdelerinde olan maktû'a-i merkûme rüsûmuna taraf-ı âhardan müdahale olunmak icab etmez iken ashâb-ı ağrâzdan bazı kimesneler mücerred kendi kâr ve meramlarına revâc vermek fikriyle Şam'da mevcud olan mengene kifayet etmiyor deyu mengene-i sânî nâmıyla bir mengene dahi ihdâs ederiz diyerek müdahaleden hâlî olmadıklarından bahisle maktû'a-i merkûmenin şîrâze-i nizâmını halelden vikâyeten o makûle ashâb-ı ağrâzın hilâf-ı şürût vâki' olan müdahale ve ta'addîlerinin men' u def'i için ekîdü'l-mazmûn bir kıt'a emr-i şerif i'tâ buyurulmasını istid'â ederler. Kuyûda lede'l-müracaa hazine-i merkûme aklâmından medine-i Şam'da resm-i mengene-i kutnî ve alaca ve akmişe-i saire maktû'unun senevî yirmi üç bin beş yüz kırk akçe malın beher sene hazine-i merkûmeye verilmek üzere maktû'a-i merkûmenin yirmi beş bin kuruş mu'accele ile nısf ve rub' hisseleri merkûmândan Mehmed Arif ve diğer rub' hissesi dahi el-Hâc Hüseyin Ağa'nın iştiraken ber-vech-i mâlikâne uhdelerinde olup ancak mengene-i mezbûreye gelen kutnî ve alaca ve akmişe-i sairenin İstanbul şürûtu mûcebince otuz akçe perdâht ücretinden mâadâ bir akçe izdiyâd ve noksan teklifiyle tarafeyn rencide olunmayıp beher sene verilegelen malın müşterikleriyle ma'an hazine-i merkûmeye eda ve teslim birle yedlerine mamulün-bih temessük aldıklarınca rüsûmâtının zabt u rabtına taraf-ı âhardan taarruz olunmamak üzere yedlerine berevât-ı şerife verilmiş olduğu ba'de'l-ihrac muktezâsı sual olundukda maktû'a-i mezbûre vâridât-ı cesîme-i mîrîyeden olduğuna binâen şîrâze-i nizâmının halelden vikâyesi lâzımeden olmakdan nâşi kadîmü'l-eyyâmdan beri mengene-i mezkûre kifayet edegelir iken şimdi mengene-i sânî ihdâs edeceklerinden o makûle muhdesât taraf-ı hümâyûna arz olunmadıkça tanzimine rıza-yı hümâyûn olmadığını müş'ir sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûn mazmûnu üzere kalemlere vârid olan arz ve ilâma kat'an amel ve itibar olunmayıp red ile cevab verilmesi müfîd olduğuna binâen maktû'a-i mezbûrenin hâsılât ve rüsûmâtı öteden beri ne vechile zabt u rabt olunagelmiş ise yine ol vechile sahib-i arzuhâl-i merkûmân taraflarından zabt u rabt olunup kadîme mugayir hareket etdirilmemek üzere bî-vech vâki' olan ta'addîleri men' u def'i için emr-i şerif ısdârı iktizâ eylediği mâlikâneden derkenar olunmuşdur. Manzûr ve malum-ı devletleri buyuruldukda derkenarı mûcebince emr-i şerif tasdîri muvâfık-ı irâde-i aliyyeleri ise emr u fermân saadetli sultanım hazretlerinindir.

C. ML, 14235

ZEYTİN SANAYİİNDE TEKELCİLİĞE MEYDAN VERİLMEMESİ

Şam'ın Kefr Suse köyünde kuracağı zeytin fabrikası için imtiyâz talebinde bulunan Halid Bakla'ya, zeytinci esnafının ve mesleğinin gerilemesine sebep olacağı düşüncesi ile bu işi sadece kendisinin yapmasına dair özel imtiyaz verilemeyeceği, vergisini ödemesi gerekli şartlara uyması kaydıyla ruhsat verilebileceği

5 Eylül / سبتمبر 1865

عدم السماح بالاحتكار في صناعة الزيتون

أوراق حول أن (خالد بقلا) يطلب الحصول على امتياز لإقامة مصنع للزيتون في قرية كفر سوسة بدمشق، وانطلاقاً من أن ذلك سوف يضر المشتغلين بالزيتون ويكون سبباً في تدهور تلك الحرفة فقد تقرر أن لا يمنح ذلك الامتياز الخاص له وحده، وأن يكون حصوله على الرخصة منوطاً بتأديته للضريبة والتزامه بتطبيق الشروط المطلوبة.

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şam-ı Şerif Eyaleti dahilinde kâin Kefr Suse karyesinde şerîkimiz Ali Bakla tarafından bir zeytin fabrikası inşasına ruhsat i‘tâsı zımnında bir kıt‘a fermân-ı âlî tasdîr ve inâyet buyurulması hususuna dair bundan akdem eyalet-i mezkûre meclisinden tanzim ve takdim kılınmış olan mazbata üzerine keyfiyet Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'de lede'l-mütâlaa husus-ı mezkûr mevâdd-ı nâfia ve ma‘mûreden olmak hasebiyle fabrika-i mezkûrun inşasına ruhsat i‘tâsı bi't-tensîb eyalet-i mezkûre valisine hitaben bir kıt‘a emirnâme-i sâmî istâr ve irsâl buyurularak fabrika-i mezkûr inşa kılınmış ise de bazı tarafdan müdahale ve taarruz olunmakda bulunmuş ve bunun için haylice masraf edilmiş olmasına mebnî müdahale-i vâkı‘asının men‘iyle vakten mine'l-evkât hiçbir tarafdan dahl ü taarruz olunmamak üzere ber-mûceb-i mazbata bir kıt‘a fermân-ı âlî tasdîr ve ihsân buyurulması hususuna müsaade-i merâhim-âde-i cenâb-ı riyâset-penâhîleri erzân ve şâyân buyurulması niyazı bâbında ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 3 Rebîülevvel sene [1]282

Bende
Mûmâileyhin şerîki Hatîbzâde
Mehmed Said çâkerleri

***

Vürûdu: 29 Ra. Sene [12]82
Muktezâsı Divan-ı Hümâyûn'dan
İstid'âda muharrer evvel emirde verilen
emirnâme-i sâmî kaydı derkenara muhtacdır.
Emirnâme-i sâmî kaydı

Şamlı Hacı Halid Bakla nâm kimesneye Şam-ı Şerif kurâsından Kefr Suse karyesinde bir bâb zeytin mengenesi inşa etmek üzere mukaddemâ mahallince bazı şerâit[le] ruhsat verilmiş ise de muahharan mûmâileyh kendisine taraf-ı âhardan müdahale olunmamak için imtiyâz i'tâsını istid'â eylemiş olduğundan istîzân-ı keyfiyeti şâmil Şam-ı Şerif Meclis-i Kebîri'nin vârid olan mazbatasıyla ol bâbda Meclis-i Maâbir'den kaleme alınan mazbata Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye lede'l-havale bu misillü şeyler için mahz-ı inhisârdan ibaret olan imtiyâzın i'tâsı fevâid-i âmmeyi şâmil olan hiref ve sınâyiin teksîr ve tezyîdine mâni olacağı cihetle gerilemesine sebeb vereceğinden mûmâileyhe imtiyâz i'tâsından sarf-ı nazarla mahallince takdir olunacak vergisini i'tâ etmek ve bi'l-cümle usul ve kavâ'id-i zâbıta ve belediyeye hâlen ve istikbalen riâyet ve ittibâ' eylemek şartıyla bi'l-imtiyâz ruhsat i'tâsı tezekkür ve tensîb olunmuş ve bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı padişahî dahi ol merkezde müte'allik ve şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ber-mantûk-ı irâde-i seniyye mûmâileyhe şart-ı mezkûr vechile ruhsat i'tâsına himmet buyurula deyu fî 24 C. Sene [12]79 tarihinde Şam-ı Şerif Valiliği'ne emirnâme-i sâmî yazılmışdır. Fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

***

İşbu arzuhâlin hulâsa-i meâli sahib-i istid'ânın şerîki tarafından Şam-ı Şerif dahilinde Kefr Suse karyesinde bir bâb zeytin fabrikası inşasına ruhsat i'tâsı zımnında bundan akdem takdim kılınan mazbata üzerine keyfiyet Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'de lede'l-mütâlaa husus-ı mezkûr mevâdd-ı nâfia ve ma'mûreden olmak hasebiyle fabrika-i mezkûrun inşasına ruhsat i'tâsı bi't-tensîb ol bâbda Şam-ı Şerif valisine hitaben bir kıt'a emirnâme-i sâmî tastîr buyurularak fabrika-i mezkûr inşa kılınmış ise de bazı tarafdan müdahale ve taarruz olunmakda olduğundan bahisle müdahale-i vâkı'anın men'iyle vakten mine'l-evkât hiçbir tarafdan dahl ü taarruz olunmamak bâbında bir kıt'a emr-i âlî i'tâsı niyazından ibaret olup emirnâme-i sâmî-i mezkûr kaydı bâlâda derkenar etdirilmiş olmakla bu suretle istid'â ve derkenara nazaran keyfiyetin yine Meclis-i mezkûra havalesi lazım geleceği muhât-ı ilm-i âlîleri buyuruldukda fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 13 Rebîülâhir sene 1282 ve fî 23 Ağustos sene 1281.

MVL, 480/74

Halep'te Bevvabetü'l-hal Caddesinin görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-8

منظر لشارع بوابة الخل في حلب

73

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT الصناعة والتجارة والزراعة

ŞAM VE HALEP'TE DOKUNAN KUMAŞLARDAN ALINAN VERGİLERİN HAFİFLETİLMESİ

Şam ve Halep'te dokunan "alaca" ve "kutnî" tabir edilen kumaşların, Osmanlı memleketinde üretimi yapılan kumaşların en kalitelisi olması sebebiyle bunun geliştirilmesi için vergilerinin hafifletilmesi gerektiğine dair padişah irâdesi

2 Kasım / نوفمبر 1866

تخفيف الضرائب المفروضة على الأقمشة المنسوجة في الشام وحلب

إرادة سلطانية صادرة حول أن الأقمشة التي يجري نسجها في دمشق وحلب تحت اسم (آلاجه) و (قطني) إنما تمثل أجود أنواع المنسوجات التي يجرى انتاجها في الأراضي العثمانية، ولهذا السبب يجب العمل على تطويرها وتحسينها، ومن ثم تخفيف قيمة الضريبة المقررة عليها.

Atûfetli efendim hazretleri

Meclis-i Vâlâ'nın mazbata-i ma‘rûzası meâlinden müstebân olduğu vechile Şam-ı Şerif ve Haleb'de nesc ve imal olunmakda olan alacanın beher topundan ber-mûceb-i tarife beş kuruş yirmi altı para ve kutnînin beher topundan dahi beş kuruş on dört para resm-i gümrük ahz olunmakda iken mevzu olan tarife bu kere lağv ile bi'l-cümle emti‘adan râyicine tatbikan resm alınacağından ve imalât-ı mebhûsenin eczâ-yı asliyyesi olan ipek ve iplik ve boya haricden gelip hîn-i idhalinde nizâmı vechile idhalât resm-i gümrüğü tamamen alınmakda olduğu hâlde bir de imalât-ı merkûmeden yüzde sekiz resm ahzı mağdûriyetlerini istilzâm eyeleceğinden bahisle emti‘a-i mezkûreden aksâm-ı erba‘a üzerine resm-i gümrük alınması mahall-i merkûme tüccarı taraflarından istid‘â olunmasıyla ol bâbda Rüsûmât Emanet-i Behiyyesiyle cereyân eden muhaberede memâlik-i mahrûse-i şahane mahsulât ve mamulâtından olup yine derûn-ı memâlik-i mülûkânede sarf olunmak üzere gümrüklerden imrâr edilen eşyadan mu‘arref olanların tarifeden ihracıyla cümlesinin kıymet-i râyicesinden yüzde yüzde sekiz resm-i gümrüğünün nakden ve takdir-i kıymet hususunda sahibiyle uyuşulamayan eşya olur ise usulü vechile aynen istîfâsına karar verilmiş olduğu misillü eczâ-yı asliyesinden resm-i gümrüğü alınıp dahilen sarf olunmak için bir gümrükden imrâr olunan emti‘a ve eşyanın dahil-i tarife olmayanlarından kemmiyet ve keyfiyetine göre yüzde altı ve dört ve iki resm-i gümrük istihsâli nizâmı iktizâsından bulunmakla ve imalât-ı merkûmenin mukaddemâ bu nizâmdan istisnâsı dahi dahil-i tarife olmasından neş’et etmekle mezkûr alaca ve kutnî ve emsali eşya-yı mamuleden dahi nizâm-ı mebhûsa tatbikan ve kemmiyet ve keyfiyetine nazaran yüzde altı ve dört ve iki resm-i gümrük alınmak üzere icabının icrası istîzân olunmuş ise de emti‘a ve eşya-yı dahiliyeden istîfâsı mer‘î olan gümrük resmi eczâ-yı asliyesi dahil-i resm olmayan şeyler olarak yoksa eczasından resm-i gümrük alınan eşya-yı dahiliyeden râyice tatbikan yüzde sekiz resm alınması muvâfık-ı ma‘delet olamayacağı gibi mezkûr mensucât dahilî imalâtın en nefîsi olmak hasebiyle saye-i teshîlât-vâye-i hazret-i

şahanede bunun terakkî-i revâc ve itibarıyla ehven çıkarılması rüsûmât-ı mevzû'anın tahfîfine menût idüğünden mamulât-ı mebhûseden ber-vech-i istîzân yüzde altı ve dört ve iki resm-i gümrük ahz ve istîfâsı zımnında icra-yı muktezâsının emanet-i müşârunileyhâya havalesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hazret-i Şehriyârî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr kılındı, efendim.

Fî 22 Cemâziyelahir Sene 1283.

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i âsafâneleriyle mazbata-i merkûme manzûr-ı âlî-i hazret-i Şehriyârî buyurulmuş ve tezekkür ve istîzân olunduğu vechile mamulât-ı mebhûseden yüzde altı ve dört ve iki resm-i gümrük ahz ve istîfâsı zımnında icra-yı muktezâsının emanet-i müşârunileyhâya iş'ârı müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr u irâde-i isabet-âde-i hazret-i Şehinşâhî mantûk-ı münîfinden olarak mazbata-i merkûme yine savb-ı sâmî-i âsafîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 Cemâziyelahir Sene 1283.

İ. MVL, 563/25281_7

Şam'da Zahire Meydanı'nda demiryolu hattının ilk istasyonu yolcu binası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90495-15

مبنى الركاب في أول محطة للخط بميدان الزاهرة في دمشق

74

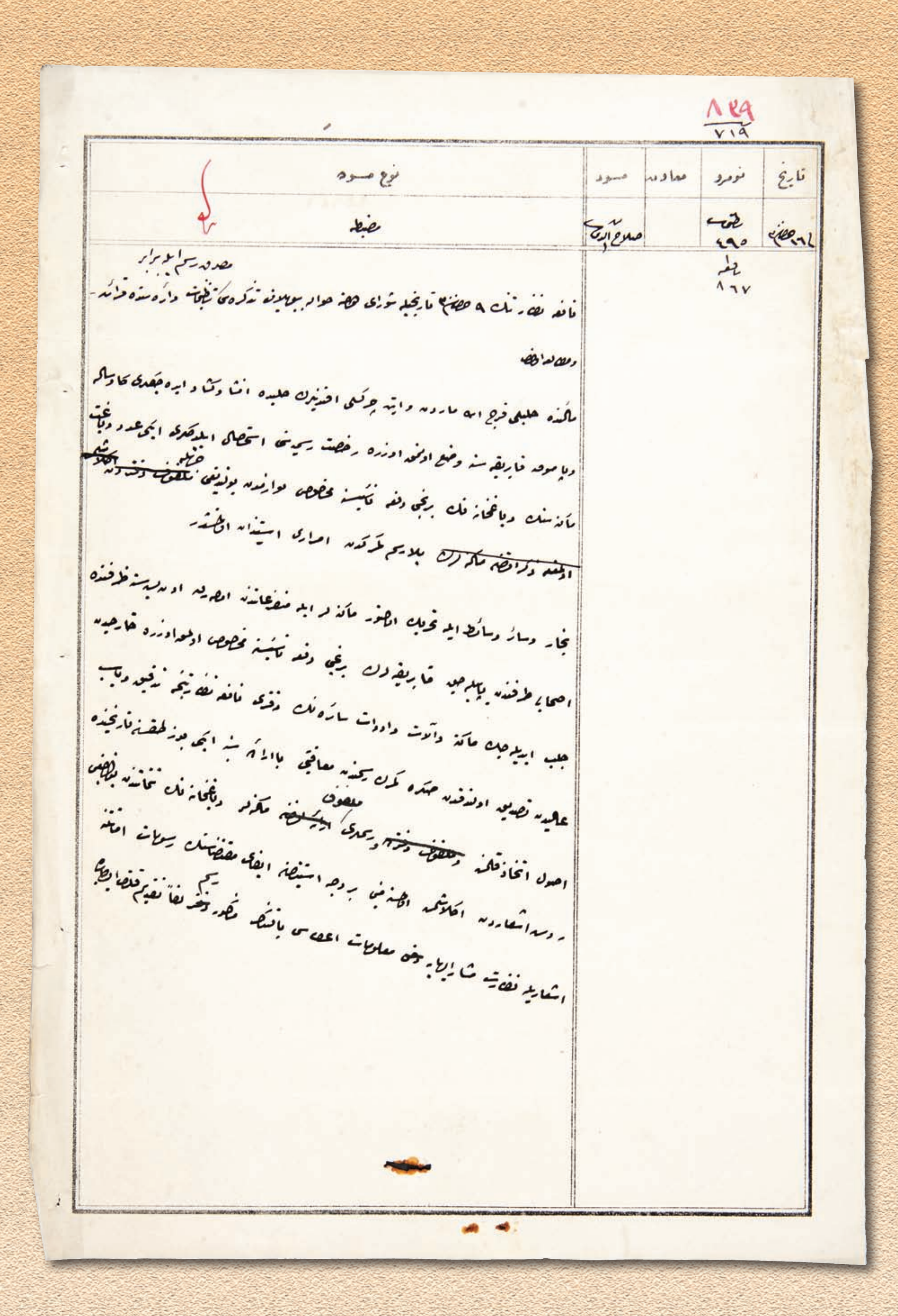
الصناعة والتجارة والزراعة

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

نظارت امور نافعه

طرق و معابر اداره سی

نومرو ٢٩

تاريخ	نومرو	معاوده	مسوده	نوع مسوده
				ضبط

HALEP'TE KURULACAK KÖSELE VE PAMUK FABRİKASI İÇİN GEREKLİ MALZEMEDEN GÜMRÜK VERGİSİ ALINMAMASI

Halepli Ferecullah Marun ve Etyen Çerkesli Efendilerin Halep'te inşa edecekleri kösele ve pamuk fabrikası için getirecekleri iki adet tabaklama makinesinin gümrük vergisinden muaf tutulması

18 Eylül / سبتمبر 1883

إعفاء جمركي لمستلزمات مصنع الجلد والقطن المقرر إقامته في حلب

طلب إعفاء من الرسوم الجمركية لماكينتين للدباغة سوف يجري جلبهما لأجل مصنع الجلد والقطن الذي سيقوم بإنشائه في حلب كل من فرج الله مارون أفندي وأفتين جركسلي أفندي الحلبيان.

Nezâret-i Umûr-ı Nâfia
Turuk ve Maâbir İdaresi
Numara: 39

Huzur-ı fehâmet-mevfûr-ı cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Halebli Ferecullah Marun ve Etyen Çerkesli efendilerin Haleb'de inşa ve küşâd edecekleri gâvsâle ve pamuk fabrikasına vaz' olunmak üzere nezâret-i âcizîden istihsâl-i ruhsat eylemiş oldukları iki aded dibâğat makinesinin debbâğhânenin birinci defa te'sisine mahsus levazîmdan bulunduğu inde't-tedkik anlaşılması hasebiyle emsali misillü gümrük resminden muaf tutulması zımnında Rüsûmât Emanet-i Aliyyesi'ne li-ecli't-tesyâr mezkûr makinelerin musaddak resmleri leffen takdim-i huzur-ı âlî-i cenâb-ı Sadâret-penâhîleri kılındı. Her hâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 8 Zilkade sene [1]300 ve fî 29 Ağustos sene [12]99.

Bende
[İmza]

***

Mazbata

Nâfia Nezâreti'nin 9 Za. Sene [1]300 tarihiyle Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan tezkiresi musaddak resm ile beraber Tanzimat Dairesi'nde kırâet ve mütâlaa olundu.

Meâlinde Halebli Ferecullah Marun ve Etyen Çerkesli Efendilerin Haleb'de inşa ve

küşâd edecekleri gâvsâle ve pamuk fabrikasına vaz‘ olunmak üzere ruhsat-ı resmiyesini istihsâl eyledikleri iki aded dibâğat makinesinin debbâğhânenin birinci defa te'sisine mahsus levazîmdan bulunduğu cihetle bilâ-resm gümrükden imrârı istîzân olunmuşdur.

Tüccar ve sair vesâit ile tahrik olunur makineler ile müteferri‘âtından olarak on beş sene zarfında ashâbı tarafından yapılacak fabrikaların birinci defa te'sisine mahsus olmak üzere haricden celb edilecek makine ve âlât ve edevât-ı sairenin defteri Nâfia Nezâretince tedkik ve Bâbıâli'den tasdik olundukdan sonra gümrük resminden muafiyeti bâ-irâde-i seniyye iki yüz doksan tarihinde usul ittihâz kılınmış ve resmleri melfûf makineler debbâğhânenin tetimmâtından bulunduğu reviş-i iş‘ârdan anlaşılmış olmasına mebnî ber-vech-i istîzân ifa-yı muktezâsının Rüsûmât Emaneti'ne iş‘ârıyla nezâret-i müşârunileyhâya malumât i‘tâsı bi't-tezekkür mezkûr resm leffen takdim kılındı. Ol bâbda.

Fî 16 Za. Sene [1]300.

ŞD. TNZ, 504/43_1, 3

75

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT الصناعة والتجارة والزراعة

ŞAM'DAKİ ŞEKER FABRİKASININ ECNEBİLERE SATILMAMASI, MAHALLİ ZENGİNLERE SATILMASI

Şam'da satılacağı haber alınan su ile çalışan pamuk ipliği fabrikasının askeriye ve mahalli belediyesi tarafından bütçe yetersizliği sebebiyle satın alınamayacağı ancak bu fabrikanın yabancıların eline geçmemesi için mahalli zenginleri tarafından satın alınmasının teşvik edilmesi hakkında Suriye Valiliği'ne gönderilen yazı

7 Ağustos / أغسطس 1888

منع بيع مصنع غزل القطن في الشام للأجانب وإنما للأغنياء من أهلها

خطاب مرسل إلى ولاية سوريا حول أن مصنع غزل القطن الذي يعمل بالمياه في دمشق قد عُلم أنه سوف يباع وأن الميزانية العسكرية وميزانية البلدية المحلية هناك لا تسمحان بشرائه، وحتى لا ينتقل ذلك المصنع إلى أيدي الأجانب فعلى الولاية تشجيع أثرياء الشام على شرائه.

Evrak Numarası: 332
Tarihi: 26 Temmuz sene [1]304

Taraf-ı vâlâ-yı Seraskerî'ye ve Suriye Vilayet-i Celîlesi'ne

Şam-ı Şerif'de Salihiye civarında olup fürûht olunmak üzere bulunduğu istihbâr kılınan su ile işler pamuk ipliği fabrikasının cihet-i askeriyece lüzumuna ve on bin lira bedel ile mübâya‘ası kâbil olup bu ise gâyet ehven idüğüne mebnî bunun arazi ve bahçesi ile beraber mübâya‘ası Beşinci Ordu-yı Hümâyûn Müşîriyeti'nden bildirildiğinden ve daire-i askeriyye bütçesince tenkîhât icra kılındığı cihetle hazine-i nizâmiyyenin mezkûr fabrikanın mübâya‘asına gayr-ı müsaid bulunduğundan bahisle bunun mahallî daire-i belediyesince pazarlık edilerek her kaça alınabilir ise esmânı vâridât-ı belediyeden bi't-tesviye mübâya‘ası hakkında taraf-ı vâlâ-yı Seraskerî'den vârid olan tezkire Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-kırâe zikrolunan fabrikanın daire-i belediyece de iştirâ ve isti‘mâli mümkün olamayacağına mebnî bunun ecnebiye geçmemesi için mahallince bazı mütemevvilînin teşvikiyle onlar tarafından mübâya‘a etdirilmesi zımnında vilayet-i celîlelerine icra-yı tebligât ve taraf-ı vâlâ-yı Seraskerî'ye dahi beyân-ı keyfiyet olunması müttehiden tezekkür ve tensîb kılınmış ve keyfiyet serasker-i müşârunileyhe bildirilmiş olmakla ber-mûceb-i karar icra-yı icabına himmet buyurulması siyâkında şukka.

Serasker'e:

İşbu tezkire-i devletleri Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-kırâe.

A. MKT. MHM, 498/17_2

76

الصناعة والتجارة والزراعة

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

٩

طقمی	اندازه	عدد	نوعی
١٧	٢٠٠	〃	قرمزی قپی رنکی حیدرهلی دوشه‌لك
٢٩	٢٥٠	〃	اچیقه مائی حیدرهلی دوشه‌لك
٠٠	١٢٠	〃	مور حیدرهلی دوشه‌لك
〃	〃	٢	سجاده
〃	〃	٤	ساعت اورتوسی
٤٨		٦	

HALEP DOKUMALARINA OLAN RAĞBETİN ARTIRILMASI

Halep'in dokumalarında uzun zamandır görülen kalitesizliğin giderilmesi için Halep valisinin başkanlığında oluşturulan komisyonun bu konuda aldığı tedbirler sonucu dokunan kumaşlardan beş adet örnek kumaş gönderildiği

4 Nisan / إبريل 1894

تشجيع الإقبال على المنسوجات الحلبية

خطاب من والي حلب يشير فيه إلى لجنة تشكلت تحت رئاسته من أجل توسل السبل التي يمكن بها إزالة درجة التدني في الجودة التي تعانيها المنسوجات الحلبية منذ مدة طويلة، ثم إرسال عدد من العينات (خمسة أنواع) لتلك الأقمشة والمنسوجات التي صنعت بعدها وارتفع مستواها نتيجة للتدابير التي تم اتخاذها في ذلك الاتجاه.

Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Mülûkâne Başkitâbet-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Makâsıd-ı hayriye ve aliyye-i Hilâfet-penâhîleri tezyîd-i umrân-ı buldâna ma‘tûf ve âmâl-i merâhim-iştimâl-i cenâb-ı zıllullahîleri teksîr-i sâmân-ı zîr-destâna masrûf olan halife-i hazret-i Resul-i emin ve kurretü'l-ayn-i âmme-i muvahhidîn Padişah-ı akdes ve efham ve veli-nimet-i bî-minnet-i a‘zam efendimiz hazretlerinin her hâl ve mahalde bedreka-i selâmet ve muvaffakiyet olan marzî-i münîr-i şevket-masîr-i hazret-i kîtî-sitânîlerine ittibâ‘ ve istinâden Haleb'in mensucât-ı meşhûresinin bir hayli zamandan beri dûçâr olduğu beliyye-i ihtikâr ve inhitâtının ref‘iyle bunların ziynet-sâz-ı bâzâr ve nâil-i revâc-ı itibar edilmesi maksad-ı ubeydânesiyle riyâset-i çâkerî altında erbâb-ı vukûfdan mürekkeb teşkil kılınan komisyonca ittihâz ve icra olunan tedâbîr ve teşebbüsât cümlesinden olarak vaz‘-ı destgâh imal edilen mensucâtdan numune ve mücerred mûr-ı za‘îfin Süleyman-ı zî-şâna arz etdiği takaddüme-i nâçire-i ubûdiyyetkârîye nazîre-i kemîne olmak üzere melfûf pusula mûcebince beş kalem akmişe-i mütenevvi‘anın atebe-i ulyâ-yı uyûn-ârâ-yı hazret-i Süleyman-ı zamana arz ve takdimine mücâseret kılınmış olmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir

Fî 29 Ramazan sene [1]311 – Fî 23 Mart sene [1]310.

Haleb Valisi Yaver-i Ekrem
bende
Osman Nuri

Top	Endâze	Aded	Nev‘i
17	200		Kırmızı fes rengi sırmalı döşemelik
21	250		Açık mâ’î sırmalı döşemelik
10	120		Mor sırmalı döşemelik
		2	Seccade
		4	Masa örtüsü
48		6	

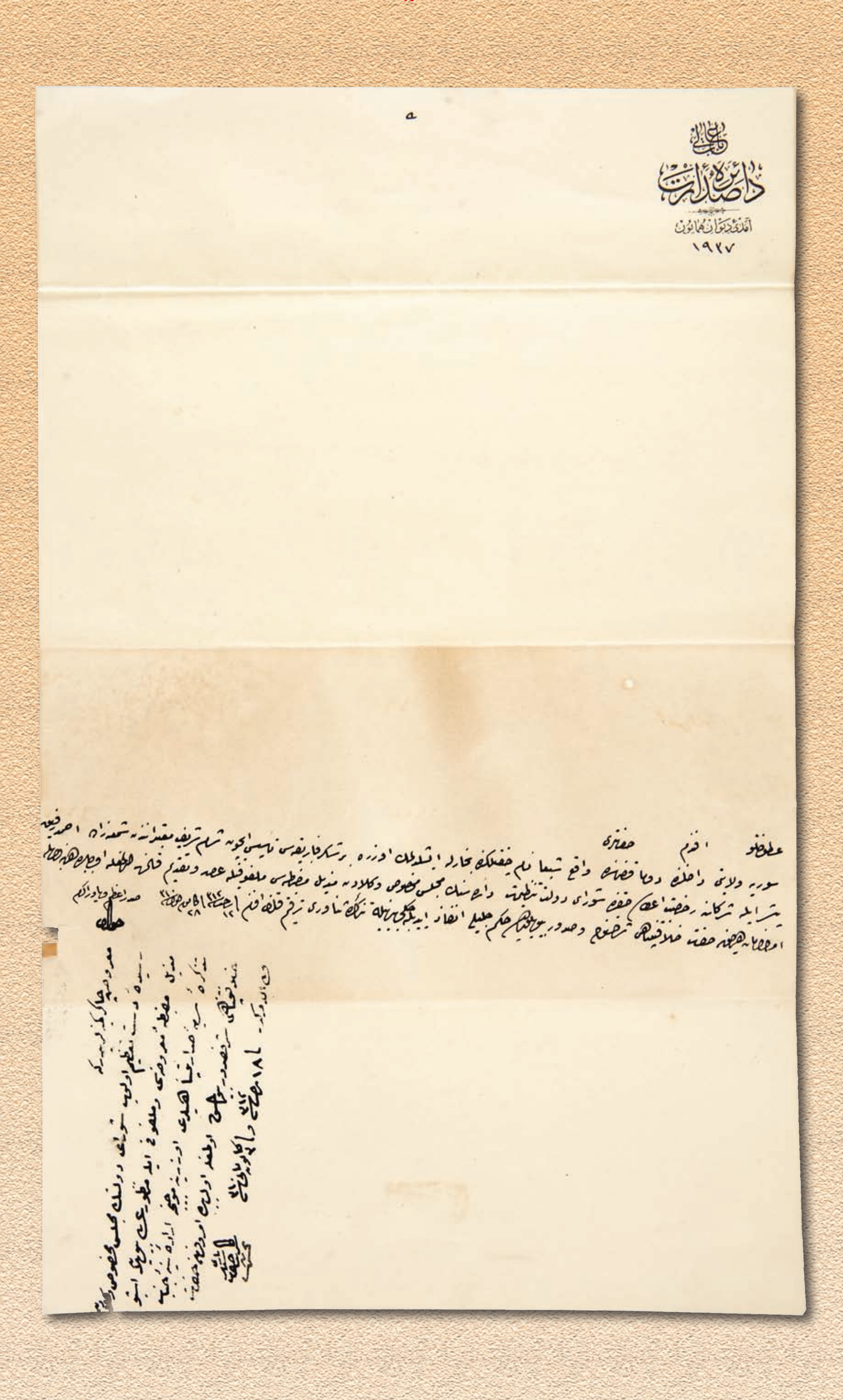
Y. PRK. UM, 29/65_1-2

77

الصناعة والتجارة والزراعة

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

دائرۀ صدارت

١٩٢٧

DUMA KAZASINDA KURULACAK ŞEKER FABRİKASI

Suriye Vilayeti'nin Duma kazasında bulunan Şeb'a Çiftliği'nde buharla işletilecek bir şeker fabrikası kurulması için Şam ileri gelenlerinden Şem'azâde Ahmed Refik Paşa ile ortaklarına izin verildiği

15 Ocak / يناير 1895

مصنع للسكر في قضاء دوما

صدور الموافقة إلى أحمد رفيق باشا الشمعة وشركائه من أعيان دمشق بإنشاء مصنع للسكر يعمل بالبخار في مزرعة شبعا الواقعة داخل قضاء دوما في ولاية الشام.

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
1937

Atûfetli efendim hazretleri

Suriye Vilayeti dahilinde Duma kazasında vâki' Şeb'â nâm çiftliğinde buharla işledilmek üzere bir şeker fabrikası te'sisi için Şam-ı Şerif mu'teberânından Şem'azâde Ahmed Refik Paşa ile şürekâsına ruhsat i'tâsı hakkında Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi'nin Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan müzeyyel mazbatası melfûfuyla arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise hükm-i celîli infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 12 Receb sene [1]312/ Fî 28 Kânûn-ı Evvel sene [1]310

Sadrıazam ve Yaver-i Ekrem
Cevad

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i taîm olup Şûrâ-yı Devlet'in Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan müzeyyel mazbata-ı ma'rûzası ve melfûfu ile manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 18 Receb sene [1]312/ Fî 3 Kânûn-ı Sânî sene [1]310

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. İMT, 1/16_3

78

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

الصناعة والتجارة والزراعة

عطوفتلو افندم حضرتلری

حلب و شام و قدس شریف شهرلرنده بر ربوز فابریقه‌سی تأسیس اولنمق اوزره یکرمی بش سنه مدتله امتیاز و شرائط مقرره ایله شام شریف معتبرانندن نعمان ابو شعر افندی‌یه امتیاز اعطاسی حقنده شورای دولت تنظیمات دائره‌سنك مجلس مخصوص وکلاده مذاکره‌یی مشتمل مضبطه‌سی ملفوفیله عرض و تقدیم قلنمش اولمغله اولبابده هر نه وجهله اراده سنیه جناب خلافتپناهی شرفمتعلق بیورلور ایسه منطوق عالیسی انفاذ اولنه‌جغی بیانیله تذکره ثناوری ترقیم قلندی افندم

۲۱ محرم ۳۲۲ / ۲۱ اذار ۳۲۰

صدراعظم

BUZ FABRİKASI KURULMASI İÇİN İMTİYÂZ VERİLMESİ

Halep, Şam ve Kudüs şehirlerinde birer buz fabrikası tesisi için Şam ileri gelenlerinden Numan Ebu Şaar Efendi'ye yirmi beş sene müddetle imtiyaz verildiği

4 Temmuz / يوليو 1896

منح امتياز لإقامة مصانع للثلج

الموافقة على منح الامتياز لمدة خمسة وعشرين عاماً إلى المدعو نعمان أبو شعر أفندي من أعيان الشام لأجل إقامة مصنع واحد للثلج في كل مدينة من مدن حلب والشام والقدس.

Şûrâ-yı Devlet
Tanzimat Dairesi
Aded: 3350

Haleb ve Şam ve Kuds-i Şerif şehirlerinde birer buz fabrikası te'sisi için uhdesine imtiyâz i'tâsı istid'âsını hâvî Numan Efendi tarafından verilen arzuhâl üzerine Encümen-i Ticaret'den kaleme alınan mazbata ve mukâvelenâme lâyihasının takdimiyle icra-yı icabı ifadesini mutazammın Ticaret ve Nâfia Nezâreti'nin Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan 8 Receb Sene [1]313 tarih ve seksen üç numaralı tezkiresi melfûfâtıyla Tanzimat Dairesi'nde kırâet olundu.

Mazbata-i mezbûre meâlinde mûmâileyh Numan Efenedi'nin bu husus hakkında mukaddemâ vuku bulan istid'âsı üzerine sebk eden istîzâna cevaben vârid olan tezkire-i sâmîyede müceddeden te'sis olunacak fabrikalar için haricden celb edilecek eşya ve edevâtın resm-i gümrükden muafiyeti nizâm-ı mahsus icabından olarak bu teşvik ve teshîl ise kâfi bulunduğundan mûmâileyh razı olduğu hâlde mezkûr şehirlerin her biri için başka başka olmak ve nizâmına tevfik muamele edilmek üzere ruhsat i'tâsı lüzumu gösterilip mûcibince müsted'î-i mûmâileyhe tefhîm-i keyfiyet edildiği tedkikât-ı kuyûdiyeden anlaşılmış ise de mûmâileyhin ahîren i'tâ eylediği sâlifü'z-zikr arzuhâlde Dersaâdet'de ve İzmir'de bi't-te'sis anonim şirketine ifrâğ edilen buz fabrikaları için verilen imtiyâzât irâe-i emsal edilerek taleb-i vâkı'ın is'âfı istirhâm edilmekde olmasına ve vâkı'an bunlara imtiyâz ihsân buyurulmuş olduğu hâlde bilâd-ı hârreden bulunan mezkûr şehirlerce havâyic-i zarûriye-i fevkalâdeden olan buzun imal ve istihsâli için te'sis ve teşkil edilecek fabrikaların imtiyâz tahtında bulundurulması hakkındaki talebin nazar-ı kabulden uzak tutulması muvâfık-ı şîme-i ma'delet görülememiş olmakla beraber zâten şerâit-i imtiyâziyeye gerek Karhâne-i Âmire ve gerek efrâd tarafından tedarik olunacak tabiî ve hususî el makineleriyle imal kılınacak sınâ'î buz ve karların furuhtu serbest olmak üzere bazı kuyûd ve şurûtun ilâvesine sahib-i istid'ânın muvâfakati istihsâl olunmasına ve şu hâlde imtiyâzın adem-i i'tâsını mûcib esbâbdan add olunan ticaret ve sınayi'-i dahiliyenin revâcını men' edecek ortada bir mâni kalmayacağına ve bu misillü teessüs etmekde olan fabrikaların bahş etmekde oldukları fevâid müstağnî-i tezkâr ve izah bulunduğundan ve ma'-hâzâ bunların her biri için başka başka imtiyâz verilse bu işe iştirak edecek sermayedarânın ragabâtı hâsıl olamayıp sermaye tedarikinde mûmâileyh

muztarr kalacağına binâen istid'â-yı mezbûrun is'âfı encümence tensîb edildiği dermiyân kılınmışdır.

Muktezâ-yı maslahat lede'l-müzâkere bu hususa dair mukaddemâ takdim kılınan mazbatada gösterildiği vechile Haleb ve Şam ve Kuds-i Şerif şehirlerine şâmil olmak üzere umumî bir imtiyâz i'tâsı muvâfık-ı maslahat olmayıp bunlar için başka başka imtiyâz verilse her biri için vaz' olunacak sermaye imtiyâz i'tâsına değer derecede bulunamayacağından ve müceddeden te'sis olunacak fabrikalar için haricden celb edilecek eşya ve edevâtın resm-i gümrükden muafiyeti nizâm-ı mahsus icabından olarak bu teşvik ve teshîl ise kâfi bulunduğundan mûmâileyh razı olduğu hâlde mezkûr şehirlerin her biri için başka başka olmak ve nizâmına tevfik muamele edilmek üzere ruhsat-ı resmiye i'tâsının ticaret ve Nâfia Nezâreti'ne havalesi iki re'y tarafından dermiyân kılındı ise de mahall-i mezkûre ahalisinin buza ihtiyacları derkâr olup hususiyle gerek taraf-ı mîrîden ve gerek ahali tarafından celb ve fürûht edilecek tabiî kar ve buzlara mümâna'at edilmeyerek kemâ fi's-sâbık serbest bırakılacağı zikrolunan mukâvelenâmede münderic bulunduğu ve bunda muhasenâtdan başka hiçbir mazarrat mehlûz olmadığı ve bu gibi te'sisât-ı Nâfianın ruhsatla mevki'-i fi'le îsâli kâbil olamayacağı cihetle imtiyâz-ı mezkûrun ol vechile i'tâsı ekseriyetle tezekkür olundukdan sonra mezkûr mukâvelename lede't-tedkîk üçüncü maddesinde müdded-i imtiyâziye otuz beş sene olmak üzere muharrer olup emsaline nazaran ziyade göründüğünden müddet-i mezkûre yirmi beş seneye bi't-tenzîl madde-i mezbûre ol suretle tashih kılınmış ve mevâdd-ı sairesi yolunda görülmüş olduğundan mezkûr mukâvelename lâyihasının nüsha-i mübeyyizası leffen takdim kılınmakla bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulduğu hâlde şerâit-i mukâvelenâmenin derciyle bir kıt'a imtiyâz fermân-ı âlîsinin ısdârı hususunun Divan-ı Hümâyûn kalemine ve ifa-yı muktezâsının Ticaret ve Nâfia Nezâreti'ne havale buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 28 Şaban sene [1]313 ve Fî 31 Kânûn-ı Sânî sene [1]311

Şûrâ-yı Devlet Reisi Said Paşa, ekalliyetde	Tanzimat Dairesi Resi İzzettin Bey, ekalliyetde	Azâdan Bedros Kuyumcuyan	Azâdan Abro Efendi, komisyonda	Azâdan Mehmed Said	Azâdan İzzet Bey, bulunamadı
Azâdan Ferid Bey, bulunamadı	Azâdan Nuryan	Azâdan Kostantin Efendi, bulunamadı	Azâdan Zühdü	Azâdan Suad Bey, komisyonda	Azâdan Abdullah Bey, komisyonda
Azâdan Sadık bin Mehmed Esad	Azâdan Andreya Kopasi	Azâdan Süleyman bin İbrahim Şükrü	Azâdan Abbas Paşa, bulunamadı	Azâdan Cavid Bey, bulunamadı	

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
323

Atûfetli efendim hazretleri

Haleb ve Şam ve Kuds-i Şerif şehirlerinde birer buz fabrikası te'sis olunmak üzere yirmi beş sene müddet-i imtiyâziye ve şerâit-i mukarrere ile Şam-ı Şerif mu'teberânından Numan Ebu Şaar Efendi'ye imtiyâz i'tâsı hakkında Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi'nin Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'dan müzeyyel mazbatası melfûfuyla arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infaz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 23 Muharrem sene [1]314 fî 23 Haziran sene [1]312

Sadrıazam
[Rıfat]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup Şûrâ-yı Devlet'in Meclis-i Vükelâ'dan müzeyyel mazbatası ve melfûfu ile beraber manzûr-ı âlî olan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcibince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 23 Muharrem sene [1]314 ve Fî 13 Haziran sene [1]312

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. İMT, 2/11_2, 3

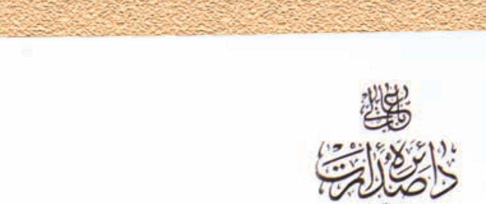
Halep şehrinin genel manzarası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90478-86

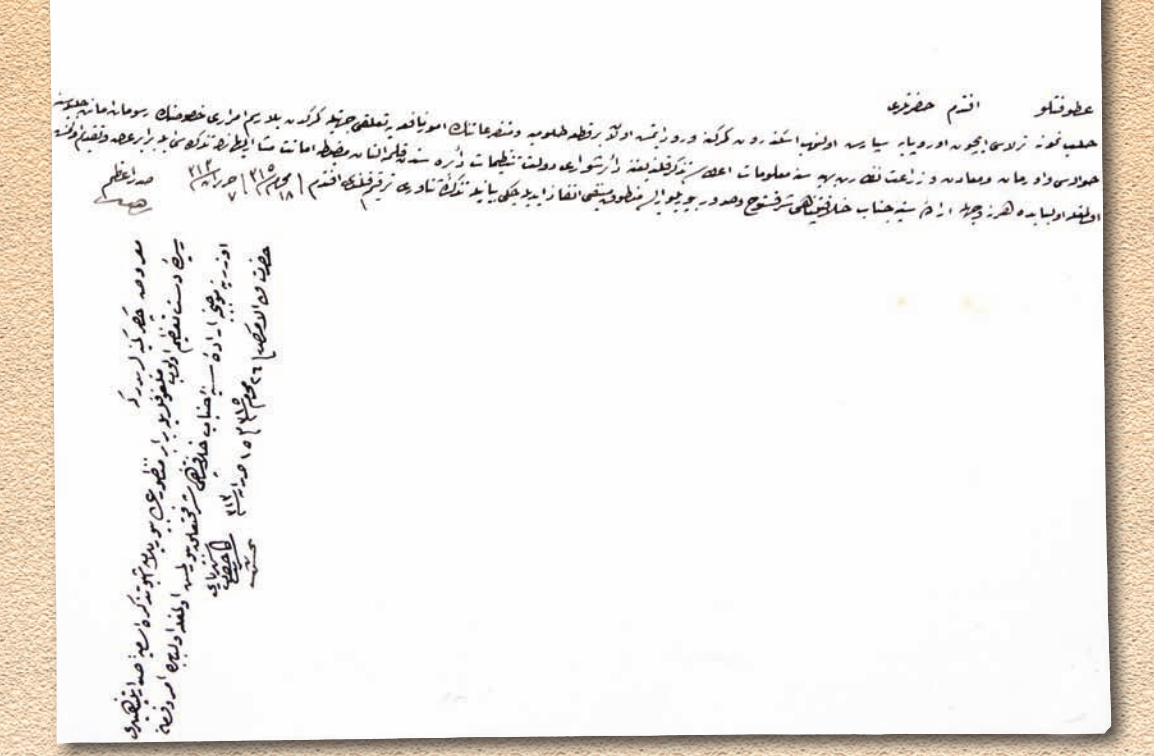
منظر عام لمدينة حلب

79

الصناعة والتجارة والزراعة

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

HALEP'TE KURULACAK NUMUNE TARLASI MALZEMELERİNDEN GÜMRÜK VERGİSİ ALINMAMASI

Halep Numune Tarlası için Avrupa'ya sipariş olunan tulumba ve teferruâtından gümrük resmi alınmaması

27 Haziran / يونيو 1897

إعفاء جمركي لمستلزمات المزرعة النموذجية المقرر إقامتها في حلب

قرار بالإعفاء الجمركي للمضخة وأدواتها التي قُدّم الطلب لشرائها من أوربا لأجل المزرعة النموذجية المقرر إقامتها في حلب.

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
154

Atûfetli Efendim Hazretleri

Haleb Numune tarlası için Avrupa'ya sipariş olunup İskenderun Gümrüğü'ne vürûd etmiş olan bir kıt‘a tulumba ve müteferriâtının umûr-ı nâfiaya te‘allüku cihetiyle gümrükden bilâ-resm imrârı hususunun Rüsûmât Emanet-i Celîlesi'ne havalesi ve Orman Ma‘âdin ve Ziraat Nezâret-i behiyyesine malumât i‘tâsı tezekkür kılındığına dair Şûrâ-yı Devlet Tanzimat Dairesi'nden kaleme alınan mazbata Emanet-i müşârunileyhânın tezkiresi ile beraber arz ve takdim olunmuş olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 18 Muharrem sene [1]315 / Fî 7 Haziran sene [1]313

Sadrıazam
Rıfat

Ma‘rûz-ı Çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta‘zîm olup melfûflarıyla beraber manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i Sadaret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-müteallik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 26 Muharrem sene [1]315 ve fî 15 Haziran sene [1]313

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. RSM. 7/26_3

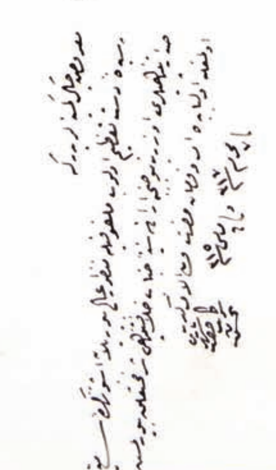
80

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT الصناعة و التجارة و الزراعة

نسخهٔ ثانیه

شورای دولت
مالیه دائره سی
عدد
٢٥٤٥

AVRUPA'DAN İTHAL EDİLECEK SU TULUMBALARINDAN GÜMRÜK VERGİSİ ALINMAMASI

Halep Vilayeti'nde zemine çok yakın olan su kaynaklarından ve nehirlerden sulama için faydalanmak üzere Avrupa'dan getirtilecek pervaneli su tulumbalarından üç sene süreyle gümrük vergisi alınmaması talebinin uygun görülerek kabul edildiği

18 Mayıs / مايو 1899

إعفاء جمركي لمضخات المياه المقرر استيرادها من أوربا

خطاب بالموافقة على الطلب المقدم بالإعفاء من الرسوم الجمركية لمدة ثلاث سنوات لمضخات المياه ذات المراوح التي تقرر شراؤها من أوربا بقصد الاستفادة من مخزونات المياه القريبة جداً من سطح الأرض في ولاية حلب ولأجل الري من الأنهار.

Şûrâ-yı Devlet
Maliye Dairesi
Aded 2545

Nüsha-i Sâniye

Dahiliye Nezâreti'nin Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan 13 Receb Sene [1]316 tarih ve üç bin altı yüz doksan beş numaralı tezkiresi melfûfuyla beraber Maliye Dairesi'nde kırâet olundu. Meâlinde Haleb Vilayeti dahilinde ekser arazide su menba'ları sath-ı zemine pek yakın ve kâbiliyet-i zirâiyyesi fevkalâde olduğu hâlde âlât ve edevât-ı zirâiyyenin ve vesâit-i iskâiyenin fikdânından nâşi işbu menba'lar ile enhârdan ve ale'l-husus Fırat gibi cesîm bir nehirden hiç istifade edilememekde ve havanın kurak gitdiği zamanlarda mahsulât bozularak hububat fiyatının kesb-i galâ etmesini intâc eylemekde olduğundan emr-i ziraati ta'mim ve teshîl ve külfetsiz ve masrafsızca iskâ-yı arazi hususunu te'min eyleyen ve el-yevm Avrupa'da ihtirâ' ve isti'mâl edilmekde olup numune olarak ahîren bir adedi celb ile daire-i belediyenin sebîl bahçesine kurulmuş olan hava ile müteharrik pervaneli çarparlı su tulumbalarının görülen muhassenâtı üzerine bahçe ve arazi ashâbından bir haylisi bu tulumbaların celbi için belediyeye müracaat etmeleriyle şimdiden sekiz on adedinin sipariş ve celbi takarrür etdiğinden ve emr-i ziraatin teshîl-i terakkîsi zımnında zürrâ'ı teşvikan ziraat âlât ve edevâtının resm-i gümrükden istisnâsı irâde-i seniyye-i hazret-i Padişahî iktizâ-yı âlîsinden bulunduğundan bahisle şimdiden celb edilecek ve bundan sonra getirilecek olanlarının diğer âlât ve edevât-ı zirâiye misillü gümrük resminden istisnâsı vilayet-i müşârunileyhâ meclis-i idaresinden bâ mazbata iş'âr olunduğu beyânıyla ifa-yı muktezâsı istîzân olunmuş ve suret-i iş'âr ziraatin emr-i terakkîsine hâdim olarak şâyân-ı tervîc bulunmuş olup ancak işbu hava ile müteharrik pervaneli tulumbaların resm-i gümrükden muafiyetlerinden istifade olunup olunmayacağı tecrübe edilmek üzere bunun üç sene müddetle resm-i gümrükden afvı münasib olacağından ol vechile icra-yı icabının Rüsûmât Emaneti'ne havalesi ve Dahiliye ve Ticaret ve Nâfia ve Ziraat nezâretlerine de malumât i'tâsı tezekkür kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 10 Şaban sene [1]316 ve fî 12 Kânûn-ı Evvel sene [1]314

[Mühür]
Şûrâ-yı Devlet

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
31

Atûfetli efendim hazretleri

Haleb Vilayeti'nin ekser arazisinde su menba'ları sath-ı zemine yakın olduğu hâlde vesâit-i iskâiyenin fikdânından nâşi işbu menba'lar ile nehirlerden istifade edilememekde ve havanın kuraklığı zamanında mahsulât bozularak hububat fiyatının kesb-i galâ eylemesini intâc eylemekde olduğundan ve Avrupa'da isti'mâl edilmekde olup numune olarak mahallî daire-i belediyesince celb olunan hava ile müteharrik pervaneli ve çarparlı su tulumbasının muhassenâtı görülerek bahçe ve arazi ashâbından bir haylisinin bu tulumbalardan celb için müracaat etmekde olduklarından emr-i ziraatin teshîl-i terakkîsi zımnında zürrâ'ı teşvîkan mezkûr tulumbaların üç sene müddetle gümrük resminde afvı hususunun Rüsûmât Emaneti Celîlesi'ne havalesi ve Dahiliye ve Ticaret ve Nâfia ve Ziraat nezâret-i celilerine malumât i'tâsı hakkında Şûrâ-yı Devlet Maliye Dairesi'nin mazbatası 20 Şaban sene [1]316 tarihinde arz-ı huzur-ı âlî kılınmışdı. Vilayet-i müşârunileyhâdan te'kîd-i keyfiyet edilmekde bulunmuş ve mazbata-i ma'rûzanın nüsha-i sâniyesi arz ve takdim olunmuş olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulur ise hükm-i âlîsi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 4 Muharrem sene 1317 fî 3 Mayıs sene [1]315

Sadrıazam
[Rıfat]

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcibince irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân-ı hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 7 Muharrem sene [1]317 ve fî 6 Mayıs sene [1]315

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. RSM. 10/1_1, 3

81

عطوفتلو افندم حضرتلری

حلبده مقیم مرا افندی یوزدونم خام اراضیه توتلغه احداث ایلمسنه طولایی نظارتنامه مخصوصی موجبنجه مومی الیه بر قطعه کوموسه زراعت

مدالیه‌سی اعطاسی خصوصنه دائر مالیه نظارت جلیله‌سنک تذکره‌سی عرض و تقدیم اولنمغله اولبابده هر نه وجهله اراده سنیه حضرت

خلافتپناهی شرف‌متعلق بیوریلور ایسه منطوق منیفی انفاذ اولنه‌جغی بیانیله تذکره شاوری ترقیم اولندی افندم ۲۹ [illegible]

صدراعظم

HALEP'TE İPEKÇİLİĞİN GELİŞMESİNE KATKI SAĞLAYANLARIN ÖDÜLLENDİRİLMESİ

Halep'te yüz dönümlük boş arazide dut bahçeleri meydana getirerek ipekçiliğin gelişmesine katkı sağlayan Halepli Mara Efendi'nin, Gümüş Ziraat Madalyası ile ödüllendirilmesi

17 Haziran / يونيو 1901

تكريم كل من عملوا على تطوير صناعة الحرير في حلب

الموافقة على تكريم مارا أفندي الحلبي الذي كان له فضل في تطوير صناعة الحرير بإقامته حدائق للتوت في أرض خالية بتبليغ مائة دونم في حلب

Nezâret-i Umûr-ı Maliye
Meclis-i Maliye
Aded: 515

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Ham arazi üzerine ihdâs eylediği dutlukdan dolayı Haleb'de mukîm Mara Efendi’nin nizâmnâme-i mahsusunun yedinci maddesi mûcebince bir kıt‘a madalya ile taltîfi meclis-i idarenin iltimâsına atfen Düyûn-ı Umumiye Komiserliği'nden vâki‘ olan iş‘âr üzerine makam-ı âcizîden 25 Kânûn-ı Evvel [1]316 tarihinde huzur-ı sâmî-i sadâret-penâhîlerine arz ve izbâr olunmuş idi. Mezkûr komiserlikden bu kere dahi alınan tezkirede madde-i mezkûre hükmünden ve ipekçiliğin terakkîsi emrinde ibrâz-ı mesâî edenlerin taltîfi emsalini tergîb demek olup bir de Hazine-i Celîle’nin menâfi‘i iktizâsından bulunduğundan bahs ile iltimâs-ı sâbıkın müdüriyet-i umumiyece tekrar olunduğu bildirilmiş ve icra-yı icabı merhûn-ı re’y-i sâmî-i cenâb-ı sadâret-penâhîleri bulunduğunun arz ve izbârı bi'l-havale Meclis-i Maliye'den ifade kılınmışdır ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 14 Safer sene [1]319 ve Fî 19 Mayıs sene [1]317

Maliye Nâzırı
Zühdü

***

Bâb-ı Âlî
Daire-i Sadâret
Amedî-i Dîvân-ı Hümâyûn
646

Atûfetli efendim hazretleri

Haleb'de mukîm Mara Efendi yüz dönüm ham araziye dutluk ihdâs eylemesinden dolayı nizâmnâme-i mahsusı mûcebince mûmâileyhe bir kıt‘a Gümüş Ziraat Madalyası i‘tâsı hususuna dair Maliye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi arz ve takdim olunmuş olmakla ol âbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-müte‘allik buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 29 Safer [1]319 / Fî 3 Haziran [1]317

Sadrıazam
Rıfat

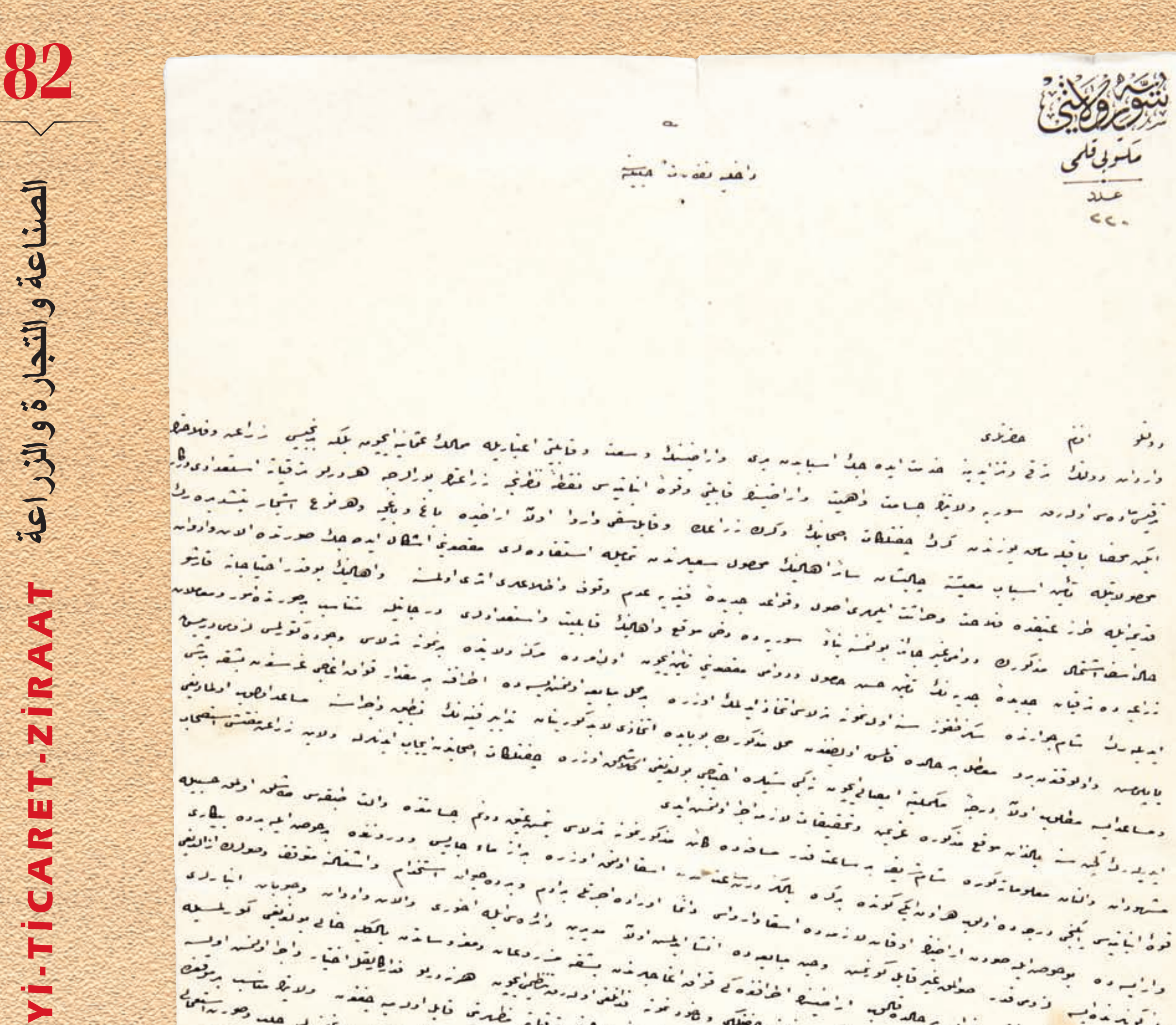
Y. A.RES, 112/75

82

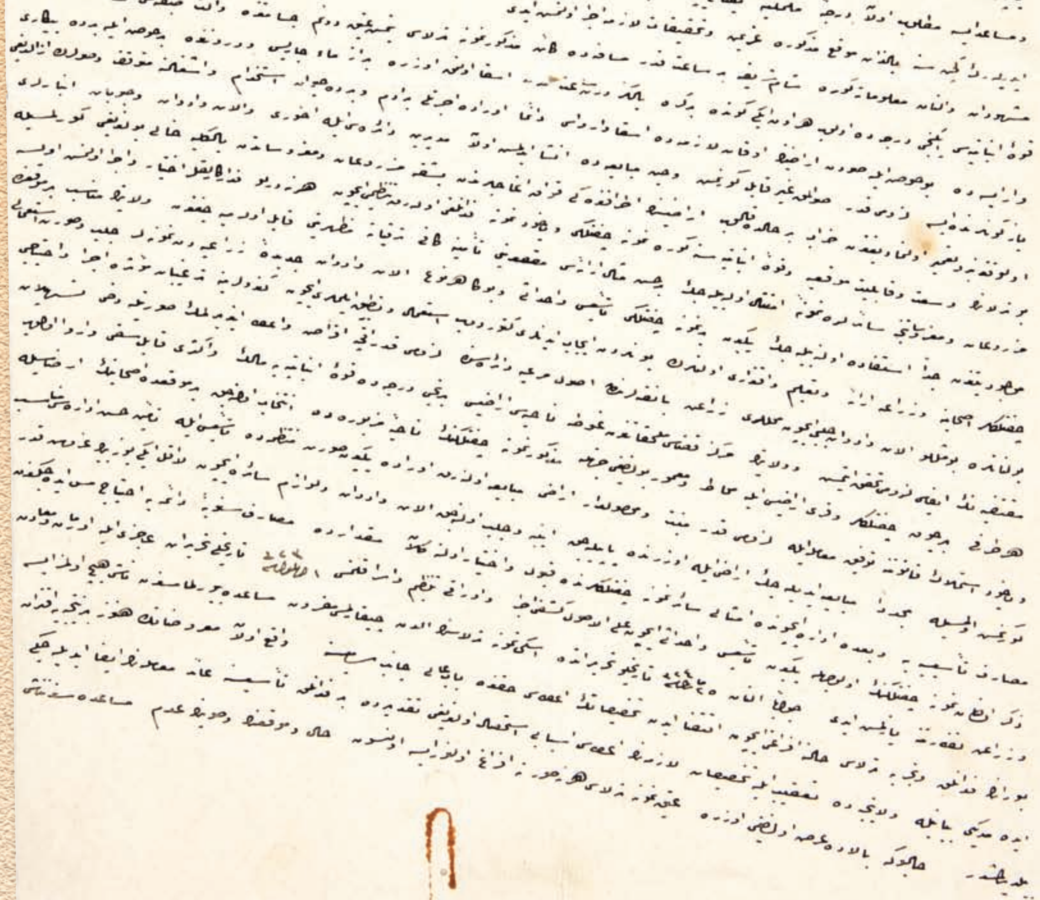
الصناعة والتجارة والزراعة

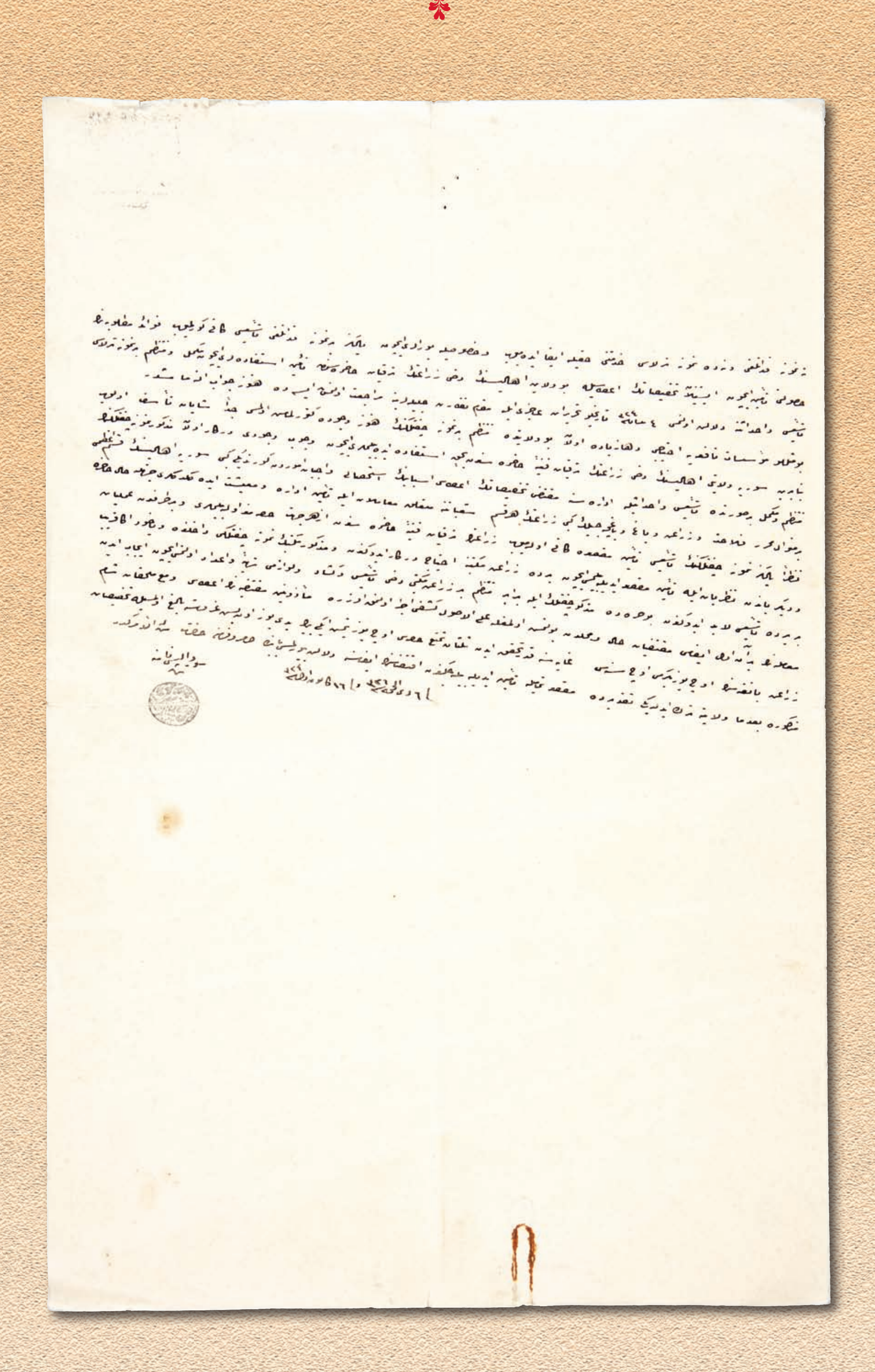
SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

سوریه ولایتی

مکتوبی قلمی

ŞAM'DA BİR NUMUNE TARLASI VE ZİRAAT MEKTEBİ YAPILMASI

Suriye Vilayeti; büyüklük, önem ve arazisinin verimli olması dolayısıyla ziraatçe gelişmeye elverişli iken eski usulde tarım yapılması ziraatten istenen faydayı sağlamadığından, halkın ileri ziraat bilgi ve tekniklerinden yararlanması için vilayette bir numune tarlası ve yakınına da bir ziraat mektebi yapılması hakkında Suriye Vilayeti'nin yazısı

9 Ocak / يناير 1909

إقامة مزرعة نموذجية ومدرسة للزراعة في دمشق

خطاب من ولاية سوريا يقول إن الولاية رغم كبر حجمها وأهميتها وخصوبة أراضيها وقابليتها للزراعة المتطورة إلا أنها غير قادرة على تحقيق الاستغلال الأمثل من الزراعة بسبب أساليبها القديمة، ولأجل هذا يجب علينا إقامة مزرعة نموذجية في الولاية تكون مهمتها تزويد الأهالي بالمعلومات والتقنيات الزراعية المتقدمة، وكذلك إقامة مدرسة للزراعة بالقرب منها

Suriye Vilayeti
Mektubî Kalemi
Aded
220

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Vâridât-ı devletin terakkî ve tezâyüdüne hidmet edecek esbâbdan biri ve arazisinin vüs‘at ve kâbiliyeti itibarıyla Memâlik-i Osmaniyye için belki birincisi ziraat ve filâhatin terakkîsi maddesi olarak Suriye Vilayeti'nin cesâmet ve ehemmiyet ve arazisinin kâbiliyeti ve kuvve-i inbâtiyesi nokta-i nazarınca ziraatin buralarca her türlü terakkiyâta isti‘dâdı derkâr iken mahzâ bakılamamak yüzünden gerek çiftlikât ashâbının ve gerek zürrâ‘ın ve kâbil-i saky ve irvâ olan arazide bağ ve bahçe ve her nev‘ eşcâr yetişdirerek mahsulâtıyla te’min-i esbâb-ı maişete çalışan sair ahalinin mahsul-i sa‘ylerinden tamamıyla istifadeleri maksadını işkâl edecek suretde âlât ve edevât-ı kadîme ile tarz-ı atîkde filâhat ve hırâset eylemeleri usul ve kavâ‘id-i cedîde-i fenniyeye adem-i vukûf ve ıttılâ‘ları eseri olmasına ve ahalinin bu kadar ihtiyacâta karşı hâl-i esef-iştimâl-i mezkûrun devamı gayr-ı caiz bulunmasına binâen Suriye'de dahi mevki ve ahalinin kâbiliyet ve isti‘dâdları derecâtıyla mütenâsib bir suretde umûr ve muamelât-ı zirâ‘iyede terakkiyât-ı cedîde-i ciddiyenin te’min-i hüsn-i husûl ve devamı maksadını te’min için evvel emirde merkez-i vilayetde bir numune tarlası vücuda getirilmesi lüzumu derpîş edilerek Şam civarında sekiz-dokuz sene evvel numune tarlası ittihâz edilmek üzere bir mahal mübâya‘a olunmuş ise de etrafına bir mikdar kavak ağacı garsından başka bir şey yapılmamış ve ol vakitden beri mu‘attal bir hâlde kalmış olduğundan mahall-i mezkûrun bu bâbda ittihâzı lâ-büd görünen tedâbîr-i fenniyenin tatbik ve icrasına müsaid olup olmadığı ve müsaid ise matlûb olan derece-i mükemmeliyete îsâli için ne gibi şeylere ihtiyacı bulunduğu anlaşılmak üzere çiftlikât ashâbından icab edenlerle vilayet ziraat müfettişi istishâb edilerek geçen sene bizzat mevki‘-i mezkûra azîmet ve tahkikât-ı lazîme icra olunmuş idi.

Meşhûdât ve alınan malumâta göre Şam-ı Şerif'e bir saat kadar mesafede kâin mezkûr

numune tarlası yetmiş atîk dönüm cesâmetinde ve alt tabakası taşlık olmak hasebiyle kuvve-i inbâtiyesi ikinci derecede olup her on iki günde bir kere yalnız dört saat müddet iskâ olunmak üzere biraz mâ'-i cârîsi ve derûnunda bir havz ile bir de pınarı var ise de bu havz ile sudan arazinin evkât-ı lazîmede iskâ ve irvâsı daima orada ücretli bir adam ve bir de hayvan istihdam ve işgâline mütevakkıf ve suların azaldığı yaz günlerinde ise lüzumu kadar su almak gayr-ı kâbil görünmüş ve hîn-i mübâya'ada inşa edilmiş olan müdüriyet dairesi ile ahuru ve âlât ve edevât ve hububat anbarları ol vakitden beri tamir olunmadığından harâb bir hâlde kalıp arazisinin etrafındaki kavak ağaçlarından başka mezrû'ât ve magrûsatdan bi'l-külliye hâlî bulunduğu görülmesiyle bu tarlanın vüs'at ve kâbiliyet-i mevki'iye ve kuvve-i inbâtiyesine göre numune çiftliği veyahud numune fidanlığı olarak tanzimi için her ne türlü fedakârlıklar ihtiyâr ve icra olunmuş olsa mezrû'ât ve magrûsâtınca sairlere numune-i imtisâl olabilecek bir hüsn-i misal irâ'esi maksadını te'mine kâfi terakkiyâta mazhariyeti kâbil olamayacağından vilayetin münasib bir mevkî'inde mevcudiyetinden cidden istifade olunabilecek yeniden bir numune çiftliği te'sis ve ihdası ve buna her nev' âlât ve edevât-ı cedîde-i zirâ'iyeden numuneler celb ve suret-i isti'mâli çiftlikler ashâbına ve zürra'a irâe ve talim ve iktidarı olanların bunlardan icab edenleri getirdip isti'mâl ve tatbik eylemeleri için kendilerine tergibât-ı müessire icra ve ihtiyacı bulunanlara bu misillü âlât ve edevât celbi için mahalleri ziraat bankalarından usul-i mer'iye dairesinde lüzumu kadar akçe ikrâz ve i'tâ etdirilmek suretiyle dahi teshîlât-ı mukteziyenin ifası lüzumu tahakkuk etmiş ve vilayetin merkez kazası mülhakâtından Guta nahiyesi arazisi birinci derecede kuvve-i inbâtiyeye mâlik ve ekserî kâbil-i saky ve irvâ olup her tarafı birçok çiftlikler ve kurâ arazisi ile muhât ve ma'mûr bulunduğu cihetle mezkûr numune çiftliğinin nâhiye-yi mezbûrede intihâb olunacak bir mevkide ashâbının irzâsıyla veyahud istimlâk kanununa tevfîk muamele ile lüzumu kadar münbit ve mahsuldâr arazi mübâya'a olunarak orada yeniden suret-i muntazamada te'sis ile te'min-i hüsn-i idaresi münasib görünmüş olmasıyla müceddeden mübâya'a edilecek arazi ile üzerinde yapılacak ebniye ve celb olunacak âlât ve edevât ve levâzım-ı saire için lâ-ekall iki yüz bin kuruş kadar masârıf-ı te'sisiyeye ve ba'dehû orada içinde emsali sair numune çiftliklerinde kabul ve ihtiyâr olunagelen mikdarda masârıf-ı senevîye-i dâimeye ihtiyac messedeceğinden zikrolunan numune çiftliğinin ol vechile yeniden te'sis ve ihdâsı için ale'l-usûl keşfi icra ve evrakı tanzim ve isrâ kılınması 1 Eylül sene 323 tarihli tahrirât-ı âcizî ile Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezâreti'ne yazılmış idi. Cevaben alınan 25 Mart sene 324 tarihli tahrirâtda eski numune tarlasının elden çıkarılması makrûn-ı müsaade buyurulmamasından nâşi hiç olmaz ise buranın fidanlık ve tecrübe tarlası hâline ifrâğı için iktizâ eden tahsisâtın i'tâsı hakkında Bâb-ı Âlî cânib-i sâmîsine vâki' olan ma'rûzâtın henüz bir neticeye iktirân edemediği beyânıyla vilayetçe de takib ile tahsisât-ı lazîmenin i'tâsı esbâbı istihsâl olunduğu takdirde bir fidanlık te'sisineaid muâ'melenin ifa edileceği bildirilmişdir. Halbuki bâlâda arz olunduğu üzere atîk numune tarlası her ne surete ifrâğ olunur ise olunsun hâl ve mevkî'in ve suyunun adem-i müsaadesinden nâşi ne numune fidanlığı ve ne de numune tarlası hidmetini hakkıyla ifa edemeyip ve hususuyla buraları için yalnız bir numune fidanlığı te'sisi kâfi görülmeyip kavâ'id-i matlûbenin husûlünü te'min için istenilen tahsisâtın i'tâsıyla bu vilayet ahalisinin dahi ziraatin terakkiyât-ı hâzırasından te'min-i istifadeleri için mükemmel ve muntazam bir numune tarlası te'sisi ve ihdâsına delâlet olunması 4 Nisan sene 324 tarihli tahrirât-ı âcizî ile

makam-ı nezâret-i celîlelerine müracaat olunmuş ise de henüz cevab alınamamışdır.

Bu misillü müessesât-ı nâfiaya ihtiyacı daha ziyade olan bu vilayetde muntazam bir numune çiftliğinin henüz vücuda getirilmemiş olması cidden şâyân-ı teessüf olup binâberîn Suriye Vilayeti ahalisinin dahi ziraatin terakkiyât-ı fenniye-i hâzırasından bi-hakkın istifade edebilmeleri için vücûb-ı vücudu derkâr olan mezkûr numune çiftliğinin muntazam ve mükemmel bir suretde te'sis ve ihdâsıyle idaresine muktezî tahsisâtın i'tâsı esbâbının istihsâli vâcibât-ı umûrdan göründüğü gibi Suriye ahalisinin kısm-ı a'zamı ber-minvâl-i muharrer filâhat ve ziraat ve bağ ve bahçecilik gibi ziraatin her kısım şu'abatına müte'allik muamelât ile te'min-i idare ve maişet edegeldikleri cihetle hâl-i hâzıra nazaran yalnız numune çiftliğinin te'sisi te'min-i maksada kâfi olamayıp ziraatin terakkiyât-ı fenniye-i hâzırasından ez-her-cihet hisse-mend olabilmeleri ve bir tarafdan ameliyât ve diğer yandan nazariyât ile te'min-i maksad edilebilmesi için bir de ziraat mektebine ihtiyac derkâr idüğünden ve mezkûr mektebin numune çiftliği dahilinde veyahud ona karîb bir yerde te'sisi lâ-büd idüğünden bu sırada mezkûr çiftlik ile beraber muntazam bir ziraat mektebi dahi te'sis ve küşâd ve levazîmı tehyi'e ve i'dâd olunması için icab eden muamelenin bir an evvel ifası mukteziyât-ı hâl ve mahalden bulunmuş olmakla ale'l-usûl keşfi icra olunmak üzere me'zûniyet-i mukteziyenin i'tâsı ve ma' mülhakât-ı Şam Ziraat Bankası'nın üç yüz yirmi üç senesi gâyesine kadar tahakkuk eden sülüsân temettü' hissesi üç yüz yetmiş iki bin yedi yüz on beş kuruşa bâliğ olmasıyla tahsisât-ı mezkûre ba'demâ vilayete terk edildiği takdirde maksad tamamıyla te'min edilebileceğinden iktizâsının ifasına delâlet buyurulması bâbında emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 6 Zilhicce sene [1]326 ve 16 Kânûn-ı Evvel [1]324

Suriye Valisi nâmına
Bende
İbrahim Şükrü bin Süleyman

DH. MKT, 2721/3

Humus'ta Halid ibn-i Velid Hazretleri'nin kabri üzerinde inşa olunan cami
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90567-21

الجامع الذي أقيم على قبر خالد بن الوليد رضي الله عنه في حمص

83

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT

الصناعة والتجارة والزراعة

دائرۀ صدارت تحريرات قلمى

شعبه ١

اوراق نومروسى	مسودى	مبيضى					لاجل التبييض قلمه ورودى
٦٢٦٠			٩				
قلمه ورودى تاريخى	تاريخ تسويد	تاريخ تبييض					مقابله ايدنلر
	١٥ صفر ٢٢٩ / ١٢	١٦ / ١٤		١٢	١٢		

HALEP'TE İPEK BÖCEĞİ TOHUMUNUN ÜCRETSİZ DAĞITIMI

Avrupa'dan bin beş yüz kutu ipek böceği tohumu getirtilerek teşvik için Halep Vilayeti'nde halka ücretsiz olarak dağıtılması

27 Şubat / فبراير 1910

توزيع بيض دودة القز بالمجان في حلب

موافقة صادرة لشراء ألف وخمسمائة علبة بيض دودة القز من أوربا وتوزيعها بالمجان في ولاية حلب بقصد تشجيع الأهالي على تربية دودة القز وصناعة الحرير

Şûrâ-yı Devlet
Nâfia ve Maârif ve Maliye Dairesi
Aded: 4360

Maliye Nezâreti'nin Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan 25 Muharrem sene [1]328 tarihli ve üç bin iki yüz yetmiş dört numaralı tezkiresi Maliye ve Nâfia ve Maârif Dairesi'nden kırâet olundu.

Meâlinde Haleb Vilayetince ahaliye meccânen tevzî‘ edilmek ve bedeli teşvikât tertibinden verilmek üzere Avrupa'ya sipariş edilen bin beş yüz kutu ipek böceği tohumunun gümrük resminden istisnâsı Orman ve Ma‘âdin ve Ziraat Nezâreti'nden bildirilmiş ve bedeli bütçedeki muhassasâtından tesviye edilecek olan mezkûr tohumların bilâ-resm imrârında hazinece be’s görülememiş olduğu beyânıyla icra-yı icabı istîzân edilmiş ve suret-i iş‘âr dairece de münasib görülmüş olmakla ber-mûceb-i istîzân ifa-yı muktezâsının Maliye Nezâreti'ne havalesi tezekkür kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 10 Safer sene [1]328 ve fî 7 Şubat sene [1]325.

Maliye ve Nâfia ve Maârif Dairesi Reis-i Sânîsi Mehmed Nuri	Azâdan Keçecizâde Yahya Reşad	Azâdan Mehmed Tevfik	Azâdan Abdurrahman Sâmî	Azâdan Yusuf Bey, me’zûn	Azâdan Kostantin

***

Evrak Numarası: 4360
Tarih-i Tebyîz: 16 Safer sene [1]328 / 14 Şubat sene [1]325

Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Şûrâ-yı Devlet'e muhavvel 27 Kânûn-ı Sânî sene [1]325 tarilli ve 3274 numaralı tezkire-i aliyyelerinde gösterildiği vech ile Haleb Vilayetince ahaliye meccânen tevzî‘ edilmek için Orman ve Ma‘âdin ve Ziraat Nezâretince Avrupa'ya sipariş edilmiş olan bin beş yüz kutu ipek böceği tohumunun bedeli bütçedeki muhassasâtından tesviye edileceğine nazaran bilâ-resm imrârında be’s görülemediği Şûrâ-yı Devlet Maliye ve Nâfia ve Maârif Dairesi'nden bâ-mazbata inbâ kılınmakla mûcebince ifa-yı muktezâsına himmet.

BEO, 3709/278170

84

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT الصناعة و التجارة و الزراعة

اورمان ومعادن وزراعت نظارتی

زراعت شعبه‌سی

نومرو عمومی ١٢٩٤٢٩

خصوصی ١١

ملفوف ١

حضور عالئ جناب صدارتپناهی‌یه

معروض چاکر کمینه‌لریدر که

شدت شتادن طولایی حلب ولایتی داخلنده‌کی اشجار مثمره و زیتون و عاره بعضیلرنده تماماً و بعضیلرنده قسماً دوچار خسار اولمسی اولدیغی جهتله شمدیلک اراضی خالیه‌ده کافی اوله‌مدیغندن اراضی خالیه باشقه

زراعتنه‌ ... احتیاج ... بالنقل اراده ... لدی الحال بالنقد

... بلاعوض ... تاریخ و ... ولایت مذکوره اراضی ... ولایات سائره‌یه نسبتله کبدیولندیغی

بیک غروشه ابلاغی حقنده‌کی ... ولایت مذکوره اراضی ... تشکیل ایتمکله بر مبالغ مفرزه‌نک

کفالته مقسط ... اراضی ... لزوم واردر فقط بو خصوصده مخصوص

بنا اصول ... حلب شعبه‌سنه تبلیغ ایدلدیکی

تحصیل اولنه‌مه‌مه‌سی موجب اولدیغی ... لزوم اولدیغی ... بیلدرلمسی

معرفتیله باتحقیق ... اجراسی ایجون اداره مرکزیه‌ده ... مقدار ... ذکر

افاده اولنمغله اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر

اورمان ومعادن وزراعت ناظری

فی ١٩ ... ١٣٢٧

... ١٣٢٧

٢٣

١١

ŞİDDETLİ KIŞTAN ZARAR GÖREN ÇİFTÇİLERE KREDİ VERİLMESİ

Şiddetli kış sebebiyle Halep Vilayeti dahilindeki meyve tarımının bazı cihetlerde tamamen ve bazı taraflarda ise kısmen zarar gördüğü bu sebeple çiftçilerin sıkıntıya düştüğü, âcil ihtiyaçlarının giderilmesi için 300 kuruşa kadar verilebilen Ziraat Bankası kredilerinin 1000 kuruşa çıkartılması

10 Mayıs / مايو 1911

تقديم قروض للمزارعين المتضررين من شدة الشتاء

خطابات من وزيري الداخلية والزراعة إلى الصدر الأعظم حول أن شدة البرد قد أضرت بالفاكهة داخل ولاية حلب ففسدت تماماً في بعض جهاتها وتضررت جزئياً في جهات أخرى، ولهذا السبب فإن الفلاحين يعانون الضيق، ويلزم إسعافهم بصورة عاجلة، ومن ثم زيادة القرض الذي يقدمه بنك الزراعة من ٣٠٠ قرش إلى ١٠٠٠ قرش

Bâb-ı Âlî
Dahiliye Nezâreti
Muhaberât-ı Umumiye Dairesi
İkinci Şube
Umumî: 37684
Hususî: 404

Zürrâ'ın tehvîn-i zaruretleri için
Ziraat Bankasından ikrâz edilecek para hakkında

Huzur-ı âlî-i hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Şiddet-i şitâdan dolayı Haleb Vilayeti dahilindeki eşcâr-ı müsmire bazı cihetlerde tamamen ve bazı taraflarda kısmen dûçâr-ı hasar olmuş ve mezrû'ât dahi bozulmuş olduğu cihetle ahalinin pek ziyade bir müzâyakaya giriftâr oldukları ve zürrâ'ın tehvîn-i zaruretleri için Ziraat Bankası'ndan istikrâz edebilmelerine tapu ve emlâk dairelerinin muamelâtındaki teşevvüş mâni olmakda ve kefalet-i müteselsile ile beher zürrâ'a üç yüz kuruşdan ziyade akçe ikrâz edilmemekde olduğu beyânıyla kefalet-i müteselsile ile ikrâz mikdarının hiç olmaz ise her bir şahıs için bin kuruşa iblâğı Haleb meb'ûsları tarafından bâ-takrîr taleb edilmiş ve avârız-ı havâiyyeden dolayı dûçâr-ı zaruret oldukları bildirilen ahali-i merkûmenin tehvîn-i ihtiyacları esbâbının istikmâli lâzımeden bulunmuş olmakla keyfiyetin Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'ca bi'l-müzâkere bir karara rabtı menût-ı müsaade-i aliyye-i dâver-i efhamîleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 20 Rebîülâhir sene [1]329 ve fî 7 Nisan sene [1]327.

Dahiliye Nâzırı nâmına
Müsteşar
[İmza]

***

Orman ve Ma'âdin ve Ziraat Nezâreti
Ziraat Bankası
Numara
Umumî: 129429
Hususî: 11

Huzur-ı sâmî-i cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Şiddet-i şitâdan dolayı Haleb Vilayeti dahilindeki eşcâr-ı müsmire ve mezrû'ât bazı cihetlerde tamamen ve bazı taraflarda kısmen dûçâr-ı hasar olmuş olduğu cihetle Ziraat Bankası'ndan hâne başına kefalet-i müteselsile ile ikrâz olunacak üçer yüz kuruş zürrâ'ın tehvîn-i ihtiyacâtına kâfi olamayacağından ikrâzâtın hâne başına biner kuruşa iblâğı hakkındaki 10 Nisan sene [1]327 tarih ve altmış beş numaralı tezkire-i sâmîye-i Sadâret-penâhîleri mezkûr banka idaresine lede'l-havale bankaca kefalet-i müteselsile ile hâne başına nihayet beşer yüz kuruşdan fazla akçe ikrâz edilmemekde ve vilayet-i mezkûre ikrâzât tahsilâtı vilayât-ı saireye nisbetle geri bulunduğuna binâen usul-i mer'iye hilâfında muamele-i istisnâiyye icrasıyla vilayet-i mezkûrece bilâ-rehîn fazla para ikrâzı sair mahaller için sû-i misal teşkil etmekle beraber mebâliğ-ı mukrazanın tahsil olunamayarak çürümesini mûcib olacağı cihetle gayr-ı caiz görülerek beşer yüz kuruşdan kaç hâne halkına ne mikdar akçe ikrâzına lüzum var ise komisyon-ı mahsus ma'rifetiyle bi't-tahkik ona göre ikrâzât icrası için idare-i merkeziyyeden ne mikdar akçe irsâline lüzum olduğunun telgrafla bildirilmesi Haleb Şubesi'ne tebliğ edildiği ifade olunmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 11 Cumâdelûlâ sene [1]329 ve fî 27 Nisan sene [1]327.

Orman ve Ma'âdin ve Ziraat
Nâzırı
Mavro Kordato

BEO, 3892/291899_2, 3

85

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT الصناعة و التجارة و الزراعة

دائرۀ صدارت تحريرات قلمى ١ شعبه

لاجل التبييض قلمه ورودى						مبيضى	مسودى	اوراق نومروسى
					تجارت و زراعت و معادن نظارت جليله‌سنه			٢٧٤
مقابله ايدنلر						تاريخ تبييض	تاريخ تسويد	قلمه ورودى تاريخى
			١٥	١٥		١٢ / ١٦	١١ جمادى الاولى ٣٢٩ / ١٥ مايس ٣٢٧	

حلب ولايتنده منبج قضاسنك البشرى موقعنده بالتحرى فحم حجر اخراجيله رخصت معدنيه‌سنك

بموجب مقاوله‌نامه شرائط مقرره دائره‌سنده مدتله وعشرى زاده ذكى و حلبلى قره‌كوز و يوسف

افنديلر عهده‌لرينه احاله‌سنه دائر ٩ شباط ٣٢٧ تاريخلو و ٢٠٨٤٤ / ٢٠٢ نومرولو تذكره

والاى آصفانه‌لرى شوراى دولت و مجلس وكلا قرارلريله تنظيم اولنان ارادۀ سنيه لديه‌كى اوراق عالى

همايون جناب پادشاهيه تقديمه بولنمقده صورت مصدقه‌كى و تقديم اولنان اعلى

مقاوله و شرطنامه لديه‌لريك دولت همايون دائره‌كى مديريتنده مصدقه صورتيدر

لفا صوب عاليلرينه ارسال و مالية نظارتنه تبليغات اجرا قلنمغله ارادۀ سنيه حكمنك انفاذينه همت

ماليه نظارتنه تبليغات اجرا قلنمغله ارادۀ سنيه حكمنك انفاذينه همت

لفا صوب واللرينه ارسال و نظارتنه مثارلايه تبليغاته

ماليه صورت مصدقه‌كى لفا صوب والالرينه ارسال و نظارته مشارالیها تبليغا

بيوريله رده صورت مصدقه‌كى لفا صوب والالرينه ارسال اولنمش بيك اللى نومروه ايكى ويب

القا قلنمه و مذكور معدنك اعمالاتنه حصر و تخصيص اولنمه بيك اللى نومرولى ايكى ويب

اراضيده هر حالده ... الفمه سوياده عشر يكرمى دقيقه و اخراجاته استيفا قلنجه

بوزده اون ريكر سيله بوزاللى عدد عثمانلى ايله و ماهيه فرضك بوزده اللى بارده تجارت عكره

صافيه دن يوزده بش عوضه ابر تقديم يوزده بش باره

و حاصلات صافيه دن يوزده بش اوفنه ايجه ... اقتضاسنه همت

اعانه‌سى الجى حمله شرائطده بولنمه اجمله اقتضاسنه همت

HALEP'TEKİ ZİFT MADENİNİN İHALESİ

Halep'in Menbic kazası el-Bişrî mevkiinde çıkarılan zift madeninin mukavele gereğince ve altmış sene müddetle Maraşîzâde Zeki ve Halepli Kostaki ve Yusuf Efendilere ihale edildiği

29 Nisan / إبريل 1912

مناقصة خام الزفت في حلب

خطاب حول أن خام الزفت المستخرج من موقع البشري بقضاء منبج في حلب قد أُرسيت مناقصته على الأفندية مرعشي زاده زكي وكوستاكي الحلبي ويوسف، وذلك لمدة ستين سنة طبقاً للاتفاق

Evrak Numarası: 274
Tarih-i mübeyyez: 12 Cumâdelûlâ sene [1]330 / 16 Nisan sene [1]328

Ticaret ve Ziraat ve Maliye Nezâret-i Celîlelerine

Haleb Vilayeti'nde Menbic Kazası'nın el-Bişrî mevkiinde bi't-taharrî zahire ihrac edilen zift madeninin ber-mûceb-i mukâvelenâme şerâit-i mukarrere ve altmış sene müddetle Maraşîzâde Zeki ve Halebli Kostaki ve Yusuf efendiler uhdelerine ihalesine dair 9 Şubat sene [1]327 tarihli ve 20822/303 numaralı tezkire-i vâlâları/Ticaret ve Ziraat Nezâret-i Celîlesi'nin tezkiresi üzerine Şûrâ-yı Devlet ve Meclis-i Vükelâ kararıyla tanzim olunan irâde-i seniyye lâyihası imza-yı hümâyûn-ı cenâb-ı padişahî ile tasdik* buyurulduğundan suret-i musaddakası ve tasdîr olunan emr-i âlî mukâvele ve şartnâme lâyihalarının Divan-ı Hümâyûn Dairesi Müdüriyeti'nden musaddak suretleriyle beraber leffen savb-ı âlîlerine isrâ ve Maliye Nezâret-i Celîlesi'ne tebligât icra kılınmakla irâde-i seniyye hükmünün infâzına himmet.

Maliye;

*Buyurularak suret-i musaddakası leffen savb-ı vâlâlarına isrâ ve nezâret-i müşârunileyhâya tebligât ifa kılınmış ve mezkûr madenin imalâtına hasr ve tahsis olunan bin altı yüz yetmiş iki cerîb araziden her bir cerîbi için alınacak senevî on kuruş resm-i mukarrer ve ihracâtdan istîfâ kılınacak yüzde on resm-i nisbî ile yüz elli aded Osmanlı lirası fermân harcının yüzde altıları nisbetinde ve hâsılât-ı sâfiyeden yüzde beş kuruş ile başkaca yüzde beş para techizât-ı askeriyye iânesi alınması cümle-i şerâitden bulunmuş olmakla ifa-yı muktezâsına himmet.

BEO, 4033/302463

86

SANAYİ-TİCARET-ZİRAAT الصناعة والتجارة والزراعة

شورای دولته مخصوص مسوده ورقه‌سی

تاریخ تبییض					تاریخ تسوید	مسودی	نومرو

شورای دولته مخصوص مسوده ورقه‌سی

تاریخ تبییض				تاریخ تسوید	مسوده‌ی	نومرو

ŞAM'DA ZAHİRE BORSASI AÇILMASI

Hububat fiyatlarının kontrol altına alınabilmesi için Şam'da bir hububat borsasının açılmasına dair Şûrâ-yı Devlet'ten (Danıştay) onay verildiği

26 Eylül / سبتمبر 1918

افتتاح بورصة للحبوب في دمشق

تصديق وموافقة من مجلس شورى الدولة على إقامة بورصة للحبوب في دمشق حتى يمكن ضبط أسعارها

Numara: 518
Tarih-i tebyîz: 20 Zilhicce sene [1]336 /
26 Eylül sene [1]334

Ticaret ve Ziraat Nezâreti'nin Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan 22 Ağustos sene [1]334 tarih ve 187/136 numaralı tezkiresi Maliye ve Nâfia Dairesi'nde kırâet olundu.

Meâlinde Şam-ı Şerif'de zahire fiyatında her an vuku'a gelen tebeddülât-ı fâhişenin borsasızlıkdan ve zahire tüccarının münferiden ihtikârları dahi müstehliklere fiyat hakkında delâlet edecek müessesâtın adem-i mevcudiyetinden ileri geldiğinden ve bâ-husus seferberlikden dolayı her yerde mübâya'ât-ı müsta'celeye ihtiyac hâsıl olduğu cihetle devâir-i resmiyece icra olunacak bu kabîl muamelât-ı resmiyenin zavâbıt-ı kâmile altına alınabilmesi şâyân-ı itimad bir piyasanın vücuduna mütevakkıf bulunduğundan bahisle Şam'da bir zahire borsası küşadı esbâbının istikmâli istid'âsını hâvî mahallî tüccarı tarafından verilen ve icra-yı icabı zımnında sureti vilayet-i müşârunileyhâdan bâ-tahrirât gönderilen arzuhâlde istid'â edilmiş ve Borsa Nizâmnâmesi'nin ikinci maddesinde "Ticaret Odası teşkil kılınmış olan şehirlerin münasib ve ticaretgâh olanlarında birer borsa küşâd olunacakdır" deyu muharrer olduğu gibi İzmir, Konya, Ankara ve Eskişehir'de müteşekkil ticaret ve zahire borsalarına kıyasen Selanik'de dahi bir borsa te'sisi hakkında evvelce sebk eden iş'âr üzerine bâ-buyuruldu tebliğ olunan 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]323 tarihli Şûrâ-yı Devlet kararında ifa-yı muktezâsı ve bilâd-ı sairede bu yolda borsa te'sisine lüzum görüldükde evvel emirde Bâbıâli'den istîzân-ı muamele olunması lüzumu gösterilmiş ve vilayet-i mezkûre idhalât ve ihracâtının kesreti ve muamelât-ı ticariye ve zirâiyyesinin vüs'âtî hasebiyle Şam-ı Şerif'de bir zahire borsası te'sisi nezâretçe de muvâfık ve musîb görülmüş olduğu beyânıyla icra-yı icabı istîzân kılınmışdır.

İcabı teemmül olundu. 3 Nisan sene [1]302 tarihli Borsa Nizâmnâmesi'nin ikinci maddesinde "Borsalar devlete aiddir ve kâffesi Ticaret Nezâreti'ne merbûtdur ve Ticaret Odası teşkil kılınmış olan şehirlerin münasib ve ticaretgâh olanlarında birer borsa küşâd olunacakdır" denilmiş olmasına nazaran şerâit-i kanuniye dairesinde teşkili taleb olunan borsanın Şam-ı Şerif'de dahi te'sis ve teşkili münasibdir.

Ancak mevzû‘-ı bahs 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]323 tarihli kararda bu gibi borsaların teşkilinden evvel Bâbıâli'den istîzânı lüzumu gösterilmiş ise de Borsa Nizâmnâmesi'nin sâlifü'z-zikr ikinci maddesinde "Ticaret Odası teşkil kılınmış olan şehirlerde borsa küşâd olunacağı" muharrer bulunmasına nazaran mesâğ-ı nizâmîye iktirân etmiş olan bu husus için ba‘dehû Bâbıâli'den istîzân-ı keyfiyete mahal olamayıp nezâretin tensîb ve re’yiyle icra-yı icabı muvâfık görülmüşdür. Ona göre nezâret-i müşârunileyhâya tebligât ifası tezekkür kılındı.

[Şûrâ-yı Devlet üyelerinin imzaları]

ŞD. ML. NF, 1264/27_1

Şam'da Salihiye semtinde Hamidiye Mahallesi'nde Mekteb-i Tıbbiye için seçilen binanın görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 779-73-32

منظر للمبنى الذي تم اختياره لأجل مدرسة الطب في محلة الحميدية بحي الصالحية في دمشق

SAĞLIK

الشئون الصحية

87

SAĞLIK الشئون الصحية

عرض نومروسی	تبییضی تاریخی	ربطی	صاحبی		تسویدی تاریخی	مسوده‌جی اسمی	اوراق نومروسی
١١ مارت ٣٠٧	١٢ شعبان ١٣٠٨		٤٤٨	حلب ولایتنه	٥ مارت ٣٠٧	صدقی	١٨١٧

قولرانك نكس ایتمسی ایچون حلب شهرینك بحق تنظیفی ایله صحت عمومیه‌نك
محافظه‌سی لازمه‌دن بولنمش و واردات بلدیه‌نك عدم تحملی بعضاً ولایتدن اولدیغی
اوزره ذبح اولنان قیون و کچیدن الحقده اولدیغی یکرمی پاره‌یه علاوةً لحمیه نامیله
موقتاً المشه پاره‌یی ابلاغنه قوریله رخص یکلی پاره یکرمی اختصاصاً ومبلغ مذكورك
تنظیفاته تخصیصی مجلس اداره ولایتجه قرارلشدیریلرك موقع اجرایه وضع ایدلدیکی و [illegible]
وارداتنه تعرفه‌ده ولایت ماللرینه نظراً شهر مذكورك تنظیف سنوی یوز الی بیك
غروشه محتاج اولدیغی وجهله استیفاسنه لزوم کوستریلدیکی بیك مقدار سنویسی
یوز بیك غروشه [illegible] حساب وتخمین اولنمش بولنمش اوسطی [illegible] بلدی
واردات عمومیه‌سندن تفریق وتخصیص ایدیله‌جکی کبی یکرمی مقدار مذكور صحت عمومیه‌نك
محافظه‌سی یولنه صرف اولنه‌جغی جهتله کمسه طرفندن اشتکا اولنمدیغی انلاشلمش و [illegible] تنظیفات
وتطهیراتك حقیله اجراسی لوازم صحیه‌دن بولنمش بناءً یکرمی مقدار مذكور موقع اجرایه
وضع اولندیغی تاریخدن اعتباراً اوچ سنه مدتله تحصیل واستیفا ایدلمسی خصوصنه
مجلس مخصوص وکلاجه [illegible] قرار اوریلرك بالاستیذان اراده سنیه حضرت پادشاهی
متعلق وشرف صدور بیورلمش [illegible] اولوجهله اقتضاسنك

اجراسنه همت بیورلماسی بابنده

عرض

HALEP'TE KOLERAYA KARŞI ALINACAK TEDBİRLER

Halep şehrinde koleranın yeniden ortaya çıkmaması için, şehrin temizlik işlerine harcanmak üzere kesilen koyun ve keçilerden alınan vergiye zam yapılması kuzulardan da vergi alınması ve ayrıca belediye gelirlerinden de bu amaçla bir miktar ilave yapılması

24 Mart / مارس 1891

تدابير تقرر اتخاذها لمواجهة الكوليرا في حلب

قرار بأن الضريبة التي يجري تحصيلها عن الخراف والماعز المذبوحة بقصد الصرف على أمور النظافة حتى لا يظهر مرض الكوليرا في مدينة حلب مرة أخرى يجرى من بعد ذلك زيادتها بتحصيل ضريبة جديدة عن حملان الغنم، كما يضاف إلى ذلك أيضاً مبلغ تخصصه البلدية من مداخيلها لهذا الغرض

Evrak Numarası: 1817/2
Tarihi:13 Şaban 1308 ve
11 Mart [1]307

Haleb Vilayet-i Behiyyesi'ne

Koleranın nüks etmemesi için Haleb şehrinin bi-hakkın tanzîfi ile sıhhat-i umumiyenin muhafazası lâzımeden bulunduğuna ve vâridât-ı belediyenin adem-i tahammülüne mebnî bazı vilayetlerde olduğu gibi oraca da zebh olunan koyun ve keçiden alınmakda olan yirmi para resmin i'âne-i lahmiye nâmıyla muvakkaten altmış paraya iblâğıyla kuzudan dahi yirmi para resm istihsâli ve meblağ-ı mezkûrun tanzîfâta tahsisi Meclis-i İdare-i Vilayetçe kararlaşdırılarak mevki'-i icraya vaz' edildiğine dair vârid olan telgrafnâme-i vâlâları meâllerine nazaran şehr-i mezkûrun tanzîfi senevî yüz elli bin kuruşa muhtac olduğu ve zamîmeten istîfâsına lüzum gösterilen resmin mikdar-ı senevîsi ise yüz bin kuruş râddesinde hesab ve tahmin olunup bunun üst tarafı mahalli beledî vâridât-ı umumiyesinden tefrîk ve tahsis edileceği gibi resm-i munzam-ı mezkûr sıhhat-i umumiyenin muhafazası yolunda sarf olunacağı cihetle kimse tarafından istiksâr olunmadığı anlaşıldığına ve emr-i tanzîfât ve tathîrâtın hakkıyla icrası levazîm-ı sıhhiyeden bulunduğuna binâen resm-i munzam-ı mezkûr mevki'-i icraya vaz' olunduğu tarihden itibaren üç sene müddetle tahsil ve istîfâ edilmesi hususuna Meclis-i Mahsus-ı Vükelâca verilen karar üzerine bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulduğu bâ-buyuruldu-yı âlî izbâr kılınmış olmakla ol vechile iktizâsının icrasına himmet buyurulması bâbında.

DH. MKT, 1821/35

88

الشئون الصحية

SAĞLIK

٥

باش كتابت دائرەسی

نومرو

١٩٠٢

HALEP VE ŞAM'DA GÖRÜLEN KOLERA HASTALIĞI DİĞER VİLAYETLERE GEÇMEMESİ İÇİN KARANTİNA UYGULANMASI

Halep ve Şam'da görülen kolera hastalığının Beyrut Vilayeti'ne geçmemesi için Beyrut Vilayeti ve Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığınca kaldırılan karantina tedbirlerine devam edilmesi

16 Kasım / نوفمبر 1891

مرض الكولير يظهر في حلب ودمشق

قرار بإعادة تدابير الحجر الصحي التي تم إلغاؤها من قبل المتصرفين في ولاية بيروت وجبل لبنان حتى لا تنتقل عدوى مرض الكوليرا إلى بيروت بعد ظهوره في حلب ودمشق

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dairesi
Numara
1903

Haleb ve Şam'da zuhur eden kolera ittihâz olunan tedâbîr-i sıhhiye sayesinde Beyrut Vilayetiyle Cebel-i Lübnan’a sirayet etmediği hâlde Beyrut ve Cebel sıhhiyece bulaşık addedilmekde ve bu husus ticaret-i mahalliyeyi sektedâr eylemekde olduğu beyânıyla bu bulaşıklığın ilgâsı lüzumuna dair keşîde eylediği telgrafnâme iki maksad-ı esasiye müstenid olup bunların biri Haleb’de ve müte’âkiben Şam'da zuhur eden koleranın men‘-i sirayeti zımnında gerek Beyrut Vilayeti’nin hudûd-ı mütecâviresinde vilayetden ve gerek Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı cânibinden va‘z olunan kordonlarla tahaffuzhânelerin ilgâsı ve zâten bulaşık olan Şam kordonunda bir tahaffuzhâne teşkili ile yolcu ve eşya-yı ticariyenin orada on gün karantina bekletdirildikden sonra Beyrut'a kabulü gibi illet-i mezkûrenin Beyrut'a sirayetini istilzâm eyleyecek bir tedbir-i gayr-ı sâ’ibenin mücerred Suriye Vilayeti’nin eser-i teşebbüsü olarak ittihâzından mütevellid mazarratın men‘inden ve diğeri Cebel-i Lübnan Tahaffuzhânesi’nin ilâ hâle devam-ı muamelâtıyla beraber mukaddemesi görülen buhrân-ı ticaretin önü alınması ihtiyâten bulaşık tanınmış olan Beyrut'un temiz addolunmasına mutavakkıf olduğunun arz ve beyânından ibaret idüğüne ve koleranın Beyrut Vilayeti’ne sirayet etmemesi için Haleb ve Şam muvâredâtına karşı Beyrut Vilayetiyle Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı’ndan ittihâz olunan ve şimdiye kadar fâ’ide-bahş olduğu hâlde ilgâsı tarafına gidilen tedâbîr-i tahaffuziyenin idâmesi lüzumunun mes’ûliyetden ihtirâzen arzına dair Beyrut Valisi Aziz Paşa hazretleri tarafından cevaben keşîde edilip lede'l-arz manzûr-ı âlî buyurulan şifre telgrafnâme suret-i mahlûlesi bâ-irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî leffen irsâl-i savb-ı sâmî-i sadâret-penâhîleri kılınmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

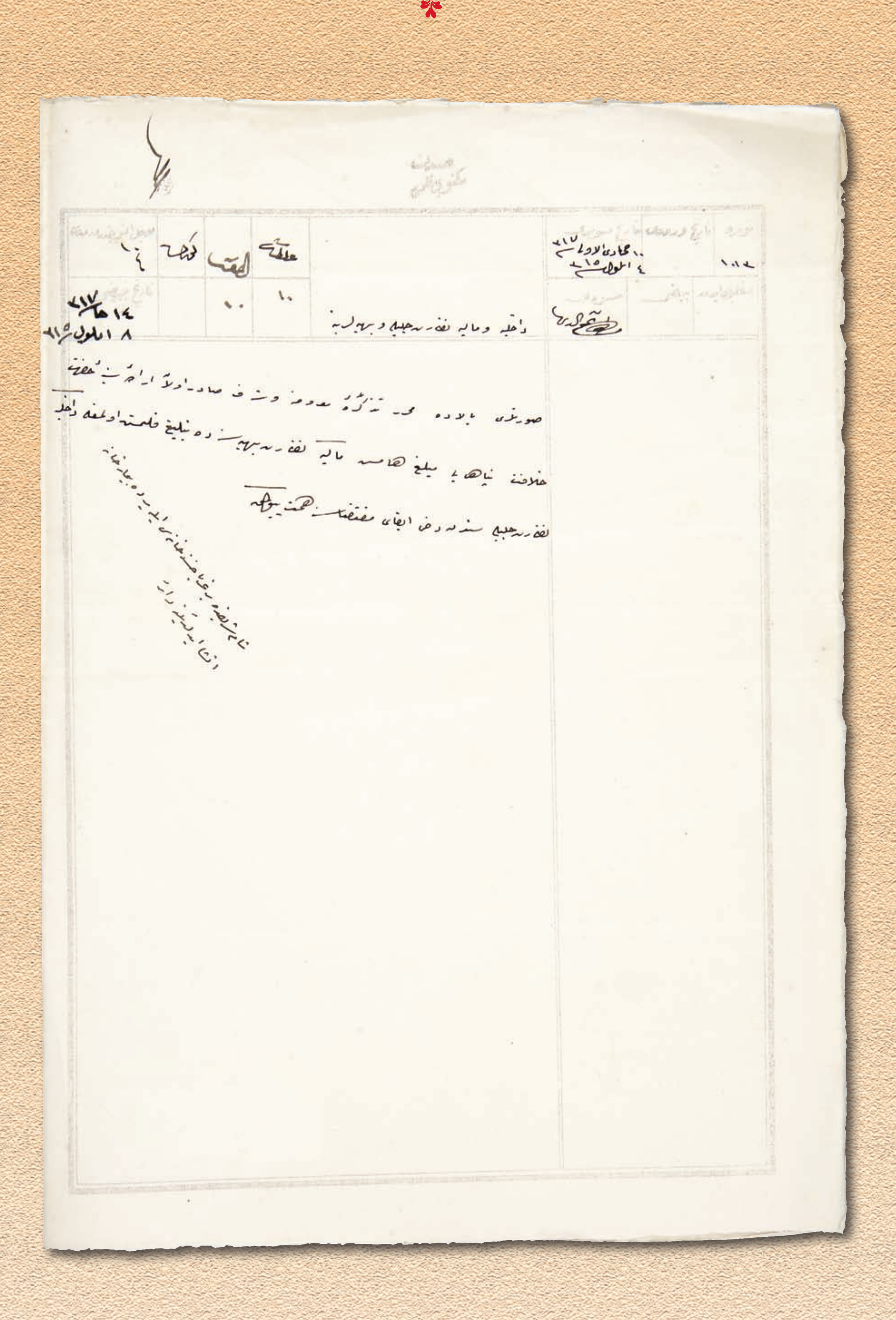
13 Rebîülâhir [1]309 ve 4 Teşrîn-i Sânî [1]307

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Süreyya

İ. DH, 1252/98232

89

SAĞLIK الشئون الصحية

ŞAM'DA YENİ GUREBA VE AKIL HASTANESİ İNŞA EDİLMESİ

Şam'da ruh ve sinir hastanesi olarak hizmet vermekte iken sonradan gureba hastanesine dönüştürülen binanın sağlıksız koşulları sebebi ile kullanılamadığından yüz yataklık mükemmel ve muntazam yeni bir gureba hastahânesi ve civârında bir de ruh ve sinir hastanesi inşa edilmesi

20 Eylül / سبتمبر 1899

إقامة مستشفى عام جديد وآخر للأمراض العقلية

قرار بأن المبنى الذي كان يقوم بالخدمة كمستشفى للأمراض العقلية والعصبية في دمشق ثم جرى تحويله بعد ذلك إلى مستشفى للغرباء (عام) قد أصبح غير صالح بسبب الظروف الصحية، وعلى ذلك فقد تقرر إقامة مستشفى جديد للغرباء كامل ومنتظم بطاقة مائة سرير مع إقامة مستشفى للأمراض العقلية والعصبية إلى جواره

Atûfetli efendim hazretleri

Şam-ı Şerif'de bîmarhâne iken ahîren gurebâ hastahânesi ittihâz olunan mahallin rutubetli ve mâ'il-i inhidâm olması cihetiyle istifade olunamamakda olduğundan bu kere yüz yataklık mükemmel ve muntazam bir gurebâ hastahânesi ile civarında bir de bîmarhâne inşa edildiğinden ve bunların masârıf-ı dâime-i senevîsi için yüz elli bin kuruşa lüzum gösterildiğinden bahisle meblağ-ı mezbûrun elli bin kuruşunun Şam merkez belediye vâridâtından ve yetmiş iki bin kuruşunun dahi atîk gurebâ hastahânesi muhassasât-ı kadîmesinden tesviyesi ve kusur yirmi sekiz bin kuruşa karşılık gösterilen mülhakât-ı vilayet vâridât-ı belediyesinden yüzde beşinin ahzı muvâfık-ı kanun ve maslahat olamayacağından ânın için başkaca karşılık tedarik olunması ve şu kadar ki mezkûr bîmarhâneye mülhakât-ı vilayetden mecânîn ve hasta, hâneye gönderildiği takdirde bunlar için tayin olunacak ucûrâtın gönderen daire-i belediyesinden istihsâli hususlarının Dahiliye ve Maliye Nezâret-i Behiyyesi'ne tebliği tezekkür kılındığını hâvî Şûrâ-yı Devlet Maliye Dâ'iresi'den i'tâ olunan mazbata leffen arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-müte'allik buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

23 Rebîülâhir [1]317 ve 18 Ağustos [1]315

Sadrıazam
Rıfat

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla mahzur-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

7 Cemâziyelevvel [1]317 ve 1 Eylül [1]315

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Tahsin

Sadâret Mektubî Kalemi
Numara: 1013
Tarih-i tebyîzi : 14 Ca [1]317 /
8 Eylül [1]315

Şam-ı Şerif'de bir gurebâ hastahânesi ile bir de bîmarhâne inşa edildiğine dair

Dahiliye ve Maliye Nezâret-i Celîle ve Behiyyelerine

Suretleri bâlâda muharrer tezkire-i ma'rûza ve şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhîyi mübelliğ hâmiş Maliye Nezâret-i Behiyyesi'ne de tebliğ kılınmış olmakla Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'nden dahi ifa-yı muktezâsına himmet buyurulmak.

BEO, 1374/103006

90

SAĞLIK الشئون الصحية

سوریه ولایت جلیله سنه

٩	١٠	

٢٢٠٢ ٩ ربیع الآخر

سایهٔ معدلتوایهٔ حضرت پادشاهیده مذکور ولایتده مخصص اولمق اوزره شام شریفده
انشاسی ایدلمسی اولان خسته خانه [illegible]
ارادهٔ سنیهٔ حضرت خلافتپناهی شایان بیورلمش [illegible] تاریخیله
[illegible]

ŞAM'DA YENİ İNŞA EDİLEN ÇOCUK HASTANESİNE HAMİDİYE ADI VERİLMESİ

Şam'da erkek ve kız çocuklarına mahsus olarak inşa edilmiş olan hastaneye padişahın adına nisbetle Hamidiye Hastanesi adı verilmesi

30 Ekim / أكتوبر 1899

إطلاق اسم الحميدية على مستشفى الأطفال الذي بني حديثاً في دمشق

قرار بأن المستشفى الذي تم بناؤه ليكون مختصاً بالأطفال ذكوراً وإناثاً في دمشق سوف تصبح نسبته إلى السلطان (عبد الحميد الثاني) فيطلق عليه اسم مستشفى الحميدية

Dahiliye Mektubî Kalemi
Evrak Numarası: 2203/5
Tarih-i tebyîzi: 24 C. [1]317 /
17 Teşrîn-i Evvel [1]315

Suriye Vilayet-i Celîlesi'ne

Saye-i ma‘mûriyet-vâye-i hazret-i pâdişâhîde zükûr ve inâsa mahsus olmak üzere Şam-ı Şerif'de inşa edilmiş olan hastahânenin nâm-ı nâmî-i hümâyûna nisbetle tevsîmi hususuna taraf-ı âlî-i dâverîlerinden vuku bulan iş‘âr üzerine bi'l-istîzân müsaade-i irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şâyân buyurulduğu 3 Teşrîn-i Evvel [1]315 tarihli ve iki bin iki yüz üç numaralı tezkire-i sâmîyede iş‘âr olunmuşdur. Ol bâbda.

DH.MKT, 2263/15

91

SAĞLIK الشئون الصحية

ŞAM'DA İNŞA EDİLEN AKIL HASTANESİNİN MASRAFLARI

Nureddin Eş-Şehid Hazretlerinin Şam'da yaptırdığı ruh-sinir hastanesi harap olduğundan burası için vakıftan ayrılan paranın, Hamidiye Hastanesi yakınında yeni tıbbi usullere uygun olarak inşa edilen ruh-sinir hastanesi masraflarına tahsisi hakkında

1 Mayıs / مايو 1900

تكاليف مستشفى الأمراض العقلية في دمشق

كتاب حول أن مستشفى الأمراض العقلية والعصبية الذي كان المرحوم الشهيد نور الدين قد أقامه في دمشق صار خرباً، ولأجل هذا فإن المبالغ المخصصة له من الوقف سوف يتم ضمها إلى تكاليف مستشفى الأمراض العقلية والعصبية الذي تم إنشاؤه بجوار مستشفى الحميدية على أحسن الأساليب الطبية الحديثة

Sadâret Mektubî Kalemi
Numara: 620
Tarih-i tebyîzi: 1 Muharrem [1]318 /
17 Nisan [1]316

Evkâf-ı Hümâyûn Nezâret-i Celîlesi'ne

Nureddin Eş-Şehid hazretlerinin Şam-ı Şerif'de inşâ-gerdeleri olan bîmarhânenin harâb olması cihetiyle derûnunda ma'lûlînin tedavi ve ikamesi kâbil olmayıp cümle-i müberrât-ı celîle-i cenâb-ı pâdişâhîden olarak inşa olunan Hamidiye Hastahânesi kurbünde usul-i cedîde-i tıbbiyeye muvâfık suretde müceddeden inşa edilen bîmarhânenin karîben resm-i küşâdı icra edileceğinden bahisle şehid-i müşârunileyhin evkâfına merbût olup nefs-i Şam-ı Şerif'de maktû' suretiyle ve icâre-i zemin nâmıyla müretteb olan senevî altı bin iki yüz yirmi dört kuruş vâridât-ı vakfiyenin yeni bîmarhâne masârıfâtına karşılık tutulması ve meblağ-ı mezbûrun üç yüz on altı sene-i maliyesi Mart'ından itibaren mahsusî komisyon ma'rifetiyle istîfâ ve sarfı hakkında istifsârı mutazammın Suriye Vilayeti İdare Meclisi'nden Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne meb'ûs mazbata nezâret-i müşârunileyhânın 26 Zilhicce [1]317 tarihli ve 620 numaralı tezkiresiyle beraber leffen savb-ı devletlerine irsâl kılınmış olmakla meâllerine nazaran iktizâsının icra ve inbâsına ve melfûfların iadesine himmet.

BEO, 1479/110904

92

SAĞLIK الشئون الصحية

مجلس [illegible]

باش کتابت دائره‌سی

١٥٨٧

شام شریفده تأسیسی مقرر اولان مکتب طبیه‌نك غربا خسته خانه‌سی باغچه‌سنده انشاسی حالنده
طلبه‌نك اجرای عملیات جهتی تأمین ایدلمش اوله‌جغی سوریه ولایت جلیله‌سندن عرض و اشعار
قلنمش و مکتب مذکورك ذکر اولنان خسته خانه باغچه‌سنده تأسیس و انشاسی اراده‌ٔ
سنیه‌ٔ جناب خلافتپناهی ایجاب عالیسنه منوط اولدیغی [illegible]

فی [illegible] ١٣١٩ و فی [illegible] ١٣١٧

[illegible]

ŞAM'DA KURULACAK MEKTEB-İ TIBBİYE'NİN GUREBA HASTANESİ BAHÇESİNE İNŞASI

Şam'da tesis edilecek olan Mekteb-i Tıbbiye'nin, öğrencilerin uygulamalı eğitimini temin maksadıyla Gureba Hastanesi bahçesinde inşa edilmesi hakkında padişah iradesi

30 Mayıs / مايو 1903

إقامة مدرسة الطب المقرر إنشاؤها في دمشق داخل حديقة مستشفى الغرباء

إرادة سلطانية صادرة حول أن مدرسة الطب المقرر تشييدها في دمشق سوف يكون مكانها داخل حديقة مستشفى الغرباء (العام) حتى يساعد ذلك على أن يكون التعليم الطبي فيها تطبيقياً

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu
Başkitâbet Dairesi
1582

Şam-ı Şerif'de te'sis edilecek Mekteb-i Tıbbiye'nin Gurebâ Hastanesi bahçesinde inşası hâlinde talebe için ameliyât ciheti te'min edilmiş olacağı Suriye Vilayet-i Celîlesi'nden arz ve iş'âr kılınarak mekteb-i mezkûrun zikrolunan hastahâne bahçesinde te'sis ve inşası irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî icab-ı âlîsinden olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

3 Rebîülevvel [1]321 ve 17 Mayıs [1]319

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. HUS, 106/7

93

الشئون الصحية

SAĞLIK

٩

مفوضیاتی جناب عدالتپناهی

نظارت امور صحیه

تحریرات قلمی

عدد

٥٤

[illegible]

SURİYE'DE ORTAYA ÇIKAN KOLERAYI ÖNLEMEK İÇİN İSTANBUL'DAN YENİ SAĞLIK HEYETİ GÖNDERİLMESİ

Suriye Vilayeti dahilinde ortaya çıkan kolera hastalığı için oraya gönderilen Mirlivâ Bonkofski Paşa ile Sıhhiye Müfettişi Kasım İzzeddin Efendi'nin başkanlığı altında teşkil edilen tabipler komisyonu arasında devam etmekte olan anlaşmazlık, hastalığın giderilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına engel olduğundan İstanbul'dan yeni bir sağlık heyetinin gönderilmesi

12 Haziran / يونيو 1903

إرسال هيئة صحية جديدة من استانبول لمكافحة مرض الكوليرا الذي ظهر في سوريا

أوراق حول أن لجنة الأطباء التي تم تشكيلها تحت رئاسة الميرلوا بونكوفسكي باشا ومفتش الشئون الصحية قاسم عزالدين أفندي والتي أرسلت قبل ذلك لمكافحة مرض الكوليرا الذي ظهر داخل ولاية سوريا لم ينطقع الخلاف بين أعضائها مما أعاق في اتخاذ التدابير اللازمة للتصدي للمرض، ولأجل هذا فقد تقرر إرسال هيئة طبية جديدة.

Nezâret-i Umûr-ı Sıhhiye
Tahrirât Odası
Aded
54

Huzur-ı Sâmî-i cenâb-ı Sadâret-penâhî'ye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Kolera illetinin Şam-ı Şerif'e civar Duma ve Benek kazaları dahilinde vâki' bazı kurâya dahi sirayetle bir takım musâb ve vefiyâta sebebiyet vermekde olduğu Şam Sıhhiye İnspektörü izzetli Kasım İzzeddin Efendi tarafından alınan telgrafnâmelerde iş'âr kılınması üzerine keyfiyet Meclis-i Umûr-ı Sıhhiye'de lede't-tezekkür Şam'daki kolera illetinin etrafa sirayetinden hasbe'l-mevsim pek ziyade endişe edilmekde olduğu gibi Mirlivâ saadetli Bonkofski Paşa ile Sıhhiye Müfettişi Kasım İzzeddin Efendi'nin taht-ı riyâsetinde ve etıbbadan müteşekkil olan komisyon arasında öteden beri vuku ve devamı nazar-ı teessüfle görülmekde bulunan muhalefet-i efkârın tedâbîr-i imhâ'iyenin tatbik ve icrası hususunda pek büyük mümâna'atı görüldüğünden bahisle işbu muhalefete hitâm verdirilmesi lüzumu 27 Mayıs [1]319 tarihli ve elli iki numaralı tezkire-i âcizânemle meclis-i mezkûrun kararı üzerine arz ve istirhâm kılınmışidi. Mûmâileyh Kasım İzzeddin Efendi tarafından 21 Mayıs [1]319 tarihiyle irsâl olunup bugün vürûd eden bir kıt'a raporda saadetli Bonkofski Paşa'nın bi'l-cümle mesâ'isi Şam ve civarındaki hastalığı ketm ve mahalli sıhhiye idaresinin bu bâbda malumât ahzını men' etmek hususlarına ma'tûf olup işbu maksadının husûl bulması için kendisine tevdî' olunan iktidar ve me'zûniyeti tamamıyla isti'mâl etmekde ve Şam karantinahânesinin vezâif-i memuresini ifa edememesi için lazım gelen bi'l-cümle vesâite müracaatdan hâlî kalmamakda olduğu gibi Beşinci Ordu-yı Hümâyûn Müşîri devletli paşa hazretlerini dahi

karantinahâne idaresi aleyhine teşvik etmekde bulunduğu ve ma‘ hâzâ hastalığı tamamıyla ihfâya muvaffak olamamasından dolayı garaz ve adâvetini bir kat daha tezyîd etmiş olan mûmâileyh Bonkofski Paşa Şam memurîn-i sıhhiyesini kâmilen kendi ma‘iyyetine almak heves ve iddiasına düşüp karantina muvakkat tabâbetinde ve hususuyla Katna karyesinde zuhur eden kolera illetinin tedkik ve ihbarı emrinde hüsn-i hizmeti görülmüş olan Yüzbaşı Doktor Kâmil Efendi Duma kasabasına dahi bilâhare sirayet eden illet-i müdhişenin tahkik ve teşhisine memur olmasından dolayı mûmâileyhi müşir paşa hazretlerinin emriyle karantina hizmetinden fuzulî olarak ihrâca muvaffak olduğu ve vâkı‘a yerine tayin kılınan Rıza Tahsin Efendi dahi kendisine ihale edilecek vazifenin ehemmiyetiyle mütenâsib derecede ifa-yı hizmete muktedir etıbbâdan ise de karantinahânenin taht-ı idaresinde bulunan bir tabibi Şam sıhhiye inspektörünün re’y ve muvâfakati alınmaksızın hizmetden çıkarılması Karantina İdaresi’nin memurîn-i mahalliye nazarındaki haysiyet ve ehemmiyetini külliyyen ıskât edecek ahvâlden bulunmasına nazaran mûmâileyh Kâmil Efendi’nin karantina muvakkat tabâbetine yine iadesi esbâbının istihsâli lâ-büd görüldüğü ber-tafsil beyân ve izbâr edilmiş ve mûmâileyh Kasım İzzeddin Efendi tarafından vürûd eden işbu raporun önümüzdeki Salı günü in‘ikâd edecek Meclis-i Umûr-ı Sıhhiye’ye tebliğ kılınması tabiî ve Bonkofski Paşa ile Kasım İzzeddin Efendi’nin taht-ı riyâsetinde bulunan etıbbâ komisyonu beynindeki sâlifü'l-arz muhalefet-i efkârın daha ziyade devamı intişâr-ı marazı men‘edecek tedâbîr-i tahaffuziye ve sıhhiyenin tayin ve icrası emrinde bilâhare mûcib-i vehâmet olacağı dahi bedîhî bulunmuş olduğundan ma‘rûzât-ı sâbıka-i âcizânem vechile Dersaâdet’den hakikî ve ciddî bir hey’et-i tıbbiyenin seri‘ân i‘zâmıyla Şam'daki işbu muhalefete kat‘iyyen hitâm verdirilmesi esbâbının istihsâl buyurulması hususunun huzur-ı sâmî-i dâver-i uzmâlarına kemâl-i ehemmiyetle arz ve izbârı Daire-i Sıhhiye’den ifade kılınmakla emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

15 Rebîülevvel [1]321 ve 29 Mayıs [1]319

Sıhhiye Nâzırı
Bende
[İmza]

***

Sadâret-i Uzmâ
Mektubî Kalemi
16 Rebîülevvel [1]321 /
30 Mayıs [1]319

Sıhhiye Nezâret-i Celîlesi'ne

15 Rebîülevvel [1]321 tarihli ve 54 numaralı tezkire-i devletlerine cevabdır. Suriye Vilayeti dahilinde zuhur eden kolera hasebiyle orada bulunan Mirlivâ Bonkofski Paşa ile Sıhhiye Müfettişi Kasım İzzeddin Efendi'nin riyâseti altında müteşekkil etıbbâ komisyonu arasında ber-devam olan ihtilâfı bertaraf etmek üzere mûmâileyh Bonkofski Paşa'nın memuriyetine hitâm verilerek yerine buradan başka bir hey'et-i tıbbiyenin sür'at-i i'zâmı hususuna iş'âr-ı devletleri üzerine bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulduğu Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitâbet-i Celîlesi'nden bâ-tezkire-i hususiye-i cevabiye iş'âr kılınmış ve keyfiyet telgrafla Suriye Vilayeti'ne tebliğ edilmiş olmakla ana göre iktizâsının sür'at-i ifasına himmet.

Suriye Vilayeti'ne telgraf

Dahil-i vilayetde zuhur eden kolera hastalığı için oraya i'zâm edilmiş olan Bonkofski Paşa'nın memuriyetine hitâm verilmesi ve buradan bazı memurîn-i fenniye i'zâmı hususuna Sıhhiye Nezâreti'nin iş'ârı üzerine bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-sâdır olmuşdur. Memurîn-i lâzımenin vürûduna kadar oraca hey'et-i sıhhiye-i mevcude ile serî'an tedâbîr-i fenniyeye tevessül olunarak hastalığın tahdid-i te'siri reviyyetlerinden muntazardır.

16 Rebîülevvel [1]321 / 30 Mayıs [1]319

A. MKT. MHM, 584/10_39, 40

Halep Hükümet Konağı içinde bulunan Telgrafhane binası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-78

مبنى التلغراف الكائن داخل مقر حكومة حلب

94

SAĞLIK الشئون الصحية

رسومات امانتی مدیریت عمومیه سی

داخلیه نظارت جلیله سنه

مکتوبی قلمی

عدد ۲۹

خلاصه‌سی

شام خسته خانه سی نامنه ورود اجزای
طبیه نك رسم گمرکنه دائر

سعادتلو افندم حضرتلری

شام مملکت اجزاخانه سی نامنه تورید ایتدیکی اولان اجزای طبیه دن ثلثانك خسته لره مجاناً ویرلکده وثلثك پاره ایله اهالی یه صاتلمقده اولدیغی بالمخابره سوریه ولایت جلیله سندن الونوب مقام عالیلرینه اللی درت نومرو و ۱۹ مارت ۳۰۷ تاریخلی تذکره جوابیه ایله ایشعار قلنان خسته خانه سرطبابتنك درکنارینه صورتنده کوسترلمسنه نظراً مذکور اجزاخانه جه پاره ایله صاتلمقده اولان اجزای طبیه ثلثندن رسم گمرك اخذیله مجاناً فقرای خستگانه توزیع اولنان ثلثاندن رسم اخذی لازم کلمیه جکی بیروت رسومات ناظرلغنه مدیریتجه اشعار ایدلمش اولدیغی عرض وبیانه مبادرت قلندی اولبابده امر و فرمان افندم حضرتلرینکدر

فی ۲۹ [illegible]

مدیر عمومی

داخلیه مکتوبی قلمی

سوریه ولایت جلیله سنه

٩

٨

[illegible]

FAKİRLERE ÜCRETSİZ DAĞITILMAK ÜZERE İTHAL EDİLEN İLAÇLARDAN GÜMRÜK VERGİSİ ALINMAMASI

Şam memleket eczanesi adına idhal edilen ilaçların üçte ikisinin fakirlere ücretsiz dağıtılması sebebiyle gümrük vergisinde de aynı oranda muafiyet sağlanması

24 Ağustos / أغسطس 1909

حظر تحصيل رسوم جمركية عن الأدوية المستوردة للتوزيع على الفقراء بالمجان

كتاب حول أن الأدوية والعقاقير المستوردة باسم صيدلية بلاد الشام يجري توزيع الثلثين منها على الفقراء بالمجان، ولهذا السبب يجب أيضاً أن تخضع للإعفاء الجمركي بنفس النسبة

Rüsûmât Müdüriyet-i Umumiyesi
Mektubî Kalemi
Aded: 99

Hulâsa-i Meâl: Şam Hastahânesi nâmına mevrûd eczâ-yı tıbbiyenin resm-i gümrüğüne dair

Dahiliye Nezâret-i Aliyyesi'ne

Saâdetli efendim hazretleri

Şam memleket eczâhânesi nâmına tevârüd etmekde olan eczâ-yı tıbbiyeden sülüsânından hastalara meccânen verilmekde ve sülüsünün para ile ahaliye satılmakda olduğu bi'l-muhabere Suriye Vilayet-i Celîlesi'nden alınıp makam-ı âlîlerinden elli dört numara ve 19 Mayıs 1325 tarihli tezkire-i cevabiye ile irsâl kılınan hastahâne sertabâbetinin derkenarı suretinde gösterilmesine nazaran mezkûr eczâhânece para ile satılmakda olan eczâ-yı tıbbiyenin sülüsünden resm-i gümrük ahzıyla meccânen fukarâ-yı hastagâna tevzî' olunan sülüsânından resm ahzı lazım gelmeyeceği Beyrut Rüsûmât Başmüdüriyeti'ne iş'âr edilmiş olduğunun arz ve beyânına müsâberet kılındı. Ol bâbda emr u irâde efendim hazretlerinindir.

29 Receb 1327 ve 3 Ağustos [1]325

Müdür-i Umumî
[İmza]

***

Dahiliye Mektubî Kalemi
Evrak Numarası: 99/8
Tarih-i tebyîzi: 7 Şaban [1]327 /
10 Ağustos [1]325

Suriye Vilayet-i Celîlesi'ne

21 Nisan [1]325 tarihli tahrirât-ı aliyye-i dâverîleri cevabıdır. Şam Memleket Hastahânesi nâmına vürûd etmekde olan edviyenin fukarâ ve muhtacîne meccânen tevzî‘ olunduğu anlaşılan sülüsânından gümrük resmi alınmayıp ancak ahaliye para ile satılan sülüsünden resm-i gümrük ahzı lâzım geleceğinin Beyrut Rüsûmât Başmüdüriyeti’ne bildirildiği bi'l-muhabere Rüsûmât Müdüriyet-i Umumiyesi'nden alınan tezkirede gösterilmiş olmakla ol bâbda.

DH. MKT, 2909/12

1888'de yaptırılan Şam Mekteb-i İdadî-i Mülkî'si (Lise) önünde talebelerin toplu resmi
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90876-1

صورة تذكارية للطلاب أمام مدرسة دمشق الإعدادية المدنية (الليسيه) التي بنيت عام 1888م

EĞİTİM ve KÜLTÜR

الشئون التعليمية والثقافية

95

EĞİTİM ve KÜLTÜR الشئون التعليمية والثقافية

Suriye'de basılan "Suriye" isimli gazetenin 16 Mayıs 1866 tarihli ilk nüshası

SURİYE İSMİNDE GAZETE ÇIKARILMASI

Suriye Vilayeti'nde, "Suriye" adıyla bir tarafı Türkçe diğer tarafı Arapça olmak üzere haftalık bir gazete çıkarılması hakkında irâde

12 Haziran / يونيو 1866

إصدار جريدة باسم سوريا

إرادة سلطانية صادرة حول إصدار جريدة في ولاية سوريا تحمل اسم "سورية" على أن تكون بالتركية والعربية

Atûfetli efendim hazretleri

Meclis-i Vâlâ'nın mazbata-i ma'rûzası meâlinden müstebân olduğu vechile Suriye Vilayeti matbaasında tab' ve neşri mukarrer olan gazetenin Suriye nâmıyla bir tarafı Türkçe ve diğer cânibi Arabca olarak haftada bir defa çıkarılmak ve matbaanın hüsn-i idaresiyle bi'l-cümle masârıfı tarafınaaid olmak üzere altı bin beş yüz kuruş i'âne-i maktû'a ve şerâit-i malume ile tab'ı Beyrut'da neşrolunan Hadîkatü'l-Ahbâr Muharriri Halil Huri Efendi'ye ihale olunmuş ve ol bâbda teâti edilen mukâvele senedinin suretiyle gazetenin birinci nüshası irsâl kılınmış olduğuna ve meblağ-ı mezkûr tayin olunacak muharrirler ile istihdamı lazım gelen mürettib ve müvezzi' ve hademe maaş ve ücretleri ve kâğıd ve mürekkeb bahası karşılığı olarak kâffe-i vâridât ve hâsılâtı cânib-i hükûmeteaid olacağı ve i'âne-i mebhûsenin vâridât-ı merkûme ile kapatdırılıp o cihetle hazineden akçe istenilmeyeceği anlaşılmış idüğüne mebnî zikrolunan matbaanın idaresiçün efendi-yi mûmâileyh ol mikdar iâne i'tâsıyla bunun gazete hâsılâtından tesviye ve ifa edilmesi hususunun Suriye Valiliği'ne iş'ârı ve Maliye Nezâret-i Celîlesiyle Maârif Nezâreti'ne malumât verilmesi tezekkür kılınmış ise de ol bâbda her ne vechile emr u fermân-ı cenâb-ı pâdişâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise ânâ göre hareket olunacağı beyânıyla tezkire-i senâverî terkîmine ibtidâr olundu efendim.

Fî 27 Muharrem sene 1283

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i âsafâneleriyle mazbata-i merkûme manzûr-ı âlî-i hazret-i şehriyârî buyurulmuş ve husus-ı ma'rûzun tezekkür ve istîzân olunduğu vechile tesviye-i icabının Suriye Valiliği'ne iş'ârıyla nezâret-i müşârunileyhimâya malumât verilmesi müte'allik buyurulan emr u irâde-i seniyye-i hazret-i şehinşâhî icab-ı celîlinden olarak mazbata-i merkûme yine savb-ı sâmî-i sadâret-penâhîlerine iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 28 Muharrem sene 1283

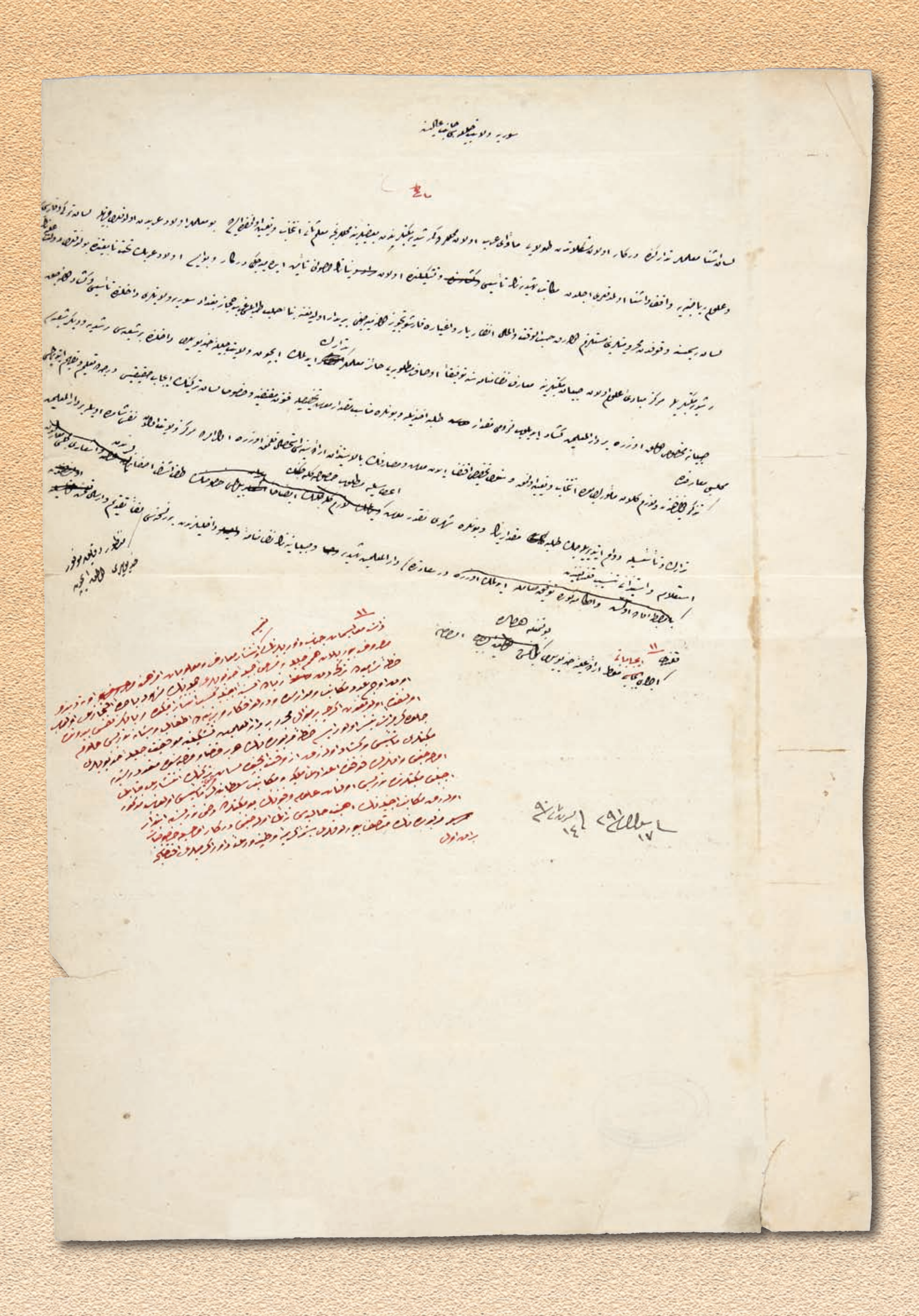
İ. MVL, 554/24887

Şam'da bir sokak manzarası
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90567-1

أحد الشوارع في مدينة دمشق

96

ŞAM'DA BİR DÂRÜLMUALLİMÎN AÇILMASI

Suriye ve civarındaki bölgede açılacak olan rüşdiye ve sıbyan mekteplerine öğretmen yetiştirmek üzere Şam'da bir Dârülmuallimîn (öğretmen okulu) açılması hakkında

27 Kasım / نوفمبر 1874

افتتاح دار للمعلمين في دمشق

قرار بافتتاح دار للمعلمين في دمشق تكون مهمتها تنشئة المعلمين ليقوموا بالتدريس في مدارس الرشدية ومدارس الصبية التي تقرر افتتاحها في سوريا والمناطق المجاورة لها

Suriye Vilayet-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

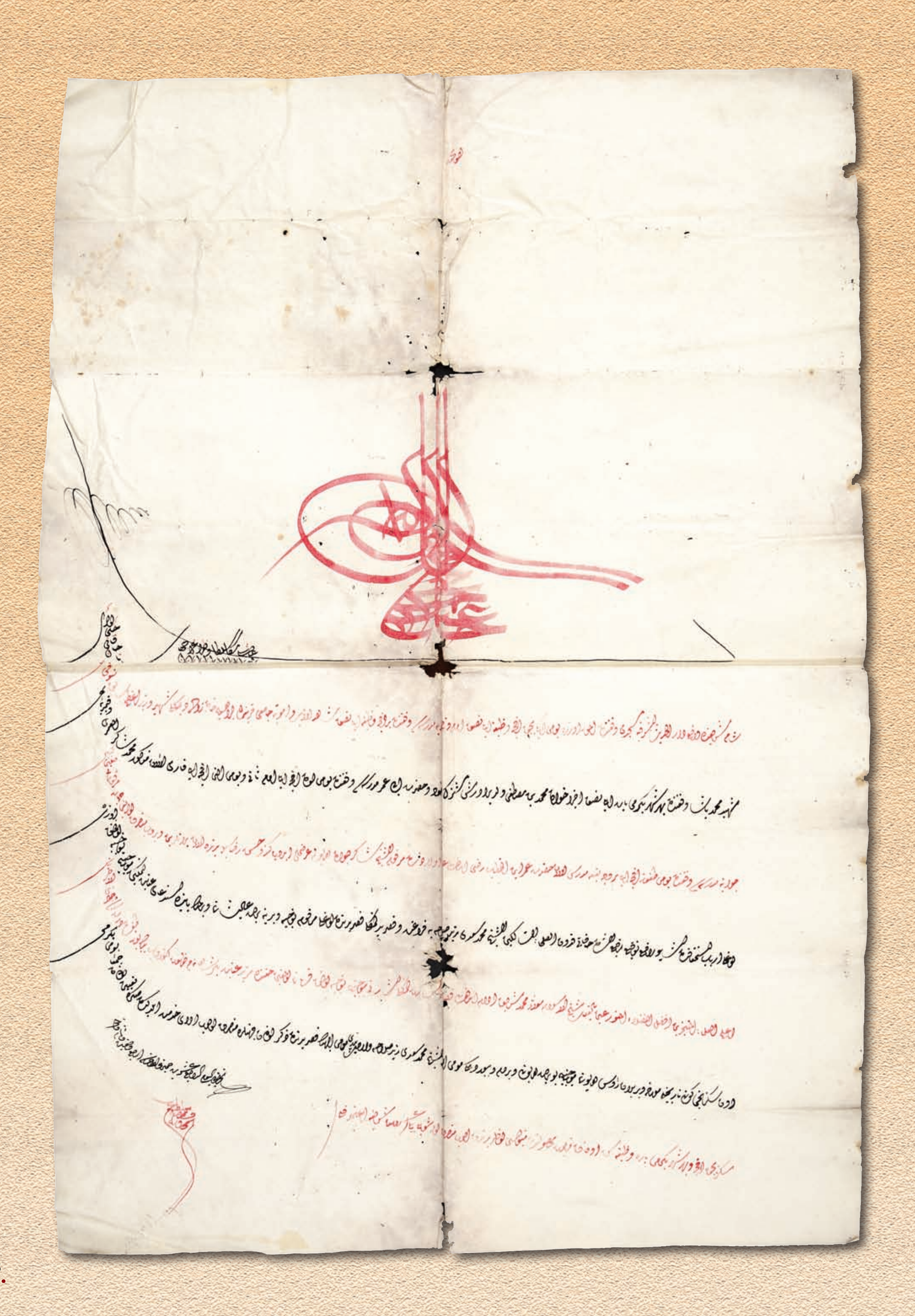
Lisân-âşina muallimler tedarikinde derkâr olan müşkilâtdan dolayı me'vâ-yı Arab olan mahallerdeki rüşdiye mekteblerinden ba'zılarına mahallerince muallim-i sânî intihâb ve tayin olunmakda ise de bu muallimler evlâd-ı Arabdan oldukları cihetle lisan-ı Türkî ve Farisiye ve ulûm-ı riyâziyeye vâkıf ve âşinâ olmadıkları ecilden mekâtib-i rüşdiyenin te'sis ve teşkilinde olan niyâtın husûlünü te'min edemeyeceği derkâr ve bu ise evlâd-ı Arabın taht-ı tâbi'iyetinde bulundukları Devlet-i Aliyye'nin lisan-ı resmîsine vukûfdan mahrûmiyetlerini müstelzim olarak hasbe'l-vakt ve'l-hâl enzâr-ı yar ve ağyâra karşı tecvîz olunamayacağı bedîdâr olduğuna binâen Haleb, Trablusgarb, Hicaz, Bağdad, Suriye vilayetleri dahilinde te'sis ve küşâd olunacak rüşdiye mektebleriyle merkez-i mebâdî-i ulûm olan sıbyân mekteblerine Maârif Nizâmnâmesi'ne tevfîkan evsâf-ı matlûbeyi haiz muallimler tedarik edilmek için vilayet-i celîle-i hidivîleri dahilinde bir şubesi rüşdiye ve diğer şubesi sıbyâna mahsus olmak üzere bir Dârü'l-muallimîn küşâd edilip lüzumu mikdar talebe ahzıyla ve bunlara münasib mikdar maaş tahsisiyle fünûn-ı mukteziye ve hususen lisan-ı Türkînin icab-ı hakikîsi derecede talim ve tefhîm etdirilmesi Meclis-i Maârif'de tezekkür olunduğundan ve lazım gelen memurlar ba'dehû intihâb ve tayin olunmak ve senevî tahsisi iktizâ eden maaş ve masârıfın bi'l-istîzân irâde-i seniyyesi istihsâl kılınmak üzere evvel emirde merkez-i vilayet olan nefs-i Şam'da öyle bir Dârü'l-Muallimîn tedarik ve te'sisiyle devam etdirilecek talebe mikdarının ve bunlara şehrî ne kadar maaş i'tâsıyla matlûb husûle geleceğinin taraf-ı eşref-i âsafânelerinden isti'lâm ve istîzânı tensîb kılındığından Dersaâdet'deki Dârü'l-Muallimîn-i rüşdiye ve sıbyâniyenin nizâmnâme-i dahilîlerinden birer nüshası manzûr-ı dekâyik-mevfûr-ı hidîvîleri olmak için leffen takdim ve irsâl kılındı. Zât-ı ma'âlî-sîmât-ı cenâb-ı dâverîlerinin ta'mim ve intişâr-ı maârif ve malumât emr-i ehemmine öteden beri masrûf buyurulan himem-i celîle ve mesâî-i cemîle-i hidîvîleri cümlenin meşhûd-ı bâhire-i iftihârı olup hıtta-i Şamiye'de Türkçeden ziyade elsine-i ecnebiye kesb-i intişâr etmekde, yalnız nefs-i Beyrut'da on üç aded mekâtib ve medârisde her türlü efkâr ve her mertebede etfâl ve şubbâna tedris-i ulûm olunmakda olduğundan eğerçi ber-minvâl-i muharrer bir dârü'l-muallimîn teşkiline muvaffakiyet-i celîle-i hidîvîleri cilveger-i mirat-ı müyesser olur ise hıtta-i mezbûrenin her bir kazâ ve kasabasında müte'addid rüşdiye mektebleri te'sis ve küşâd olunarak az vakit içerisinde lisan-ı Türkînin intişârı kâbil olacağı ve ânların fevkinde idâdî-yi mülkiye ve mekâtib-i sultaniyeler dahi te'sis olunmasına mezkûr ecnebi mekteblerinde tedris olunan ulûm ve fünûnun bu mekteblerde dahi tedrisine ibtidâr olunarak mekâtib-i ecnebiyenin ehemmiyet-i hâliyesi zâil olacağı derkâr olmasıyla hususât-ı mezbûrenin mutasarıf oldukları şîme-i kerîme-i vatan-perverî-i dâver-i ekremîleri iktizâsınca bir an evvel icra-yı icâbâtı menut-ı irâde-i aliyye-i hidîvîleri bulunmakla her hâlde emr u fermân.

Fî 17 Şevval sene [1]291 / fî 14 Teşrîn-i Sânî sene [12]90

MF. MKT, 21/107

97

EĞİTİM ve KÜLTÜR
الشئون التعليمية و الثقافية

ŞAM'DA BULUNAN MEDRESELERE YAPILAN TAYİNLER

Şam'da bulunan Darülhadis-i Eşrefiye Medresesi, Nasıriye Medresesi ve Emeviye Camii yakınındaki Şehid Mehmed Paşa Vakıflarında bazı görevlere yapılan tayinler hakkında

6 Temmuz / يونيو 1877

تعيينات في المدارس الموجودة بدمشق

قرار تعيينات في مدرسة دار الحديث الأشرفية بدمشق وفي مدرسة الناصرية وفي بعض الوظائف في أوقاف الشهيد محمد باشا بالقرب من الجامع الأموي

Nişân-ı şerif-i âlî-şân-ı sâmî-mekân-ı sultanî ve tuğrâ-yı gârrâ-yı cihân-sitân-ı hakanî hükmü oldur ki,

Şam-ı Şerif'de vâki‘ Dârü'l-hadis, Eşrefiye Mescidi Vakfı'ndan olmak üzere yevmî iki buçuk akçe vazife ile nısf imam ve Nasıriye Medresesi Vakfı'ndan bir akçe vazife ile nısf şâhidü'l-ecell ve Emeviye Camii kurbünde İbrahim Hânzade demekle şehîr vezir-i a‘zam-ı sâbık müteveffâ Şehid Mehmed Paşa Vakfı'ndan beher şehr yirmi para ile nısf eczâhân Mehmed bin Mustafa veled-i birâdereş müşterek hod ve Hazret-i Ebî Ömer Medresesi Vakfı'ndan yevmî on akçe ile imam-ı sânî ve yevmî altı akçe ile kârî olan mezkûr Mehmed Şakir el-Ömerî ve Kamberiye-i Civâniye Medresesi Vakfı'ndan yevmî dokuz akçe ile ber-vech-i buk‘a müderris olan Hazret-i Ömer İbnü'l-Hattab radıyallahu anh evlâdından merkûm Eş-Şeyh Şakir divan-ı hümâyûnuma arzuhâl edip kendi hüsn-i rızasıyla yedinde olan berâtların verip mutasarrıf olduğu cihât-ı merkûmeyi sulbî kebîr oğlu erbâb-ı istihkâkdan işbu râfi‘-i tevkî‘-i refî‘ü'ş-şân-ı hakanî kıdvetü's-sülehâi's-sâlikîn Eş-Şeyh Mehmed Sadi zîde salâhuhûya ferâgat ve kasr-ı yed etmekle kasr-ı yedinden oğlu merkûma tevcîh ve yedine berât-ı âlî-şânım verilmek bâbında istid‘â-yı inâyet etmeğin mûcebince tevcîh olunmak üzere a‘lemü'l-ulemai'l-mütebahhirîn efdalü'l-fudalâi'l-müteverri‘în bi'l-fî‘il Şeyhülislâm Mevlana Mehmed Şerif edâmallâhu Teâlâ fadâiluhû işaret etmekle işareti mûcebince tevcîh olunmak fermânım olmağın hakkında mezîd-i inâyet-i padişahânem zuhura getirip bin yüz doksan dört senesi Cemâziyelâhirinin on sekizinci günü tarihiyle müverrah verilen rüûs-ı hümâyûnum mûcebince bu berât-ı hümâyûnu verdim ve buyurdum ki mûmâileyh eş-Şeyh Mehmed Sadi zîde salâhuhû varıp pederi mûmâileyhin kasr-ı yedinden zikrolunan cihetlere mutasarrıf olup eda-yı hidmet eyledikden sonra tayin olunan cem‘an yevmî yirmi sekiz buçuk akçe ve beher şehr yirmi para vazifesin evkâf-ı mezbûre mahsulünden mütevellîsi olanlar yedinden alıp mutasarrıf ola şöyle bileler alâmet-i şerife i‘tîmad kılalar.

Tahrîren fî'l-yevmi'r-râbi‘ işrîn Cemâziyelâhir sene erba‘ ve tis‘în ve mie’teyn ve elf.

**Be makam-ı Kostantiniyye
El-mahrûse**

C. EV, 9291

98

EĞİTİM ve KÜLTÜR الشئون التعليمية و الثقافية

ŞAM'DAKİ DARÜLHADİS MEDRESESİ'NİN TAMİRİ

Şam'da Asrûniye çarşısında insanların kalabalık olduğu bir yerde bulunan ve içinde namaz kılınıp birçok talebe tarafından da ilim tahsil edilen Darülhadis Medresesi'nin tamir edilmesi hakkında irâde

29 Aralık / ديسمبر 1880

ترميم مدرسة دار الحديث بدمشق

إرادة سلطانية صادرة حول ترميم وإصلاح مدرسة دار الحديث التي تتوسط منطقة تزدحم بالناس في سوق العصرونية بدمشق وتقام الصلاة بداخلها ويقوم العديد من الطلاب بتلقي دروس العلم فيها

Atûfetli efendim hazretleri

Şam'da Asrûniye çarşısında kâin Dârü'l-hadîs Medresesi'nin ekser mahalleri muhtac-ı tamir olmasıyla keşf ve münâkasası icra edildikde yirmi bir bin üç yüz kuruş masrafla vücuda geleceği anlaşılmış ise de vakfının sinîn-i malumeden hazinede terâküm etmiş bedelâtı olan on bir bin altı yüz yetmiş beş kuruşdan başka mevcudu olmadığı ve tamirât-ı mezkûre te'hir olunduğu hâlde ileride masârıf-ı zâide ihtiyârına mecburiyet görüneceği gibi medrese-i mezbûrenin mecma'-ı nâs bir mahalde olmasıyla beraber derûnunda salât-ı mafrûza eda ve bir hayli talebe tarafından dahi tahsil-i ulûm olunmakda bulunmakla mebâliğ-i merkûme ile mehmâ-emken icra-yı termîmâta müsaade olunması Suriye Vilayeti İdare Meclisi'nden tanzim ve irsâl olunan mazbatada istid'â olunmuş ve meblağ-ı mezbûrun dokuz bin kuruşu Evkâf-ı Hümâyûn hazinesinde ve iki bin altı yüz yetmiş beş kuruşu mahalli mal sandığında mevcud bulunmuş olduğu beyânıyla mezkûr medresenin meblağ-ı mevcud-ı mezbûr ile mehmâ-emken icra-yı tamiri istîzânına dair Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin takrîri leffen arz ve takdim kılınmakla ber-vech-i istîzân ifa-yı muktezâsının nezâret-i müşârunileyhâya havalesi hakkında her ne vechile emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i hilâfet-penâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyurulur ise icra-yı hükm-i celîline ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu efendim.

Fî 23 Muharrem sene [12]96 / fî 14 Kânûn-ı Evvel sene [12]96

[Sadrıazam]
Said

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olan işbu tezkire-i sâmîye-i vekâlet-penâhîleriyle melfûf tezkire manzûr-ı âlî buyurulmuş ve ber-vech-i istîzân meblağ-ı mevcud-ı mezbûr ile medrese-i mezkûrenin icra-yı tamiri müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî mukteza-yı âlîsinden olarak tezkire-i melfûfe iade kılınmış olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 26 Muharrem sene [12]98 / fî 17 Kânûn-ı Evvel sene [12]96

Bende
Ali Rıza

İ. DH, 820/66126

99

EĞİTİM ve KÜLTÜR الشئون التعليمية و الثقافية

مجلس وكلا مذاكراتنه مخصوص ضبط ورقه‌سيدر

جلد رقمی	حاضر بولنان ذوات فخامك اساميسی	ضبط‌نامه رقمی
		٢١٧
مجلسك كشادی: دقيقه ٤٠ ساعت ٦		تاريخ: عربی ٢٦ شعبان، رومی ٢٥ [illegible]

مذاكره اولنان مواد متعلقه اوراقك نوعيله خلاصه ٔ مآلی و باب عالی اوراق دائره‌سنجه اولان نومروسی و مجلسه حواله‌سی تاريخی و ملفوفاتی قاچ قطعه اولديغی

نوعی	عدد ملفوفاتی	اوراق دائره‌سی نومروسی	تاريخ حواله‌سی عربی	تاريخ حواله‌سی رومی
تحريرات	١	١١	١٢ شعبان	

خلاصه ٔ مآلی

سوريه قطعه‌سنده بولنان اهالی و خصوصيله عربانه عقائد و شرائط اسلاميه‌يی تعليم و تلقين ايتمك اوزره بدويه تعليماته [illegible] لازم گلوب محلده سوقه و اعزاملرينه [illegible] بكرمی نفر قدر معلمك [illegible] ... [illegible] مقدارده [illegible] حقنده بعضه [illegible] و افاداتی و استيذان رايی حاوی سوريه ولايتی واليسی حمدی پاشا حضرتلرينك ٢٧ شوال تاريخلی تحريراتی مضمونی [illegible] ايله [illegible] قرائت اولندی

قراری

مذكور تحريراتده تفصيل و اشعار اولنديغی وجهله سوريه قطعه‌سنده بولنان اهالی و عربان و عشائر اسلاميه‌نك اكثريسی [illegible] كندولری ابا و اجدادلرندن موروثاً [illegible] اسلاميه عبارتدن [illegible] [illegible] اولنمقده اولديغی و بونلر قارشو حكومت محليه‌جه حقوقه و قواعد عموميه [illegible] [illegible] [illegible] ايدلمك لزومی اتخاذ اولنه‌جق تدابير [illegible] و بو احواله [illegible] اهاليك [illegible] ايدلككده [illegible] دوامی جمعيت اسلاميه بولنمق [illegible] مستلزم اوله‌جغی بديهی ايدوكی بناءً [illegible] [illegible] چوجقلرك تعليمی و ساعتك [illegible] و اهالی‌يه شرف اسلاميه [illegible] [illegible] و مناسب محللرده جوامع و مساجد بناسنه تشويق ايدلمك [illegible] تدابير اتخاذ و [illegible] [illegible] بولنمق [illegible] تصديق اولنديغی [illegible] اشعار [illegible] [illegible] [illegible] انتخابه [illegible] [illegible] اولنه‌رق [illegible] اهاليه و خصوصيله عربانه عقائد و شرائط اسلاميه‌يی تعليم و تلقين ايتمك اوزره [illegible] عادات و طبايع عربانه واقف و مقتدر اولمق اوزره بكرمی قدر معلم تعيينيله بدويه تعليمانه اعزاملری لازم گلوب محلده سوقه و اعزاملری [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] و بونلرك [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ايله [illegible] ...

اولاً حصهٔ معارفك مستقلاً ضمائم اعشارده بولنه‌جغندن فارشولقه تسويه ايدلمسى دخى موافق حال و مصلحت كورنمكله

لايحه‌نك اجراآتنه نقصان كوريلورايسه تحريرينه مثلكه جمله‌سنه جهتنده اولديغى اوزره اكمالى طبيعى بولنمسنه ايدوكندن مرحوم

مشارالیهك استعفاسى ولايتده بو اولديغى جهتله وقت قوميسيونده هنوز اقتضاسنك ايفاسى خصوصنك سوريه ولايتى واليلكنه

تبليغى و جيانه مصلحتك دخى دائرهٔ معارفه دائماً نظارت تفتيشده طوتلمسى ضمننده مذكور تحريرات ولايتك باشقه‌جه معارفك...

اسماً ويرده بو اصولك بغداد وجهه جهتلرنه دخى اتخاذ و اجراسى و مرحوم مشارالیهك جمله‌ سعادتلرنه اجتهاد و اخا

اوراقى دخى اهالى و عربانه شرائط ديانت و خلافت كبراى اسلاميه‌يه اولان لزوم ربط و علقك تعليم و تفهيمى لازمه‌دن

ابويوده و بحوز صورت سازه‌ده

اوجه‌سنه كوره ويريله‌جك مذكوره‌يه واليلكلره بالخبر اقتضاى حالك ايفاسنه تفريح همته اولنمسنك دخى بابنه‌جه تكديره درج

وعلاوه‌سى بالاتحاد قرار ويرلمشدر

ضبط مسودلرينه مخصوص امضا محلى		آمرى معاونلرينه مخصوص امضا محلى		آمر [illegible] مخصوص امضا محلى		مستشارلره مخصوص امضا محلى	
[illegible]	تاريخ ٢٧ [illegible]	[illegible]	تاريخ ٢٧ [illegible]	[illegible]	تاريخ ٢٧ [illegible]	[illegible]	تاريخ ٢٦ [illegible]

SURİYE'DEKİ AŞİRET VE GÖÇEBE ARAPLARA DİNİ EĞİTİM VERİLMESİ

Suriye bölgesinde bulunan bir kısım Müslüman ahali ve aşiret mensuplarının İslâmî bilgilerden yoksun olmaları, Hıristiyan misyonerler tarafından aldatılmalarına yol açtığından, Müslüman halkın ve özellikle çocukların İslâmı bilip anlamaları için uygun yerlere cami, mescit ve okullar yapılarak buralara seyyar muallimler tayin edilmesine dair Meclis-i Vükelâ kararı

6 Eylül / سبتمبر 1885

التعليم الديني لأفراد العشائر والبدو الرحل في سوريا

قرار من مجلس الوكلاء (الوزراء) يقول إن قطاعاً من الأهالي المسلمين وأفراد العشائر والقبائل في بلاد الشام يعيشون محرومين من معرفة الدين الإسلامي، وهذا ما يفتح السبيل لخداعهم من قبل المبشرين المسيحيين؛ ولأجل هذا سوف يجري العمل لإقامة الجوامع والمساجد والمدارس في الأماكن المناسبة حتى يمكن للأهالي المسلمين ولأبنائهم بصفة خاصة معرفة الدين الإسلامي وفهم مبادئه، كما سيجري تعيين معلمين جوّالين في تلك الأماكن

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına
Mahsus Zabıt Varakasıdır
Tarih: 26 Zilkade sene [1]302 /
25 Ağustos sene [1]301

Hulâsa Meâli

Suriye kıt‘asında bulunan ahali ve hayme-nişîn urbâna akâid ve şerâit-i İslâmiyeyi talim ve telkin etmek üzere yedlerine talimât i‘tâsıyla lazım gelen mahallere sevk ve i‘zâmları tensîb olunan on beş-yirmi nefer kadar muallimin suret-i intihâbı ve verilecek maaşların mikdarıyla suret-i tesviyesi hakkında bazı mütâlaât ve ifadâtı ve istîzân-ı re’yi hâvî Suriye Vilayeti Valisi Hamdi Paşa merhumun 27 Şevval sene [1]302 tarihli tahrirât-ı mufassalası melfûf lâyiha ile beraber kırâet olundu.

Kararı

Mezkûr tahrirâtda tafsil ve iş‘âr olunduğu vechile Suriye kıt‘asında bulunan ahali ve urbân ve aşâ’ir-i İslâmiyenin ekserîsinin Müslümanlıkları yalnız kendilerini âbâ ve ecdâdlarından mevrûsen Müslüman bilmekle isimlerinden ibaret olup bir takım misyoner ve Cizvitler tarafından iğfal ve idlâl olunmakda olduğuna ve buna karşı hükûmet-i mahalliyece hukuk ve kavâ‘id-i umumiye hilâfına açılan mektebler kapatdırılmak ve mübeşşirlerinden bazıları tard edilmek gibi ittihâz olunan tedâbîr gayr-ı kâfi ve bu ahvâl ise ahalinin cehâletlerinden ileri gelmekde olup bunun devamı cemiyet-i İslâmiyece büyük bir rahneyi müstelzim olacağı bedîhî idüğüne binâen bir tarafdan mekâtib-i ibtidâ‘iyeler inşasıyla çocukların talimi vesâiline dikkat olunmak ve ahaliyi şeref-i İslâmı bilecek ve aldanmayacak bir hâle getirmek ve münasib mahallerde cevâmi‘ ve mesâcid binasına teşvik edilmek üzere bazı tedâbîr ittihâz ve icrasına lüzum-ı sahîh bulunduğu hey’etçe de tasdik olunduğu gibi ber-vech-i iş‘âr Şam'da teşekkül edecek bir komisyon-ı mahsus ma‘rifetiyle intihâb olunarak onun nezâreti altında bulunmak ve seyyar hâlinde olarak hemen ahaliye ve hayme-nişîn urbâna akâid ve şerâit-i İslâmiyeyi talim ve telkin eylemek üzere talâkât-ı lisan ashâbından âdâd ve tabâyi‘-i urbâna vakıf ve muktedir on beş yirmi kadar muallim tayiniyle ve yedlerine talimât i‘tâsıyla lazım

gelen mahallere sevk ve i‘zâmları ve bunların beherlerine biner kuruş ve müfettişine bin beş yüz kuruş maaş verilmesi ve işbu maaşlarla bir tarafdan te’sisi mukarrer olan mekâtib-i ibtidâ‘iyelerin masârıfının hisse-i maarifin musakkafât zamâyimiyle âşardan bulunabilecek karşılıkdan tesviye edilmesi dahi muvâfık-ı hâl ve maslahat görünmüş ve mezkûr lâyihanın icraâtında noksan görülür ise tahrirât-ı mezkûre cümle-i mündericâtından olduğu üzere ikmâli tabiî bulunmuş idüğünden merhum-ı müşârunileyhin iş‘ârı ve lâyihada muharrer olduğu vechile vakit geçirilmeksizin hemen iktizâsının ifası hususunun Suriye Vilayeti Valiliği'ne tebliği ve cereyân-ı maslahatın dahi daire-i maarifce daima nazar-ı teftişde tutulması zımnında mezkûr tahrirât ve lâyihanın bâ tezkire-i sâmîye Maârif Nezâreti'ne irsâli ve bir de bu usulün Bağdad ve Yemen cihetlerinde dahi ittihâz ve icrası merhum-ı müşârunileyhin cümle-i mütâlaâtından olup vâkı‘â oralarca dahi ahali ve urbâna şerâit-i diyânet ve hilâfet-i kübrâ-yı İslâmiyeye olan lüzum-ı mutâva‘atın talim ve tefhîmi lazımeden olmasına göre vilayeteyn-i mezkûreteyn valilikleriyle bi'l-muhabere bu yolda veyahud suret-i sairede iktizâ-yı hâlinin ifasına nezâretçe himmet olunmasının dahi yazılacak tezkireye derc ve ilâvesi bi'l-ittihâd kararlaşdırılmışdır.

MV, 4/96

100

EĞİTİM ve KÜLTÜR الشئون التعليمية و الثقافية

ŞAM'DA ÇIKARILACAK OLAN RİYAZATÜ'L-EFKÂR GAZETESİ

Şam'da Türkçe, Arapça ve Fransızca olarak Riyazatü'l-Efkâr adıyla bir gazete çıkarmak ve bu gazetenin basımı için de bir matbaa açmak için Suriye eski Maarif Müfettişi Tahir Efendi'ye izin verildiği

5 Nisan / إبريل 1888

جريدة رياضة الأفكار التي سوف تصدر بدمشق

الموافقة بالسماح لطاهر أفندي مفتش المعارف السابق في سوريا لإصدار جريدة باسم "رياضة الأفكار" في دمشق بالتركية والعربية والفرنسية، وكذلك الموافقة على إقامة مطبعة تتولى طباعة تلك الجريدة

Evrak Numarası: 45/21
29 Receb sene 1305 /
29 Mart sene [1]304

Suriye Vilayet-i Celîlesi'ne

Şam'da Arabca ve Türkçe ve Fransızca olmak ve her ayda iki defa tab‘ edilmek üzere Riyâzatü'l-Efkâr nâmıyla siyasî ve fennî bir gazete neşr u bu gazetenin tab‘ı için de bir matbaa küşâdı zımnında Suriye Maârif Müfettişi sâbık mekrümetli Tahir Efendi'ye ruhsat i‘tâsı hususuna makam-ı vilayet-i celîle-i âsafânelerinden vuku bulan iş‘âr üzerine taraf-ı sâmî-i sadâret-penâhîden bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî şeref-müte‘allik buyurulmuş ve Matbû‘ât İdâresi'ne malumât verilmiş olmağın ber-mantûk-ı irâde-i seniyye ruhsat-ı matlûbesinin i‘tâsına himem-i aliyye-i vilayet-penâhîleri derkâr buyurulması bâbında.

DH. MKT, 1500/13

101

الشئون التعليمية والثقافية

EĞİTİM ve KÜLTÜR

اوقات معینه دروسنده زائد بولنمغی مواد مانعه‌دن کبی کوریلورسه‌ده بو وجهله صنف مذکور دیرلرینه «هفته مجموعه» دروسلی
بالنجه کفایتنه بنی هفته‌ده ایکی ساعت تنزیلیله بونلره برساعت ویرلمسی هفته‌ده بش ساعت کوسترلمکده اولدیغی فرانسزجه درسنه
آلنه‌رق مختصراً زراعت فنی تدریسی ایچون ده پروغرام داخلنده نیاده بولنمه‌سی و مانع برطرف ایدلمه‌لی اولور درسی بنده کورلمکده ایسه
بو جهتله معلملر معاشنه کلنجه توزیعات تبعیت ایله مکملیت ایدلوب حضرت ظل اللهیه فرع فرع جوار ایدلدیکی سنوداد ... غروشه
فضله قالدیغنده اکرنده زراعت معلمنه شهری ایکی یوز اللی غروش معاش تخصیص ایدلیرسه حصول مطلوب تأمین ایدلمش اولاجغندن
تخصیصات وجهی طلب ایدلمکی آنکلاشلمقده اولدیغی کیفیت جزائر حصول داخلی هر حالده ... رجوعنا ارادت علیه جناب
نظارت عالیه‌لرینه بولنمقده اولبابده وقاطبه احوالده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر ۱۱ جمادی الآخر ... سوریه معارف مدیری

عثمان

SURİYE'DEKİ İDADİLERİN SANAYİ MEKTEBİ YAPILMASI TALEBİ

Suriye ve bütün vilayetlerdeki idadilerin sanayi ve ziraat mekteplerine dönüştürülmesi hakkında Suriye Vilayeti'nin talebi

16 Şubat / فبراير 1895

طلب بتحويل المدارس الإعدادية في سوريا إلى مدارس صناعية

طلب من ولاية سوريا بتحويل المدارس الإعدادية في سوريا وكل الولايات إلى مدارس صناعية ومدارس زراعية

Suriye Vilayeti
Maârif Müdüriyeti
Aded
231

Maârif-i Umumiye Nezâret-i Celîlesi Cânib-i Âlîsi'ne

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Saye-i maârif-sermaye-i veli-nimet-i a‘zam-ı hazret-i pâdişâhîde her sınıf ahali ve hususile evlâd-ı memleket câ-be-câ küşâd edilen ve el-yevm birer gülşen-i ilm ü irfan şeklini ahz eyleyen mekâtib-i müessese yardımıyla nimet-i celîle-i ulûm ve fünûndan dâne-çîn-i kemâlât olarak yevmen fe-yevmen şâh-râh-ı terakkîde tayy-i merâhil eylemekde ve bu cihetle kâffe-i teb‘a ve zîr-destân bi-hulûsı'l-bâl da‘vat-ı mefrûza-i deymûmiyet-i iclâl-i veli-nimet-i a‘zam-ı hazret-i pâdişâhîyi ifa ile meşgul oldukları hâlde yine bir tarafdan bârân-ı rahmet gibi mebzûl buyurula gelen inâyât-ı mütevâliye-i mülkdârî ve i‘ânât-ı gayr-ı mahdûde-i tâcdârî ve himemât-ı vâcibü'l-şükrân-ı nezâret-penâhîleri semerât-ı mâ bihi'l-hayâtile mekâtib-i mevcude daima nazar-ı tedkik ve ıslâhdan geçirilerek daha ziyade fâ’ide-bahş bir hâle ifrâğ edilmekde bulunmuşdur. Şöyle ki üç sene mukaddem ders programları ta‘dîl edilerek tedrisât-ı atîka yerine min külli'l-vücûh fâ’ide-i azîmesi derkâr olan usul-i talim-i cedîd vaz‘ edilmiş ve derecât-ı tahsiliye ve kütüb ve merâtib-i dersiye kâbil-i istifade ve terakkî bir surete konulmuşdur. Hususile memâlik-i mahrûsetü'l-mesâlik-i şahanenin ekser mahalli sevâhil ve arazi-i münbiteye tesadüf etmesine ve ahali-i mevcudenin kısm-ı a‘zamı ziraatle me’lûf olmasına mebnî taşra mekâtib-i idâdiyeleri beşinci senesinde tedris edilen "malumât-ı fenniye" dersinin bir kısmı da ziraat ve filâhate tahsis buyurulmuşdur. Şu kadar ki ders-i mezkûrun "seyahat", "vesâit", "muhaberât", "vesâit-i tenvîriye", "teshîn", "cism-i insan", "hayvanât", "nebatât", "tabakatü'l-arz", "ecsâm-ı madeniye", "sular", "hararet", "ahvâl-i havâ’iye", "ekmek ve ekmekçilik", "kâğıd", "kurşun kalem", "boyacılık", "terzilik", ve bir takım sanayi-i inşâ’iye, ve ale'l-husus "ilm-i celîl-i hıfzıssıhha", gibi muhtevî olduğu mevâd-ı lazîmenin kesretine mebnî ziraat ve filâhat bahsi matlûb olan istifadeyi te’mine kâfil olamadığı ve bu nokta-i nazardan pek muhtasar bir hâl ve mevkide kaldığını tecârib-i vâkı‘a irâe etmekdedir. Halbuki tensîkâtdan yani üç seneden beri edilen tecâribe göre ders-i mezkûr bir sene zarfında ikmâl edilememekde ve en mühim olan hıfzıssıhha bahsi programda te’hir edildiği cihetle hiç okunamamaktadır. Bu ise malumât-ı fenniye nâmı tahtında tedrisi meşrût olan mevâd-ı lazîmenin haftada üç ders i‘tibâriyle bir sene-i tedrisiyede ikmâl edilemeyecek

derecede çok olmasından ileri gelmekdedir. Binâen aleyh ders-i mezkûrun ziraate müte‘allik mevâdı haftada iki saat gösterilmek üzere ayrı bir ders itibar edildiği hâlde hem malumât-ı fenniye nâmı tahtında tedrisi lazım gelen mevâd tekmîl okunmuş ve hem de zâten taşra mekâtib-i idâdîyelerinde bulunan şâkirdânın kısm-ı a‘zamı evlâd-ı zürrâ‘ oldukları ve esasen Memâlik-i Mahrûsa-i Şahane'nin kâbiliyet-i tabi‘iyyesi hasebiyle teb‘a-i mülûkânenin ale'l-ekser ziraatle iştigâl eylemesinden nâşi mektebden neş’et eylediklerinde cümlesinin birden memuriyete veyahud kur‘a-i şer‘iyeleri münasebetiyle mekâtib-i askeriyeye dahil olmağa sâ‘î olacaklarına ve halbuki bunun çıkar bir tarîk olmadığına nazaran ebeveyni mesleğine sülûk ile çiftlik ve bağlarla hırâset ve ziraatle meşgul olmaları için talebenin daima bu cihete tergîb edilmesi muktezî olmakla beraber ol hâlde işbu tullâb miyânında fenn-i mezkûru li-ecli'l-ikmâl Dersaâdet'deki Halkalı Ziraat Mektebi'ne devam etmek isteyenler de bulunacağı derkârdır. Bu misillü şâkirdâna ileride meşgul olacakları ziraat ve filâhat işlerine yarar malumât-ı vecize-i kâfiyeyi saye-i merâhim-vâye-i hazret-i pâdişâhîde sair ulûm ve fünûn gibi taşra mekâtib-i idâdiyelerinde talim ve i‘dâd etmek mukteză-yı mevki ve hâle nazaran münasib ve muvâfık gibi mütâlaa olunmuşdur. Şu kadar ki haftada iki saat ziraat dersinin ilâvesiyle sınıf-ı mezkûrun bir hafta zarfında yirmi yedi saat ders olacağı ve bu ise programın evkât-ı muayyene dürûsundan zâid bulunacağı mevâd-ı mâni‘adan gibi görünürse de bu dahi sınıf-ı mezkûr derslerinden hendese-i mücesseme dersinin bi't-tecrübe kifayetine mebnî haftada iki saate tenzîliyle buradan bir saat ve bir saat de haftada beş saat gösterilmekde olan Fransızca dersinden alınarak muhtasaran ziraat fennî tedris için yine program dahilinde zaman bulunmuş ve o mâni bertaraf edilmiş olur. Ders-i mezkûru tedris edecek olan muallimin maaşına gelince tenvîrât tertibi saye-i mükemmeliyet-vâye-i zıllullahîde ferah ferrah sarf edildiği hâlde senevî üç bin kuruş fazla kaldığından eğer fenn-i ziraat muallimine şehrî iki yüz elli kuruş bir maaş tahsis edilirse husûl-i matlûbu te’min ederek açıkdan tahsisât dahi taleb edilmeyeceği anlaşılmakda ise de keyfiyetin cü’z-ârâ-yı husûl olması her hâlde ve kârda merhûn-ı irâde-i aliyye-i cenâb-ı nezâret-penâhîleri bulunmakla ol bâbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

FÎ 21 Şaban sene [1]312 ve fî 4 Şubat sene [1]310

Bende
Suriye Maârif Müdüri
Halil Kemal

MF. MKT, 248/52

102

EĞİTİM ve KÜLTÜR الشئون التعليمية و الثقافية

SURİYE'DEKİ OKULLARDA YABANCI DİL MESELESİ

Şam'da Mekteb-i İdadî-i Mülkî haricinde İslâm okullarında Fransızca okutulmadığı için Müslüman talebelerin gayr-ı müslim ve yabancı okullara gitmeye mecbur oldukları gerekçesiyle ders programına Fransızcanın dahil edilmesi hususunda yapılan talebin kabul edilmemesi

7 Eylül / سبتمبر 1896

مسألة اللغة الأجنبية في المدارس الموجودة في سوريا

حول عدم قبول الطلب المقدم لإدراج اللغة الفرنسية ضمن برامج التدريس وذلك بحجة أن الطلاب المسلمين يضطرون للالتحاق بمدارس غير المسلمين والمدارس الأجنبية لأنه لا يجري تدريس اللغة الفرنسية في مدارس المسلمين خارج المدرسة الإعدادية المُلكية في دمشق

Maârif-i Umumiye Nezâreti
Mektubî Kalemi Müsveddâtına
Mahsus Varakadır
Tarih: 29 Rebîülevvel sene [1]314 /
26 Ağustos sene [1]312

Hulâsa: Mekâtib-i İbtidâ'iyede Fransızca tedrisi caiz olamayacağına dair

Suriye Vilayeti Maârif Müdüriyeti'ne

Şam-ı Şerif'de Mekteb-i İdâdî-i Mülkî'den mâadâ mekâtib-i İslâmiyede Fransızca tedris olunmamakdan nâşi etfâl-i müslime mekâtib-i gayr-ı müslime ve ecnebiyeye duhûle mecbur olmakda bulunduğundan ve bunun ise diyâneten mahzuru olmakla beraber men'i irâde-i seniyye-i hazret-i Hilâfet-penâhî'den olduğundan bahisle Numune-i Terakkî Mektebi ders cetveline lisan-ı mezkûrun idhaliyle Attarzâde Hamid Bey tarafından okutdurulmasına ruhsat i'tâsı ulema-yı mahalliyeden Ömerîzâde Ahmed mührünü ve dîğer on sekiz mührü hâvî vârid olan istid'ânâmede taleb olunmuş ve keyfiyet Mekâtib-i İbtidâ'iye İdaresi'yle Meclis-i Maârif'e lede'l-havale mekâtib-i ibtidâ'iye-i vakfiyede tedris olunan dürûs sırf mebadi-i ulûm-ı diniye ve i'tikâdât-ı İslâmiyeden ibaret olmasına ve Fransızca tedrisinin mekâtib-i ibtidâ'iyede emsali sâbık bulunmamasına nazaran lisan-ı mezbûrun mekâtib-i mezkûrede okutdurulması mahzurdan sâlim olamayacağı cihetle gayr-ı caiz bulunduğunun taraf-ı şeriflerine izbârı ifade olunmuş olmakla şukka-i muhibbî terkîm kılındı.

MF. MKT, 332/10_2

103

الشئون التعليمية و الثقافية

EĞİTİM ve KÜLTÜR

تأمینی ضروری بولنمش اولدیغی وچونکه بو دار الایتام عمارتنک لیلی رتبت قیلندن وجوار جامع عظیمه دن اولمسی جهتیله معارف
ایله اوقاف تعلقی بدیهی بولندیغنه نظراً معلمین وخدمه‌نک معاشات سنویه‌سی بوخصوص سالف العرض اوتوز آلتی بیک آلتی
یوز غروشک ولایتك معارف حصه‌سی تحصیلاتندن واطعامیه وکسائیه مصارفی اولان اللی سکز بیک بش یوز غروش دخی
خنکاران خلد آشیان سلطان سلیم وسلطان سلیمان طاب ثراهما حضراتنک شام شریفده احیا کرده لری بولنان تکایا وجوامعه
موقوف اولوب وقتیله نظامنه توفیقاً بدل ربط ایدلمه‌رك حاصلات عشریه لری تماماً جانب خزینه‌دن استیفا اولنمقده
اولدیغی وبونلردن یالکز ایکی قریه‌نک بدل ربطی حالنده حاصلات مذکوره تکیه‌لر طعامیه‌سیله معارف سائره سنه صرف بالتع
تکفات ایده‌جکی دیکر بولنان قرای موقوفه‌نك اعشاری مصرف خزینه جلیله‌یه قالمقده وکفیل بولنان تشکیل ایتمکده بولنان
نقدی وارداتندن تخصیص واعطاسی چاره‌سز وولایتجه آخر صورتله قارشولنمه تدارکی دخی امکانسز کورلمکده
ترتیب معروضه وجهله مقتضاسنك ایفاسی خصوصی ۱۹ مارت ۳۰۵ تاریخلی والنه‌سی درمیان بیوردی تحریرات علیه‌سی
داخلیه نظارت جلیله‌سنه اشعار اولنمش ایسه ده بر آن اول امر احراری بوکی آثار جمیله‌نك بقاسی اولدیغی جهتله
وحسنات احیای جنت مکان هیئت شایان بو کلدن امر وفرمان مراحم نشان جناب جهانبانیلری شرفصدور بیوریلور
وبناءً علیه شو تصدیعات عبدانه‌م دخی بوبابده مستند بولنمش اولمغله اول بابده وقاطبه احوالده امر وفرمان
ولی النعم بی منتمز پادشاه جلیل الشانمز افندمزکدر. فی ۲۸ محرم الحرام سنه ۳۰۷ و ۲۶ ایلول سنه ۳۰۵

سوریه والیسی
قولری

ŞAM DÂRÜLEYTÂMININ GİDERLERİNİN KARŞILANMASI

Şam'da Müslim ve gayr-ı Müslim yetimlerin misyonerlerin zararlı etkilerinden korunması ve din ve diyanetlerinin muhafazası için açılan dârüleytâmın masraflarının karşılanması

7 Haziran / يونيو 1899

توفير النفقات لدار الأيتام بدمشق

قرار صادر بتلبية مصاريف دار الأيتام التي جرى افتتاحها في دمشق بقصد حماية أيتام المسلمين وغير المسلمين من التأثيرات الضارة للمبشرين ومساعدتهم في الحفاظ على دينهم ودياناتهم.

Suriye Vilayeti
Hususî

Cenâb-ı mennân-ı azîmin bu ümmet-i mes‘ûdeye bir mevhibe-i mahsusâ-i ezeliyesi olmak üzere âlem-i medeniyeti şîme-i şefkat ve merhameti mûcidâne bir suretde i‘lâ ve sunûf-ı teb‘a-i sâdıkayı cidden ihyâ eden bunca müessesât-ı hayriye ve ilmiye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine zamîmeten bazı vilayât-ı şahanelerinde birer eytâmhânenin dahi te’sisiyle yetim ve öksüzlerin terbiye ve i‘âşeleri hususuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı veli-nimet-i bî-minnet-i a‘zamîlerinin merhamet-efzâ-yı sünûh ve sudûr buyurulduğu evrak-ı havâdisde kemâl-i takdîs ile mütâlaa-güzâr-ı çâkerânem olmuş idi.

Teb‘a-yı gayr-ı müslimenin fukarâ ve zu‘afâ ve marzâsını iâşe ve infâk ve tedavi suretiyle istimâle etmek ve içlerinde yetim ve bî-kes olanlarını birer vesile ile Rusya ve İngiltere ve Fransa ve Amerika'ya aşırmak için Rusya'nın Filistin ve İngiltere'nin Protestan ve Fransa'nın Cizvit cem‘iyetleri tarafından Memâlik-i Şahanelerinin her tarafında ve hususuyla Suriye kıt‘asında güya insaniyet nâmına olarak müesses olan âsâr-ı adîdenin te’sirât-ı muzırrasına karşı son derecede bî-kes ve biçare kalmış ve din ve mezhebin şeref ve mâhiyetini henüz idrâkden kâsır olması hasebiyle iâşe için her yere ilticâya mecburiyeti müsellem bulunmuş olan etfâl-i yetime-i müslimenin hıfz-ı diyânet ve te’min-i mâ‘işetleriyle beraber emr-i talim ve terbiyeleri maksad-ı re’fet-perverânesiyle böyle bir dârüleytâmın te’sisi hakkında mücerred-ilhâm-ı rabbânî olmak üzere şeref-müte‘allik buyurulan işbu irâde-i kerâmet-mu‘tâde-i cânib-i zıllullahîleri gerçi buraya emr ve tebliğ buyurulmamış ise de böyle bir eser-i celîlin Şam-ı Şerif gibi yüz binlerce nüfusu cami ve yetim ve öksüzleri bi't-tab‘ o nisbetde kesîr olan bir şehr-i cesîme her yerden ziyade lüzumu takdir olunmasına bînâen infâz-ı irâde-i celîle-i mülûkânelerinde ihrâz-ı şeref-müsâbakat ve bu yüzden dahi isticlâb-ı da‘vât-ı hayriye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerine müsâra‘at arzusuyla peder ve ma‘der-i meşrû‘dan mahrum olarak meydanda kalmış ve bir günlük nevzâddan nihayet sekiz yaşına ermiş olan ve aç ve üryan ve her suretle şefkat ve merhamet-i mülûkânelerine şâyân bulunan etfâl-i masume-i İslâmiyeden şimdilik zükûr ve inâs elli yetime mahsus olmak üzere şehrin münasib bir mevkiinde bir dârü'l-eytâmın hemen keşfi icra ve arsası mübâya‘a ve resmi tanzim edildikden sonra birçok

vücûh ve ulema-yı memleket hâzır oldukları hâlde mafrûz-ı uhde-i ubûdiyet olan efzâyiş-i ömür ve ikbâl-i mülûkanelerini mutazammın dualar kırâet ve müsta‘inen billâh vaz‘-ı esas resminin icrasına mübâderet olunmuşdur.

İşbu eytâmhânenin her türlü ihtimale karşı oldukça vüs‘atli bir suretde inşası tensîb edilmiş ve masârıf-ı keşfiyesi bulunan iki yüz bin kuruşdan yüz bin kuruşunun vilayetçe bazı erbâb-ı hamiyyet ve şehâmetin i‘ânâtıyla tedariki taht-ı imkâna alındığı gibi kusur yüz bin kuruşunun dahi te’minine çalışılmakda olduğu cihetle saye-i tevfîkât-sermaye-i hazret-i kîti-sitânîlerinde karîben ikmâl-i inşaâtı mukarrer bulunmuşdur. Masârıf-ı dâimesine gelince müdür ve muallim ve muallimesiyle hademesi maaşât-ı senevîyesinin otuz altı bin altı yüz ve masârıf-ı it‘âmiye ve iksâ’iyeleri dahi tahminen elli sekiz bin beş yüz kuruş ki cem‘an masârıf-ı umumiye ve dâime-i senevîyesi doksan beş bin yüz kuruşa bâliğ olmakda olduğu lede'l-hesâb anlaşılmış ve rehîn-i im-i âlî-i cenâb-ı zıllullahîleri buyurulacağı vechile bu gibi müessesât-ı Hayriye ve zarûriyenin yar ve ağyâra ve bi'l-ehas müessesât-ı ma‘rûza-yı ecnebiyeye karşı idâme-i intizâmı için masârıf-ı dâime-i mezkûrenin sağlam bir karşılıkla te’mini zarurî bulunmuş olduğuna ve çünkü bu dârüleytâm adeta leylî bir mekteb kabîlinden ve hayrât-ı câriye-i azîmeden olması cihetiyle maârif ile evkâfa ta‘alluku bedîhî bulunduğuna nazaran muallimîn ve hademenin maaşât-ı senevîyesi bulunan sâlifü'l-arz otuz altı bin altı yüz kuruşun vilayetin maârif hissesi tahsisâtından ve it‘âmiye ve iksâ’iye masârıfı olan elli sekiz bin beş yüz kuruşun dahi cennet-mekân-ı huld-âşiyân Sultan Selim ve Sultan Süleyman tâbe-serâhümâ hazerâtının Şam-ı Şerif'de ihyâ-gerdeleri bulunan tekâyâ ve hankâhlara mevkûf olup vaktiyle nizâmına tevfîkan bedele rabt edilmeyerek hâsılât-ı öşriyeleri tamamıyla cânib-i hazineden istîfâ olunmakda olan ve bunlardan yalnız iki karyesinin bedele rabtı hâlinde hâsılâtı mezkûr tekyeler ta‘âmiyesiyle masârıf-ı sairesine maa ziyâdetin kifayet edeceği derkâr bulunan kurâ-yı mevkûfenin gayr-ı ez-masraf hazine-i celîleye kalmakda ve külliyetli yekûn teşkil etmekde bulunan fazla-i vâridâtından tahsis ve i‘tâsı çaresiz ve vilayetçe âhar suretle karşılık tedariki dahi imkânsız göründüğünden tertib-i ma‘rûz vechile muktezâsının ifası hususu 19 Mayıs sene [1]315 tarihli ve altmış dört numaralı tahrirât-ı âcizânemle Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne iş‘âr olunmuş ise de bir an evvel emr-i resmîsinin ısdârı bu gibi âsâr-ı hamîdenin mübtenî olduğu hayrât ve hasenâtın ihyâsı hakkında hemîşe şâyân buyurula gelen emr u fermân-ı merâhim-nişân-ı cenâb-ı cihân-bânîlerinin şeref-sudûruna mütevakkıf ve binâenaleyh işbu tasdî‘ât-ı ubeydânem dahi bu emele müstenid bulunmuş olmakla ol bâbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân veliyyü'n-ni‘met-i bî-imtinâmız padişah-ı celîlü'ş-şânımız efendimizindir.

Fî 28 Muharremü'l-Harâm sene [1]317 ve fî 26 Mayıs sene [1]315

Suriye Valisi Kulları
Hüseyin Nazmi bin Tahsin

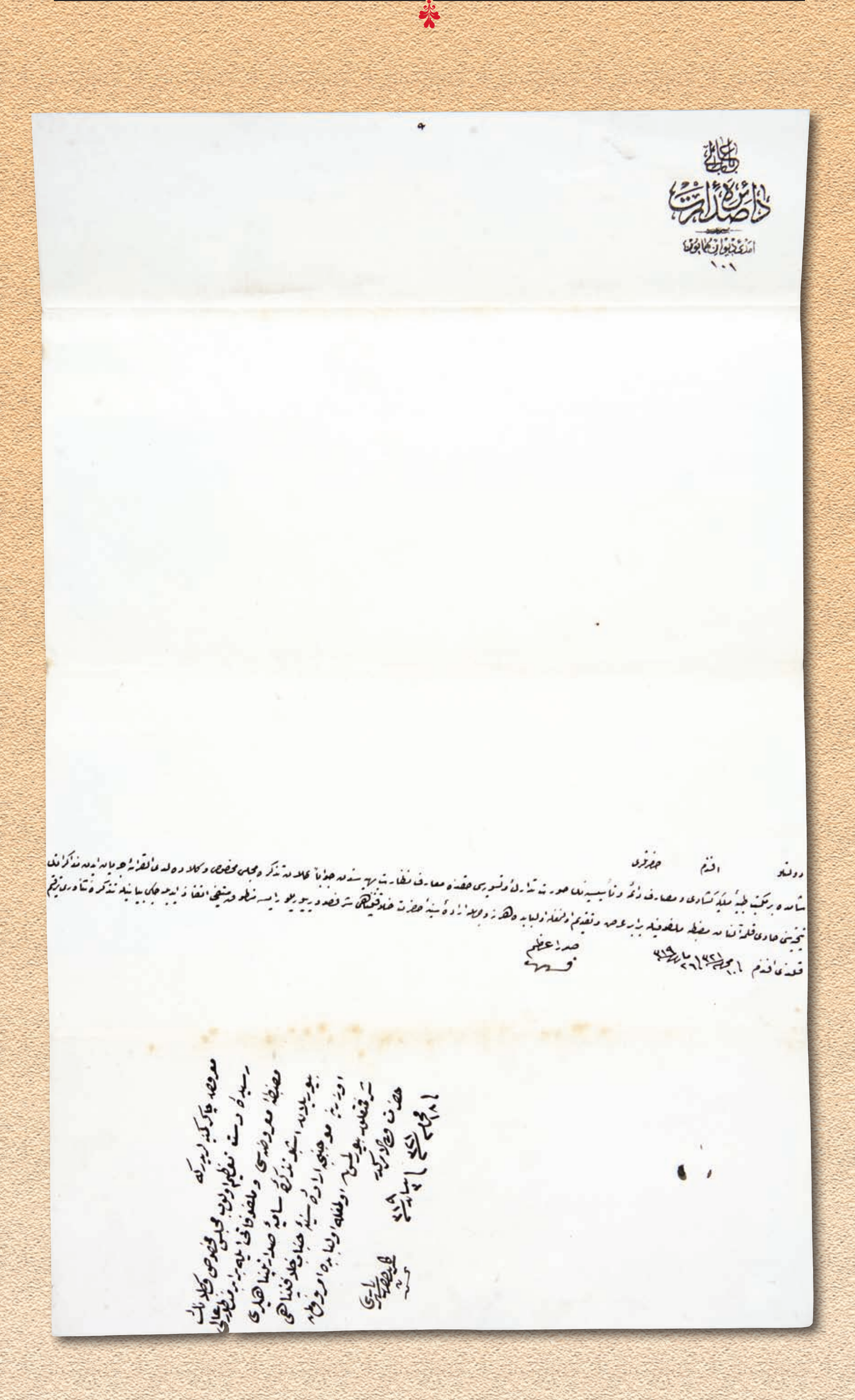
Y. PRK. UM, 46/63

104

EĞİTİM ve KÜLTÜR الشئون التعليمية و الثقافية

باب عالی
مجلس مخصوص

ŞAM'DA TIBBİYE MEKTEBİ AÇILMASI

Suriye bölgesinde bir tıbbiye bulunmaması sebebiyle Müslüman talebeler Beyrut'ta ecnebilerin açtığı tıp okuluna gitmek zorunda kaldıklarından, Şam'da bir Tıbbiye Mektebi açılması ve bütün masraflarının karşılanması hakkında çıkarılan padişah emri

16 Nisan / إبريل 1903

افتتاح مدرسة للطب في دمشق

أمر سلطاني بافتتاح مدرسة للطب في دمشق وتلبية كافة النفقات والمصاريف اللازمة، وذلك لأن الطلاب المسلمين يضطرون للالتحاق بمدرسة الطب التي أقامها الأجانب في بيروت بسبب عدم وجود مدرسة طبية في منطقة سوريا.

Bâb-ı Âlî
Meclis-i Mahsus
101

Arz ve beyândan müstağnî olduğu üzere Memâlik-i Şahane'nin bazı cihetlerinde bir takım mekâtib-i ecnebiye ihdâs ve te'sis olunmuş ve ale'l-husus Beyrut Vilayeti'nde Fransız ve Amerikalılar taraflarından birer mekteb-i tıbbî küşâd olunarak bunların ekser talebesi ve belki cümlesi Beyrut ve civar vilayât ahalisi evlâdı olup eğer ki mekâtib-i mezkûredeki tedrisât ulûm ve fünûna müteallık olması cihetiyle menâfi'-i umumiyeye aidiyeti dermiyân olunabilir ise de mekâtibe devamın iktisâbât-ı ilmiye ve fenniye ile beraber şekl-i tedrisât ve tefhîmâta göre ahlâka te'siri bedîhî bulunmuş olduğuna mebnî evlâd-ı memleketi mekâtib-i ecnebiyeye müracaat ihtiyacından kurtarmak ve binâberîn bunların ahlâk ve efkârını ber-vech-i matlûb tehzib etmek vecâ'ib-i umûrdan ve bu maksadın husûlü dahi bu misillü mekâtibin devletçe te'sis ve küşâdına mutavakkıf olduğundan Dersaâdet'deki Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye talebesinin nehârî olarak Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane'ye ve Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye muhassasâtıyla İzmir veya Bursa'da bir Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye küşâdı ve ordu ve fırka-yı hümâyûnlar merkezlerinde bulunan mektebli zâbitânın mu'âvenât-ı ta'limiyesinden istifade olunması ve müteferri'atının teemmül ve mülâhazası hakkında makam-ı Sadâret'den sebk eden iş'âra cevaben Maârif Nezareti'nden gelen tezkire melfûf komisyon mazbatasıyla beraber miyâne-i bendegânemizde kırâet olundu. Hulâsa-i meâli Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye talebesinin Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'de tedrisleri izdihâmı mûcib olacağı ve zâbitân-ı askerînin vezâif-i asliyelerinden nâşi emr-i tedrisâta memuriyetleri muvâfık olamayacağı cihetle şimdilik Şam'da bir Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye te'sisi zımnında masârıf-ı dâime olarak senevî sekiz yüz bin ve hastahânesiyle beraber inşasıyla levazîm-ı te'sisine bir defalık olmak üzere üç milyon kuruş tahsisi muktezî olduğu ve mebâliğ-i mezkûrenin Maârif bütçesi miyânında karşılık olmadığı ve Hazine-i Celîlece Maârif tahsisâtına zammı müşkil olacağı hasebiyle Dersaâdet ve Rumeli vilayâtı zebhiye resmi hâsılâtı müstesna olmak üzere Girid

muhtacîn-i ahali-i İslâmiyesi iânesi nâmıyla Anadolu vilayâtından bazılarında alınmakda olan zebhiye resminin maa mülhakât diğer Anadolu vilayâtına tâ‘mîmi hâlinde husûlü tahmin olunan bir milyon dokuz yüz bin küsûr kuruşdan sekiz yüz bin kuruşunun masârıf-ı dâimeye ve bir milyon kuruşunun inşaât ve te’sisâtın ikmâline kadar bir def‘alık masârıfât-ı te’sisât ve inşâ’iyeye tahsisi ve mekteb binası inşa ve ikmâl olununcaya kadar münasib bir hâne istîcârı ile bedel-i icâresine senevî yirmi bin kuruş bi'l-i‘tâ mektebin hemen küşâdı ve masârıf-ı te’sisiyeye tahsis olunan bir milyon kuruşun te’sisât ve inşaâtın hitâmıyla üç sene sonra mahall-i sarfı kalmayacağından bunun ol vakit karşılık ittihâzıyla İzmir ve Bursa ve Bağdad gibi vilayâtın birinde bir mekteb-i tıbbiye daha te’sis ve küşâdı ve bâkî yüz seksen bir kuruşun ihtiyac zâil oluncaya değin Girid muhtacîn-i ahali-i İslâmiyesinin iâşesine verilmesi hususâtından ibaret bulunmuş olduğuna ve Şam'da böyle bir mektebin küşâdı lüzumu derkâr olduğu misillü beyân olunan karşılık dahi münasib ve muvâfık idüğüne binâen ber-vech-i ma‘rûz icra-yı icabı hususunun nezâret-i müşârunileyhâ ile Dahiliye Nezâreti'ne havalesi bi't-tensîb tezkire-i mezkûre arz ve takdim kılınmış olmakla ol bâbda ve kâtıbe-i ahvâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 10 Muharrem sene [1]321 / Fî sene 26 Mart [1]319

Sadrıazam Mehmed Ferid	Şeyhülislâm Mehmed Cemaleddin	Adliye Nâzırı es-Seyyid Abdurrahman Nureddin	Serasker Muhsin Rıza bin Mustafa	Bahriye Nâzırı Hasan Paşa?	Şûrâ-yı Devlet Reisi Mehmed Said	Hariciye Nâzırı Ahmed Tevfik bin İsmail Hakkı	Dahiliye Nâzırı Mehmed Memduh
Tophâne-i Âmire Müşîri Mustafa Zeki bin Ali	Maliye Nâzırı es-Seyyid Ahmed Reşad	Evkâf-ı Hümâyûn Nâzırı es-Seyyid Gâlib....	Ticaret ve Nâfia Nâzırı es-Seyyid Mustafa	Sadâret Müsteşarı es-Seyyid Mehmed Tevfik	Maârif Nâzırı Mehmed		

***

Daire-i Sadâret
Amedî-i Divan-ı Hümâyûn
101

Devletli efendim hazretleri

Şam'da bir Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye küşâdı ve masârıf-ı dâime ve te'sisiyenin suret-i tedarik ve tesviyesi hakkında Maârif Nezâret-i behiyyesinden cevaben gelen tezkire Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'da lede'l-kırâ'e cereyân eden müzâkerâtın neticesini hâvî kaleme alınan mazbata melfûfuyla beraber arz ve takdim olunmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulur ise mantûk-ı münîfi infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim.

Fî 10 Muharrem sene [1]321 / fî 26 Mart sene [1]319

Sadrıazam
Ferid

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i ta'zîm olup Meclis-i Mahsus-ı Vükelâ'nın mazbata-i ma'rûzası ve melfûfâtı ile beraber manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i sadâret-penâhîleri üzerine mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhî şeref-müteallık buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 18 Muharrem sene [1]321 / fî 3 Nisan sene [1]319

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Tahsin

İ. MF, 9/2_4, 5

Şam Askerî İdadî Mektebi'nin (Lise) içeriden görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90424-16

منظر من الداخل للمدرسة الإعدادية العسكرية (الليسيه) في دمشق

105

١٨٢١

دائرهٔ صدارت
آمدی دیوان همایون
٢٥٩٠

HALEP'TE KURULAN SANAYİ MEKTEBİ İÇİN İTHAL EDİLEN MALZEMEDEN GÜMRÜK VERGİSİ ALINMAMASI

Halep'te tesis edilen Sanayi Mektebi için Avrupa'dan getirtilen ve gazla işleyen mensucat tezgahlarını çalıştırmaya mahsus motor ve diğer aletlerden gümrük vergisi alınmaması

18 Eylül / سبتمبر 1907

إعفاء جمركي للمستلزمات المستوردة لأجل مدرسة الصنايع التي أقيمت بحلب

قرار بعدم تحصيل رسوم جمركية عن المحركات والآلات الأخرى الخاصة بتشغيل أنواع النسيج التي تعمل بالغاز وجرى استيرادها من أوربا لأجل مدرسة الصنايع التي أقيمت في حلب.

Şûrâ-yı Devlet
Maliye Dairesi

Rüsûmât emanetinin Şûrâ-yı Devlet'e havale buyurulan 7 Muharrem sene [1]325 tarih ve altı yüz on sekiz numaralı tezkiresi Maliye Dairesi'nde kırâet olundu.

Meâlinde Haleb'de teessüs eden Mekteb-i Sanayi için Avrupa'dan celb edilen altmış lira kıymetinde gazla müteharrik mensucât destgâhlarını işletmeğe mahsus motor ve edevât-ı sairesinin bilâ-resm imrârı Haleb Vilayeti İdare Meclisi'nden bâ-mazbata beyân olunduğu ve bunların resm-i gümrüğü depozito suretiyle bil'l-ahz imrâr etdirildiği beyânıyla olunacak muamele İskenderun Rüsûmât Nezâreti'nden istifsâr olunmuş ve mekâtib-i sanayi ve ıslâhhâne gibi mebânî nâmına vürûd eden levâzım ve eşya hükûmet-i mahalliyeden alınacak mazbata üzerine bilâ- resm imrârı olundukdan sonra istîzânı 19 Şubat sene [1]318 tarihli buyuruldu-yı sâmî iktizâsından bulunmuş olmasına mebnî bunun için depozito ahzı mahallince sehvden neş’et etdiği anlaşılmış olduğu beyânıyla muamele-i muafiyeti îkâ ve alınan depozito red etdirilmek üzere icabı istîzân kılınmışdır.

İktizâsı lede'l-müzâkere bir re’y tarafından sû-i istimâlâtı dâ‘î ve ıttırâd-ı muameleye münâfî bu misillü istisnâların devânı gayr-ı caiz olduğu dermiyân kılınmış ise de suret-i iş‘âr-ı devletçe müttehiz mukarrerâta muvâfık bulunmuş olduğundan mezkûr depozitin reddi zarurî görünmüş olmakla ol vechile muktezâ-yı hususunun emanet-i müşârunileyhâya tebliği ekseriyetle tezekkür kılındı. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 29 Receb sene [1]325 ve fî 25 Ağustos sene [1]323

[Şûrâ-yı Devlet Azâlarının İmzaları]

***

Devletli Efendim Hazretleri

Rüsûmât Emanet-i Celîlesi'nin Şûrâ-yı Devlet'e havale olunan tezkiresi üzerine Maliye Daire'sinden bi't-tanzim leffen arz ve takdim kılınan mazbata da Haleb'de mekteb-i Sanayi için Avrupa'dan celb edilen altmış lira kıymetinde gaz ile müteharrik mensucât destgâhlarının işletmeğe mahsus motor ve edevât-ı sairesinin bilâ-resm imrârıyla depozito suretiyle alınan akçenin reddi hususunun emanet-i müşârunileyhâya havalesi lüzumu gösterilmiş olmakla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-sudûr ve müte'allik buyurulur ise hükm-i celîli infaz edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı efendim. Fî 8 Şaban sene [1]325 fî 3 Eylül sene [1]333

Sadrıazam
Ferid

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki,

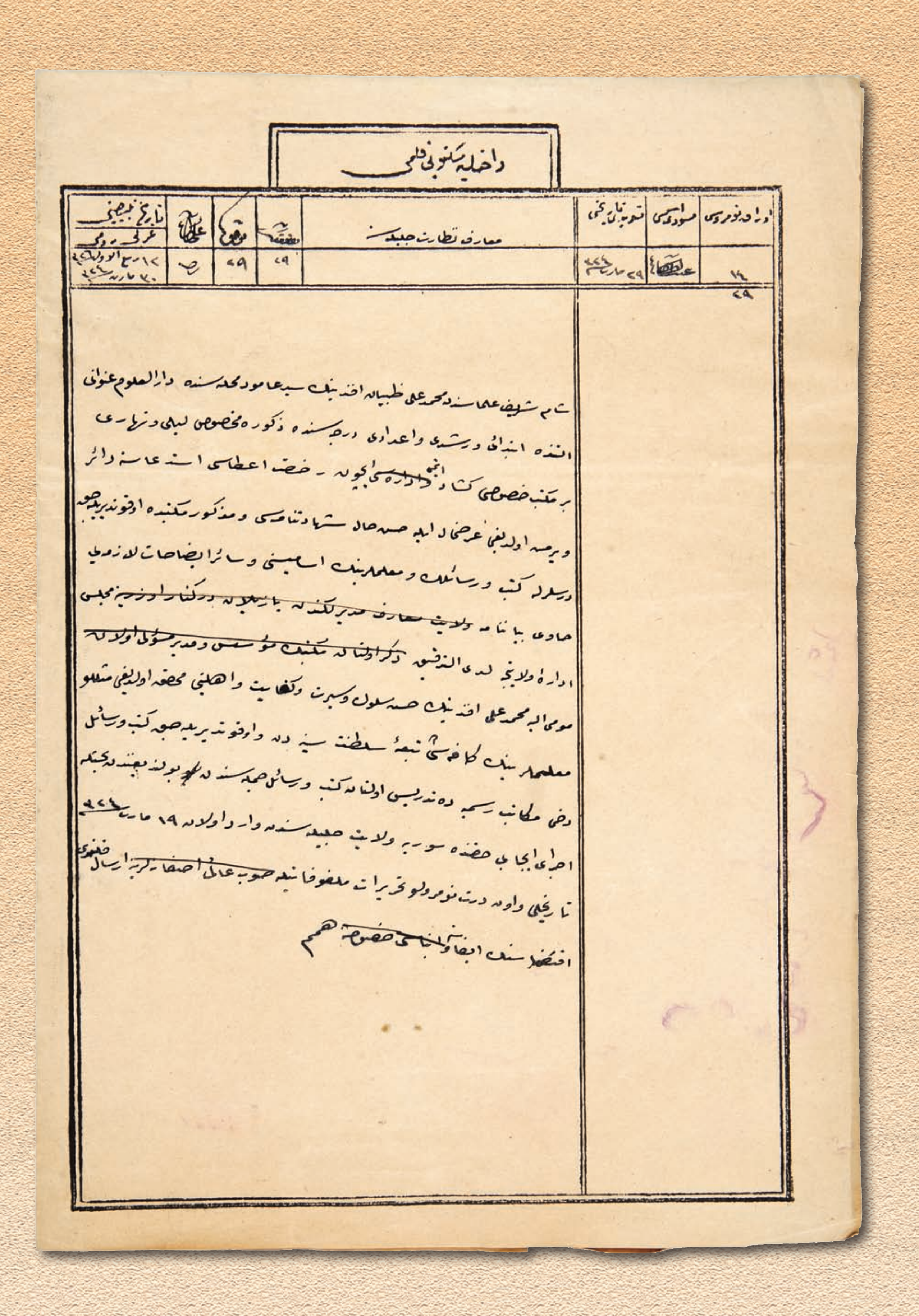
Resîde-i dest-i ta'zîm olup melfûfuyla manzûr-ı âlî buyurulan işbu tezkire-i sâmîye-i Sadaret-penâhîleri üzerine mûcibince irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî şeref-sudûr buyurulmuş olmakla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 10 Şaban sene [1]325 ve fî 5 Eylül Sene [1]323

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî
Bende
Tahsin

İ. RSM, 29/6

106

داخلیه شئونی قلمی

اوراقك نومروسی	مسوده‌سی	تسوید تاریخی		مبیضه	مقابله	تاریخ تبییضی
			معارف نظارت جلیله‌سنه			
۲۹	[illegible]	۲۹ مارت ۳۲۶		۲۹	۲۹	۱۷ ربیع الاول ۳۲۸ / ۲۰ مارت ۳۲۶

شام شریف علماسندن محمد علی ظبیان افندینك سبع‌امود محله‌سنده دار العلوم عنوانی
آلتنده ابتدائی و رشدی و اعدادی درجه‌سنده ذکوره مخصوص لیلی و نهاری
بر مکتب خصوصی کشاد و اداره‌سی ایچون رخصت اعطاسی استدعاسنه دائر
ویرمش اولدیغی عرضحال ایله صحت حال شهادتنامه‌سی و مذکور مکتبده اوقوتدیریله‌جق
دروس و کتب و رسائلك و معلملرینك اسملرینی و سائر ایضاحات لازمه‌یی
حاوی بیاننامه ولایت معارف مدیرلکنده بالتدقیق درکنار اولنان مجلس
اداره ولایتجه لدی التدقیق ذکر اولنان مکتبك مؤسسی و مدیر مسئولی اولاجق
موسی الیه محمد علی افندینك حسن سلوك و سیرت و کفایت و اهلیتی محقق اولدیغی مثللو
معلملرینك کافه‌سی تبعهٔ سلطنت سنیه‌دن و اوقوتدیریله‌جق کتب و رسائل
دخی مکاتب رسمیه‌ده تدریسی اولنان کتب و رسائل جمله‌سندن بولنمش بولندیغندن ایجابنك
اجراسی حقنده سوریه ولایت جلیله‌سندن وارد اولان ۱۹ مارت سنه ۳۲۶
تاریخلی و اون درت نومرولو تحریرات ملفوفاتیله صوب عالی آصفانه‌لرینه ارسال قلنمشدر
افندم [illegible] خصوصنه همم

ŞAM'DA DÂRÜ'L-ULÛM İSİMLİ ÖZEL OKUL AÇILMASI

Şam ulemasından Mehmed Ali Zabyan Efendi'nin Şam'ın Sir-i Amud Mahallesi'nde "Dârü'l-Ulûm" adıyla ilk, orta ve lise derecesinde erkeklere mahsus yatılı ve gündüzlü özel bir okul açma talebinin uygun görülmesi

12 Nisan / إبريل 1908

افتتاح مدرسة خاصة باسم دار العلوم في دمشق

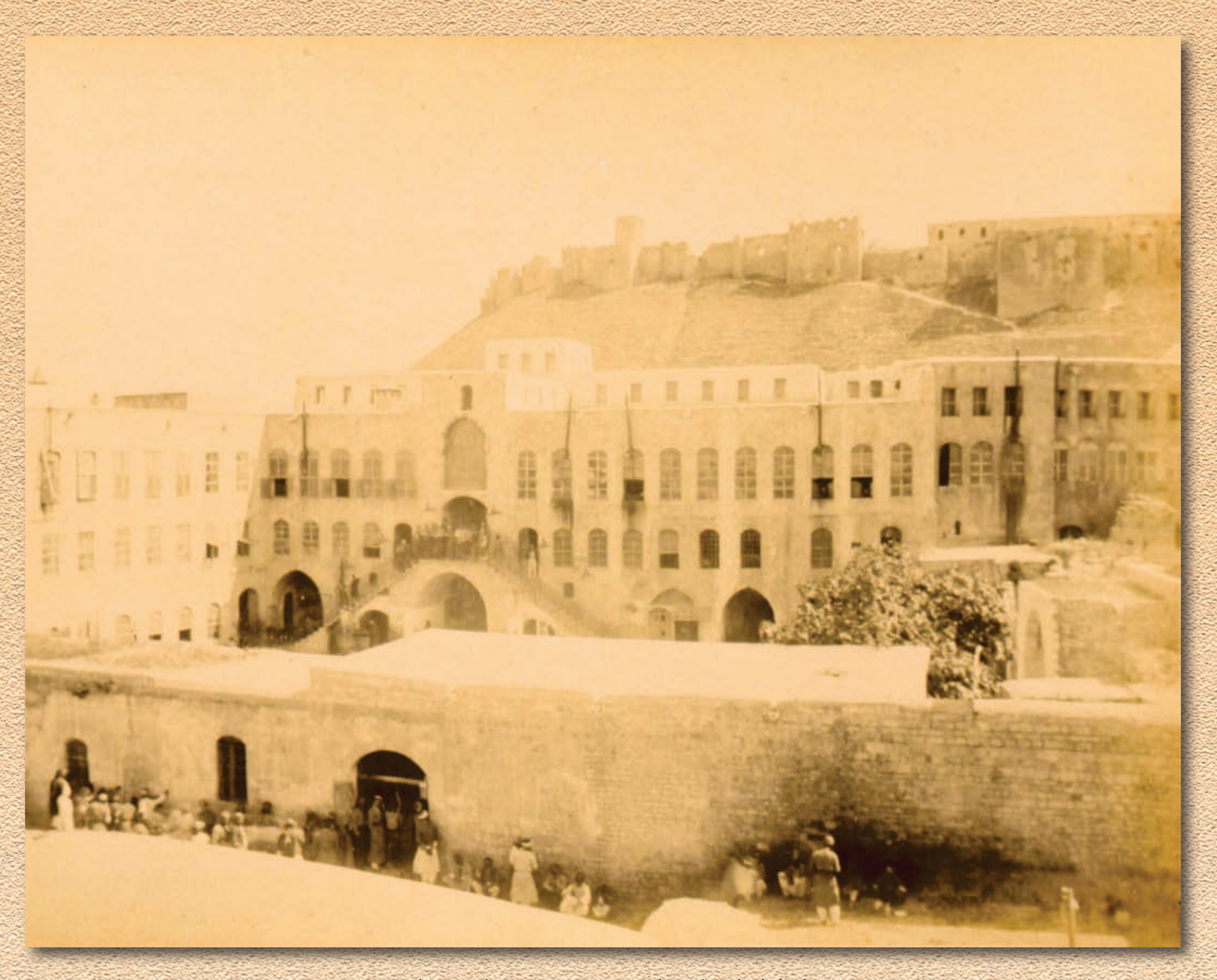
الموافقة على طلب مقدم من محمد علي ذبيان أحد علماء الشام بافتتاح مدرسة خاصة باسم "دار العلوم" في محلة سير العمود بدمشق على أن تكون داخلية ونهارية معاً وتقوم بالتدريس للتلاميذ الذكور بمستويات التعليم الابتدائي والمتوسط والثانوي.

Dahiliye Mektubî Kalemi
Evrak Numarası: 14/29
12 Rebîülevvel sene [1]326 /
30 Mart sene [1]324

Maârif Nezâret-i Celîlesi'ne

Şam-ı Şerif ulemasından Mehmed Ali Zabyan Efendi'nin Sir-i Amud mahallesinde Dârü'l-ulûm unvanı altında ibtidâʻî ve rüşdî ve idâdî derecesinde zükûra mahsus leylî ve nehârî bir mekteb-i hususî küşâd etmesi için ruhsat iʻtâsı istidʻâsına dair vermiş olduğu arzuhâl ile hüsn-i hâl şehâdetnâmesi ve mezkûr mektebde okutdurulacak derslerle kütüb ve resâʼilin ve muallimlerinin esâmîsini ve sair izahât-ı lazîmeyi hâvî beyânnâme meclis-i idare-i vilayetçe lede't-tedkik mûmâileyh Mehmed Ali Efendi'nin hüsn-i sülûk ve sîret ve kifayet ve ehliyeti muhakkak olduğu misillü muallimlerinin kâffesi de tebʻa-i Saltanat-ı Seniyye'den ve okutdurulacak kütüb ve resâil dahi mekâtib-i resmiyede tedris olunan kütüb ve resâil cümlesinden bulunduğundan bahisle icra-yı icabı hakkında Suriye Vilayet-i Celîlesi'nden vârid olan 19 Mart sene [1]324 tarihli ve on dört numaralı tahrirât melfûfâtıyla irsâl kılındı. İktizâsının ifasına himem.

DH. MKT, 1246/72

Halep Hükümet Konağı, arka planda içkale
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-81

مبنى حكومة حلب والقلعة الداخلية في الخلف

I. DÜNYA SAVAŞI ve MÜTAREKE

الحرب العالمية الأولى وعهد الهدنة

107

الحرب العالمية الأولى و عهد الهدنة

I. DÜNYA SAVAŞI ve MÜTAREKE

خارجیه نظارتی

امور سیاسیه مدیریت عمومیه سی

عمومی	خصوصی	قارطون	قیدنومروسی	مسود	ممیز	امور سیاسیه شعبه سی مدیری	مدیر عمومی	ملفوفات
			١٤٠٧ / ٩٤٨					

تاریخ	
خلاصه	سوریه سواحلنه فرانسز سفائن حربیه سنك تجاوزی

باش قوماندانلق وكالت جلیله سنه

فرانسز سفائن حربیه سندن بر انتز قاستوتك شهر جاریه نك
اون بشنجی کونی طرابلس شام سواحلنده العدیه اوکنده
اهالیه عائد دوه قافله سنه ماکنه لی تفنك آتشیله و اندیان
معاوه قودازرینك ده اوزرینه تموزده و سینك دیرانه شهر
قریه سی جوارنده حرمنده مشغول اهالیه طوپ آتشیله تجاوزده
بولنمش اولدیغی
خدمه مشغول اولمیانه بر کناه اهالیه طوپ و ماکنه لی
تفنك آتشیله

و دخی

اوروپاده کی سفارات اجنبیه یه و کرکه سفارات عثمانیه یه تبلیغات لازمه

حکومت عثمانیه جانبندن بو بابده وقوع بولان بیاناتك [illegible] صحت اولدیغی

اجرا قلنمسی ایدیکه آمریقا سفارتنه [illegible]

حکومتك بو [illegible] حاده اولدیغی [illegible]

ذاتا [illegible] پاریسده کی آمریقا سفارتنه اعطا و درسعادتده کی [illegible]

سفارتنه تودیع قلنان نوطه‌نك ترجمه‌سی مطویا [illegible]

۱ مرفقه

SURİYE SAHİLLERİNİN BOMBALANMASI

Suriye sahillerinin Fransız savaş gemileri tarafından topa tutulduğu ve bu saldırılarda sivil halkın hedef alınması.

20 Aralık / ديسمبر 1915

قصف السواحل السورية

قيام سفن الأسطول الفرنسي بضرب السواحل السورية بالمدفعية واستهدافها الإضرار بالأهالي المدنيين في ذلك القصف.

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Tarih: 7 Kânûn-ı Evvel [1]336

Hulâsa: Suriye sevâhilinin bazı
Fransız sefâini tarafından topa tutulması

Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesi'ne

İkinci Şube'nin 13467 numarasını muhtevî 18 Temmuz [1]331 tarihli tezkire-i celîlelerine cevabdır. Fransız sefâin-i harbiyesinden "Danter Kastotun" Temmuz-ı Rumî'nin onuncu günü Trablusşam şimâlinde el-Abdi önünde ahaliye aid deve kafilesine makineli tüfenk ateşiyle ve "İndiana" muâvin kruvazörünün de on bir Temmuz'da Mersin'in Viranşehir karyesi civarında harmanla meşgul ahaliye top ateşiyle tecavüzde bulunmasından dolayı sefârât-ı Osmaniyye ve ecnebiyeye tebligât-ı lazîme icra kılınmış idi. Hükûmet-i Osmaniyye cânibinden bu bâbda vuku bulan beyânâtın mukârin-i sıhhat olmadığına dair Fransa Hükûmeti'nin ifâdâtını hâvî olarak Paris'deki Amerika Sefâreti'ne i'tâ olunduğu beyânıyla Dersaâdet'deki Amerika Sefâreti'nden tevdî' kılınan notanın tercümesi matviyyen tisyâr olundu. Emr u fermân.

HR. SYS, 2100/1

Halep Kışlası'nın batı yönünden görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-98

منظر لقشلة (ثكنة) حلب من الجهة الغربية

108

I. DÜNYA SAVAŞI ve MÜTAREKE

الحرب العالمية الأولى وعهد الهدنة

اوراق اوطه‌سنك نومروسی	٢٨٢٥	عثمانلی اردوی همایونی باش قوماندانلغی وكالتی شعبه		مبيضك امضاسی
شعبه نومروسی				تاریخ تبييضی
مسوده‌نك امضاسی				مبيضه قونيلان نومرو
تاريخ تسويدی	١١/٥/٣٤			مقابله‌جینك امضاسی
قلم اوطه‌سنك نومروسی				مقابله تاریخی

[٢٨٢٥]

11 V. 1917 MAI

EMİR FAYSAL'IN VE ARAP AŞİRETLERİN OSMANLI DEVLETİ'NE BAĞLILIĞININ SAĞLANMASI

Emir Faysal'ın bağımsızlıktan bahsedilmemek şartıyla Osmanlı Devleti'ne bağlılığının sağlanması, Arap aşiretlerinin de iyi muamele ile kendi taraflarına çekilmesini sağlamak üzere Suriye Valisi Tahsin Bey'e çekilen telgraf

11 Mayıs / مايو 1918

ضمان ولاء الأمير فيصل والعشائر العربية للدولة العثمانية

برقية مرسلة إلى تحسين بك والي سوريا حتى يعمل على كسب ولاء الأمير فيصل للدولة العثمانية مع شرط عدم الحديث عن الاستقلال، والعمل كذلك على استمالة العشائر العربية بالمعاملة الحسنة

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu
Başkumandanlığı Vekâleti
Şube: 1
Numara: 3865
Tarih-i tesvîdi: 11.5.[13]34

Suriye Valisi Tahsin Bey'e

Gâyet müsta'celdir
Şifre

Faysal'ın gönderdiği mektubu henüz almadım. Maamâfih acaba bu son Şerî'a muvaffakiyâtından bi'l-istifade istiklâlinden bahs edilmemek şartıyla bize dehâletini te'min edemez misiniz? Sair urbân hakkında da hüsn-i muamele ile bize dehâlet etdirilmelerini muvâfık görürüm. Bu hususda kendi mıntıkası dahilinde elden geldiği kadar çalışmasını Dördüncü Ordu'ya yazdım.

Başkumandan Vekili
Enver

DH. ŞFR, 87/97

109

الحرب العالمية الأولى وعهد الهدنة

I. DÜNYA SAVAŞI ve MÜTAREKE

ŞAM'IN İNGİLİZLER TARAFINDAN İŞGALİ

Şam'ın İngilizler tarafından işgal edildiği, ordunun Rayak'a geldiği, ordu karargahının Baalbek'ten Halep'e nakledileceğinin anlaşıldığı ve Suriye'de görev yapma imkânı kalmadığı hakkında Suriye Valisi Tahsin tarafından Dahiliye Nezareti'ne çekilen telgraf

1 Ekim / أكتوبر 1918

قيام الإنجليز باحتلال الشام

برقية مرسلة من تحسين بك والي سوريا إلى نظارة الداخلية يذكر فيها أن الإنجليز قاموا باحتلال دمشق، وأن الجيش وصل إلى رياق، وأنه تبين أن معسكر الجيش سوف يتم نقله من بعلبك إلى حلب، وأن العمل في سوريا لم يعد ممكناً بعد اليوم

Telgrafnâme
Mahrec: Haleb
Numara: 4533

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Şifre

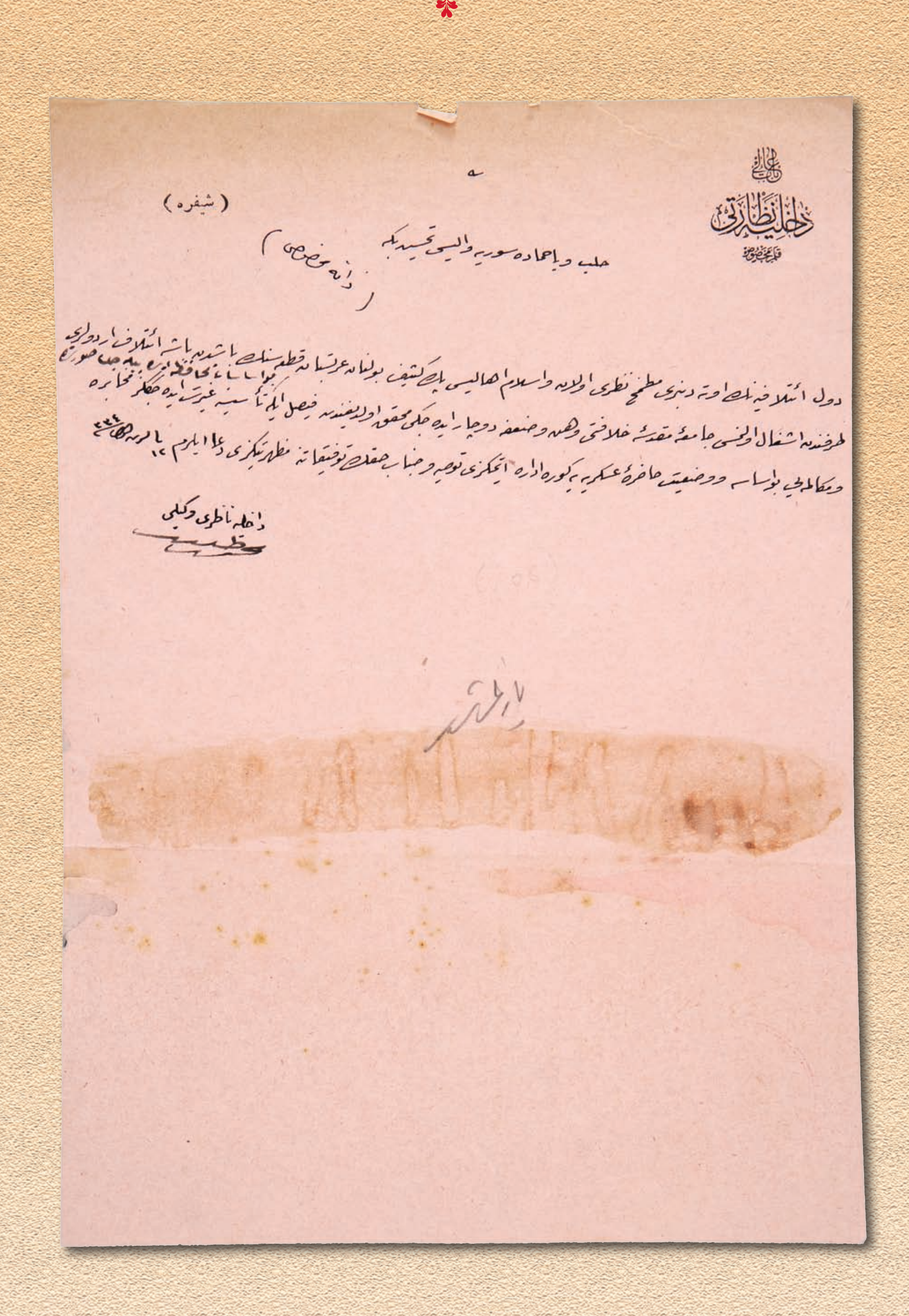
Bugünkü Salı günü akşamı Haleb'e vâsıl oldum. Şam'ın dün öğleden sonra terk ve gece Şerif Hüseyin adamları ve bugün İngilizler tarafından işgal edildiği ve Baalbek'te bulunan ordu karargâhının Haleb'e geleceğini anladım. Mustafa Kemal Paşa riyâsetinde Cemal Paşa Rayak ile Şam arasında İsmet ve Re'fet beylerin Humus'da oldukları ve ordunun pişdârı Rayak'a gelmekde olduğu Dürzilerin son vak'aya kadar sadâkatlerini muhafaza eylediği pek çok memurların ve hemen umumiyetle Türk ailelerinin Şam'da Beyrut'da kaldıkları[nı] tahkik etdim. Re'fet Paşa'nın dün Haleb'den hareket etmiş, görüşemedim. Hemen Liman Paşa ile muhabere edip hatt-ı hareketi tayin edeceğim. Şam'a girmek ve arzu edilen hidmeti göstermek kâbil olmadı. Ordu düşmanın tazyîkâtına göre ric'ati tahdid kararındadır. Şu hâlde benim için Suriye'de hizmet imkânı kalmadı. Buradan Diyarbakır tarîkıyla Erzurum'a gidip vilayât-ı müstahlasa müfettişliği vezâifi deruhde etmek ve o fedakârlıkla hasr-ı vücud ve hizmet etmek üzere emir ve müsaade-i nezâret-penâhîlerini istirhâm eylerim.

Fî 1 Şubat sene [1]334.

Suriye Valisi Tahsin

DH. ŞFR, 597/9

110

داخلیه نظارتی

قلم مخصوص

(شیفره)

حلب ده بالاعماده سوریه والیسی تحسین بکه

(ذاته مخصوص)

دول ائتلافیه‌نک اوته‌دنبری مطمح نظری اولان و اسلام اهالیسی [illegible]

طرفنده اشغال اولنمسی جامعهٔ مقدسهٔ خلافتی [illegible]

و مکالمه‌جی بولنماسی و وضعیت حاضرهٔ عسکریه‌یه کوره اداره ایتمکزی توصیه و جناب حقدن توفیقاته مظهریتکزی دعا ایلرم [illegible]

داخلیه ناظری وکیلی

[illegible]

ARABİSTAN'IN İŞGALİ / EMİR FAYSAL İLE MÜZÂKERE YAPILMASI

Arabistan kıtasının İtilâf orduları tarafından işgali, İslâm âlemini zaafa düşüreceğinden Emir Faysal ile bu esaslar dairesinde ve mevcut askerî durum gereğince müzâkere edilmesi

12 Ekim / أكتوبر 1918

احتلال الجزيرة العربية والتفاوض مع الأمير فيصل

حول أن احتلال جيوش دول الائتلاف لجزيرة العرب سوف يكون سبباً في إضعاف العالم الإسلامي، ولأجل هذا يجب التفاوض مع الأمير فيصل في إطار تلك الأسس وتمشياً مع الأوضاع العسكرية الواقعة.

Bâb-ı Âlî
Dahiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsus

Şifre
Zâta mahsus

Haleb veya Hama'da Suriye Valisi Tahsin Bey'e

Düvel-i İ'tilâfiye'nin ötedenberi matmah-ı nazarı olan ve İslâm ahalisi pek kesif bulunan Arabistan kıt'asının baştan başa i'tilâf orduları tarafından işgal olunması câmi'a-i mukaddese-i hilâfeti vehn ve za'afa dûçâr edeceği muhakkak olduğundan Faysal ile bu esasâtı muhafaza edebilecek suretde ve mükâlemeyi bu esasa ve vaziyet-i hâzıra-i askeriyeye göre idare etmenizi tavsiye ve cenâb-ı hakkın tevfikâtına mazhariyetinizi dua eylerim.

Fî 12 Teşrîn-i Evvel sene [1]334

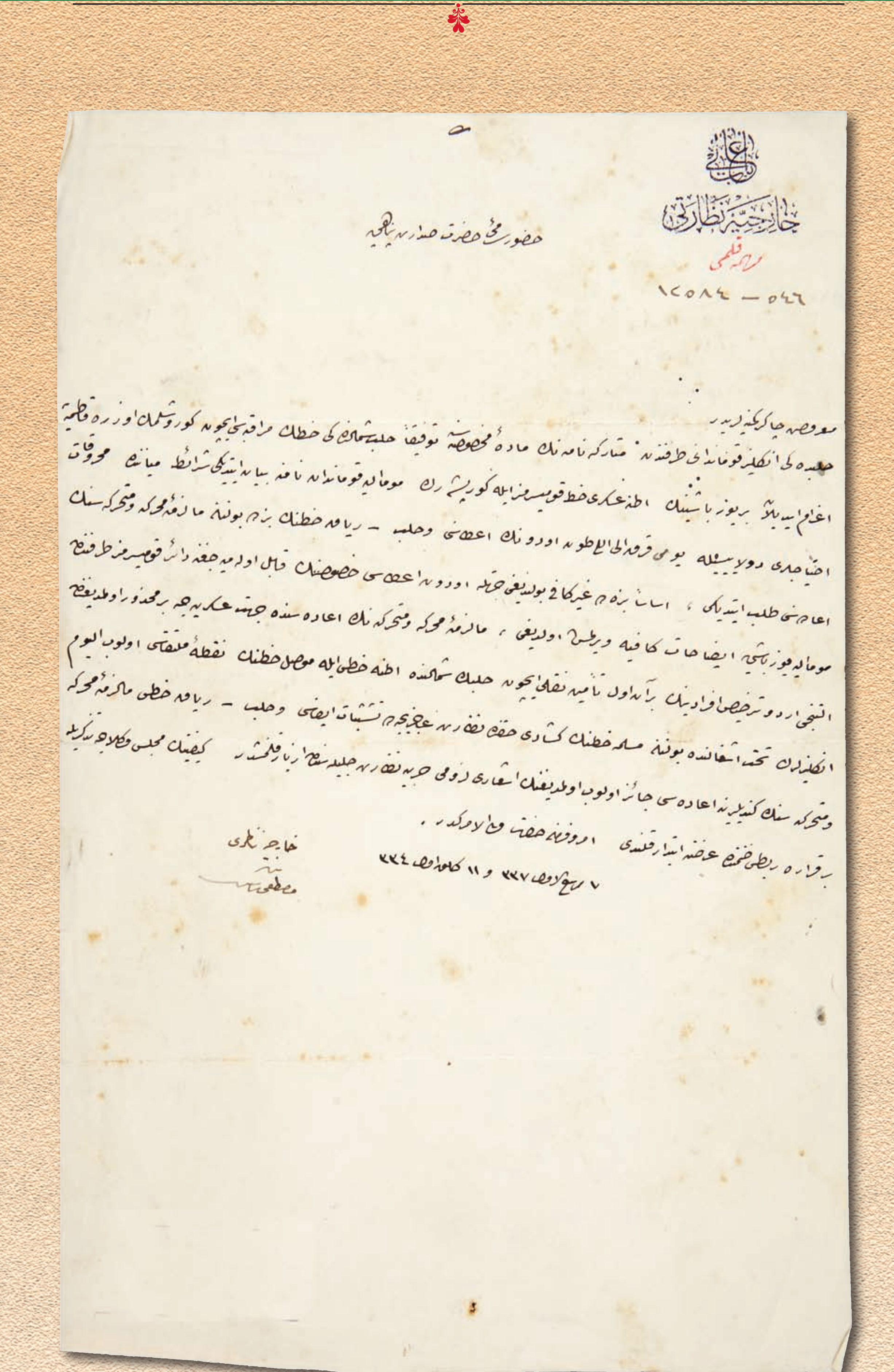
Dahiliye Nâzırı Vekili
Mehmed Talat

DH. ŞFR, 92/110

111

الحرب العالمية الأولى وعهد الهدنة

I. DÜNYA SAVAŞI ve MÜTAREKE

خارجیه نظارتی

مخابره قلمی

١٢٥٨٤ — ٥٤٦

حضور محى حضرت صدارتپناهیه

٧ ربیع الاول ٣٣٧ و ١١ کانون اول ٣٣٤

خارجیه ناظری

دائرهٔ صدارت امور اداریه قلمی

قلم نومروسی			تبییضی	مسودی	اوراق نومروسی
			تاریخ تبییضی	تاریخ تسوید	قلمه تاریخ تودیعی
مقابله ایدنلر					

HALEP'İN KUZEYİNDE İNGİLİZLERİN İŞGALİNDE OLAN MÜSELLEME DEMİRYOLU HATTININ AÇILMASI

Halep'in kuzeyinde Adana ile Musul hattının kesiştiği nokta olup İngilizlerin işgalinde bulunan Müselleme hattının açılması için teşebbüste bulunulması

14 Aralık / ديسمبر 1918

افتتاح خط سكة حديد مسلمة الواقعة تحت الاحتلال الإنجليزي في شمال حلب

أوراق حول ضرورة افتتاح خط سكة حديد مسلمة التي تمثل نقطة تقاطع خط أضنه والموصل في شمال حلب والواقعة تحت الاحتلال الإنجليزي.

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Mühimme Kalemi
12584-546

Huzur-ı sâmî-i hazret-i Sadâret-penâhî'ye

Ma‘rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Haleb'deki İngiliz kumandanı tarafından mütârekenâmenin madde-i mahsusasına tevfîkan Haleb şimâlindeki hattın murâkabesi için görüşülmek üzere Katma'ya i‘zâm edilen bir yüzbaşının Adana Askerî Hat komiserimiz ile görüşerek mûmâileyh kumandan nâmına beyân etdiği şerâit miyânında mahrûkât ihtiyacları dolayısıyla yevmî kırk ila elli ton odunun i‘tâsını ve Haleb-Rayak hattının bizde bulunan malzeme-i muharrike ve müteharrikesinin iadesini taleb etdiği, esasen bize de gayr-ı kâfi bulunduğu cihetle odun i‘tâsı hususunun kâbil olamayacağına dair komiserimiz tarafından mûmâileyh yüzbaşıya izahât-ı kâfiye verilmiş olduğu, malzeme-i muharrike ve müteharrikenin iadesinde cihet-i askeriyece bir mahzur olmadığından Altıncı Ordu terhis efrâdının bir an evvel te'min-i nakli için Haleb'in şimâlinde Adana hattı ile Musul hattının nokta-i mültekâsı olup el-yevm İngilizlerin taht-ı işgalinde bulunan Müselleme hattının küşadı hakkında nezâret-i âcizîce de teşebbüsât ifası ve Haleb-Rayak hattı malzeme-i muharrike ve müteharrikesinin kendilerine iadesi caiz olup olmadığının iş‘ârı lüzumu Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nden izbâr kılınmışdır. Keyfiyetin Meclis-i Vükelâca tezekkürüyle bir karara rabtı zımnında arzına ibtidâr kılındı. Emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

7 Rebîülevvel [1]337 ve 11 Kânûn-ı Evvel [1]334.

Hariciye Nâzırı
Bende
Mustafa

***

Daire-i Sadâret
Umûr-ı İdariye Kalemi
Evrak Numarası: 546
Tarih-i Tebyîzi: 10 Rebîülevvel sene [1]337/
14 Kânûn-ı Evvel sene [1]334

Nâfia Nezâret-i Celîlesi'ne

Haleb'deki İngiliz kumandanı tarafından mütârekenâmenin madde-i mahsusasına tevfîkan Haleb şimâlindeki hattın murâkabesi için görüşülmek üzere Katma'ya i'zâm edilen bir yüzbaşının Adana Askerî Hat komiserimiz ile görüşerek mûmâileyh kumandan nâmına beyân etdiği şerâit miyânında mahrûkât ihtiyacları dolayısıyla yevmî kırkdan elli tona kadar odunun i'tâsını ve Haleb-Rayak hattının bizde bulunan levazîm-ı muharrike ve müteharrikesinin iadesini taleb ve teklif etmesi üzerine odunun esasen bize de adem-i kifayeti cihetiyle i'tâsı kâbil olamayacağına dair komiserimiz tarafından mûmâileyh yüzbaşıya izahât-ı kâfiye verilmiş olduğu ve levâzım-ı muharrike ve müteharrikenin iadesinde cihet-i askeriyece bir mahzur olmadığından Altıncı Ordu terhis efrâdının bir an evvel te'min-i nakli için Haleb'in şimâlinde Adana hattı ile Musul hattının nokta-i mültekâsı olup el-yevm İngilizlerin taht-ı işgalinde bulunan Müselleme hattının küşadı hakkında nezâretçe teşebbüsât ifası ve Haleb-Rayak hattı levazîm-ı muharrike ve müteharrikesinin iadesi caiz olup olmadığının iş'ârı Harbiye Nezâret-i Celîlesi'nin Meclis-i Vükelâ'da mütâlaa olunan tezkiresinde bildirilmekle evvel emirde vâki' olacak mütâlaa-i aliyyelerinin inbâsına himmet.

BEO, 4546/340902

112

الحرب العالمية الأولى وعهد الهدنة

I. DÜNYA SAVAŞI ve MÜTAREKE

باب عالی حقوق مشاورلکی

نومرو	تاریخ	نوع مسوده	معاون	مدیر	مشاور	مشاور	مشاور
٤٠١٦٥							

مطبعهٔ عثمانیه

باب عالی حقوق مشاوورلکی

نومرو	تاریخ	نوع مسوده	معاون	مدیر	مشاور	مشاور	ملاحظه

مطبعهٔ عثمانیه

KİLİS, ANTEP VE HALEP KAZALARI HUDUTLARININ TAYİNİ

Kilis, Antep ve Halep kazaları hudutlarının tayini için İngiliz Kumandanlığı tarafından teşkil edilen komisyona, Osmanlı Devleti'nin hukukunu muhafaza etmek üzere Kilis'ten gerekli azaların tayin edilmesi

7 Ekim / أكتوبر 1919

ترسيم حدود أقضية كليس وعنتاب وحلب

قرار بتعيين الأعضاء اللازمين من كليس بقصد حماية حقوق الدولة العثمانية في اللجنة التي قامت القيادة العسكرية الإنجليزية بتشكيلها لترسيم حدود أقضية كليس وعنتا وحلب.

Bâb-ı Âlî Hukuk Müşavirliği
Evrak Numarası: 40165
Tarih: 7 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Hulâsa: Kilis, Ayntab ve Haleb kazalarının tayin-i hududu için İngiliz Kumandanlığı tarafından teşkil olan komisyon hakkında Dahiliye tezkiresi

Kilis, Ayntab, Haleb kazâlarının hudûdlarını tayin için teşekkül edecek hey'ete Kilis'den üç azânın tayini Gaza İngiliz Kumandanlığı'ndan mahall-i mezkûr kaymakamlığına iş'âr olunması üzerine bu hususda Ayntab Mutasarrıflığı'yla cereyân eden muhabereye dair Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'nden vârid olup havale buyurulan 17 Eylül sene [1]335 tarihli ve 19587-1548 numaralı tezkire mütâlaa olundu.

Mezkûr tezkire mündericâtından Gaza İngiliz icra kumandanının Kilis, Haleb ve Ayntab kazâlarının hudûdlarının tayini için bir komisyon teşkilini kararlaşdırdığını ve komisyonun hudud boyunca seyahat etmesi muhtemel bulunduğundan Kilis'den üç azânın tayinini iş'âr eylediği Kilis Kaymakamlığı'ndan bildirilmesi üzerine mûmâileyhim azâlar bulunmadığı takdirde sukût-ı hak tabiî görüldüğünden re'y-i kat'î verilmemek şartıyla kendisiyle beraber iki zâtın hey'ete iltihak etmesi hususu mezkûr kaymakamlığa cevaben tebliğ edildiğinden bahisle bu bâbda talimât i'tâsı mukaddemâ Ayntab Mutasarrıflığı'ndan iş'âr olunduğu ve hudud tayini gibi mesâil için evvel emirde fevkalâde komiserlikle Bâbıâli arasında müzâkere cereyânıyla bir karar i'tâsı ve bu karar üzerine her iki taraf memurlarına tebligât ifası lâzımeden olup böyle tebligât olmadıkça o gibi teşebbüslere iştirak câ'iz olmadığı yolunda ta'limât i'tâ edildiği ve mezkûr mutasarrıflıkdan bu kere vârid olan tahrirâtda mevzû'-ı bahs olan hudûdların tayini için 21 Ağustos sene 919 tarihinde Çobanbey istasyonunda bulunacak olan kapudan Bicani'ye? iltihak etmek üzere azâların hemen intihâb ve i'zâmı ve bu hey'etin beş gün çalışacağı ve vesâit-i nakliyenin te'min edildiği hakkında Kilis Müfreze Kumandanlığı'ndan vârid olan tezkireye kaymakamlıkça ânifü'l-arz ta'limât dairesinde cevab

verilmesini ve mezkûr kumandanlıkdan tayini taleb olunan azâlar hâzır bulunmaksızın ictimâ eyleyeceği ve bundan ise memleketin menâfi'ine muhalif neticeler tevellüd edebileceği ikinci tezkire ile iş'âr olunduğu ve Kilis Kaymakamlığı'ndan bu hususda tekrar ta'limât taleb edildiği müstebân olmaktadır.

İzahât-ı ânifeden anlaşıldığı üzere İngiliz memurîn-i askeriyesi Kilis, Haleb ve Ayntab kazalarının hudûdlarının tayini için teşkil olunacak komisyona memleket ahalisinden müntehab azâların iştiraklarını taleb eyleyerek Ayntab mutasarrıfı bu teklifi kabul eylemeyi muvâfık-ı ihtiyât bulduğu hâlde Dahiliye Nezâreti Bâbıâli ile İngiltere Fevkalâde Komiserliği arasında bu bâbda bir karar ittihâzına ta'lîkan mezkûr teklifin icrasına mümâna'ât etmiş ve İngiliz memurîn-i askeriyesi hudûdların mezkûr azâların hâzır bulunmaksızın tayin olunacağını ve bunun memleket menâfi'ine muhalif neticeleri mûcib olabileceğini iş'âr eylemişdir. Kilis'in kuvâ-yı i'tilâfiye tarafından muzafferiyet neticesinde işgal olunmadığı muhaberât-ı vâkı'adan anlaşılmaktadır. Mahall-i mezkûrda her ne kadar i'tilâf delegeleri bulunmakda ise de idare-i mülkiye Adana'da olduğu kadar taht-ı nezâretde bulundurulmamakda olup halbuki hat boyunda bulunan diğer bazı kazalarda muzafferiyet neticesinde vâki' olan işgal usul-i idaresi cârî bulunmaktadır. Tayin-i hudud muamelâtı mahallî İngiliz kumandanlarının talebiyle mahallinde intihâb olunacak azânın iltihakıyla teşkil olunacak komisyon ma'rifetiyle icra olunamayıp bu gibi mesâilin halli Hükûmet-i Seniyye ile İngiltere Fevkalâde Komiserliği arasında bir itilâf husûlünden sonra tarafeynin tayin edecekleri azâlara müttehidü'l-meâl talimât i'tâ etmelerine mutavakkıf olduğundan Dahiliye Nezâreti'nin re'yi muvâfık ise de Ayntab Mutasarrıflığı'yla İngiliz Komiserliği'nin iş'ârından anlaşıldığı üzere mezkûr komisyon azâ-yı mahalliyesi mevcud olmaksızın ictimâ edeceği cihetle azâ-yı mezkûrenin tayin olunmaması da bazı hukukun zâyi'ini mûcib olabileceğine binâen nezâret-i müşârunileyhânın mütâlaa-i vâkı'ası tatbikât nokta-i nazarından menâfi'-i devlete muzır olabilir. Binâenaleyh mutavassıt bir usul ittihâzı müreccah görünmekde olup mezkûr komisyon Bâbıâli ile komiserlik arasındaki bir itilâf üzerine hareket etmekde olmadıklarından Devlet-i Aliyye'nin hukukunu te'yîd ve takrîr ile ittihâz edilecek mukarrerât icra-yı te'sir etmek üzere bir tarafdan mezkûr azâların intihâbı hakkında memurîn-i mahalliyeye me'zûniyet i'tâsı diğer tarafdan bu gibi tayin-i hudud muamelâtı Bâbıâli ile komiserlik arasında hâsıl olan bir itilâf üzerine icra olunmak lazım geleceğinden her iki taraf memurînine aynı meâlde ta'limât irsâli mûcib-i fâ'ide olacağının ve maamâfih Dahiliye Nezâreti'nin tasdikine mu'allak olmak ve bilhassa Hükûmet-i Seniyye'nin bir meseleden dolayı kâffe-i hukuku mahfûz bulunmak kuyûd-ı ihtirâziyesi tahtında beyân-ı re'y etmek üzere mezkûr komisyona icab eden azâların tayini hakkında memurîn-i mahalliyeye tebligât icra olunduğunun İngiltere Fevkalâde Komiserliği'ne izbârı re'y-i rezîn-i cenâb-ı Nezâret-penâhîleri'ne menûtdur.

HR. HMŞ. İŞO, 130/70

113

الحرب العالمية الأولى وعهد الهدنة

I. DÜNYA SAVAŞI ve MÜTAREKE

داخلیه نظارت جلیله‌سنه

کلیس عنتاب و حلب قضالرینک حدودلری تعیینی ایچون قومیسیون تشکیلی

دولتلو افندم حضرتلری

[illegible]

ارسال اولنان ١٧ ایلول ٣٣٥ تاریخ و ١٤٥٨ نومرولو تذکره مطالعه اولندی.

[illegible]

١ صفر ٣٣٨ و ١ تشرین اول ٣٣٥

خارجیه ناظری نامنه
مستشار

اداره عمومیه مدیریتی

OSMANLI-SURİYE HUDUDUNUN TESPİTİ İÇİN KOMİSYON KURULMASI

İngiliz Fevkalâde Komiserliği ile Bâbıâli arasında Kilis, Antep ve Halep kazalarının hudutlarını tayin için teşkil edilecek komisyona, Dahiliye Nezaretince tasdik edilmek ve bu meselede Osmanlı Hükümeti'nin bütün hakları mahfuz bulunmak şartıyla gerekli azaların tayin edilmesi

28 Ekim / أكتوبر 1919

تشكيل لجنة لإقرار الحدود العثمانية السورية

تعيين الأعضاء اللازمين للمشاركة في اللجنة التي سوف يجري تشكيلها بين المفوضية السامية الإنجليزية والباب العالي لترسيم حدود أقضية كليس وعنتاب وحلب، وذلك بشرط تصديق نظارة الداخلية ومراعاة كافة حقوق الدولة العثمانية في تلك المسألة.

Bâb-ı Âlî
Hariciye Nezâreti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Aded: 18582/959

[Hulâsa:] Kilis, Ayntab ve Haleb kazalarının hududlarını tayin için komisyon teşkili

Dahiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Kilis, Ayntab ve Haleb kazalarının hududlarını tayin için teşekkül edecek hey'ete Kilis'den üç azânın tayini Gaza İngiliz Kumandanlığı'ndan mahall-i mezkûr kaymakamlığına iş'âr olunması üzerine Ayntab Mutasarrıflığı'yla cereyân eden muhabereye dair makam-ı devletlerinden irsâl olunan 17 Eylül [1]335 tarihli ve 1458 numaralı tezkire mütâlaa olundu.

Tayin-i hudud muamelâtı mahallî İngiliz Kumandanlığı'nın talebine binâen mahallinde intihâb olunacak azânın iltihakıyla teşkil olunacak komisyon ma'rifetiyle icra olunamayıp bu gibi mesâilin halli Hükûmet-i Seniyye ile İngiltere Fevkalâde Komiserliği arasında bir itilâf husûlünden sonra tayin edecekleri azâlara müttehidü'l-meâl talimât i'tâ etmelerine mütevakkıf olduğundan tezkire-i mezkûrede beyân olunan mütâlaa muvâfık ise de Ayntab Mutasarrıflığı'yla İngiliz Kumandanlığı'nın iş'ârından anlaşıldığı üzere mezkûr komisyon azâ-yı mahalliyesi mevcud olmadan ictimâ edeceği cihetle azâ-yı mezkûrenin tayin olunmaması da bazı hukukun ziyâ'ını mûcib olabileceğine binâen mütevassıt bir usul ittihâzı müreccah görünmekde olup mezkûr komisyon Bâbıâli ile komiserlik arasında bir itilâf üzerine hareket etmekde olmadıklarından Devlet-i Aliyye'nin hukukunu te'yid ve takdir ile ittihâz edilecek mukarrerâta icra-yı te'sir etmek üzere mezkûr azâların intihâbı zımnında memurîn-i mahalliyeye me'zûniyet i'tâsı muvâfık mütâlaa edilmekdedir.

İngiltere Fevkalâde Komiserliği'ne bu kere irsâl olunan notada bu gibi tayin-i hudud muamelâtı Bâbıâli ile Komiserlik arasında hâsıl olan bir itilâf üzerine icra olunmak lazım geleceğinden her iki taraf memurînine aynı meâlde talimât irsâli mûcib-i fâ'ide olacağının ve maamâfih Dahiliye Nezâreti'nin tasdikine mu'allak olmak ve bi'l-hâssa Hükûmet-i Seniyye'nin bu meseleden dolayı kâffe-i hukuku mahfûz bulunmak kayd-ı ihtirâzîsi tahtında beyân-ı re'y etmek üzere mezkûr komisyona icab eden azânın tayini zımnında memurîn-i mahalliyeye tebligât icra olunduğu izbâr kılınmışdır. Taraf-ı devletlerinden dahi memurîn-i mûmâileyhime o suretle talimât i'tâsı himem-i aliyye-i Nezâret-penâhîleri'ne menûtdur. Emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 3 Safer sene [1]338 ve 28 Teşrîn-i Evvel sene [1]335.

Hariciye Nâzırı nâmına
Müsteşar
İsmail

DH. İ.UM, 20-22/14-14

Halep şehrinin kuzey yönünün İçkale'den görünüşü
İ.Ü. Nadir Eserler Ktp. Yıldız Albümü, 90454-70

منظر لمدينة حلب من القلعة الداخلية في الجهة الشمالية

114

ارکان حربیه عمومیه دائره سی

شعبه ٤

نومرو ٥٤٢٨

خارجیه نظارت جلیله سنه

دولتلو افندم حضرتلری

[illegible] اشبو حوالی حقنده ویردیکی [illegible] ارسال قلنمشدر.

اولبابده امر و فرمان حضرت من له الامرکدر. ٨ ربیع الآخر ٣٣٨ و ٢١ کانون اول ٣٣٥

حربیه ناظری

باب عالی

داخلیه نظارتی

امنیت عمومیه مدیریتی

شعبه :
نمره
خصوصی

٥٠
صورت

سوریه احوالی حقنده راپور

شامدن
١ كانون اول ٣٣٥

اداره ملكیه :

حكومت عربیه اراضیسی معان جنوبندن بدأ ایله حلب شمالنده نهایت بولمقده و حوران منطقه‌سنی ده احتوا ایتمك اوزره شمندوفر خطی بونجه امتداد ایدن دار بر منطقه‌دن عبارتدر . سواحلی صور جنوبندن اعتباراً تحت اشغالده بولندیرن فرانسزلر تدریجاً استیلالرینی داخله طوغری توسیع ایتمكده ایدیلر . بناءعلیه حكومتك حدودی هنوز كسب صراحت ایتمه‌مشدر . حجازده‌كی حكومت هاشمیه ایله شامده‌كی حكومت عربیه‌نك حدودلری معان ایله تبوك آراسندن كچر و بو ایكی حكومت آراسنده رابطهٔ عرقیه‌دن ماعدا بر مناسبت قالمامشدر . صوك دفعه پاریسه عزیمتنه قدر اداره حكومت امیر فیصل و توابعی طرفندن تمشیه اولنوردی . موسی الیهك احوال كسب سكونت ایدیكی بر قدر آرتق شامه عودتنه فرانسزلرجه مساعده ایدیلمكه احتمال ویرلمیور . حاكم العام العسكری مقامنك وظیفهٔ سائر حكومتلرده رئیس نظار امورینه معادلدر . رضا پاشا الركابی بو مقامی اشغال ایتمكده‌در .

نظارتلره مقابلنده شو اسمه آلتنده مدیریتلر موجوددر :

رئیس شورای الحربی ،، اركان حربیه رئیسی ،، امور سیاسیه ، مالیه ، معارف ، عدلیه ، اوقاف

ترك اشبو مدیریتلر و ترك حلب و شام والیلكلری طوغریدن طوغری‌یه حاكم العام العسكری مقامنه مربوطدر . قدیم ولایت تشكیلاتی مالیه ، معارف ، اوقاف تشكیلاتی عیناً ابقا ایدلمش و یالكز اصلاً ترك اولان مأمورلر اخراج ایدلمشدر .

تركلك ایكی بطنه قدر آرانمقده دها اولی مهم كورولمكده‌در .

رسمی بایراقلری — سیاه / یشیل / بیاض — قرمزی

هلال احمر شارتلری — قرمزی

امور مالیه : شامك انكلیزلر طرفندن تخلیه‌سنه قدر انكلیزلر حكومته شهری یوز اللی بیك لیرا و امیر فیصله آیریجه آلتمش بیك لیرا ویرمكده ایدیلر . معاشات پك بولدی . بر یوزباشی شهری بر قائمقام قدر مصر كاغدی آلمقده‌در . مقتضیات عسكریه اولماسندن حكومت كوكلی بازرگان افراد عسكریه‌یه ، اعاشه و البسه‌سی یاپدقدن ماعدا شهری ایكی ... افرادینه اوچ مصر كاغدی ویرمكده‌در . چكیلدكدن صوكره دوائر حكومت جدی بر اندیشه قاپلامشدی . ایلك تدبیر اولمق اوزره تحصیل شعبه‌لری تقلیل ایدلدی اردو و مأموریه قادرولرنده تحدیدات ، معاشاتده تنزیلات یاپیلمسنه تشبث اولوندی .

ترك اولان متقاعدینك مأمورلر مثللو معاشاتی قطع ایدلمشدی . بونلردن اوراده املاكی اولانلر قالمشلر اولمیانلر یا بر صفه سلون ویاخود تركیایه عودت ایتمشلردر .

معاملات تجاریه ، فرانسزلرك سوریه‌یی تماماً اشغال ایده‌جكلری شایعاتی اوزرینه پك طورغونلشمشدی . اخراجات و ادخالات انكلیزلرك كوستردكلری تسهیلات اوزرینه حیفا طریقیله انتقال ایتمشدی . حتی بر چوقه بیروت تجارلری حیفایه نقل مكان ایلدیلر . حكومت بیروته ذخائر اخراجنی بر قاچ آی ایدیلری منع ایتدیكدن بروتده معیشتك كوچلشدیكی خبر آلمقده ایدیك .

[صحیفه ۲]

التون = ۸ مجیدیه . مصر کاغدی ۶/۵ مجیدیه‌در . عثمانلی کاغدی ۲ التون (استانبولده ترفیعی کانون اول طرفنده‌در) .
شامده و حلبده معیشت آشاغی یوقاری استانبول درجه‌سنده‌در . اوروپا ماللری دها پهالیدر . اتمکک اوقه‌سی ۶ غروشه یقین
۱۸ کاغد عثمانلی غروشیدر .
مدینه‌یه هفته‌ده بر ترن ایشلمکده‌در . ترن پهالی و کران . توسیع طریقه حیط و قیلر بر چوق جنایتلر صدمدن . و بر طرفنده
آسایشزلقدن مدینه‌نك اوطوریلمیه‌جق بر حاله کلدیکی سویلیورلر . مکه‌ده بر اوقه اتمك یارم عثمانلی لیراسنه قدر چیقدیغی و شریف
حسینه قارشی بویوك بر انفعال موجود اولدیغی روایت اولنیور .

اوردو ۴ رئیس شورای الحرب یاسین حلمی پاشا ایدی . موما الیهك انکلیز طرفندن ۵ تشرین ثانی‌ده توقیفندن صکره میرالای
نعمان بك مأمور ایدلدی . حلمی پاشانك تبعیدی اسبابنه کلنجه : جنرال آللنبی‌نك اولا بعلبك قضاسنك فرانسزلره تسلیمی بالآخره
عموم بقاع اراضیسنی اشغال ایده‌جك اولان فرانسزلره تسهیلات کوسترلسی مآلنده کلدیکی ایکی تلغرافه حلمی پاشانك عرب حکومتنه
تابع بر قوماندان اولمق حسبیله امرلرینی اجرا ایده‌میه‌جکی طرزنده وقوعبولان جوابی جنرالك انفعالنی موجب اولمسیدر
دینیلیور . توقیف اولنارق مالطه‌یه کوندرلمشدر .
ارکان حربیه باشی ۲ فرقه واردر . قول اردو قوماندانلغی یوقدر . فرقه‌سی شام حیفاده بر فرقه‌سی حلب مرکزی بر فرقه‌سی درعا
مصطفی نعمت بك . بر فرقه ایکی لوادن (آلایدن) مرکبدر . لوالرك بر مترالیوز بلوکی . فرقه‌لرك ۱۰۶ جبل بطریه‌لری
واردر . ترکلردن قالان بطریه‌لرك پك چوغی تعمیره محتاج ... مصره انکلیزلر طرفندن کوتورلمشدر . پیاده تسلیحاتی ماوزر ،
روس تفنکی ، انکلیز تفنکیدر . جبخانه پك محدوددر . فی الحقیقه ترکلردن پك چوق جبخانه قالمش ایسه‌ده بونلرکده قسماً اهالی یغما ایتدیلر
خانه‌سنده ۱۰۰۰۰ صندوق جبخانه بولندیغنی کسلره تصادف ایتدم . ۴۰۰ کشیلك اندخت تعلیم و تربیه‌سی ایچون بر قطعه‌نك
طلب ایتدیکی بر صندوق فشنکه مقابل یاسین حلمی پاشانك مساعده مخصوصه‌سیله ۶۰ عدد فشنك ویردیکی بر رفیقمدن طویدم .
قطعات قادرو حالنده‌در . بلوکلر ۲۰ - ۴۰ نفردن عبارتدر . عسکرلکه رغبت اولنمیور . هر حرکت قوتی حس اولنونجه
افراد فرار ایدیورلر . حکومت اهالینك فرانسزلره قارشی اولان نفرت و تمایلاتندن استفاده ایدرك سن مکلفیده اولان
اشخاصی سلاحه دعوت ایتمشدی . ۲۰۶ کون کچدیکی حالده کیمسه مراجعت ایتمه‌دی . بونك اوزرینه حکومت مسئولیتی تأجیل ایله
سن مکلفیده بولنوبده کوکلی یازلمق ایستینلر دعوت اولندیغی تصحیح طرزنده اعلان ایتدی .
عثمانلی تعلیم نامه‌سی عیناً عربجه‌یه ترجمه ایدلدی . ضابطان و افرادك البسه‌لری منتظم و دوزکوندر . ضابطان عیناً انکلیز ضابطانی
قلپاغی البسه کیمکده و باشلرینه آرقه‌سنده آصیلی ستر ایدن بر قماش پارچه‌سی و اوزرنده (عقال) بولنان قیالوغه مشابه بر پوشی
طاشیورلر . اشارتلر انکلیز اشارتلرینك یالکز رنکلری عثمانلی رنکلرینك عینیدر . ضابط یتشدیرمك ایچون اعدادی عسکریده
مدرسه حربیه تشکیل ایدلمشدی . تشرین ثانی نهایتنده لغو ایدلدی .
اردوده بر قیمت یوقدر . ضابطان و بالخاصه ارکان حربلر قبائلنی و سعادتنی فوقنده تطبیق چالیشیورلر . پاره‌سزلکه

[ملحقه ٢]

شعبه :
عمومی
خصوصی

انكلیز وفرانسزدن استغنا عكسی تشكل انقلاب امید
واسطه‌سیله، افراد ملتك لاقیدلكی، اوقدر ربط قلب ایتدكلری
و خیاللرینی انكساره اوغراتمشدر. وضعیتك صلاحی بولنه‌جغنده هیچ بر قورتلوش امیدی یوقدر. بو سببه ضابطانك اكثری
تركیایه عودت آرزوسنده بولنیورلر. شامده تركیا احوالی پك پارلاق نظره تصور اولنیور. مصطفی كمال پاشا حضرتلری
بوك بر حیثیت مظهر اولمشلردر. تركلرك بویوك بر قابلیت بر ماللك اولدقلری و یقینده هم كندیلرینی و هم عربلری دنیا شمولی
قوتاره‌جقلرینی هر فرد امید و تمنی ایدیور.
بو ندامت و آرزوی اتحاد هپ اقوالده اولوب نه اردودن و نه ده افراد ملتدن فعلیات ساحه‌سنده بر ایشه تكلف ایدیلمیورلر.
احوال سیاسیه : مختلف عرب جمعیتلری بعد المتاركه تصفیه و اختلاطلر نتیجه‌سی ایكی جمعیتده قرار قیلنمشلردر. نادی العربی و العهد
العهدك اعضالری بر سابقه ضابطاندن عبارتدر.
متاركه‌دن بری عربلر سوریه‌نك وحدت سیاسیه‌سی نامنه حوثه مدافعات و نشریاتده بولندیلر. بو ساحه‌ده خرستیانلرك بر قسمیله
معاونتده بولندیغی كبی انكلیزلرده بو جریانی صورت مخصوصه‌ده التزام و حمایه ایدیورلردی. بیروت سواحلندن فرانسزلرك
چیقارلمسی تمنی اولنیور. انكلیزلر هیچ اولمزسه داخلده بر مستقل پارچه‌نك قالمسی آرزوسنه باشلادیلر. بو صورتله فرانسزلرك
بادیه عربلرینه تماسده بولنه‌رق عراق حوالیسنده انكلیز علیهنده تحریكاتده بولنمالرینه امكان براقمامق ایستیورلردی.
بو نقطه‌دن صوك زمانه قدر عرب حكومتنه معاونت ایدیورلردی. بالاخره فرانسزلرك صوك درجه‌ده وارایه احرارلری
اوزرینه انكلیزلرك بو پارچه‌یی ده حمایه‌دن وازگچدكی و مجلس عالینك جنرال غورو ویرتیون سوریه‌ده‌كی انكلیز عساكرینك
قالدیرلمسنه - فرانسز عساكرینه تبدیله صلاحیت ویردیكی عرب جریده‌لری یازدیلر. بو خبر اوزرینه فرانسزلر علیهنده
اساساً موجود اولان شدتی بر قدر انكلیزلر طرفندن تشجیع ایدلیه غلیان و تهور. صوك زمانده بر واردی. علیه زماننده انكلیزلرده
(تشرین ثانی اواسطی) شامی تخلیه ایتدیلر. اهالی بونی استقلاللرینه بر اشارت عد ایله سرور و ابتهاجله قارشیلادیلر. بر قاچ كونه
مرورندن صوكره متقف حال دها ای آكلاشیلدی. حكومت محلاتده سلاح طاغیتدی، تشكیلات یاپیلدی. هر كون نمایشلر
سلاحلر، تفنگله ایله بر سورو خلق سوقاقلرده حرب شرقیلری چاغیرمق و مرجه بر كیدوب تعلیم یاپمغه باشلادیلر.
٢٤ تشرین ثانیده حكومت عربیه غورودن بر اولتیماتوم آلدی. فرانسزلر بوتده بقاع اراضیسنك اوچ كون ظرفنده
تخلیه‌سنی طلب ایدیورلردی. بوندن مقدمده یاسین حلمی پاشانك آرتق عودت ایتمه‌یه‌جكی و انكلیزلرك اعاده‌سی حقنده
یالان مواعیده بولوندقلری آكلایان خلق آرتق كرك فرانسز وكرك انكلیزلر علیهنده آچیق طوتغه و نمایشلر یاپدی
حكومت نوری پاشا سعیدی فرانسزلره بو اشغالك غلیانلی تأثیری سنده شمدیلك تأخیرینی رجا ایچون بیروته كوندردی
٢٠ تشرین ثانیده مفارقت ایتدیكمدن نتیجه‌سنی اوكرنه‌مدم. بونلردن فرانسز اشغالنده
درزیلر عربلرله برابردر. چركسلر و كوردلر و صالحیه‌ده مقیم بر قسم تركلر فرانسزلره طرفداردر. بوضعیتك حرف عربلرك كندی
ایرانه معاونت ایچون تشكیلات خفیه‌لری واردر. هیئتك رئیسی شامده عبدالرحمن پاشادر.
ملتمزدن اولمیانلره قارشی كوستردكلری بو معامله‌نك انتقامنی آلمق ایچون یاپدقلری مجلسه چركس و كوردلرده اوكرندم

[صحیفه ٤]

عموميتله عربلر وضعيتدن اميد وار دكلدرلر . و بونلر باشلرينه بر شى يابه ميه جقلرى و فرانسز اداره سنه كيره جكلرينى بيليورلر و سبب اولدن شرفا و متنفذانه لعنت ايديورلر و توجه اميدلرى نيه توركلره متوجهدر . استقلاليت ويا تجارت دكل روابط سابقه دائره سنده تركلرله ياشامقدن بشقه چاره اولمادیغی قناعتی موجوددر . مراكزده و خط بويونده اسايش وارسه ده كويلرده حيات و ممات مشايخ و رؤسا الندهدر . بعضلرى تركيايه مهاجرت آرزوسنى كوستريورلر . قطعه لرده خليفه و امير المؤمنين القابى قالديريلديغه رغمه يالكز ملك العرب شريف حسين تعبيرى ذكر اولنمقده در . تركلره قارشى بدايت متاركه ده شهر داخلنده بعضا زوربالقلر اولمشدى . لكن املاك صاحبى ايچون حكومتك تضييقات طوغرى دكلدر . غير مسئول اشخاص بويله روايتلر چيقاراراق بر چوق تركلرى صويمشلردر . شمدى حاكم مقامى بوتون طبقات خلقده ترك اولديغى حسيله اولنلر محبت و تسهيلات دوائر حكومتده فوق العاده معاونت كوستريليور .

رابو بوغازنده رجعتده ٥ : ٦ بيك عسكرمزك كويلولر طرفندن شهيد ايدلديكى طوغريدر .

بولنمه : قره دكز دميريولى وب كلاك كمكند . استانبول انكليز فرانسز پاساپورط شعبه لرندن آلنان وثيقه لر مواقع آتيه ده ويزه اولنور و معاينه ايدلير :

دكز دن : بيروتده . قره دن : قونيه ده عثمانلى پوليسى . پوزانتى ده ارمنى مأمورلر (عنبه لرينه آلتون واسطه ايچون اشبو معاينه ذرلر) اطنه ده ارمنى پوليسلرى . شامده حلبده صورولماز .

عودت ايچون حلب پاساپورط حلبده و بيروتده فرانسز مأمورلرينه ويزه ايتديرلمسى كافيدر . حلبده انكليز و فرانسز و بر مقدار ايتاليان عسكرى واردر . بو معاملات حركتى تأخير ايتميور . ترنه آطنه ولايتى داخلنده مرور ايدركن اسلاملر كنديلرينه حركت مجبوريتنده دكلر . ترن استاسيون مأمورلرى ، پوليسلر ، صاتيجيلر حپسى ارمنيدر . آطنه ولايتنده ارمنى مهاجرلرى چوغالمشدر . آطنه استاسيونده اوزرلرنده و ارمنى و فرانسز بايراقلرى بولنان بارقه لر لبالب مهاجرلر طولودر . آلمانلرك يوللرده ترك ايتدكلرى بارقه لرده مهاجر اسكان ايدلمشدر . حلبده سنه باشنده وقوعبولان حادثه ده مقتول دوشمه ارمنيلرك قاتلى اولارق انكليزلر شمدى يه قدر اللى تشى قدر اعدام ايتمشدر . آطنه ولايتى داخلنده انكليز عسكرى قالمامشدر . فرانسز كسوه سى الندهكى عسكرلر كاملاً [illegible] اسلاملردن ژاندارمه بر مقدار قيد اولنيور . بر فرقه قدر فرانسز عسكرينك يكى اولارق طرسوسه كلديكنى طويدم .

قره دن اوچنجى موقعه سياحت اجرتى و مدت سفر

اجرت	مواقع	مدت سفر
٩٨٠ عثمانلى	حيدرپاشا - قونيه	ساعت ٢٤ (هفته ده اوچ كون آكسپرس)
١٥٧٥ عثمانلى	قونيه - حلب	٢٤ : ٤٨ (قونيه ترنلرك آطنه ده بعضا توقفلرى ناشيدر)
١٢٢٥ "	حلب - شام	٢٤ (مواصلتدن درت ساعت صوكره حلبدن شامه ترن حاضردر .)
٣٧٨٠ يكون		

[illegible]

1919 YILINDA SURİYE'NİN DURUMU

Dört ay boyunca Suriye'de kalan bir Osmanlı subayının, Osmanlı ordusunun bölgeden çekilmesi üzerine kurulan Arap Hükümeti'nin idari teşkilatı, maliyesi, ordu teşkilatı, ülkedeki siyasi partiler, demografik yapı, Suriye'ye giriş çıkış güzergâhları, İngilizlerin Suriye'yi tahliyesi ile Fransızların işgal hazırlıkları hakkında Genelkurmay'a verdiği ayrıntılı rapor

31 Aralık / ديسمبر 1919

أوضاع سوريا في عام 1919م

تقرير مفصل قدّمه ضابطٌ عثماني بقي في سوريا أربعة أشهر كاملة إلى رئاسة الأركان العامة حول: الجهاز الإداري في الحكومة العربية التي تشكلت عقب انسحاب الجيش العثماني من المنطقة، وجهازها المالي، وجيشها، والأحزاب السياسية في البلاد، والتركيب الديمغرافي، ومداخل سوريا ومخارجها، وتأهب الفرنسيين لاحتلال سوريا بعد جلاء الإنجليز عنها

Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi
2. Şube
Numara: 5428

Hariciye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletli efendim hazretleri

Dört ay kadar Arabistan'da kalarak avdet eden bir zâbitimizin işbu havali hakkında verdiği rapor sureti merbûtan irsâl kılınmışdır. Ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 8 Rebîülâhir sene [1]338 ve fî 31 Kânûn-ı Evvel sene [1]335.

Harbiye Nâzırı

Cemal

***

Bâb-ı Âlî
Dahiliye Nezâreti
Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti

Suret
Suriye ahvâli hakkında rapor

Şam'dan
1 Kânûn-ı Evvel [1]335

İdare-i mülkiye:

Hükûmet-i Arabiyye arazisi Maân cenûblarından bed' ile Haleb şimâlinde nihayet bulmak ve Havran mıntıkasını da ihtivâ etmek üzere şimendifer hattı boyunca imtidâd eden dar bir mıntıkadan ibaretdir. Sevâhili, Sur cenûbundan itibaren taht-ı işgalde bulunduran Fransızlar tedrîcen istilalarını dahile doğru tevsî‘ eylemekde idiler. Binâenaleyh hükûmetin

hududu henüz kesb-i sarâhat eylememişdir. Hicaz'daki Hükûmet-i Haşimiyye ile Şam'daki hükûmet-i Arabiyye'nin hududları Maân ile Tebük arasından geçer ve bu iki hükûmet arasında râbıta-i ırkiyyeden mâadâ bir münasebet kalmamışdır. Son defa Paris'e azîmetine kadar idare-i hükûmet Emir Faysal ve tevâbi'i tarafından temşiye olunurdu. Mûmâileyhin ahvâl, kesb-i sükûnet edinceye kadar artık Şam'a avdetine Fransızlarca müsaade edileceğine ihtimal verilmiyor. Hâkimü'l-âmmi'l-askerî makamının vazifesi sair hükûmetlerde reis-i nüzzâr umûruna muâdildir. Rıza Paşa er-Rikâbi bu makamı işgal eylemekdedir.

Nezâretlere mukabilinde şu isimler altında müdüriyetler mevcuddur:

Reis-i Şûrâ el-Harbî "Erkân-ı Harbiyye Reisi", Umûr-ı siyasiye, Maliye, Maârif, Adliye, Evkâf.

Gerek işbu müdüriyetler ve gerek Haleb ve Şam valilikleri doğrudan doğruya hâkimü'l-âmmi'l-askerî makamına merbûtdur. Kadîm vilayet teşkilâtı maliye, maârif, evkâf teşkilâtı aynen ibkâ edilmiş ve yalnız aslen Türk olan memurlar ihrac edilmişdir. Türklük iki batına kadar aranmakda daha evveli mühim görülmemekdedir.

Resmi bayrakları: Siyah-yeşil-beyaz, kırmızı.

Hilâl-i ahmer işaretleri: Kırmızı

Umûr-ı Maliye: Şam'ın İngilizler tarafından tahliyesine kadar İngilizler hükûmete şehrî yüz elli bin lira ve Emir Faysal'a ayrıca altmış bin lira vermekde idiler. Maaşât pek boldur. Bir yüzbaşı yirmi bir, kaymakam kırk Mısır kâğıdı almakdadır. Mükellefiyet-i askeriyye olmadığından hükûmet gönüllü yazılan efrâd-ı askeriyeye iâşe ve elbisesine bakdıkdan mâadâ şehrî iki jandarma efrâdına üç Mısır kâğıdı vermekdedir.

Tahliyeden sonra devâir-i hükûmeti ciddî bir endişe kaplamışdı. İlk tedbir olarak tahsil şubeleri tazyik edildi ordu ve memurîn kadrolarında tecdîdât, maaşâtda tenzilât yapılmasına teşebbüs olundu. Türk olan mütekâidînin memurlar misillü maaşâtı kat' edilmişdi. Bunlardan orada emlâki olanlar kalmışlar olmayanlar ya bir sınıfa sülûk veyahud Türkiye'ye avdet etmişlerdir.

Muamelât-ı ticariye, Fransızların Suriye'yi tamamen işgal eyleyecekleri şâyi'âtı üzerine pek durgunlaşmışdı. İhracât ve idhalât İngilizlerin gösterdikleri teshîlât üzerine Hayfa tarîkına intikal eylemişdi. Hatta birçok Beyrut tüccarları Hayfa'ya nakl-i mekân eylediler. Hükûmet Beyrut'a zehâir ihracını birkaç aydan beri men' etdiğinden Beyrut'da maişetin güçleşdiğini haber almakda idim.

Altın = 8 Mecidiye. Mısır kâğıdı = 5/6 Mecidiye, Dört Osmanlı kâğıdı = Bir altın (İstanbul'da tereffu'u Kânûn-ı Evvel zarfındadır). Şam'da ve Haleb'de maişet aşağı yukarı İstanbul derecesindedir. Avrupa malları daha pahalıdır. Ekmeğin okkası 6 gümüş yani 18 kâğıd Osmanlı kuruşudur.

Medine'ye haftada bir tren işlemekdedir. Gerek pahalılık ve gerek tevsî'-i tarîk hasebiyle vaktiyle birçok mebânînin hedminden ve bir tarafdan da asayişsizlikden Medine'nin oturulamayacak bir hâle geldiğini yolcular söylüyorlar. Mekke'de bir okka ekmek yarım Osmanlı lirasına kadar çıkdığı ve Şerif Hüseyin'e karşı büyük bir infiâl mevcud olduğu

rivayet olunuyor.

Ordu: Reis-i Şûrâ el-Harbî Yasin Hilmi Paşa idi. Mûmâileyhin İngiliz tarafından 25 Teşrîn-i Sânî'de tevkifinden sonra Miralay Numan Bey memur edildi. Hilmi Paşa'nın teb'îdi esbâbına gelince: General Allenby'nin evvelâ Baalbek Kalesi'nin Fransızlara teslimini bilâhare umum Bekâ' arazisini işgal edecek olan Fransızlara teshîlât gösterilmesi meâlinde çekdiği iki telgrafa Hilmi Paşa'nın Arab hükûmetine tâbi' bir kumandan olması hasebiyle emirlerini icra edemeyeceği tarzında vuku bulan cevabı generalin infiâlini mûcib olmuş ve bir desise ile tevkif olunarak Malta'ya gönderilmişdir.

Erkân-ı Harbiye Riyâseti 3 fırka vardır. Kolordu Kumandanlığı yokdur. 1. Fırka Şam Hayatî Bey, 2. Fırka Haleb Remzi Bey, 3. Fırka Der'â Mustafa Nimet Bey. Bir fırka iki livâdan (alaydan) mürekkebdir. Livâların birer mitralyöz bölüğü, fırkaların 1, 2 cebel bataryaları vardır. Türklerden kalan bataryaların pek çoğu tamir bahanesiyle Mısır'a İngilizler tarafından götürülmüşdür. Piyade teslihâtı mavzer, Rus tüfengi, İngiliz tüfengidir. Cephâne pek mahduddur. Fi'l-hakika Türklerden pek çok cephâne kaldıysa da bunları vaktiyle ahali yağma etmişlerdir. Hânesinde 10, 20 sandık cephâne bulunan kimselere tesadüf etdim. 300 kişinin endâht talim ve terbiyesi için bir kıt'anın taleb etdiği bir sandık fişenge mukabil Yasin Hilmi Paşa'nın müsaade-i mahsusasıyla 60 aded fişenk verildiğini bir refikimden duydum.

Kıta'ât kadro hâlindedir. Bölükler 20, 30 neferden ibaretdir. Maaşa rağbet olunmuyor ve bir hareket kokusu hissolunca efrâd firar ediyorlar. Hükûmet ahalinin Fransızlara karşı olan feverân ve galeyânından istifade ile sinn-i mükellefiyetde olan eşhâsı silaha davet eylemişdi. 3-4 gün geçdiği hâlde kimse müracaat etmedi. Bunun üzerine hükûmet meseleyi te'vîl ile sinn-i mükellefiyetde bulunup da gönüllü yazılmak isteyenlerin davet olunduğu ta'mim tarzında i'lân etdi.

Osmanlı talimnâmesi aynen Arabcaya tercüme edildi. Zâbitân ve efrâdın elbiseleri muntazam ve düzgündür. Zâbitân ayn-ı İngiliz zâbitânı misillü elbise giymekde ve başlarına arkasında enseyi setr eden bir kumaş parçası ve üzerinde (agel) bulunan kabalağa müşâbih serpuşu taşıyorlar. İşaretleri İngiliz işaretlerinin yaka renkleri Osmanlı renklerinin aynıdır. Zâbit yetişdirmek için idâdî-i askerîde medresetü'l-harbiye küşâd edilmişdi. Teşrîn-i Sânî nihayetinde lağv edildi.

Orduda bir kıymet yokdur. Zâbitân ve bi'l-hâssa erkân-ı harbler müktesebâtlarını vüs'lerinin fevkinde tetabbuka çalışıyorlar, parasızlık vasıtasızlık, efrâd-ı milletin lâkaydîliği, o kadar rabt-ı kalb etdikleri İngiliz ve Fransız dostluğunun aksi şekle inkılâbı ümid ve hayallerini inkisâra uğratmışdır. Vaziyetin salâh bulacağında hiçbir ferdin ümidi yokdur. Bu sebeble zâbitânın ekseriyeti Türkiye'ye avdet arzusunda bulunuyorlar. Şam'da Türkiye ahvâli pek parlak zan ve tasavvur olunuyor. Mustafa Kemal Paşa hazretleri büyük bir sîte mazhar olmuşlardır. Türklerin büyük bir kabineye mâlik olduklarını ve yakında hem kendilerini ve hem Arab dindaşlarını kurtaracaklarını her ferd ümid ve temenni ediyor.

Bu nedâmet ve arzu-yı ittihâd hep akvâlde olup ne ordudan ve ne de efrâd-ı milletden fi'liyât sâhasında bir iş beklememelidir.

Ahvâl-i Siyasiye: Muhtelif Arab cemiyetleri ba'de'l-mütâreke tasfiye ve ihtilâtlar neticesi iki cemiyetde karar kılmışlardır: Nâdi'l-Arab ve el-Ahd.

El-Ahd'in azâları; sâbık zâbitândan ibaretdir.

Mütârekeden beri Arablar Suriye'nin vahdet-i siyasiyesi nâmına çok müdafaât ve neşriyâtda bulundular bu sâhada Hıristiyanların bir kısmı da muâvenetde bulunduğu gibi İngilizler de bu cereyânı suret-i mahsusada iltizâm ve himaye ediyorlardı. Beyrut sevâhilinden Fransızların çıkarılması mümkün olmayınca İngilizler hiç olmazsa dahilde bir müstakil parçanın kalmasını arzuya başladılar. Bu suretle Fransızların bâdiye urbânıyla temasda bulunarak Irak havalisinde İngilizler aleyhinde tahrikâtda bulunmalarına imkân bırakmamak istiyorlardı.

Bu noktadan son zamana kadar Arab hükûmetine muâvenet ediyorlardı. Bi'l-âhere Fransızların son dereceye varan ısrarları üzerine İngilizlerin bu parçayı da himâyeden vazgeçdiği ve Meclis-i Âlî'nin General Gouraud'a bütün Suriye'deki İngiliz asâkirinin –kan dökülmeksizin- Fransız asâkiriyle tebdiline salâhiyet verdiğini Arab cerâidi yazdılar. Bu haber üzerine Fransızlar aleyhinde esasen mevcud olan şimdiye kadar İngilizler tarafından teşcî' edilen galeyan ve tehevvür son râddeye vardı. Ayn-ı zamanda İngilizler de (Teşrîn-i Sânî evâsıtı) Şam'ı tahliye etdiler. Ahali bunu istiklâllerine bir işaret add ile sürûr ve ibtihâcla karşıladılar. Birkaç gün mürûrundan sonra hakikat-i hâl daha iyi anlaşıldı. Hükûmet mahallâtda silah dağıtdı, teşkilât yapıldı. Her gün nümâyişler, silahlar, kılıçlar ile bir sürü halk sokaklarda harb şarkıları çağırmağa ve Merce'ye gidip talim yapmağa başladılar.

23 Teşrîn-i Sânî'de hükûmet-i Arabiyye Gouraud'dan bir ültimatom aldı. Fransız bunlara Bekâ' arazisinin üç gün zarfında tahliyesini taleb ediyorlardı. Bundan mukaddemde Yasin Hilmi Paşa'nın artık avdet etmeyeceği ve İngilizlerin iadesi hakkında yalan mevâ'îdde bulunduklarını anlayan halk artık gerek Fransız ve gerek İngilizler aleyhinde atıp tutmağa ve ve nümâyişler yapdı. Hükûmet Nuri Paşa Said'i Fransızlardan bu işgalin galeyân-ı millî karşısında şimdilik te'hîrini rica için Beyrut'a gönderdi. Bendeniz 30 Teşrîn-i Sânî'de müfârakat etdiğimden neticesini öğrenemedim.

Dürziler Arablarla beraberdir. Çerkesler ve Kürdler ve Salihiye'de mukîm bir kısım Türkler Fransızlara tarafdârdır. Bunların Fransız işgalinde ibrâz-ı muâvenet için teşkilât-ı hafiyeleri vardır. Hepsinin reisi Şam'da Abdurrahman Paşa'dır. Bu zıddiyetin sırf Arabların kendi milletlerinden olmayanlara karşı gösterdikleri bu muamelenin intikâmını almak için yapdıklarını bazı Çerkes ve Kürdlerden öğrendim.

Umumiyetle Arablar vaziyetden ümidvâr değildirler. Ve bu nümâyişlerle bir şey yapamayacaklarını ve Fransız idaresine geçeceklerini biliyorlar ve sebeb olan şürefâ ve müteneffizâna lanet ediyorlar ve bütün ümidleri yine Türklere müteveccihdir. İstiklâliyet veya muhtâriyet değil revâbıt-ı sâbıka dairesinde Türklerle yaşamakdan başka çare olmadığı kanaati mevcuddur. Merâkizde ve hat boyunda asayiş varsa da köylerde hayat ve memât meşâyih ve rüesâ elindedir. Bazı kimseler Türkiye'ye muhâceret arzusunu gösteriyorlar. Hutbelerde halife ve emîru'l-müminîn elkâbı kaldırılarak yalnız melikü'l-Arab Şerif Hüseyin tabirâtı zikrolunmakdadır. Türklere karşı bidâyet-i mütârekede şehir dahilinde bazı

zorbalıklar olmuşdur. Lâkin emlâk satmak için hükûmetin tazyîkâtı doğru değildir. Gayr-ı mesûl eşhâs böyle rivayetler çıkararak birçok Türkleri soymuşlardır. Şimdi cahil, münevver bütün tabakât-ı halkda Türk olduğu hissolunanın muhabbet ve teshîlât devâir-i hükûmetde fevkalâde muâvenet gösteriliyor. Rabu Boğazı'nda ric'atde 5-6 bin askerimizin köylüler tarafından şehid edildiği doğrudur.

Yolculuk: Karadeniz'den gidip gelmek mümkündür. İstanbul İngiliz, Fransız pasaport şubelerinden alınan vesikalar mevâki'-i âtiyyede vize olunur:

Denizden; Beyrut'da.

Karadan; Konya'da Osmanlı polisi, Pozantı'da Ermeni memurlar (ayn-ı zamanda altın ve esliha için eşya muâyenesi vardır), Adana'da Ermeni polisleri, Şam'da, Haleb'de sorulmaz.

Avdet için ayn-ı pasaport Haleb'de ve Beyrut'da Fransız memurlarına vize etdirilmesi kâfîdir. Haleb'de İngiliz ve Fransız ve bir mikdar İtalyan askeri vardır. Bu muamelât hareketi te'hîr etmiyor. Tren Adana Vilayeti dahilinden mürûr ederken İslâmlar muhterizâne hareket mecburiyetindedirler. Tren istasyon memurları, yolcular, satıcılar hep Ermenidir. Adana Vilayeti'nde Ermeni muhacirleri çoğalmışdır. Adana istasyonunda üzerlerinde ve Ermeni ve Fransız bayrakları bulunan barakalar lebâ-leb muhacirle doludur. Almanların yollarda terk etdikleri barakalara da muhacir iskân edilmişdir. Haleb'de sene başında vuku bulan hâdisede maktûl düşen Ermenilerin kâtili olarak İngilizler şimdiye kadar altmış kişi kadar idam etmişlerdir. Adana Vilayeti dahilinde İngiliz askeri kalmamışdır. Fransız kisvesi altındaki askerler kâmilen Ermenidir. İslâmlardan jandarmaya bir mikdar kayd olunuyor. Bir fırka kadar Fransız askerinin yeni olarak Tarsus'a geldiğini duydum.

Ücret	**Mevâki'**	**Müddet-i sefer** **Saat**
980 Osmanlı	Haydarpaşa-Konya	24 (Haftada üç gün ekspresle)
1575 Osmanlı	Konya-Haleb	34-48 (Fark trenlerin Adana'da bazen tevakkuflarından nâşîdir.)
1225 Osmanlı	Haleb-Şam	24 (Muvâsalatdan dört saat sonra Haleb'den Şam'a tren hazırdır)
3780 Yekûn		

Aslına mutâbıkdır.

[Mühür]

HR. SYS, 2463/50_1-6

115

تورکیه جمهوریتی

خارجیه وکالتی

امور سیاسیه مدیریت عمومیه‌سی

عددی ۹۰

مستعجلدر

ریاست مستشارلغنه

سوریه‌یی فرانسه و عراقی انگلتره‌یه ویرن و Sykes - Picot اتفاقی
نامنده‌کی شبانه اتلاف‌نامه بولشویک انقلابنی متعاقب ۱۹۱۷ سنه‌سی نهایتنده و یا
۱۹۱۸ سنه‌سی بدایتنده مطبوعاتده نشر ایدلمش ایدی . او وقتکی فرانسزجه عدل
واوکسایتش لوید [illegible] قونگلسیونده تحریات اجرا ایتدیریلوب سالف الذکر
اتلاف‌نامه‌نک فرانسزجه متنی تدارک و وکالته ارسال موجودر افندم .

۲ حزیران ۳۴۱

خارجیه وکیلی نامنه
مستشار :

SYKES-PİCOT ANTLAŞMASI METNİNİN TEMİN EDİLMESİ

Suriye'yi Fransa ve Irak'ı İngiltere'ye veren ve Bolşevik İhtilali'nden sonra neşredildiği bildirilen Sykes-Picot Antlaşması'nın Fransızca Hilal ve Osmanischer Loid gazeteleri koleksiyonlarından araştırılarak Fransızca metninin gönderilmesi talebi

9 Haziran / يونيو 1925

الحصول على نص اتفاقية سايكس بيكو

طلب بضرورة إرسال النص الفرنسي لاتفاقية ساكس بيكو التي تمنح الفرنسيين حق احتلال سوريا وتمنح الإنجليز حق احتلال العراق، والتي قيل إنها نشرت عقب الثورة البلشفية، وذلك يالتفتيش عن ذلك النص في أعداد جريدتي Hilal و Osmanischer Loid الفرنسيتين

Türkiye Cumhuriyeti
Hariciye Vekâleti
Umûr-ı Siyasiye Müdüriyet-i Umumiyesi
Aded
35785/1262

Müsta'celdir

Dersaâdet Murahhaslığı'na

Suriye'yi Fransa ve Irak'ı İngiltere'ye veren ve Sykes-Picot i'tilâfı nâmını taşıyan i'tilafname Bolşevik İhtilâli'ni müteâkib 1917 senesi nihayet veya 1918 senesi bidâyetinde matbû'atla neşredilmiş idi. O vakitki Fransızca Hilâl ve Osmanicher Lloyd gazeteleri koleksiyonlarında taharriyât icra etdirilip sâlifü'z-zikr i'tilâfnâmenin Fransızca metninin tedarik ve vekâlete irsâli mercûdur efendim.

Fî 9 Haziran [1]341

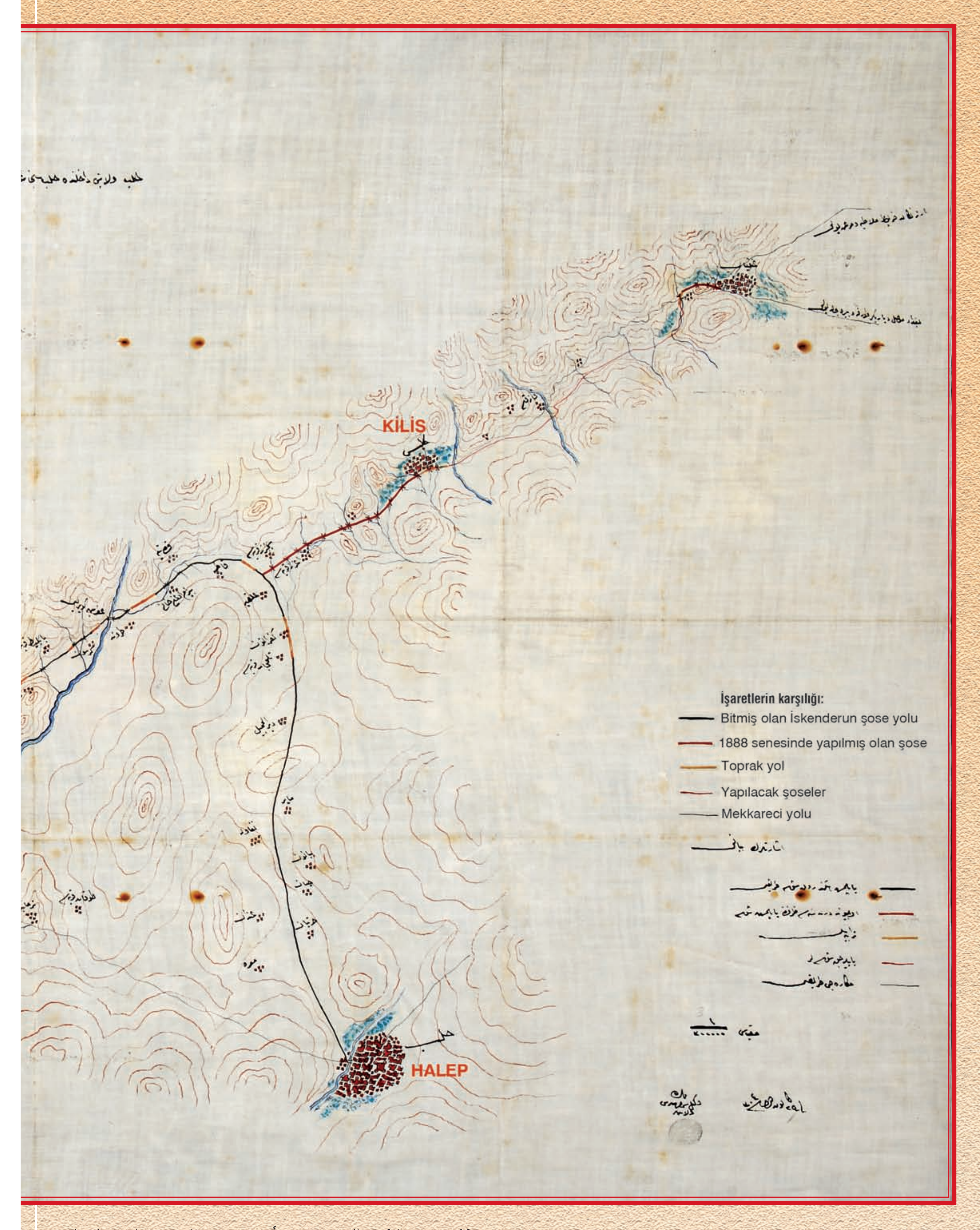
Hariciye Vekili nâmına
Müsteşar
[İmza]

HR. İM, 146/40

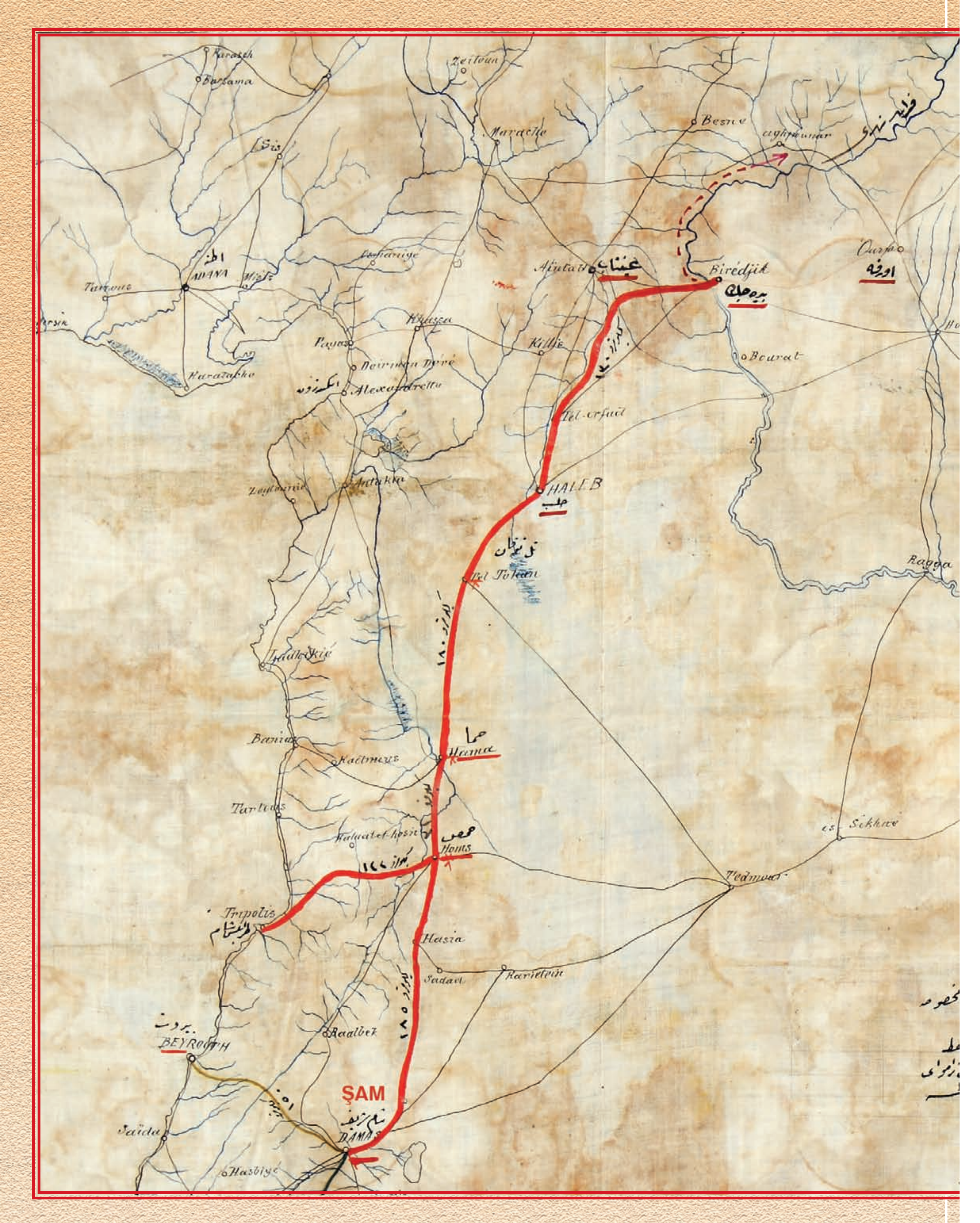

Halep vilayeti dahilinde inşa olunmuş ve olunmakta olan yolları gösteren harita

(BOA, HRT, 2371)

خريطة توضح الطرق التي تم شقها أو يجري شقها في داخل ولاية حلب

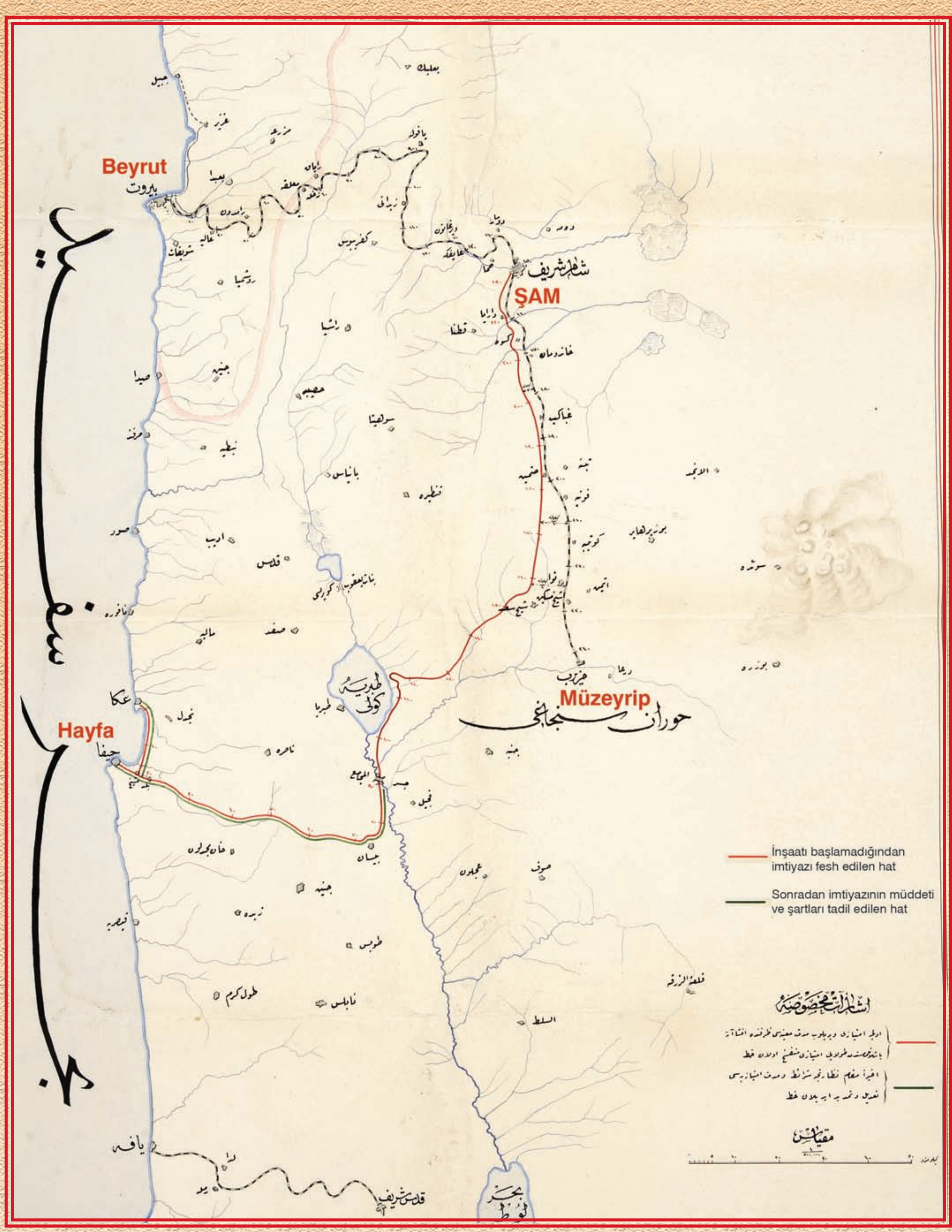

Halep, Şam, Beyrut, Birecik arasında mevcut demiryolu haritası

(BOA, HRT,2542)

خريطة السكة الحديد الموجودة بين: حلب – دمشق، بيروت، بيره جيك

Beyrut-Şam- Müzeyrip arasında ve Hayfa-Şam arasında imtiyazı verilmiş demiryolu hattının haritası

خريطة خط السكة الحديد الذي تم إقرار امتيازه بين: بيروت – دمشق – مزيريب وبين حيفا ودمشق

(BOA, HRT, 1025)

BELGE REFERANSLARI

المصادر

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ

Divan-ı Hümâyûn Sicilleri Mühimme Defterleri

A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 104	A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 127
A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 189	A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 315
A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 355	A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 613
A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 643	A. DVNS. MHM. d. No: 3, Hüküm No: 1557
A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 200	A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 242
A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 437	A. DVNS. MHM. d. No: 5, Hüküm No: 470
A. DVNS. MHM. d. No: 6, Hüküm No: 333	A. DVNS. MHM. d. No: 6, Hüküm No: 1363
A. DVNS. MHM. d. No: 7, Hüküm No: 1295	A. DVNS. MHM. d. No: 9, Hüküm No: 32
A. DVNS. MHM. d. No: 19, Hüküm No: 322	A. DVNS. MHM. d. No: 82, Hüküm No: 134
A. DVNS. MHM. d. No: 85, Hüküm No: 370	A. DVNS. MHM. d. No: 100, Hüküm No: 1

Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı

A. MKT, 50/45	A. MKT. MHM, 379/10
A. MKT. MHM, 498/17	A. MKT. MHM, 584/10
A. MKT. NZD, 29/15	

Ali Emiri Tasnifi

A. E. III. OSMAN, 109

Bâbıâli Evrak Odası Tasnifi

BEO, 355/26562	BEO, 1374/103006
BEO, 1479/110904	BEO, 2926/219423
BEO, 3709/278170	BEO, 3892/291899
BEO, 4033/302463	BEO, 4546/340902

Cevdet Tasnifi

C. DH, 2117	C. DH, 6850
C. EV, 9291	C. EV, 30090
C. ML, 1981	C. ML, 14235

Dahiliye Nezareti Tasnifi

DH. İ.UM, 20-22/14-14	DH. MKT, 1197/86
DH. MKT, 1246/72	DH. MKT, 1500/13
DH. MKT, 1821/35	DH. MKT, 2263/15
DH. MKT, 2721/3	DH. MKT, 2909/12
DH. MTV, 41/6	DH. ŞFR, 87/97
DH. ŞFR, 92/110	DH. ŞFR, 597/9

Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi

HAT, 404/21152-B	HAT, 404/21164
HAT, 404/21166-A	HAT, 554/27447
HAT, 597/29328	HAT, 717/34219
HAT, 730/34722	

Hariciye Nezareti Tasnifi

HR. HMŞ. İŞO, 130/70	HR. İM, 146/40
HR. SYS, 2100/1	HR. SYS, 2463/50

İrade Tasnifi

İ. DH, 73/3606	İ. DH, 87/4342
İ. DH, 222/13185	İ. DH, 588/40939
İ. DH, 820/66126	İ. DH, 1252/98232
İ. DH, 1293/101664	İ. DH, 1411/16
İ. HUS, 106/7	İ. İMT, 1/16
İ. İMT, 2/11	İ. İMT, 5/15
İ. İMT, 8/3	İ. MF, 9/2
İ. MMS, 62/2932	İ. MMS, 110/4711
İ. MMS, 112/4798	İ. MMS, 118/5090

İ. MVL, 439/19505	İ. MVL, 554/24887
İ. MVL, 563/25281	İ. RSM, 2/42
İ. RSM. 7/26	İ. RSM, 9/24
İ. RSM. 10/1	İ. RSM, 16/40
İ. RSM, 29/6	İ. ŞD, 4/194
İ. TNF, 16/4	DUİT, 34/13

Maârif Nezâreti Tasnifi

MF. MKT, 21/107
MF. MKT, 248/52
MF. MKT, 332/10

Meclis-i Vükela Mazbataları

MV, 1/29
MV, 4/96
MV, 82/120

Meclis-i Vâlâ Tasnifi

MVL, 22/55
MVL, 84/56
MVL, 480/74

Şûrâ-yı Devlet Mazbataları

ŞD, 243/21
ŞD. ML. NF, 1264/27
ŞD. TNZ, 504/43

Tapu Tahrîr Defterleri

TT.d. No: 263, sh: 3-10
TT.d. No: 1087, sh: 1-4

Yıldız Tasnifi

Y. A.RES, 112/75	Y. EE, 5/13
Y. EE, 79/67	Y. MTV, 38/99
Y. PRK. HH, 22/55	Y. PRK. MYD, 11/98
Y. PRK. UM, 29/65	Y. PRK. UM, 46/63

İNDEKS

الكلشاف

A

B

C-Ç

D

F-G

H

I-İ-J

K-L

M-N

O-Ö

P-R

S-Ş

T

U-Ü

V-Y-Z

